

Kura kurgu hoiuala, Vesitükimaa hoiuala,
Vesitükimaa laidude ja Vesitükimaa
hallhülge püsielupaiga
kaitsekorralduskava
2017-2026

Keskkonnaamet 2017

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	9
1.1. ALA ISELOOMUSTUS	9
1.2. MAAKASUTUS	11
1.3. HUVIGRUPID	18
1.4. KAITSEKORD	19
1.4.1. Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa hoiuala kaitsekord	19
1.4.2. Vesitükimaa laidude kaitsekord	19
1.4.3. Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga kaitsekord	19
1.5. UURITUS	20
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	20
1.5.2. Riiklik seire	21
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus	24
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	26
2.1. ELUSTIK	26
2.1.1. Taimed	26
2.1.1.1. Emaputk (<i>Angelica palustris</i>).....	27
2.1.1.2. Oja-haneputk (<i>Berula erecta</i>)	28
2.1.1.3. Püramiid-koerakäpp (<i>Anacamptis pyramidalis</i>)	29
2.1.2. Imetajad	29
2.1.2.1. Hallhüljes (<i>Halichoerus grypus</i>)	29

2.1.3. Kalad	31
2.1.4. Kahepaiksed	34
2.1.5. Putukad	34
2.1.6. Linnud	34
2.1.6.1. Merelinnustik.....	35
2.1.6.1.1. Merel peatuvad veelinnud	36
2.1.6.1.2. Laidudel pesitsevad ja hoiualal toituvad linnuliigid	36
2.1.6.1.3. Läbirändavad linnuliigid	37
2.1.6.2. Maismaalinnustik.....	37
2.1.6.2.1. Niidurüdi (<i>Calidris alpina schinzii</i>).....	38
2.2. ELUPAIGAD.....	46
2.2.1. Mereelupaigad.....	54
2.2.1.1. Veealused liivamadalad (1110)	56
2.2.1.2. Liivased ja mudased pagurannad (1140)	56
2.2.1.3. Rannikulõukad (1150)	57
2.2.1.4. Karid (1170).....	57
2.2.2. Maismaaelupaigad.....	58
2.2.2.1. Esmased rannavallid (1210).....	63
2.2.2.2. Püsitaimestuga kivirannad (1220)	63
2.2.2.3. Soolakulised muda- ja liivarannad (1310)	64
2.2.2.4. Väikesaared ning laiud (1620)	64
2.2.2.5. Rannaniidud (1630*)	64
2.2.2.6. Püsitaimestuga liivarannad (1640)	65
2.2.2.7. Hallid luited (2130*)	66
2.2.2.8. Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)	66
2.2.2.9. Lood (6280*).....	67
2.2.2.10. Sinihelmikakooslused (6410).....	67
2.2.2.11. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	68
2.2.2.12. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	69
2.2.2.13. Lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*)	69
2.2.2.14. Liigirikkad madalsood (7230).....	70
2.2.2.15. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).....	71
2.3. MUUD VÄÄRTUSED	71
2.3.1. Muinsuskaitse- ja pärandkultuuriväärtused.....	71
2.3.2. Ürglooduse objektid.....	73
3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS.....	76

3.1. KÜLASTUSTARISTU	76
3.2. KÜLASTUSPROBLEEMID	77
4. ALAGA SEOTUD PLANEERINGUD JA ARENGUDOKUMENDID	78
5. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE	79
5.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS.....	79
5.1.1. Inventuurid, seire, uuringud	79
5.1.1.1. Riiklik seire	79
5.1.1.2. Linnustiku seire	79
5.1.1.3. Emaputke olemasolevate ja potentsiaalsete leiukohtade inventuur	81
5.1.1.4. Esmaste rannavallide inventeerimine Sõrve poolsaare tipus.	81
5.1.1.5. Lohesurfi mõju uuring linnustikule	81
5.1.2. Elupaikade hooldus- ja taastamistööd	81
5.1.2.1. Poollooduslike koosluste hooldamine	81
5.1.2.2. Poollooduslike koosluste taastamine	82
5.1.3. Taristu	86
5.1.3.1. Kaitstavate alade tähistamine ja piiritähiste hooldus	86
5.1.3.2. Infotahvli paigaldamine ja hooldamine	87
5.1.3.3. Ligipääsuteede korrastamine	87
5.1.3.4. Kaevamist keelava tähise paigaldamine	89
5.1.4. Kavad, eeskirjad	89
5.1.4.1. Kaitsekorra uuendamine	89
5.1.4.2. Kaitsekorralduskava vahehindamine ja uuendamine	92
5.2. EELARVE	93
6. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	96
KASUTATUD ALLIKAD	108
Lisa 1. Väljavõtte hoiuala määrusest, looduskaitseadusest, Vesitükimaa laidude kaitse- eeskirjast ja vesitükimaa hallhülge püsielupaiga määrusest	111
Lisa 2. Kaitsekorralduskava avalikkuse kaasamise materjalid	116
Lisa 3. Väärtuste koondtabel	121
Lisa 4. Kura kurgu hoiuala mereosa kaitsekorralduskava aastateks 2011 – 2020 linnustiku ülevaade	129

Lisa 5. Kura kurgu hoiuala kalastiku ja kalanduse ülevaade	144
Lisa 6. Kura kurgu hoiuala mere-elupaikade ja põhjaelustiku ülevaade.....	166
Lisa 7. Fotod	181

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava kaitstava loodusobjekti alapõhise kaitse korraldamise aluseks. Kaitsekorralduskava annab soovituseliseid kaitseala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Kura kurgu hoiuala, Vesitükimaa hoiuala, Vesitükimaa laidude ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga kaitsekorralduskava (edaspidi ka *KKK* või *kava*) eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) – selle kaitsekorraldusest, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vms väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kura kurgu hoiuala mereosa kaitsekorralduskava eelnõu on koostatud aastateks 2011–2022. Kaitsekorralduskava koostati Norra finantsmehhanismi ja Eesti Keskkonnainvesteeringute Keskuse rahastatud projekti „Natura 2000 rakendamine Eesti merealadel – alade valik ja kaitsemeetmed” (ESTMAR) raames. Kava koostas Merle Kuris (MTÜ Balti Keskkonnafoorum, tel: 6597029; e-post: merle.kuris@bef.ee). Töörühma kuulusid Tiia Möller, Georg Martin, Markus Vetemaa (TÜ Eesti Mereinstituut); Andres Kalamees, Andrus Kuus (Eesti Ornitoloogiaühing); Ivar Jüssi (Eestimaa Looduse Fond); Roland Müür (Keskkonnaamet) ning Uudo Timm (Keskkonnateabe Keskus). Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Kadri Paomees (tel: 53436313, e-post: kadri.paomees@keskkonnaamet.ee). Kura kurgu hoiuala mereosa kaitsekorralduskava avalikkuse kaasamise koosolek toimus 25. aprillil 2011. a Keskkonnaameti Kuressaare kontoris.

Kura kurgu hoiuala maismaaosa, Vesitükimaa hoiuala, Vesitükimaa laidude ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga kaitsekorralduskava koostasid OÜ Consultare spetsialistid Mari Raidla ja Kristo Kiiker (tel: 452 4995, e-post: info@consultare.ee). Ornitoloogilisi küsimusi konsulteeris Renno Nellis. Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Gunnar Raun (tel: 457 6442; e-post: Gunnar.Raun@keskkonnaamet.ee).

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi avalikkuse kaasamise koosolek 1. detsembril 2014. a Keskkonnaameti Kuressaare kontoris. Kaasamiskoosolekust teavitati 15. novembri 2014. a

ajalehes Saarte Hää. Kaitsekorralduskava eelnõu oli Keskkonnaameti veebilehel kättesaadav alates 14. novembrist 2014 a. Kaitsekorralduskava avalikustamise materjalid on lisas 2.

Kaitsekorralduskava on valminud „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013” ja sellest tuleneva „Elukeskkonna arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” meetme „Kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks” programmi alusel Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest.

Kaitsekorralduskavas kasutatavad lühendid:

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

ELF – Eestimaa Looduse Fond

EMHI – Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituut (praegune Ilmateenistus)

EPN – Eesti ohustatud liikide punane nimestik

H – huvilised

HA – hoiuala

KAUR – Keskkonnaagentuur

KeA – Keskkonnaamet

KKI – Keskkonnainspeksioon

KKK – kaitsekorralduskava

KR – Keskkonnaregister

LiA – linnuala

LiD – linnudirektiiv

LoA – loodusala

LoD – loodusdirektiiv

MO – maaomanik

PEP – püsielupaik

PLK – poollooduslik kooslus

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

1. SISSEJUHATUS

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Kura kurgu hoiuala asub Saare maakonnas Salme vallas Kaimri, Hindu, Läätsa, Vintri, Tehumardi, Imara, Anseküla, Rahuste ja Üüdi külad ning Salme alevikus; Torgu vallas Tammuna, Jämaja, Sääre, Kaavi, Läbara, Lindmetsa, Kargi, Mäebe, Türju, Ohessaare, Mõntu, Kaunispe, Karuste ja Mässa külad; Lääne-Saare vallas Abruka külas. Kura kurgu hoiuala võeti kaitse alla Vabariigi Valitsuse 18. mai 2007. a määrusega nr 156 „Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määruse nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas” muutmine”. Kura kurgu hoiuala pindala on 189 792,2 ha, millest 189 429,5 ha on meri, 352,9 ha on maismaa ja 9,8 ha siseveekogud.

Kura kurk ehk Irbe väin ühendab Läänemerd Liivi lahega ja lahutab Saaremaad Kuramaast. Väina laius on 27 km ja see on valdavalt alla 10 m sügav. Sügavaim osa (kuni 23 m) kulgeb Kuramaa ranniku lähedal. Kura kurk on peamine laevatee Riia lahest Läänemerre. Läbi selle kulgevad olulised ja tiheda liiklusega laevateed Riiga, Pärnusse ja teistesse väiksematesse Liivi lahe sadamatesse nii Eestis kui Lätis. Hoiualal asub Läätsa sadam, vahetult hoiualaga piirnevad Mõntu, Kaunispe, Kaavi ja Abruka väikesadam ning Salme jõesadam. Lähedusse jäävad olulisemad sadamad on Roomassaare sadam ja Kuressaare jahisadam.

Kura kurk on Eesti tähtsaim avamerel peatuvate rändlindude koondumiskoht. Laidudel, Sääre lähel ja laide ümbritseval merel on sügisrände ajal vee- ja rannikulindude viimane puhke- ja toitumispaik enne mere ületamist.

Kura kurgu hoiuala maismaosa põhiväärtuseks on mosaiikne ja vahelduv poollooduslike koosluste kompleks. Elupaikade mosaiiksus peegeldub ka sealses kaitstavate taimeliikide rohkuses ja mitmekesisuses. Soostunud ja märgades kasvukohtades on olulisimad taimeliigid harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), soohiilakas (*Liparis loeselii*), lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*) ning oja-haneputk (*Berula erecta*). Kuivematele poollooduslikele kooslustele on iseloomulikud lamav ristik (*Trifolium campestre*), püramiid-koerakäpp (*Anacamptis pyramidalis*) ja tui-tähtpea (*Scabiosa columbaria*).

Kura kurgu hoiualal kaitstakse järgmisi elupaigatüüpe, mis on nimetatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi ka *loodusdirektiiv*) I lisas: karid (1170)¹, üheaastase taimestuga esmased rannavallid (1210), rannaniidud (1630*), väikesaared ja laiud (1620), püsitaimestuga liivarannad (1640), hallid luited ehk kinnistunud rannikulitid (2130*) ja sinihelmikakooslused (6410). Lisaks kaitstakse loodusdirektiivi II lisas nimetatud liigi – hallhülge (*Halichoerus grypus*) elupaiku.

Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärk on lisaks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi ka *linnudirektiiv*) I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Kaitstavad liigid on: punakurk-kaur (*Gavia stellata*), järvekaur (*Gavia arctica*), kormoran (*Phalacrocorax carbo*), kümnokk-luik (*Cygnus olor*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), hallhani (*Anser anser*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), mustlagle (*Branta bernicla*), viupart (*Anas penelope*), piilpart (*Anas crecca*), sinikael-part (*Anas*

¹ Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid.

platyrhynchos), soopart (*Anas acuta*), luitsnokk-part (*Anas clypeata*), rääkspart (*Anas strepera*), merivart (*Aythya marila*), hahk (*Somateria mollissima*), aul (*Clangula hyemalis*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), sõtkas (*Bucephala clangula*), väikekoskel (*Mergus albellus*), rohukoskel (*Mergus serrator*), jääkoskel (*Mergus merganser*), naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), plüü (*Pluvialis squatarola*), suurrüdi (*Calidris canutus*), väikerüdi (*Calidris minuta*), soorüdi (*Calidris alpina*), vöötsaba-vigle (*Limosa lapponica*), tumetilder (*Tringa erythropus*), kivrullija (*Arenaria interpres*), alk (*Alca torda*) ja krüüsel (*Cephus grylle*).

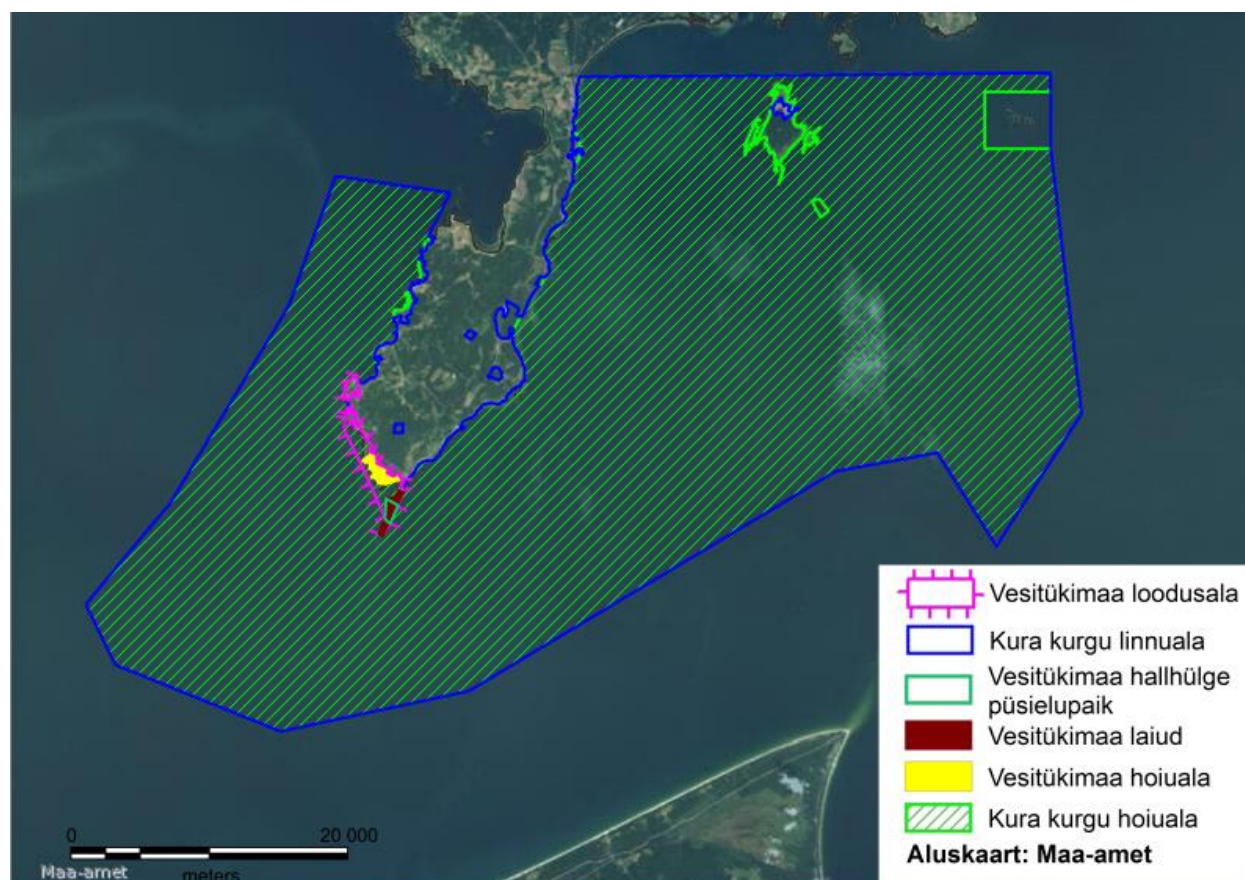
Vesitükimaa hoiuala paikneb Saare maakonnas Torgu vallas Sääre külas. Vesitükimaa hoiuala võeti kaitse alla Vabariigi Valitsuse 18. mai 2007. a määrusega nr 156 „Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määruse nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas” muutmise”. Vesitükimaa hoiuala suurus on 216,4 ha, millest 214,1 ha on maismaa, 2,1 ha siseveekogud ja 0,2 ha meri. Vesitükimaa hoiuala põhiväärtuseks on suurel alal laiuvad rannaniidud (1630*). Kahjuks ei ole alal olnud piisavat karjatamiskoormust ja rannaniit on suures osas roostunud. Vesitükimaa hoiuala kaitse-eesmärk on rannaniitude (1630*), sinihelmikakoosluste (6410) ning soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) kaitse. Lisaks kaitstakse alal pesitsevaid ja rändel olevaid linnuliike, nagu hahk (*Somateria mollissima*), niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), tõmmukajakas (*Larus fuscus*), randtiir (*Sterna paradisaea*), väiketiir (*Sterna albifrons*) ja vööt-pöösaliind (*Sylvia nisoria*).

Vesitükimaa laiud paiknevad Torgu vallas Sääre külas 161,3 hektaril. Kaitstavast alast 154,4 ha on meri ja 6,9 ha maismaa. Vesitükimaa laiud võeti kaitse alla Sõrve sääre lõunatipu ja Vesitükimaa laidude geoloogiliste setete, maastiku, taimeliikide ja -koosluste ning linnustiku kaitseks ja säilitamiseks. Sõrve sääre 100 m ulatuses koos lõunasse jäävate laidude ning ümbritseva veealaga võeti kaitse alla Eesti NSV Kingisepa Rajooni TSN Täitevkomitee 23. veebruari 1971. a otsuste protokoll nr 4 „Kohaliku tähtsusega ornitoloogilise kaitseala kinnitamisest” ja „Kohaliku tähtsusega ornitoloogilise kaitseala Vesitükimaa kaitse korraldamise eeskiri” alusel. Vesitükimaa laidudel on oluline tähtsus nii ornitoloogiliselt (veelindude pesitsus- ja rändepeatuspaik), botaaniliselt kui ka geoloogiliselt. Tegemist on pikaajalise geoloogiliste vaatluste alaga ning see pakub huvi kui erandliku rannadünaamikaga ala. Kaitstavasse alasse kuuluvad laiud Vesitükk, Lombimaa ja Siiasäär (Siialaid), viimane on maismaaga kokku kasvanud. Laiud on taimkattega kaetud vaid osaliselt, tihti esineb üleujutusi. Laiud on olulised ka hallhüljeste lesilana. Hallhülge kaitseks moodustati Keskkonnaministri 20. detsembri 2005. a määrusega nr 78 „Hallhülge ja viigerhülge püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” Vesitükimaa hallhülge püsielupaik. Kaitstavast alast 97 ha on meri ja 5,7 ha maismaa ja püsielupaik kattub 78,7 ha ulatuses Vesitükimaa laidude kaitsealaga. Lindude ja hallhülge kaitseks on Vesitükimaa laidudel ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaigas keelatud inimeste viibimine 15. jaanuarist 1. juulini.

Kura kurgu hoiuala, Vesitükimaa hoiuala, Vesitükimaa laiud ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaik kuuluvad Natura 2000 võrgustikku Kura kurgu linnualana (EE0040434). Alade täpne paiknemine on kujutatud joonisel 1. Kura kurgu linnuala hõlmab lisaks eespool nimetatud aladele veel Kaunispe hoiuala, Jaandi hoiuala, Ohessaare maastikukaitseala, Viieristi looduskaitseala, Ranna hoiuala, Laidunina hoiuala, Lindmetsa hoiuala, Lindmetsa maastikukaitseala, Abruca hoiuala, Abruca looduskaitseala, Kerju hallhülge püsielupaika ning Allirahu looduskaitseala.

Kura kurgu hoiuala (osaliselt), Vesitükimaa hoiuala, Vesitükimaa laiud, Vesitükimaa hallhülge püsielupaik on hõlmatud Vesitükimaa loodusala (RAH0000406) koosseisu (pindala 1267,3 ha, millest maismaad on 492,3 ha). Alal kaitstakse ranniku elupaigatüüpe koos seal elavate liikidega.

Ala kuulub ka HELCOM-i Läänemere kaitsealade võrgustikku Kura kurgu HELCOM-i alana (registrikood RAH0000670, rahvusvaheline kood 95, kinnitatud 09.04.2010) ja on ka Euroopa Liidu tähtsusega linnuala (IBA-ala) (Kura kurk; kood 049).

Joonis 1. Kura kurgu hoiuala, Vesitükimaa hoiuala, Vesitükimaa laidude ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga ning Kura kurgu linnuala ja Vesitükimaa loodusala paiknemine.

1.2. MAAKASUTUS

Maaomandi jaotumine kaitstavate alade lõikes on esitatud tabelis 1 ja joonistel 2.1–2.4. Valdavas osas on tegemist eramaadega – 448,4 ha, riigimaid on 96,6 ha ja munitsipaalmuid 6,4 ha. Jätkuvalt riigi omandis on 61,8 ha maid.

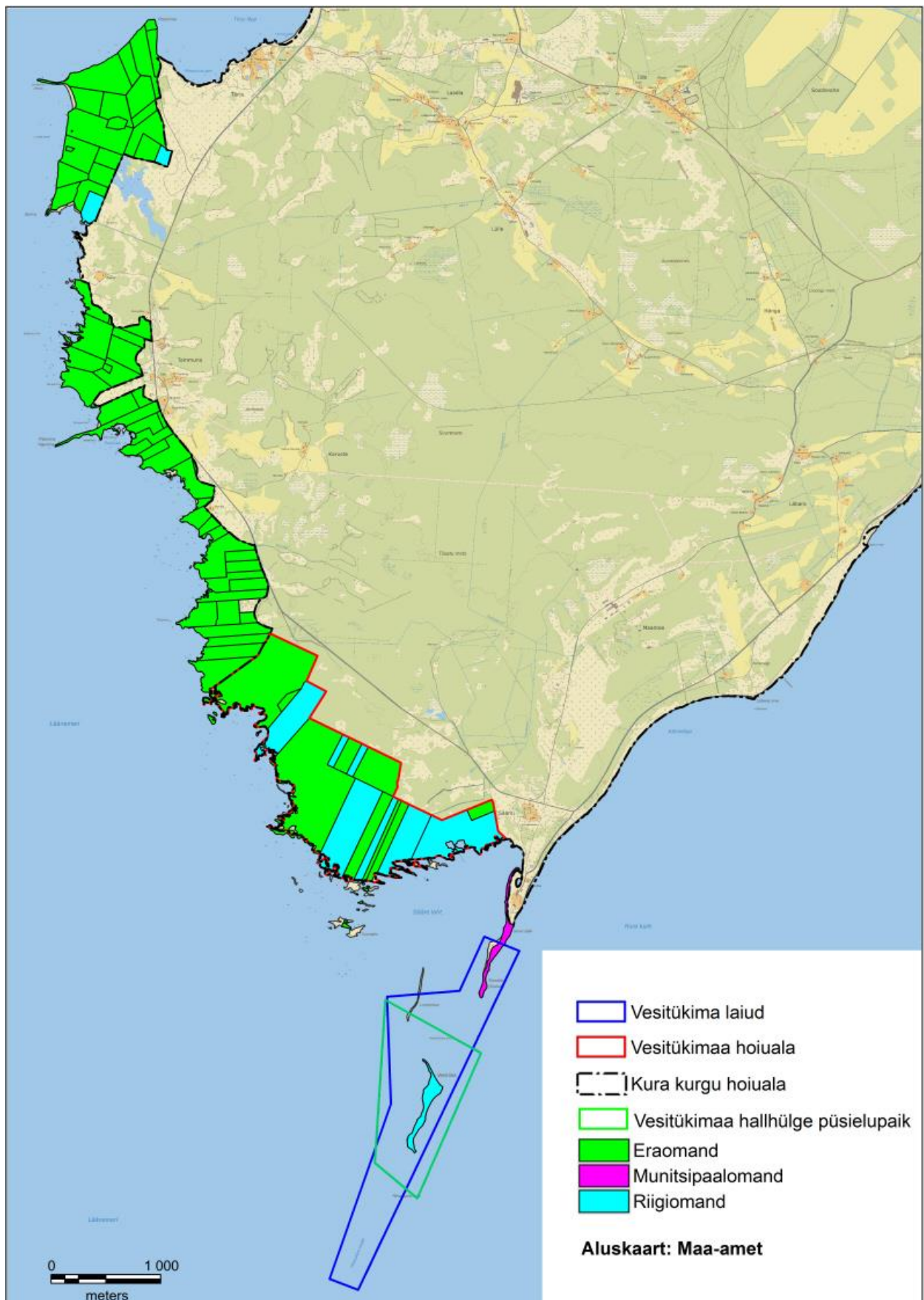
Tabel 1. Maaomandi jaotumine kaitstavate alade lõikes (seisuga oktoober 2016).

Omandivorm	Vesitükimaa laidud (ha)	Vesitükimaa HA (ha)	Kura kurgu HA (ha)	Vesitükimaa hallhülge PEP (ha)	KOKKU (ha, v.a PEP)
Eraomand	0,0	126,2	322,2	0,0	448,4
Riigimaa	5,4	83,7	7,5	5,4	96,6
Jätkuvalt riigi omandis olev maa	1,1	6,3	54,4	0,1	61,8
Munitsipaalomand	2,1	0,0	4,3	0,0	6,4
KOKKU	8,6	216,2	388,4	5,5	613,2

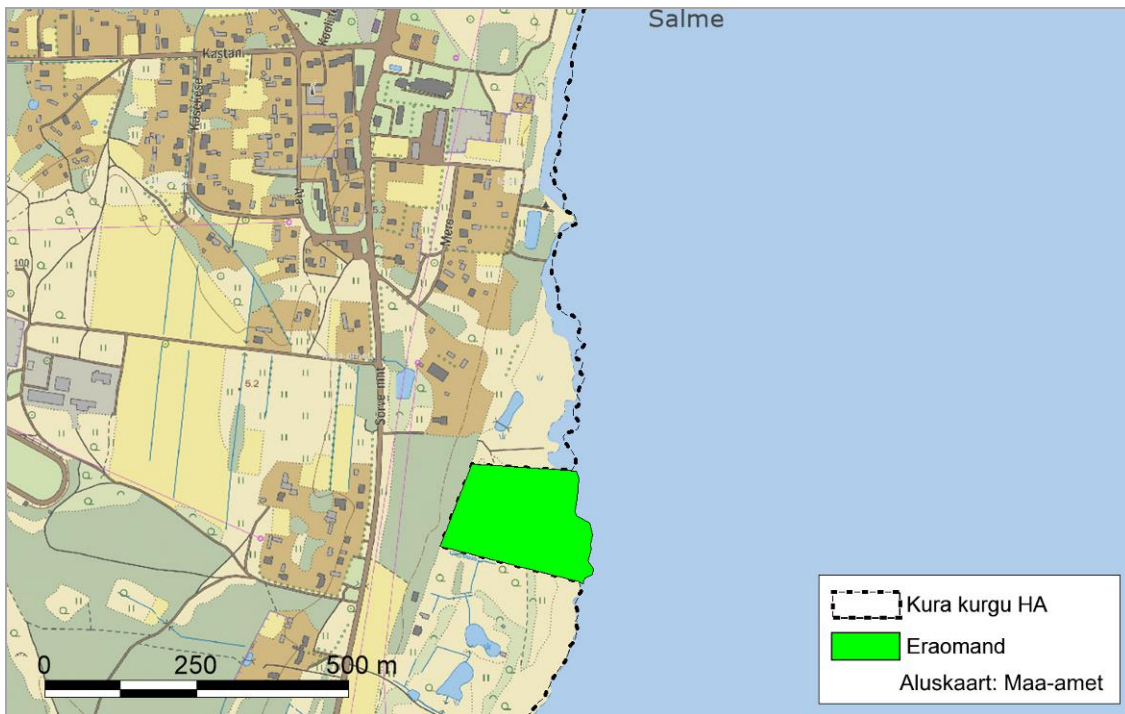
Sääre külas on ajalooline asustusala olnud kordoni lähipiirkonnas ja sellest põhja ja loodesse suunduvate teede lähedal. Praegune asustus on koondunud Sääre tippu korterelamutesse. Karuste külas ei ole nii tänapäeval kui ka ajalooliselt ranna lähedal olulist asutust olnud, talud on

paiknenud hajali vana maantee lähedal. Tammuna küla südames on tänapäevaks säilinud üksikud talud, ranna lähedal on olnud hajali üksikuid talusid. Türju külas on suur osa taludest asunud otse rannal, mitmed elamud on tänaseni säilinud. Samas on küla lõunaosa rannaala, mis jääb Kura kurgu hoiualale, olnud peaaegu täielikult asustamata (Torgu valla ranna-alade osavaldplaneering aastani 2012, 2009).

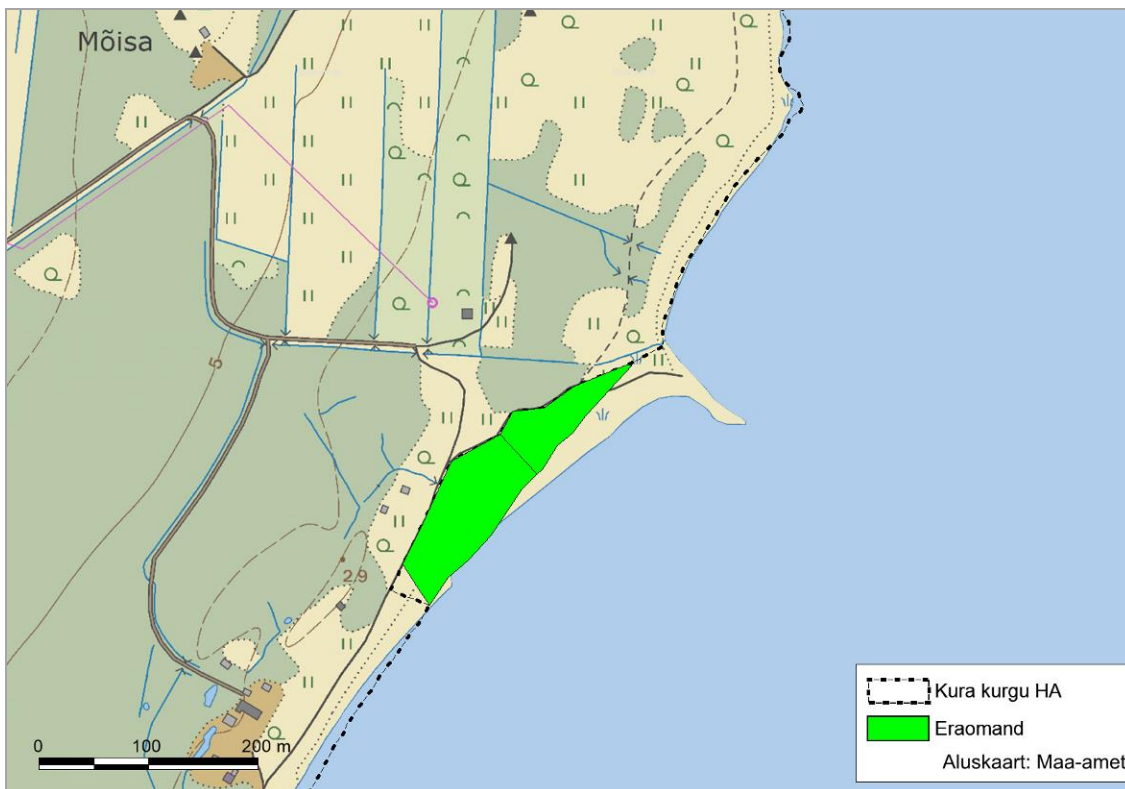
Alal puuduvad suuremad teed, Kura kurgu hoiualal on pinnaskattega Loode tee.

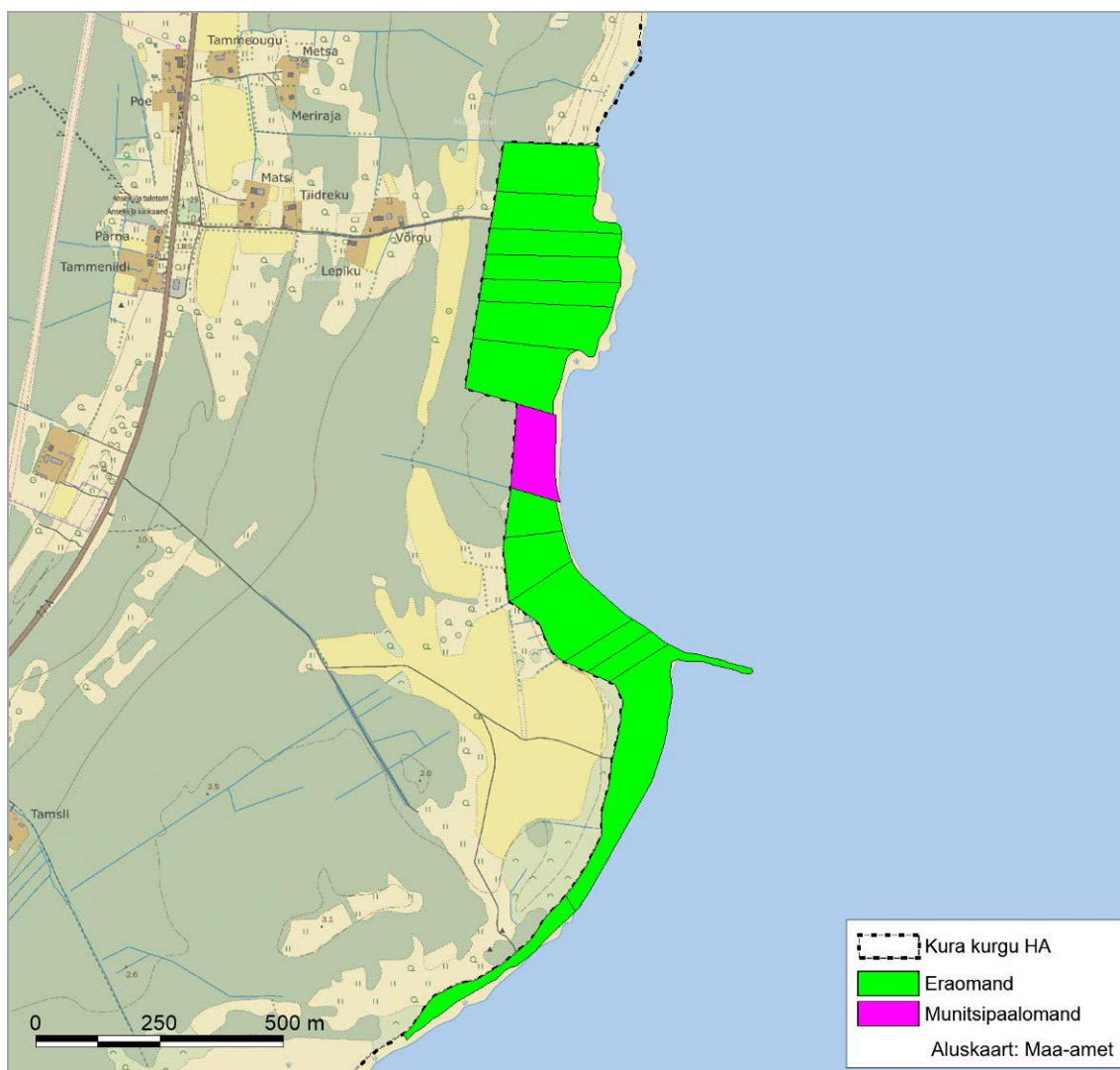
Joonis 2.1. Maaomandi jaotus kaitstavate alade lõikes.

Joonis 2.2. Maaomandi jaotus Kura kurgu HA-l Salme aleviku juures.

Joonis 2.3. Maaomandi jaotus Kura kurgu HA-l Hindu külas.

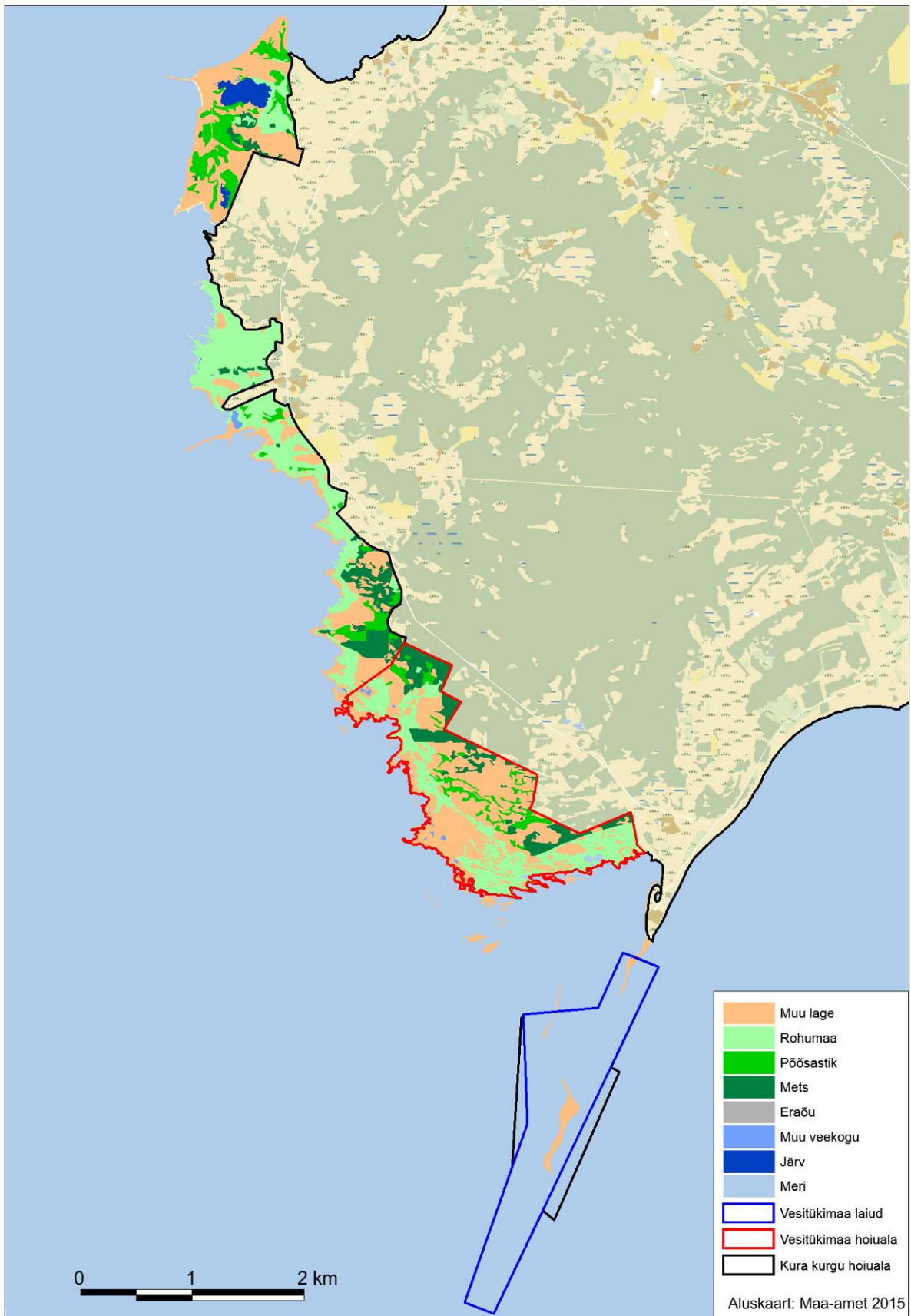

Joonis 2.4. Maaomandi jaotus Kura kurgu HA-I Anseküla juures.

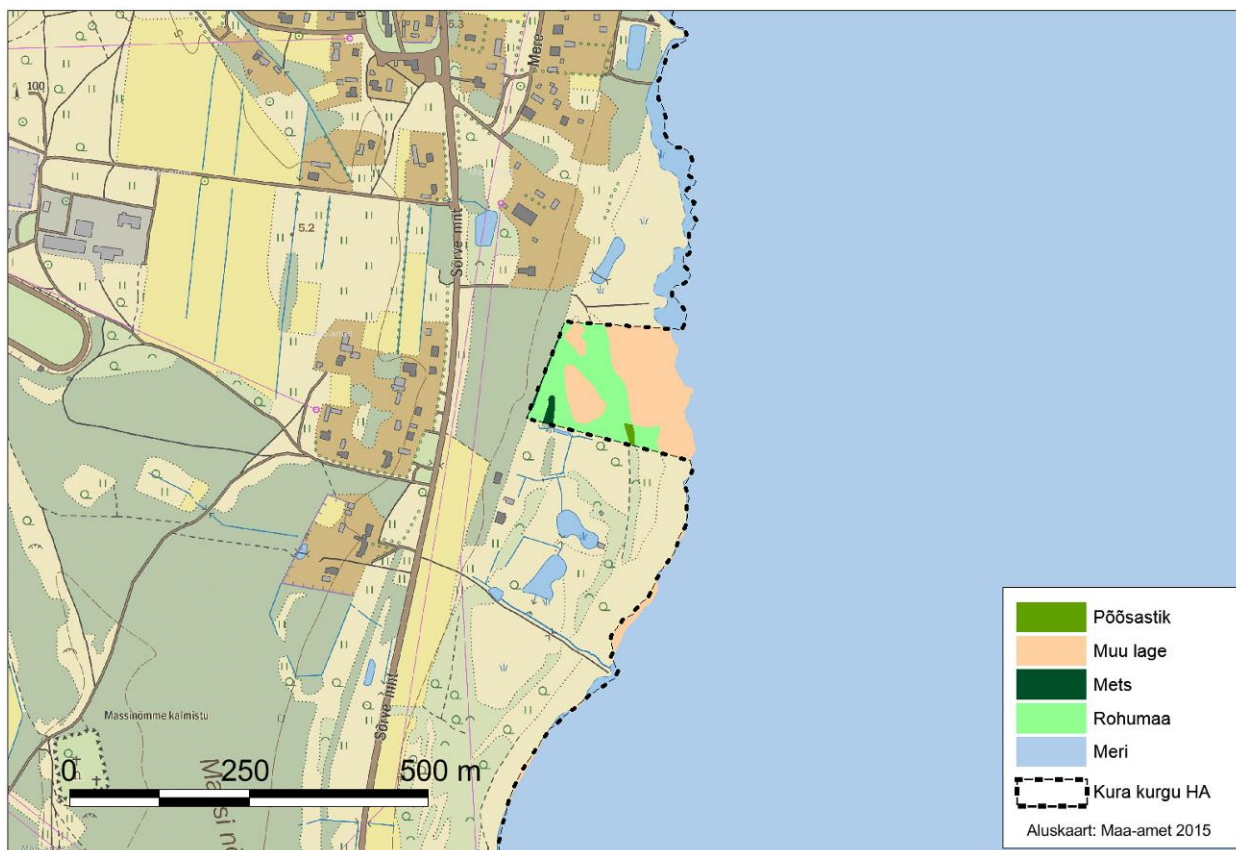
Kogu alast hõlmab 99% meri. Täpne ülevaade kõlvikulisest jaotusest kaitstavate alade lõikes on tabelis 2 ja joonistel 3.1–3.4.

Tabel 2. Kõlvikuline jaotus Kura kurgu HA-I, Vesitükimaa HA-I, Vesitükimaa laidudel ja Vesitükimaa hallhülge PEP-I.

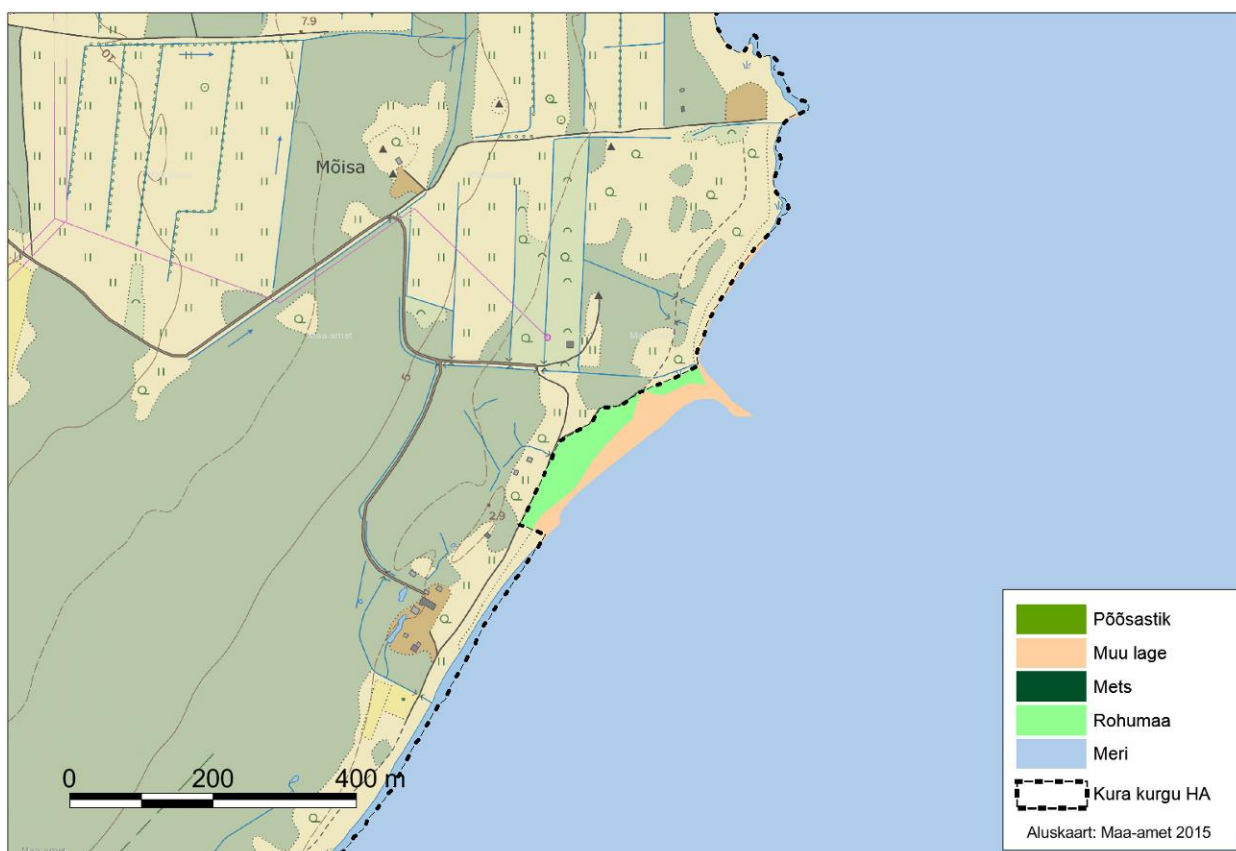
Kõlvik	Vesitükimaa laiud		Vesitükimaa HA		Kura kurgu HA		Vesitükimaa hallhülge PEP	
	Pindala (ha)	Osakaal (%)	Pindala (ha)	Osakaal (%)	Pindala (ha)	Osakaal (%)	Pindala (ha)	Osakaal (%)
Meri	154,41	95,67	3,54	1,64	189428,9	99,81	97	94,45
Mets	0,00	0,00	30,64	14,16	31,42	0,02	0,00	0,00
Põõsastik	0,00	0,00	13,92	6,43	39,4	0,02	0,00	0,00
Rohumaa	0,00	0,00	61,57	28,45	109,26	0,06	0,00	0,00
Muu lage	6,86	4,25	105,79	48,89	175,5	0,09	5,7	5,55
Järv	0,00	0,00	0,00	0,00	9,76	0,01	0,00	0,00
Muu seisuveekogu	0,00	0,00	0,93	0,43	1,29	0,00	0,00	0,00
Tootmisõu	0,00	0,00	0,00	0,00	0,28	0,00	0,00	0,00
KOKKU	161,4	100,00	216,4	100,00	189795,81	100,00	102,7	100,00

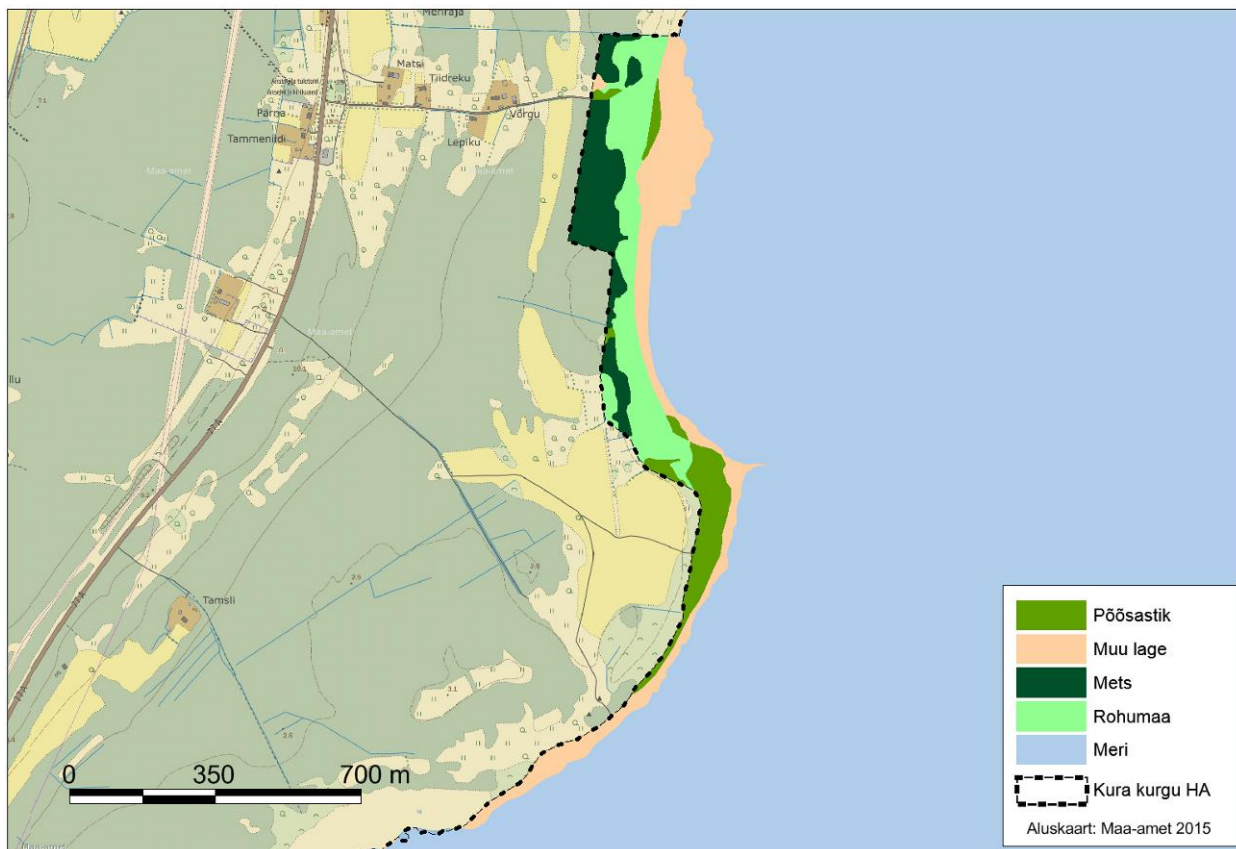
Joonis 3.1. Kõlvikuline jaotus Kura kurgu HA-I, Vesitükimaa HA-I ja Vesitükimaa laidudel.

Joonis 3.2. Kõlvikuline jaotus Kura kurgu HA-l Salme küla juures.

Joonis 3.3. Kõlvikuline jaotus Kura kurgu HA-l Hindu külas.

Joonis 3.4. Kõlvikuline jaotus Kura kurgu HA-I Anseküla juures.

1.3. HUVIGRUPID

- **Keskkonnaamet** – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.
- **Riigimetsa Majandamise Keskus** – praktiliste looduskaitsetööde teostamine riigimaadel ja ala külastuse korraldamine kaitseala väärtuste soodsa seisundi säilitamiseks ning tutvustamiseks.
- **Keskkonnainspeksioon** – eesmärk on avastada ja ennetada keskkonnarikkumisi.
- **Salme, Torgu ja Lääne-Saare Vallavalitsus, Saare Maavalitsus** – eesmärk on piirkonna tasakaalustatud arengu tagamine ja loodusväärtuste säilimine.
- **Maaomanikud ja kohalikud elanikud** - on huvitatud maaomandi heaperemehelikust kasutamisest, elukeskkonna paranemisest ja kohaliku elu arendamisest.
- **Külastajad, puhkajad** – soovivad tutvuda piirkonna loodusväärtustega. Huvitatud puhkekohtade olemasolust ja korrastatud maastikest.
- **Jahimeeste seltsid** – eesmärk on jahipidamine kaitstava ala territooriumil. Ala jääb Kaavi, Kuressaare, Salme ja Torgu jahipiirkonda.
- **Kalastajad ja kalurid** – huvitatud kalavarude heast seisundist, kalasadamate olemasolust.
- **Turismiettevõtjad** – huvitatud turismi (sh loodusturismi, veeturismi jms) ja selleks vajaliku infrastruktuuri arendamisest.

- **Loodushuvilised, teadlased ja looduskaitseorganisatsioonid** – huvitatud looduskeskkonna säilimisest ja selle uurimisest.

1.4. KAITSEKORD

1.4.1. KURA KURGU HOIUALA JA VESITÜKIMAA HOIUALA KAITSEKORD

Hoiuala kaitsekord tuleneb looduskaitseseaduse § 4 lõikest 3, mille järgi on hoiuala elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused. Sama seaduse § 32 lg 2 järgi on hoiualal keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi (väljavõte looduskaitseseaduse paragrahvidest 14 ja 32 on esitatud lisas 1).

Hoiualal ei ole ilma valitseja nõusolekuta lubatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlviku sihtotstarvet; koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid; kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut; lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda; anda projekteerimistingimusi; anda ehitusluba; rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi; jahiulukeid lisasööta.

Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist. Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel arvestatakse hoiuala kehtestamise eesmärki, mille alusel võib valitseja kohustada tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal ning kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat. Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või looduskaitseseaduse §-s 33 sätestatud korras.

1.4.2. VESITÜKIMAA LAIDUDE KAITSEKORD

Vesitükimaa laidud on uuendamata kaitsekorraga ala, kus kehtib piiranguvööndi kaitsekord ja 1971. a kinnitatud kaitse-eeskirjaga kehtestatud inimeste viibimise keeld kaitseala laidudel 15. aprillist 1. juulini linnustiku kaitseks (lisa 1). Ülejäänud kitsendused tulenevad looduskaitseseaduse paragrahvidest 14 ja 31. Viimase alusel on piiranguvöönd kaitseala maa- või veeala, kus majandustegevus on lubatud, arvestades looduskaitseseadusega sätestatud kitsendusi. Vesitükimaa laidudel on järgmised tegevused lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul: uue maaparandussüsteemi rajamine; veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine; maavara kaevandamine; biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine; ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise, püstitamine; jahipidamine ja kalapüük; sõidukiga, maastikusõidukiga või ujuvvahendiga sõitmine, välja arvatud liinirajatiste hooldamiseks vajalikeks töödeks ja maatulundusmaal metsamajandustöödeks või põllumajandustöödeks; telkimine, lõkketegemine ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas; roo varumine külmumata pinnasel.

1.4.3. VESITÜKIMAA HALLHÜLGE PÜSIELUPAIGA KAITSEKORD

Hallhülge püsielupaigas kehtib looduskaitseseadusest tulenev kaitsekord, määruuses „Hallhülge ja viigerhülge püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” kehtestatud erisustega (lisa 1). Püsielupaik kuulub sihtkaitsevööndisse.

Inimestel on lubatud viibida ja ujuvvahendiga sõita kogu püsielupaigas, välja arvatud 15. jaanuarist 15. aprillini. Püsielupaigas on kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud mootoriga veesõidukitega sõitmine kiiremini kui 8 sõlme.

Liikumispiirangu välisel ajal on püsielupaigas lubatud kalapüük ja valitseja nõusolekul jahipidamine. Keelatud on aastaringne kalapüük mõrraga ning kalapüük võrguga, mille silmasuurus ületab 200 mm.

Muud sätted tulenevad otseselt looduskaitseaduse paragrahvidest 14 ja 30.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Maismaa elupaikade inventuurid

Maismaa elupaikadest on varasemalt inventeeritud sooniite (valdavalt) Eestimaa Looduse Fondi inventeerijad Erkki Otsman 1993. aastal, Anneli Palo ja Margus Ots 1994. aastal, Ülle Püttsepp, Lauri Lutsar ja Eerik Leibak 1997. aastal, Rein Kuresoo 2009. aastal ja Eerik Leibak 2010. aastal.

Niiduelupaiku inventeerisid Toomas Kukk ja Eerik Leibak 1999. ja 2001. aastal.

Käesoleva kaitsekorralduskava koostamisel 2014. aastal tegi Triin Reitalu loodusdirektiivi elupaigatüüpide inventuuri Kura kurgu hoiuala maismaaosas ja Vesitükimaa hoiualal, kus peamiselt inventeeriti alal esinevad niiduelupaigatüübid. Välitöödel osalesid Triin Reitalu, Mari Reitalu, Oliver Parrest ja Meeli Mesipuu.

Liigiinventuurid maismaal

Maismaalinnustiku andmed pärinevad valdavalt Eesti Ornitoloogiaühingu (EOÜ) poolt koostatud Kura Kurgu linnuala 2012. aasta inventuuri andmetest (loendaja Mati Martinson jt). Vesitükimaa hoiualal tehti kaks pesitsusloendust. Rändeloendust tehti kogu Sõrve poolsaare ranniku ulatuses kolm korda kevadel ja viis korda sügisel. Linde on loendanud ka Keskkonnaameti looduskaitse bioloogid ning elupaiku on registreeritud juhuvaatluste käigus.

Kaitstavate taimeliikide andmed on keskkonnaregistrisse kantud peamiselt seireandmete või muude inventuuride (nt elupaikade inventuuride) alusel. Spetsiaalseid inventuure ei ole tehtud.

Mereelupaikade ja merega seotud liikide inventuurid

Kura kurgu hoiuala mereelupaiku ja merega seotud elustikku uuriti 2005–2008 LIFE-projekti „Merekaitsealad Läänemere idaosas” raames. Mereelupaiku, põhjaelustikku ja kalastikku uuris TÜ Eesti Mereinstituut (TÜ EMI), linnustikku uuris Eesti Ornitoloogiaühing ning hülgeid uuris Keskkonnaamet. Projekti inglisekeelsed aruanded on kättesaadavad www.balticseaportal.net.

Projekti ESTMAR (2007–2011) raames koostati olemasolevate andmete põhjal Kura kurgu hoiuala merega seotud väärtuste hinnangud – Georg Martin ja Tiia Möller (TÜ EMI) mereelupaikade ja põhjaelustiku kohta, Andrus Kuus ja Andres Kalamees (EOÜ) linnustiku kohta ja Markus Vetemaa (TÜ EMI) kalastiku kohta. Informatsioon hüljeste kohta pärineb Ivar Jüssilt (ELF). Nimetatud hinnangute põhjal on koostatud käesoleva kaitsekorralduskava mereosa. Koostatud aruanded on lisades.

2011. aastal toimusid lindude lennuloendused Liivi lahes projekti GORWIND raames. 2016. aastal toimus esimene kogu Eesti rannikumerd hõlmav talvituvate lindude rahvusvaheline

lennuloendus, mis oli osa Läänemereülesest loendusest. Rahvusvahelist linnuloendust koordineeris HELCOM ehk Läänemere merekeskkonna kaitse komisjon.

Muud inventuurid

Pärandkultuuriobjekte kaardistas Tiit Pruul 2010. aastal RMK inventuuri „Pärandkultuuri objektid metsas” raames.

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal, Vesitükimaa laidudel ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaigas on 34 riiklikku seireala/-jaama, kus viiakse läbi üheteistkümne allprogrammi seiret. Ülevaade läbiviidavast seirest on tabelis 3.

Tabel 3. Riiklik seire Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal, Vesitükimaa laidudel ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaigas.

Jrk	Nimi	Seirejaama tase	Keskkonna- registri kood	Seirejaam avalik/ salas- tatud	Seire allprogramm
1	Sääre	seirejaam või seireala	SJA1534000	Avalik	Haned, luiged ja sookurg
2	Loode ps.	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA0298000	Mitteavalik	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid
3	Karuste	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA2093000	Mitteavalik	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid
4	Loode	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA4185000	Mitteavalik	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid
6	Tammuna	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA1910000	Mitteavalik	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid
7	Türju	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA1974000	Mitteavalik	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid
8	Loode	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA5149000	Mitteavalik	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid
9	Sääre	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA7174000	Mitteavalik	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid
10	Karuste	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA6408000	Mitteavalik	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid
12	Vesitükimaa	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA9809000	Mitteavalik	Hülged
13	Sõrve	seirejaam või seireala	SJA2684000	Avalik	Hüdroloogiline seire
14	Anseküla	seirejaam või seireala	SJA0215000	Avalik	Mereseire
15	Abruka	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA0982000	Mitteavalik	Ohustatud soontaimede ja samblaliigid
16	Rahuste 2	mõõtekoht	SJA5908002	Avalik	Ohustatud taimekoosluste (Natura2000 kooslused) seire
17	Jämaja	seirejaam või seireala	SJA6832000	Avalik	Haned, luiged ja sookurg
18	Kihelkonna laht: SL3	seirejaam või seireala	SJA9858000	Avalik	Rannikumere seire
19	Aa14: Sõrve poolsaare läänekallas	mõõtekoht	SAA6343343	Avalik	Keskjalvine veelinnuloendus
20	Aa15: Sõrve poolsaare läänekallas	mõõtekoht	SAA6343344	Avalik	Keskjalvine veelinnuloendus
21	Aa16: Sõrve poolsaare läänekallas	mõõtekoht	SAA6343345	Avalik	Keskjalvine veelinnuloendus

Jrk	Nimi	Seirejaama tase	Keskkonna- registri kood	Seirejaam avalik/ salas- tatud	Seire allprogramm
22	Af01: Sõrve poosaare idakallas	mõõtekoht	SAA6343366	Avalik	Keskjalvine veelinnuloendus
23	Af08: Sõrve poosaare idakallas	mõõtekoht	SAA6343367	Avalik	Keskjalvine veelinnuloendus
24	Af09: Sõrve poosaare idakallas	mõõtekoht	SAA6343368	Avalik	Keskjalvine veelinnuloendus
25	Lombimaa	mõõtekoht	SJA8698005	Avalik	Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire
26	Vesitükimaa	mõõtekoht	SJA8698007	Avalik	Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire
27	Siialaid	mõõtekoht	SJA8698006	Avalik	Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire
28	Kuivasääre 1	mõõtekoht	SJA8698001	Avalik	Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire
29	Kuivasääre 2	mõõtekoht	SJA8698002	Avalik	Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire
30	Kuivasääre 3	mõõtekoht	SJA8698003	Avalik	Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire
31	Kuivasääre 4	mõõtekoht	SJA8698004	Avalik	Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire
32	Sõrve	mõõtekoht	SAA6343452	Avalik	Randa uhutud lindude seire
33	Lõu	mõõtekoht	SJA9514002	Avalik	Ohtlike ainete seire meres
34	Vesitükimaa	seirejaam või seireala koos andmetega	SJA8490000	Avalik	Kormoran

Ala vahetusse lähedusse jääb veel mitmeid seirejaamu, kus tehakse nt ohustatud soontaimede ja samblaliikide seiret, ohustatud taimekoosluste (Natura2000 kooslused) seiret, ioniseeriva kiirguse seiret, meteoroloogilist seiret, hüdrooloogilist seiret, põhjavee tugivõrgu seiret ning nahkhiirte seiret.

1. **Sääre seireala, Jämaja. Haned, luigid ja sookurg.** Seire käigus hinnatakse väikeluige (*Cygnus columbianus*) ja lauluige (*Cygnus cygnus* (L.)) arvukust kevad- ja sügisrändel. Lisaks hinnatakse arvukust ka sulgimisaladel ja talvitumisaladel. Luikede rände loendused viiakse läbi kevadel, sügisel ja talvel kõikidel luikede koondumisaladel. Loendusi viiakse seirealadel läbi kahenädalase intervalliga. Loendatud isendite arvu kaudu antakse hinnang liikide arvukusele rände koondumisaladel. Väikeluige ja laululuige seirati viimati 2010. ja 2013. aastal. Seiresamm on 3 aastat.
2. **Loode ps, Karuste, Loode (2 seireala), Tammuna, Türju, Sääre, Karuste, Abruca. Ohustatud soontaimede ja samblaliigid.** Ohustatud taime- ja samblaliikide seire eesmärk on koguda järjepidevat informatsiooni Eestis haruldaste ja ohustatud taime- ning samblaliikide populatsioonide seisundist ja toimunud muutustest. Seireobjektideks on rahvusvaheliste konventsioonidega kaitstavad liigid, Eestis I ja II kategooria kaitsealused ja Eesti punasesse raamatusse kantud taimeliigid. Tulemused on kasutatavad liigi seisundi hindamisel ja vajaliku kaitsereežiimi väljatöötamisel kui ka ühe parameetrina keskkonna seisundi hindamisel. Järgnevalt on välja toodud seiratavad liigid seirejaamade kaupa: Loode ps – lamav ristik (viimati 2006. a), Karuste – balti sõrmkäpp (viimati 2003. a), Loode – balti sõrmkäpp (viimati 2000. a) ja soohiilakas (2002. a ja 2007. a),

Tammuna – kare jürilill (2006. a), Tärju – harilik muguljuur (1999., 2007. ja 2012. a), Sääre – püramiid-koerakäpp (2003., 2009. ja 2014 a), Karuste – nurmlauk (2003. ja 2008. a), Abruka – roomav akakapsas (1998., 1999. ja 2007. a). Seiresamm on üldjuhul 5 aastat.

3. **Vesitükimaa. Hülged.** Seiremeetoditest kasutatakse hallhüljeste puhul sigimisedukuse seiret. Hinnatakse hallhülgepoegade arvukust saartel paiknevatel poegimislesilatel. See on pikkade aegriididega andmestik, millesse igal aastal lisandub olulist teavet. Kuna jäätalved on erineva iseloomuga, kirjeldab see seire eelkõige jääolude mõju hallhüljeste sigimisedukusele. Lisaks viiakse läbi hallhüljeste loendust seirealadel. Selle seiremeetodiga hinnatakse hallhüljeste karvavahetusaegset arvukust lesilatel. Alates 1999. aastast on kinni peetud rahvusvaheliselt kokkulepitud meetodikatest ja selle tõttu on seiretulemused üheselt seonduvad rahvusvaheliste seireskeemidega. Hallhüljeste loendusel karvavahetusperioodil on suureks abiks lesilatel olevatest kogumitest tehtud aerofotod, kuna suurte hülgekarjade puhul võivad eksimisvõimalused loendusel olla küllaltki suured. Vesitükimaa laidudel toimus seire 1995., 1999. ja 2000. aastal.
4. **Sõrve. Hüdroloogiline seire.** Antud seirealal mõeldavad EMHI vaatluspostid veetaset Eesti rannikumeres. Püsiseirejaamade ning vaatluspostide võrgustik katab võrdlemisi ühtlaselt kogu Mandri-Eesti, mereranniku ja Lääne-Eesti suuremad saared. Vaatlusjaamade võrk on suure osas automatiseeritud, mis võimaldab mõõtmisandmete pidevat registreerimist ning tagab nende operatiivse edastamise tarbijatele. Seiret tehakse Tammuna rannas (pidev).
5. **Anseküla. Rannikumere seire.** Seire strateegia ja ülesehitus põhinevad EL Veepoliitika Raamdirektiivi nõuetel ja selle eesmärgiks on jälgida rannikuvee ökoloogilise kvaliteedi seisundit. Seire jooksul kogutakse andmeid, mis võimaldavad, kasutades selleks välja töötatud indikaatorite süsteemi, klassifitseerida rannikuvee kogumid vastavatesse veekvaliteedi klassidesse. Klassifikatsioonisüsteem põhineb bioloogilistel ja füüsikaliskemilistel kvaliteedielementidel, milleks on fütoplankton, põhjataimestik, põhjaloomastik. Füüsikaliskemiliste kvaliteedielementidena kasutatakse merevee läbipaistvust ja toitainete kontsentratsiooni. Kura kurgu hoiualal uuritakse põhjataimestikku ja põhjakooslusi. Viimased vaatlusandmed on 2007. aastast.
6. **Lõu. Ohtlike ainete seire rannikumeres:** ülevaateseire. Ülevaateseiret viiakse läbi andmete kogumiseks veekogumite seisundi pikaajaliste muutuste kohta looduslikes tingimustes ning inimmõjust tingitud pikaajaliste muutuste jälgimiseks. Uurimusliku seire eesmärgiks on piirtasemete ületamise ja seisundi eesmärkidele mittevastavuse põhjuste väljaselgitamine, reostuse ulatuse ja mõju väljaselgitamine. Seiresamm on 6 aastat. Viimati seirati 2012. aastal.
7. **Rahuste 2. Ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire.** Seiratav elupaigatüüp on rannaniidud (1630*). Seire eesmärk on anda ülevaade Natura 2000 alade ja elupaigatüüpide seisundist. Vaatlustel lähtutakse seisundi hinnangust, mis annab ülevaate kooslusse kuuluvate haruldaste ja ohustatud liikide, nende populatsioonide ja koosluste endi kui terviku seisundi kohta. Seiret tehti 2009. aastal. Seiresamm on üldjuhul 5 aastat. 2014. aastal seiret ei toimunud.
8. **Kesktaoline veelinnuloendus.** Eestis alustati veelindude kesktaolise loendusega Lindude Rände Uurimise Balti Komisjoni eestvõttel 1960. aasta jaanuaris. Loendused toimuvad kogu Eesti rannikul ja siseveekogudel igal aastal.

9. **Vesitükimaa. Väikeste meresaarte haudelinnustiku seire.** Viimastel aastatel on loendatud haudelinnustikku järgmistel Vesitükimaa seirealasse kuuluvatel laidudel: Vesitükk, Lombimaa, Siialaid (on viimastel aastatel maaga ühenduses olnud) ja Kuivasääre neli seljandikku. Viimased on madala veeseisu tõttu veest välja ulatuvad seljandikud, kus 2013. ja 2014. aastal pesitsust ei tuvastatud, kuid registreeriti peatunud mittepesitsevad linnud (Paakspuu, 2013). Tormide ajal uhub meri seljandikud üle ja muudab nende asukohta. 2014. ja 2015. aastal olid kõik seljandikud vee all. Seire toimub igal aastal.
10. **Vesitükimaa. Kormorani seire.** Seiratakse Vesitüki laidu. Seire üldeesmärgiks on koostada ülevaade kormorani levikust, arvukusest ja sigimise edukusest Eestis ning anda ülevaade sigiva asurkonna arengu suundumustest. Loendus toimub igaaastaselt.
11. **Randa uhutud lindude seire.** Eestis viiakse läbi randa uhutud lindude seiret järjepidevalt alates 1992. aastast, riiklikku seireprogrammi kuulub see alates 1997. aastast. Randa uhutud linde loendatakse püsiseirealadel, mida läbitakse kaks korda aastas - kevadel peale jääkatte sulamist ja sügisel, kui lindude sügisränne on lõppemas. Sõrve sääre seireala on üks kolmest püsiseirealast Eestis, mida seiratakse igal aastal.

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

Emaputke olemasolevate ja potentsiaalsete leiukohtade inventuur

Viia läbi inventuur emaputke arvukuse ja seisundi selgitamiseks olemasolevates ja potentsiaalsetes leiukohtades 474 ha-l. Kui kaitse-eesmärgiks seatavat püramiid-koerakäppa riikliku seire raames enam ei seirata, siis tuleb ühtlasi seirata ka püramiid-koerakäpa leiukohti.

Linnustiku täiendavad inventuurid ja seire

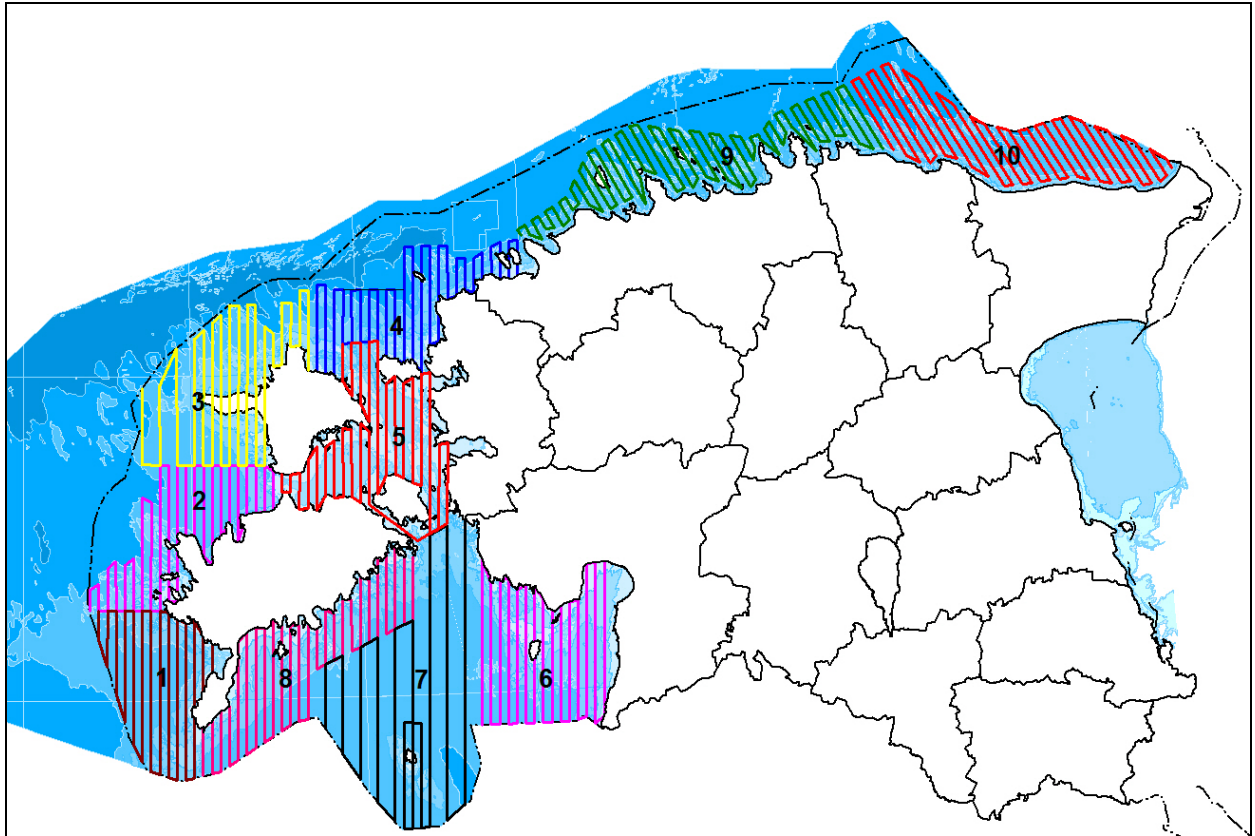
„Natura 2000 kaitsealade võrgustikku kuuluvate linnualade linnustiku seire ettepanek ja seirekava aastateks 2013–2024” (Nellis, 2013) alusel on Kura kurgu linnualal A prioriteetsusega elupaigad rannikelupaigad, laiud ning avamere ja ranniku rändeloendused ning B prioriteetsusega elupaigad on metsad ja roostikud. Sealjuures gruppi A kuuluvad kõrge kordusinventuuri vajadusega elupaigad, kus pesitsevad linnuala kriteeriumi täitnud liigid või asuvad suured rändekogumid, ning B gruppi kuuluvad kordusinventuuri vajadusega elupaigad, kus pesitsevad teised kaitsekorralduslikult olulised liigid või asuvad suured rändekogumid.

Kura kurgu linnualal näeb seire ettepanek ette standardiseeritud meetodika alusel metsalinnustiku, kotkaste, rannikelupaikade, laidude ja roostike linnustiku loendused ning avamere ja ranniku rändeloendused. Sealjuures metsalinnustiku ja kotkaste loendused toimuvad linnualasse jäävatel teistel kaitstavatel aladel.

Senised andmed rannikumerel peatuvate veelindude kohta (v.a talv) piirduvad peamiselt Sõrve sääre ümbrusega, terviklik ülevaade puudub. Vajalik on avamere ja ranniku rändeloendused kevadel ja sügisel Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ja Vesitükimaa laidude kaitsealal.

Avamerel peatuvate veelindude seire toimus 2016. aasta talvel lennuloendusena. Riikliku seire raames teostatakse kogu Lääne-Eesti ja läänesaarte rannikul üksnes valgepõsk-laglede lennuloendusi, v.a Sõrve poolsaarel Rahustest lõuna pool. Avamere loendusi pole riiklikus seirekavas, lende on tellitud erinevate projektidega seoses. Projektipõhiselt on alad jaotatud transektideks (joonis 4), mis katavad ka Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa laidude kaitseala. Uut talvituvate lindude lennuloendust avamerel on soovitatav planeerida minimaalselt iga viie aasta tagant. Projektipõhine rahastus toimub rakendusametuse tegevustoetuste vahenditest. Kaitsekorralduskava raames eraldi ressursse ette ei nähta.

Sõrve poolsaare tipus tuleb läbi viia sügist rändeloendust vähemalt iga viie aasta järel, kuna Sõrve tipp on rändel oluline piirkond (nõ pudelikaela-ala). Läbirändavate veelindude seiret Eesti nõ pudelikaela-aladel viiakse läbi sügiseti Läänemaal, Põõsaspea neemel ja kevadeti Pärnumaal Kablis iga viie aasta tagant eraldi projektide raames Eesti Ornitoloogia Ühingu poolt. Vajalik on sinna seiresse lisada ka Sõrve poolsaare tipp.

Joonis 4. Linnuloenduse seirealade jaotumine.

Lohesurfi mõju uuring linnustikule

Vajalik on uurida laiemalt lohesurfi mõju paiksetele ja rändel peatuvatele lindudele Eestis. Lohesurf on teistest veesõidukitest eristatud, sest uus ekstreemspordiala põhjustab lindudele tugevamat häiringut kui tavapärased veesõidukid. Eesmärk on uuringu tulemusel välja selgitada alad, kus kehtiv või planeeritav kaitsekord ei taga eesmärgiks seatud või seatavate lindude piisavat kaitset ja teha ettepanekud kaitsekorra muutmiseks. Ettepanekutes anda juhiseid sobiva kaitsekorra kehtestamiseks. Üheks uuringu kohaks on Sääre laht, kus kattuvad nii lindude kui lohesurfarite tegutsemisalad.

Esmaste rannavallide inventeerimine Sõrve poolsaare tipus.

Vesitükimaa laidude koosseisu kuuluv Siialaid ei ole enam väikesaarte ning laidude (1620) elupaigatüübina tõlgendatav, kuna on Sääre otsaga kokku kasvanud. Siialaid vastab esmaste rannavallide elupaigatüübile (1210), kuid vajalik on elupaigatüübi inventeerimine Sõrve poolsaare tipus.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. ELUSTIK

2.1.1. TAIMED

Kura kurgu hoiuala maismaaosas ja Vesitükimaa hoiualal on registreeritud 21 liiki kaitsealuseid taimi, neist kümme kuulub II kaitsekategooriasse ning 11 on III kaitsekategooria liigid (tabel 4). Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi II lisas nimetatud emaputke (*Angelica palustris*) kasvukohtade kaitse. Taimeliikide kaitset ei ole hoiualade eesmärgina nimetatud. Vesitükimaa laidudel ei ole kaitsealuseid taimeliike registreeritud.

Tabel 4. Kaitsealused taimeliigid Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa hoiualal (KR).

Liik		Kaitse- kat	LoD lisa	Kaitse- eesmärk	LoA eesmärk	EPN kategooria
Eesti k	Ladina k					
püramiid-koerakäpp	<i>Anacamptis pyramidalis</i>	II	ei	ei	ei	ohualdis
nurmlauk	<i>Allium vineale</i>	II	ei	ei	ei	ohualdis
emaputk	<i>Angelica palustris</i>	II	II ja IV	ei	jah	ohulähedane
harilik muguljuur	<i>Herminium monorchis</i>	II	ei	ei	ei	ohulähedane
randtarn	<i>Carex extensa</i>	II	ei	ei	ei	ohulähedane
rand-soodahein	<i>Suaeda maritima</i>	II	ei	ei	ei	ohulähedane
oja-haneputk	<i>Berula erecta</i>	II	ei	ei	ei	ohulähedane
soohiilakas	<i>Liparis loeselii</i>	II	II ja IV	ei	ei	ohualdis
lamav ristik	<i>Trifolium campestre</i>	II	ei	ei	ei	ohualdis
läikiv kurereha	<i>Geranium lucidum</i>	II	ei	ei	ei	ohualdis
harilik käoraamat	<i>Gymnadenia conopsea</i>	III	ei	ei	ei	ohuväline
kahelehine käokeel	<i>Platanthera bifolia</i>	III	ei	ei	ei	ohuväline
tui-tähtpea	<i>Scabiosa columbaria</i>	III	ei	ei	ei	ohualdis
kahkjaspunane sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	III	ei	ei	ei	ohuväline
balti sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza baltica</i>	III	ei	ei	ei	ohuväline
soo-neiuvaip	<i>Epipactis palustris</i>	III	ei	ei	ei	ohuväline
lääne-mõõkrohi	<i>Cladium mariscus</i>	III	ei	ei	ei	ohulähedane
rand-seahernes	<i>Lathyrus japonicus</i> subsp. <i>maritimus</i>	III	ei	ei	ei	ohulähedane
suur käopõll	<i>Listera ovata</i>	III	ei	ei	ei	ohuväline
hall käpp	<i>Orchis militaris</i>	III	ei	ei	ei	ohulähedane
rohekas käokeel	<i>Platanthera chlorantha</i>	III	ei	ei	ei	ohuväline

Vesitükimaa hoiualal on tegemist eelkõige rannaniidu taimeliikidega. Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek nimetada Vesitükimaa hoiuala kaitse-eesmärgina emaputk ja püramiid-koerakäpp. Tegemist on rannaniidul kasvavate kaitsealuste taimeliikidega, mille elupaiga soodsa seisundi tagamiseks võib vaja minna seada eritingimusi rannaniidu hooldamisel ja kaitse-eesmärgiks seadmine aitab seda paremini tagada. Liigid kuuluvad II kaitsekategooriasse, millest emaputk kuulub EPN järgi ohulähedasse ning püramiid-koerakäpp ohualti kategooriasse.

Kura kurgu hoiuala elupaikade mosaiiksus peegeldub sealses kaitstavate taimeliikide rohkuses ja mitmekesisuses. Liikidest leiduvad seal näiteks järgmised soostunud ja märgade kasvukohtade liigid: harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), soohiilakas (*Liparis loeselii*), lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*) ning 2014. aastal registreeritud oja-haneputk (*Berula erecta*). Kuivematele poollooduslikele kooslustele on iseloomulikud lamav

ristik (*Trifolium campestre*), püramiid-koerakäpp (*Anacamptis pyramidalis*) ja tui-tähtpea (*Scabiosa columbaria*). Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek nimetada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgina II kaitsekategooria liigid oja-haneputk (EPN ohulähedane) ja püramiid-koerakäpp (EPN ohualdis), millest esimese liigi elupaiga soodsa seisundi tagamiseks võib vaja minna seada eritingimusi ojade/kraavide rekonstrueerimisel, veetaseme ja kaldajoone muutmisel ning teisel liigil seada eritingimusi rannaniidu hooldamisel. Kaitse-eesmärgiks seadmine aitab seda paremini tagada.

Keskonnaregistrisse kantud ning II kaitsekategooriasse kuuluva läikiva kurereha (*Geranium lucidum*) esinemine ulatuslikul alal Kura kurgu hoiuala põhjaosas on kaheldav ja neid andmeid tuleks täpsustada sobival aastaajal. Inventuuri tegevusena ette ei nähta, kuna tegemist ei ole kaitse-eesmärgina nimetatud liigiga.

2.1.1.1. EMAPUTK (*ANGELICA PALUSTRIS*)

- II kat, LoD – II, IV, KE – ei, LoA KE – jah, EPN – ohulähedane

Eestis on emaputk oma levila põhjapiiril ja kasvab siin põhiliselt läänesaartel ja Lääne-Eesti rannikul. Meie kõige arvukamad ja elujõulisemad emaputke populatsioonid on rannaniitudel. Emaputk kasvab niisketel ja märgadel soo- ja rannaniitudel ning jõeluhtadel, kus pinnaveetase püsib pidevalt kõrgena. Eelistab lubjarikast tüseda huumusega või turbast mulda. Samas ei talu emaputk pikaajalisi üleujutusi, muld peab olema üsna hapnikurikas (Tali ja Kärgerberg, 2004).

Emaputke ohustavad soostunud alade kuivendus ja ehitustegevus. Viimast tuleb silmas pidada eriti linnalähistel ja rannikualadel. Emaputk eelistab kasvada otseses päikesepaistes, kuid talub ka kuni 30% varju. Ta on küll lopsaka kasvuga ja konkureerib edukalt teiste niidutaimedega, kuid põõsarinde tihenedes kaob (Tali ja Kärgerberg, 2004).

Emaputke kasvukohana on kaardistatud 38,3 ha suurune ala Vesitükimaa hoiualal. Kasvukohaks on madala esinduslikkusega rannaniidud. Valdavalt on elupaik roostunud, roostik on hõlmanud palju väärtuslikku niiduala. Leiukoha vaatlus pärineb 1993. aastast, hilisemad andmed puuduvad. Loodusala eesmärgina nimetatud liigi seisundi ja arvukuse selgitamiseks tuleb kaitsekorraldusperioodil teha inventuur.

Liigile on kasulik varasuvine niitmine, mis aitab tal saavutada soodsamaid kasvuolusid konkurentsivõime teiste liikidega. Teist korda võiks niita alles pärast seemnete valmimist septembri keskel või hiljemgi (Tali ja Kärgerberg, 2004). Lubatud on ka karjatamine, kuna heas seisundis, liigirikka rannaniidu puhul ei ole oluliseks probleemiks kariloomade poolt ära söömine. Liik tuleb seada Vesitükimaa hoiuala kaitse-eesmärgiks, sest sobivaid elupaiku alal leidub ja tegemist on rannaniidul kasvava kaitsealuse taimeliigiga, mille elupaiga soodsa seisundi tagamiseks võib vaja minna seada eritingimusi rannaniidu hooldamisel ning kaitse-eesmärgiks seadmine aitab seda paremini tagada. Kuna emaputke kasvuala kattub niidurüdi pesitsusalaga, siis tuleb rannaniidu hooldamisel arvestada ka niidurüdi pesitsusperioodiga: mitte hooldada ala 15. aprill kuni 1. juuli suurema karjatamiskoormusega kui 1 lü/ha, vältida sel ajal niidu niitmist ja võimalusel ka niidul viibimist. Kuna praegu on rannaniit madala esinduslikkusega ja rüdi seal teadaolevalt ei pesitse, siis tuleb alguses karjatada suurema koormusega. Eelistada tuleb karjatamist niitmisele; vajadusel lisaks karjatamisele niita ranna äärest roogu, et tagada veepiiri avatus. Seega tuleb eelistada karjatamist niitmisele ka emaputke kasvualal, mis kattub niidurüdi pesitsusalaga.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Vesitükimaa hoiualal on säilinud emaputke kasvukoht vähemalt 38 ha suurusel alal.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Vesitükimaa hoiualal on säilinud emaputke kasvukoht vähemalt 38 ha suurusel alal.

- **Mõjutegurid ja meetmed**

+ Liigile on koostamisel tegevuskava.

– Puudulikud levikuandmed, mis ei võimalda seada täpsemaid kaitse-eesmärke.

Meetmed

- ❖ Kaitse-eesmärkide täpsustamiseks on vajalik liigi inventuuri läbiviimine olemasolevates ja potentsiaalsetes leiukohtades.

– Kasvukoha roostumine ja võsastumine.

Meetmed

- ❖ Kasvukoha taastamine ja regulaarne hooldamine (niitmine või karjatamine).

2.1.1.2. OJA-HANEPUTK (*BERULA ERECTA*)

- II kat, LoD – ei, KE – ei, LoA KE – ei, EPN – ohulähedane

Oja-haneputk on Eestis peamiselt Saaremaal ja Järvamaal ojades/kraavides kasvav sarikaline. Tegemist on ohustatud liigiga, Eestis on registreeritud 38 leiukohta.

2014. aasta elupaikade inventuuri (Triin Reitalu) raames kaardistati Kura kurgu hoiualal kaks oja-haneputke (*Berula erecta*) leiukohta. Tõnni oja alamjooksul laienenud voolusängis registreeriti 700 isendiga heas seisundis populatsioon. Viimasest lõunas Sääre-Jämaja maanteelt Tiiduninast põhja suunduv as ojas registreeriti 1000 isendiga heas seisundis populatsioon. Viimati nimetatud leiukohas on populatsioon pärast hiljutist kraavi süvendamist taastunud. Eelnevalt nimetatud kasvukohtades tuleb edaspidisel ojade/kraavide hooldamisel tagada oja-haneputke kasvukohtade säilimine.

Liiki ohustab eelkõige veekogude muutmine (õgvendamine, süvendamine, veetaseme muutmine) ja veekogude kinnikasvamine. Liik tuleb seada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks, sest sobivaid elupaiku alal leidub ja liigi elupaiga soodsa seisundi tagamiseks võib vaja minna seada eritingimusi ojade/kraavide rekonstrueerimisel, veetaseme ja kaldajoone muutmisel ning kaitse-eesmärgiks seadmine aitab seda paremini tagada.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Kura kurgu hoiualal on säilinud oja-haneputk kahes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 1700 isendit.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Kura kurgu hoiualal on säilinud oja-haneputk kahes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 1700 isendit.

- **Mõjutegurid ja meetmed**

– Veekogude muutmine (õgvendamine, süvendamine, veetaseme muutmine) ja veekogude kinnikasvamine.

Meetmed

- ❖ Otseseid meetmeid ei planeerita, kuid ojade/kraavide rekonstrueerimisel ning veetaseme ja kaldajoone muutmisel tuleb seada tingimusi (mitte kaevata kogu kasvuala ulatuses), et tagada oja-haneputke kasvukohtade säilimine.

2.1.1.3. PÜRAMIID-KOERAKÄPP (*ANACAMPTIS PYRAMIDALIS*)

- II kat, LoD – ei, KE – ei, LoA KE – ei, EPN – ohualdis

Püramiid-koerakäpp kuulub Eestis haruldasemate orhideede hulka, kuna kasvab siin oma leviala põhjapiiril. Tegemist on hääbuva liigiga, mida ohustab niitude võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel (Kull ja Tuulik 2002).

Kura kurgu hoiuala loopealsel kasvab püramiid-koerakäpp kahes leiukohas. 2012. aastal registreeris Uve Ramst 60 isendiga populatsiooni 0,7 ha suurusel alal. Populatsioon oli heas seisundis. Viimasest läänes paiknev punktleiukoht registreeriti 2007. aastal, kust on leitud üksikuid isendeid. Vesitükimaa hoiuala rannaniidule jäävat leiukohta seiratakse riikliku seire raames. 2014. aastal loendati seal 29 generatiivset isendit, taimed paiknesid 0,3 ha suurusel maa-alal. Seireliigi populatsioon on kahanenud nii arvuliselt kui ka pindalalt, võrreldes eelmise seirekorraga 2009. aastal, mil leiti 200 isendit 1,6 ha suurusel maa-alal. Vajalik on niitude hooldamine karjatamise või niitmise teel. Liik tuleb seada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa hoiuala kaitse-eesmärgiks, sest sobivaid elupaiku alal leidub ja liigi elupaiga soodsa seisundi tagamiseks võib vaja minna seada eritingimusi rannaniidu hooldamisel. Kaitse-eesmärgiks seadmine aitab seda paremini tagada..

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Kura kurgu hoiualal on säilinud püramiid-koerakäpp ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 60 isendit ja Vesitükimaa hoiualal ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 30 isendit.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Kura kurgu hoiualal on säilinud püramiid-koerakäpp ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 60 isendit ja Vesitükimaa hoiualal ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 30 isendit.

- **Mõjutegurid ja meetmed**

- Kasvukoha roostumine ja võsastumine.

Meetmed

- ❖ Kasvukoha taastamine ja hooldamine (niitmine või karjatamine).

2.1.2. IMETAJAD

Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi II lisas nimetatud hallhülge (*Halichoerus grypus*) elupaikade kaitse. Teiste imetajate kohta andmed puuduvad.

2.1.2.1. HALLHÜLJES (*HALICHOERUS GRYPUS*)

- III kat, LoD – II ja V, KE – jah (Kura kurgu HA, Vesitükimaa hallhülge PEP), LoA KE – jah, EPN – ohuväline

Hallhüljes on kolmest Läänemere hülgeliigist arvukaim ja kaalult suurim. Hallhülge arvukus Läänemeres on 23 000–24 000 looma. Eestis on viimasel kolmel aastal loendatud keskmiselt

3600 karva vahetavat hallhüljest ja seireandmed näitavad juurdekasvutrendi peatumist. Samuti on hõivatud enamus liigile sobivatest lesilatest, mis paiknevad valdavalt Lääne-Eesti saarestiku avamerelistes osades. Soojadest talvedest tulenevalt on Eesti rannikul paiknevad ja kogu Läänemere asurkonna seisukohast olulised poegimisalad olnud väga tihedalt asustatud. Seda võib pidada elupaiga defitsiidi tunnuseks (Hallhülge kaitse tegevuskava 2014).

Liigi kaitset korraldatakse tegevuskava alusel, kus seatud põhiline kaitse-eesmärk on tagada Läänemere hallhülge säilimine looduses vabalt elava liigina, kelle arvukus ja levik ei vähene pikema aja jooksul. Liigi soodsa seisundi saavutamiseks on vältimatu tagada sigimise õnnestumine ja noorloomade jõudmine suguküpsuseni läbi inimtekkelise suremuse maksimaalse vähendamise (Hallhülge kaitse tegevuskava 2014).

Kura kurgu hoiuala piirkond on hallhüljeste jaoks väga oluline ala, kus asub ka Eesti suurim hallhüljeste karvavahetus- ja puhkeala – Allirahu ja Tompamaa saared. Piirkonna hallhüljeste puhkealad on kaitse all eraldi kaitsealade või püsielupaikadena (Allirahu looduskaitseala, Kerju hallhülge püsielupaik, Vesitükimaa hallhülge püsielupaik). Allirahu ja Tompamaa saared on karvavahetus- ja suvisel puhkeperioodil suurim hallhüljeste lesila (kuni 1700 isendit) Eestis, soojadel talvedel ka poegimiskoloonia. Kerju saar on ebaregulaarne poegimisala soojadel talvedel.

Kura kurgu hoiuala on hallhüljestele toitumisalaks ja rändeteeks. Käesolevas kavas käsitletakse täpsemalt Vesitükimaa laidude ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaigas asuvaid elupaiku, kuna need jäävad alale, mille kaitse korraldamiseks käesolev kava on koostatud.

Hallhülge elupaigana on kaardistatud Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga maa-ala (jääb suuremas osas ka Vesitükimaa laidude territooriumile). Jääga talvedel poegivad hülged jääle, kuid peale jääminekut kanduvad pojad nii laidudele kui ka Suurrahu läänepoolsemale neemele (kuni 10 poega). Suvine hüljeste lesila on olnud Vesitükimaa lõunaneemel Pitkasääre maal, kus viibib regulaarselt kuni 20 isendit nii jää sulamise järgsel ajal kui ka suvekuudel (Volke ja Martinson, 2011).

Vesitükimaa laiud asuvad Sõrve sääre tipust 0,5–2 km lõunas. Saarterühm koosneb veeseisust olenevalt 3–4 taimkatteta kruusasest ja liivasest saarest, mida hallhülged on kasutanud jääta talvedel ebaregulaarselt poegimiseks. Viimase 10 aasta jooksul seal hülged poeginud ei ole. Väljaspool sigimisperioodi kohatakse saarte lähedal juhuslikult üksikuid loomi. Karvavahetusaegse peatuspaigana ei oma ala tähtsust. (Hallhülge... 2014).

Järgnevalt on välja toodud peamised hallhüljest mõjutavad tegurid. Kuna piirkonnas asuvad hallhülge olulised puhkealad on kaitse all eraldi püsielupaikade või kaitsealadena ja hallhüljeste kaitsemeetmed ning seire kogu Eestis on kavandatud liigi kaitse tegevuskavaga, siis kõikidele mõjuteguritele käesoleva kaitsekorralduskavaga täiendavaid meetmeid ette ei nähta. Kura kurgu hoiualal ja teistel kaitstavatel aladel kavandatava (majandus-) tegevuste puhul on oluline hinnata tegevuse mõju hallhüljestele.

- Kaaspüük – Kura kurgu hoiualal on mõrrapüügi surve väga suur. Aastatel 2007 ja 2008 said kutselised kalurid üle 60% saagist mõrdadest (arvestatud vaid rannapüüki mitte traalpüüki, ent traalpüügiga lindude ja imetajate kaaspüüki ei kaasne). Hüljeste kaaspüügi kohta on vaid üksikuid teateid, kuid arvestades üsnagi suurt püügikoormust Kura kurgu hoiualal, võib eeldada, et hüljeste kaaspüük selles piirkonnas võib olla siiski arvestatav ohutegur. Vajalikud kaitsemeetmed: hülgekindlad mõrrad, kaaspüügi seire.

- Häirimine puhke- ja poegimisaladel. Selle ära hoidmiseks on juba kehtestatud liikumiskiirangud hallhülge püsielupaikades. Potentsiaalne oht on ka salaküttimine, vajalik on järelevalve teostamine.
- Tuulepargid, sillad jms infrastruktuur võivad põhjustada elupaikade kadu, häirimist ja liikumisteede takistamist. Vajalik on keskkonnamõju hindamine ja Natura hindamine.
- Kuigi hallhüljes (erinevalt viigrist) poegib jää puudumisel ka maal (laidudel), mõjuvad soojad talved ja jää puudumine poegimisperioodil negatiivselt, kuna suureneb röövluse oht ja suuremast asustustihedusest tingitud haiguste levik kasvab.
- Õlireostus – nafta kahjustab mereimetajate silmi ja hingamisorganeid ning kopsude kaudu ka teisi kudesid. Saastunud toit tekitab maksa- ja neerukahjustusi. Naftaühendid ladestuvad hüljeste rasvkoos, muutudes ohtlikuks nälgimisperioodil, näiteks sigimise ja karvavahetuse ajal, mil loom kasutab oma rasvavarusid. Vajalik on reostuse ennetamise, avastamise ja likvideerimise võimekuse parandamine (üleriigilised meetmed).

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Hallhülge elupaigaks olevate laidude: Lombimaa (0,6 ha), Suurrahu (1,6 ha), Pitkasääre maa (ajuti vee alt paljanduv kuiv) ja Vesitükk (5,3 ha) säilimine looduslikuna Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa laidudel. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Hallhülge elupaigaks olevate laidude: Lombimaa (0,6 ha), Suurrahu (1,6 ha), Pitkasääre maa (ajuti vee alt paljanduv kuiv) ja Vesitükk (5,3 ha) säilimine looduslikuna Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa laidudel. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.

- **Mõjutegurid ja meetmed**

+ Liigile on koostatud tegevuskava.

– Uuendamata kaitsekorraga Vesitükimaa laiud.

Meetmed

- ❖ Vesitükimaa laidudel kaitsekorra uuendamine ja looduskaitseala moodustamine.

– Kaaspüük.

Meetmed

- ❖ Hülgekindlate mõrdade kasutamine, kaaspüügi seire. Tegevused on planeeritud hallhülge liigitegevuskavas hüljeste ja kalanduse kokkupuudete ulatuse ja mõju hindamise teema all ja võimalik korraldaja on KeA.

– Häirimine puhke- ja poegimisaladel.

Meetmed

- ❖ Infotahvlil teabe jagamine kaitstavate alade väärtuste ning kaitsekorra kohta Sõrve sääre tipu parklas munitsipaalmaal.

2.1.3. KALAD

Kombinatsioon tuultele avatusest ja 6–7 promillise soolsusega mereveest (pinnakihis, sügavamad kihid võivad olla märgatavalt soolasemad) muudab Kura kurgu hoiuala väga sobivaks külmaveelembestele ja avamerelise eluviisiga kaladele. Arvukamateks liikideks on räim, lest ja hooajati ka tuulehaug. Mageveelise päritoluga karplased, kes domineerivad enamikes Eesti rannikumere osades (näiteks särg) on suhteliselt arvukad vaid ranna-aladel.

Tänu avamerelisele iseloomule on piirkonna aastaringne temperatuurirežiim üsnagi stabiilne. Jääkate moodustub harva ja ka suvel on vesi suhteliselt jahe.

Kura kurgu hoiuala piirkond on ajalooliselt olnud väga oluline kalapüügipiirkond ja on seda tänaseni. Põhjusteks on ilmselt piirkonna suhteliselt tihe asustus ja nii mereliste kui ka mageveeliikide arvukus. Mõnede liikide jaoks on Kura kurk ka oluline rändete. Viimaste osas tuleks kindlasti esile tõsta räime. Eesti vetes esineb niinimetatud „avamereräim” ja „laheräim”, kelle varude hindamine ja majandamine (kasutuskvootide määramine) toimub eraldi. „Laheräime” all mõeldakse aastaringsest Liivi lahes elutsevat räime, avamereräim aga sooritab kudemisrändeid avamerest Liivi lahes olevatele kudealadele. Kuulsaim ja olulisim sellistest kudealadest on Pärnu laht, kus kevadise kuderäime püügiga seisevnootadega tegeleb palju kalureid, kellele see on aasta kõige olulisemaks sissetulekuallikaks.

Kuna Kura kurgu hoiuala on pindalalt väga suur, siis on selles esindatud küllaltki erinevad elupaigad – rannalähedased (näiteks Sõrve poolsaare ranna-alad) ja ka väga avamerelised (Sõrve poolsaarest edelasse jääv Läti vetega piirnev ala). Viimased on eelkõige olulised pelaagilistele liikidele (räim, kilu, mingil määral ka tursk), kelle arvuka esinemise tõttu on hoiualal võrreldes teiste Eesti rannikumere aladega suhteliselt väga oluline traalpäük. Traalpäügi jaoks olulisi alasid esineb seejuures nii Liivi lahes kui ka Kura kurgust lääne pool.

Detailsemat informatsiooni Kura kurgu hoiuala kalastiku ja kalanduse kohta leiab kaitsekorralduskava lisast 6 (Kura kurgu hoiuala kalastiku ja kalanduse ülevaade). Seal on toodud ka kõigi alal esinevate kalaliikide nimekiri koos arvukuse hinnangutega.

Kura kurgu hoiualal on registreeritud kaheksa loodusdirektiivi lisadesse kantud kalaliiki. Liikide loetelu ja suhteline esinemissagedus 4-pallilise skaala alusel on toodud tabelis 5. Kalaliike ei ole nimetatud loodusala ega hoiuala kaitse-eesmärkide hulgas.

Tabel 5. Kura kurgu piirkonnas esinevad loodusdirektiivi lisadesse kantud kalaliigid.

Liik eesti keeles	Liik ladina keeles	Kantud lisadesse	Arvukus²	Märkus
Hink	<i>Cobitis taenia</i>	II	2	Rannikumeres
Jõesilm	<i>Lampetra fluviatilis</i>	II, V	3	Kudejõed puuduvad
Lõhi	<i>Salmo salar</i>	II, V	3	Kudejõed puuduvad
Merisiig	<i>Coregonus lavaretus</i>	V	4	Arvukas, kuid koelmuid pole hoiualal
Merisutt	<i>Petromyzon marinus</i>	II	1	Eksikülaline
Tuur (Atlandi tuur)	<i>Acipenser sturio</i>	II, IV	1	Eksikülaline
Vinträim	<i>Alosa fallax</i>	II, V	1	Eksikülaline
Võldas	<i>Cottus gobio</i>	II	4	Arvukas

Lisaks loodusdirektiivi lisades toodud liikidele esinevad Kura kurgu hoiualal veel mõned looduskaitsele tähelepanu vajavad kalad. Nendeks on EPN kategoorias „määratlemata” nimetatud nolgus (*Myoxocephalus scorpius*), meripühvel (*Taurulus bubalis*), merihärg

² Arvukus vastavalt järgmisele skaalale: 1 – väga haruldane; 2 – haruldane; 3 – tavaline; 4 – arvukas.

(*Trigloporus quadricornis*) ja suurtoobias (*Hyperoplus lanceolatus*) ning Berni konventsiooni III lisas nimetatud väike mudil (*Pomatoschistus minutus*) ja pisimudil (*Pomatoschistus microps*). Kategooria „määratlemata” ei viita otsesele ohule, kuid kuna nõnda esile toodud liikide ohustatuse astet ei ole ebapiisavate arvukuse ja leviku andmete tõttu võimalik määratleda, siis tuleb nendesse suhtuda ettevaatusega ning koguda senisest põhjalikumalt informatsiooni.

- **Võldas (*Cottus gobio*)**

Võldast on klassikaliselt peetud mageveekalaks, kes elutseb eeskätt puhtaveelistes kiirevoolulistes jõgedes. Viimastel aastakümnetel on aga selgunud, et liik on küllaltki arvukas ka Eesti riimveelises rannikumeres. Tänapäevase arusaama järgi on valitsev seisukoht, et Eesti magevetes ja meres elavad võldased kuuluvad kahte erinevasse liigisisesse rühmitusse ning on siia saanud eri ajal ja erinevaid rändeteid pidi. Kura kurgu hoiualal madalas rannavees on võldas arvukas ning seda piirkonda võib pidada tema tüüpiliseks elupaigaks Eesti rannikumeres. Aastal 2005 saadi mõned isendid katsepüükide käigus isegi noodaga.

Peamiseks ohuteguriks võldasele on keskkonna saastus ning ökosüsteemi suured muutused, mille vastu lokaalselt võidelda ei saa, vaid kõigi Läänemeriikide ühiste jõupingutustega nt HELCOM-i kokkulepete raames. Võldas eelistab puhtaveelisi veekogusid, mistõttu rannikumere eutrofeerumine on liigile kindlasti kahjulik. Väikeste mõõtmete tõttu ta kalurite püünistesse praktiliselt ei satu, mistõttu kalandus ei ole ohutegur.

Võldase kaitse Eestis tuleb tagada eeskätt tema põhilistel elualadel magevetes. Vaja on täiendavaid teadusuuringuid, mis kinnitaks, et Lääne-Eesti saartel ja rannavetes olevad võldased kuuluvad Eesti mandriosa jõgedega võrreldes eri liigisisesse rühmitusse. Kui sellekohased viited osutuvad tõeks, siis tuleks tagada võldase kaitse ka rannikumeres. Samas on selle liigi kaitse meres tänaseks tõenäoliselt tagatud juba olemasolevate kaitsealadega, näiteks piirkonna läheduses on Vilsandi rahvuspark, kus võldas on samuti arvukas.

- **Merisiig (*Coregonus lavaretus*)**

Eesti rannikumeres elaval siial on kaks vormi: mereskudev ja jõeskudev. Jõeskudev siig on Eestis tänapäeval suhteliselt arvukas, ent tema arvukus baseerub olulisel määral kunstlikul taastootmisel ning peamine osa selle vormi looduslikult sigivatest isenditest koeb Soome jõgedes. Kura kurgule lähim jõeskudeva siia koelmu asub Pärnu jões. Kuna liigile on kättesaadav vaid Sindi paisust allapoole jääv osa, on koelmu pindala ja tähtsus suhteliselt väike. Meres kudev siig on haruldasem ja ohustatud – Eesti rannavettesse on jäänud vaid üksikud koelmud. Kura kurgu hoiualal on tänapäeval olemas mõlemad siiavormid; jões kudev siig on aga märksa arvukam. Lähimad senini elujõulised meres kudeva siia koelmud asuvad Kuusnõmme lahes Saaremaal ja Ruhnu saare rannavetes. Kura kurgu hoiualal on täiskasvanud isendite elutingimused küllalt head, ent sigimistingimused praktiliselt puuduvad.

Merisiig on Kura kurgu hoiualal elavatest looduskaitsealalt olulistest kaladest ainus, kelle seisundit mõjutab märgatavalt ka kalapüük. Oluliseks meetmeks on kudekarjade kaitse koelmutel, ent selles osas on vajalikud ja piisavalt efektiivsed meetmed kalapüügiseaduses ja selle alamaktides juba sätestatud (näiteks Kuusnõmme lahes ja Ruhnu saare ümbruses, kust ilmselt pärinevad enamik Kura kurgu hoiualal elavatest meres kudeva vormi isenditest). Kuna Kura kurgu hoiualal olulisi merisiia koelmuid ei leidu, siis pole ka nende kaitseks vaja luua kaitsereežiimi.

Merisiia arvukuse langus viimase paarikümne aasta jooksul on tingitud eeskätt ikkagi meres toimuvatest muutustest, millest peamine on kudealade kinnikasvamine (eutrofeerumine). Niisiis on peamine oht merisiiale Läänemere üldine veekvaliteedi langus, mille vastu ei ole võimalik

lokaalselt võidelda. Ainukeseks mõjusaks kaitseks on riikidevahelised kokkulepped (HELCOM-i raames) tagamaks Läänemere keskkonna seisundi halvenemise peatamine ja loodetavasti ka selle seisundi paranemine tulevikus.

2.1.4. KAHEPAIKSED

Kahepaiksete kaitset ei ole nimetatud Vesitükimaa loodusala ega hoiualade kaitse-eesmärkide hulgas. Keskkonnaregistrisse on kantud tähnikesiliku (*Triturus vulgaris*) elupaik soostunud niidul (elupaik 6410 – sinihelmikakooslused) Kura kurgu hoiualal. Liigi kaitseks tegevusi ette ei nähta, positiivset mõju avaldab poollooduslike koosluste hooldamine.

2.1.5. PUTUKAD

Putukaliike ei ole nimetatud Vesitükimaa loodusala ega hoiualade kaitse-eesmärgina. Vesitükimaa hoiuala soistes lohkudes elavad III kaitsekategooria liigid valgelaup-rabakiil (*Leucorrhinia albifrons*) ja suur-rabakiil (*Leucorrhinia pectoralis*) ning III kaitsekategooria liik suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*) (Mati Martinsoni andmed).

Täiendavaid kaitsemeetmeid putukaliikide kaitseks ette ei nähta.

2.1.6. LINNUD

Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärk on linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisas nimetamata rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Linnuliigid, kelle elupaiku kaitstakse on: punakurk-kaur (*Gavia stellata*), järvekaur (*Gavia arctica*), kormoran (*Phalacrocorax carbo*), külmnokk-luik (*Cygnus olor*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), hallhani (*Anser anser*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), mustlagle (*Branta bernicla*), viupart (*Anas penelope*), piilpart (*Anas crecca*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), soopart (*Anas acuta*), luitsnokk-part (*Anas clypeata*), rääkspart (*Anas strepera*), merivart (*Aythya marila*), hahk (*Somateria mollissima*), aul (*Clangula hyemalis*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), sõtkas (*Bucephala clangula*), väikekoskel (*Mergus albellus*), rohukoskel (*Mergus serrator*), jääkoskel (*Mergus merganser*), naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), plüü (*Pluvialis squatarola*), suurrüdi (*Calidris canutus*), väikerüdi (*Calidris minuta*), soorüdi (*Calidris alpina*), vöötsaba-vigle (*Limosa lapponica*), tumetilder (*Tringa erythropus*), kivirullija (*Arenaria interpres*), alk (*Alca torda*) ja krüüsel (*Cephus grylle*);

Vesitükimaa hoiualal kaitstakse järgmiste linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisas nimetamata rändlinnuliikide elupaiku: hahk (*Somateria mollissima*), niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), tõmmukajakas (*Larus fuscus*), randtiir (*Sterna paradisaea*), väiketiir (*Sterna albifrons*) ja vööt-põdsalind (*Sylvia nisoria*).

Kura kurgu linnuala (EE0040434) kaitse-eesmärk on järgmiste linnuliikide elupaikade kaitse: alk (*Alca torda*), soopart e pahlsaba-part (*Anas acuta*), luitsnokk-part (*Anas clypeata*), piilpart (*Anas crecca*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), rääkspart (*Anas strepera*), hallhani e roohani (*Anser anser*), hallhaigur (*Ardea cinerea*), kivirullija (*Arenaria interpres*), merivart (*Aythya marila*), mustlagle (*Branta bernicla*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), sõtkas (*Bucephala clangula*), niidurisla e rüdi e niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), suurrüdi e rüdi e suurrisla (*Calidris canutus*), väikerüdi e rüdi e väikerisla (*Calidris minuta*), krüüsel (*Cephus grylle*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), aul (*Clangula hyemalis*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), külmnokk-luik (*Cygnus olor*), punakurk-kaur (*Gavia stellata*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), tõmmukajakas (*Larus fuscus*), vöötsaba-vigle (*Limosa lapponica*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), väikekoskel (*Mergus albellus*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*), kormoran e karbas (*Phalacrocorax carbo*), plüü

(*Pluvialis squatarola*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*), tuttpütt (*Podiceps cristatus*), naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*), hahk (*Somateria mollissima*), räusktiir e räusk (*Sterna caspia*) ja tumetilder (*Tringa erythropus*).

Ülevaade kaitse-eesmärgina nimetatud ja nimetatavate liikide arvukusest ja seatavatest kaitse-eesmärkidest on tabelis 7. Tabelis on tumedas kirjas alal rahvusvaheliselt olulisel arvul registreeritud liigid. Lisaks tabelis 7 toodud linnuliikidele leidub alal EELIS-e andmetel veel III kaitsekategooriast rukkirääk (*Crex crex*) ja väänkael (*Jynx torquilla*), kuid tegemist on alal vähearvukate ja EPN järgi ohuväliste liikidega ja seetõttu ei tehta nende kaitse-eesmärgiks nimetamise ettepanekut.

Valdav enamik kaitse-eesmärgina käsitletud linnuliikidest on merega seotud liigid. Merega seotud linnustiku ülevaate koostasid Andrus Kuus ja Andres Kalamees Eesti Ornitoloogiaühingust 2010. aastal (Kura kurgu hoiuala mereosa kaitsekorralduskava aastateks 2011–2020 koostamise raames).

Vesitükimaa hoiuala kaitse-eesmärgina tuleb täiendavalt nimetada sookurg (*Grus grus*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), laululuik (*Cygnus cygnus*) ja liivatüll (*Charadrius hiaticula*) (põhjendused kaitse-eesmärgiks lisamise kohta on ptk-s 5.1.4.1).

Vesitükimaa hoiualal ei asu kahe kaitse-eesmärgina nimetatud linnuliigi olulisi elupaiku. Need liigid on hahk ja tõmmukajakas. Hahad pesitsevad laidudel ja sulgivad kesksuvel Pitkasääre maa ümbruses ja kaugemal merel, kasutades ajuti ka laidusid. Tõmmukajakas on ebaregulaarne pesitseja Lombimaa ja Vesitüki laidudel, hoiualal ei pesitse. Seetõttu tehakse ettepanek hahk ja tõmmukajakas hoiuala määruse muutmisel kaitse-eesmärkide hulgast välja arvata. Kaitsekorra muutmisel (Vesitükimaa laidudel uue kaitsekorra kehtestamisel) tuleb tõmmukajakas nimetada Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgiks, kuna liik kuulub II kaitsekategooriasse ning on väga madala ja langeva arvukusega (Eestis pesitseb 10–30 paari, Elts *et al.*, 2013). Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgina tuleb nimetada hahk (*Somateria mollissima*) ning linnudirektiivi I lisa liigid jõgitiir (*Sterna hirundo*), randtiir (*Sterna paradisaea*), räusktiir (*Sterna caspia*), väiketiir (*Sterna albifrons*) ja tutt-tiir (*Sterna sandvicensis*) (täiendavad põhjendused kaitse-eesmärgiks lisamise kohta on ptk-s 5.1.4.1).

Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärkide loendisse tuleks lisada mustvaeras (*Melanitta nigra*), kuna selle liigi mittepesitsusaegsete kogumite suurused ületavad rahvusvaheliselt tähtsa linnuala kriteeriumi künnise (2005–2008 peatus alal 5,3% mustvaera rändete populatsioonist). Lisaks tuleks Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärkide loendisse lisada väikekajakas (*Hydrocoloeus minutus*), tuttpütt (*Podiceps cristatus*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), sookurg (*Grus grus*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), laululuik (*Cygnus cygnus*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*) ja võot-põõsalind (*Sylvia nisoria*; põhjendused kaitse-eesmärgiks lisamise kohta on ptk-s 5.1.4.1).

2.1.6.1. MERELINNUSTIK

Arvestamata eksikülalisi, esineb hoiualal vähemalt 46 otseselt merega seotud linnuliiki (peatuvad ja/või toituvad merel). Liigid kuuluvad järgmistesse sugukondadesse: partlased – 23, kaurlased – 2, pütlased – 3, kormoranlased – 1, haugaslased – 1, ruiklased – 1, kurvitslased – 1, änlased – 1, kajaklased – 6, tiirlased – 5 ja alkased – 2.

Otseselt merega seotud linnuliikidest 15 on linnudirektiivi I lisa liigid (väike- ja laululuik, kirjuhahk, väikekoskel, punakurk- ja järvekaur, sarvikpütt, merikotkas, veetallaja, väikekajakas, räusk-, tutt-, jõgi-, rand- ning väiketiir); 1 liik I kaitsekategooria (merikotkas), 12 liiki II kaitsekategooria (väike- ja laululuik, kirjuhahk, väikekoskel, järvekaur, sarvikpütt, väike- ja tõmmukajakas, räusk- ja tutt-tiir, krüüsel, alk) ning 8 liiki III kaitsekategooria linnuliigid

(ristpart, tõmmuvaeras, punakurk-kaur, hallpõsk-pütt, veetallaja, jõgi-, rand- ja väiketiir). Mõned nimetatud liikidest (näiteks kirjuhakk) esinevad siiski väga väikesel arvul.

Kura kurgu hoiuala on üks Eesti tähtsamaid alasid merel peatuvate veelindude jaoks, samuti oluline toitumisala piirkonna laidudel pesitsevatele haudelindudele ning lindude rände nn pudelikaela ala, st läbiringeldavad linnud koonduvad Sõrve poolsaarel ja jätkavad rännet üle hoiuala mereosa.

2.1.6.1.1. MEREL PEATUVAD VEELINNUD

Liikide jagamine ava- ja rannikumerel peatuvateks on suhteline, käesolevas KKK-s on lähtutud eelkõige liikide erinevatest loendamisvõimalustest. Merel peatuvad linnuliigid võib jagada kaitseväärtuse alusel kolmeks.

1) Esmatähtsad liigid, mille jaoks ala on rahvusvahelise tähtsusega.

Olemasolevatel andmetel on korduvalt peatunud arvul, mis ületab 1% rändetee populatsioonist (peatuvate veelindude puhul on 1% rändetee populatsioonist üheks peamiseks rahvusvahelise tähtsusega linnualade (IBA) kriteeriumiks), avamerel peatuvatest liikidest tõmmuvaeras (2005–2009 maksimaalselt u 12% rändetee populatsioonist), aul (6%), mustvaeras (5%) ja kaurid; rannikumerel peatuvatest liikidest hakk (6%) ja sõtkas (4%).

2) Muud rahvusvahelise tähtsusega liigid.

Alal peatub regulaarselt >1% kormorani rändetee populatsioonist. Kormorani kaitset ja arvukust reguleeritakse liigi kaitse ja ohjamiskava alusel (Kormorani kaitse ja ohjamise tegevuskava 2008).

Valgepõsk-lagle ja hallhani on seotud pigem rannikuga. Vajadus spetsiaalsete kaitsemeetmete rakendamiseks hoiuala piires puudub.

Varem IBA kriteeriume täitnud väikekoskla arvukus alal pole märkimisväärselt langenud, kuid seoses rändetee populatsiooni üldarvukuse ümberhindamisega on tõusnud kriteeriumi aluseks olev 1% väärtus.

Varem IBA kriteeriume täitnud väikeluige puhul on tõenäoliselt tegemist liigi arvukuse üldise langusega.

IBA kriteeriume ületaval arvul on ühekordselt või varasemal ajal esinenud veel kühmnokk-luik, soo- ja luitsnokk-part, merivart, alk ja krüüsel. Nimetatud liikide kaitseväärtust aitaksid täpsustada täiendavad uuringud.

3) Üle-eestilist tähtsust omaval arvul on hoiualal peatunud laululuik, räaks- ja piilpart, rohu- ja jääkoskel ning sarvikpütt.

2.1.6.1.2. LAIDUDEL PESITSEVAD JA HOIUALAL TOITUVAD LINNULIIGID

Aastatel 2004–2007 pesitses Kura kurgu laidudel 36% kormorani (3913 paari, sh. 1988 paari Vesitüki ja 1625 paari Tombamaa laiul) ning 29% räusktiiru Eesti haudeasurkonnast (57 paari, sh. 50 paari Tombamaal). Räusktiiru jaoks kuulub ala tõenäoliselt viie parema pesitsusala hulka Eestis (IBA kriteerium C6 – ala kuulub viie olulisima ala hulka regioonis linnudirektiivi I lisasse kantud liigi jaoks). Vähemalt 1% Eesti haudeasurkonnast pesitses veel kühmnokk-luigel (1%), hahal (2%), tõmmukajakal (3%), randtiirul (1%), väiketiirul (4%) ja algil (1 paar moodustab 20% Eesti väga väikesest haudeasurkonnast).

Olulisemad Kura kurgu laiud kuuluvad iseseisvate kaitstavate loodusobjektide (Allirahu looduskaitseala, Abruca looduskaitseala, Kerju hallhülge püsielupaik ning Vesitükimaa laiud) koosseisu.

Kura kurgu hoiuala tähtsus laidude haudelinnustikule seisneb eelkõige toitumisalaks olemises. Toitumisala raadius võib ulatuda väiketiirul 5 ja randtiirul 15 km kaugusele pesitsusaarest, räusktiirul veelgi kaugemale. Sellise raadiusega alad ümber tähtsaimate tiirude pesitsusaarte hõlmavad suure osa kogu hoiuala pindalast.

Kura kurgu hoiuala on tähtsaks toitumisalaks merikotkale. Sõrve poolsaarel pesitsevate merikotkaste arvukuseks hinnatakse vähemalt 6 paari, seega on hoiuala oluline vähemalt 4% Eesti haudeasurkonnast.

2.1.6.1.3. LÄBIRÄNDAVAD LINNULIIGID

Kura kurk on nn pudelikaela ala: läbirändavad linnud koonduvad Sõrve poolsaarel ja jätkavad rännet üle hoiuala mereosa. Aastatel 2005–2009 loendati Sõrve säärel sügisrändel keskmiselt 3460 haukalist ja pistrikulist ning 5650 sookurget aastas; maksimaalne loendustulemus oli haukalistel ja pistrikulistel 7370 (2000. a) ning sookurel 14230 isendit (2001. a).

Merega seotud lindude osas on pikaajaline eesmärk nende elupaikade säilitamine ning negatiivsete mõjude minimeerimine. Lisaks on Kura kurgu linnuala säilitanud rahvusvahelise tähtsuse veelindude peatumisalana (peatub vähemalt 20 000 veelindu) ja rände pudelikaela alana, ühegi liigi peatuva asurkonna trend ei ole negatiivselt erinev biogeograafilise asurkonna trendist.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on elupaikade säilitamine ning negatiivsete mõjude minimeerimine. Kogu hoiuala hõlmavatel veelindude rändekogumite loendustel saadakse vähemalt kahel loendusel tulemuseks minimaalselt 20 000 veelinnu peatumine Kura kurgu hoiualal. Eesmärk on tagada, et õlireostus ega muu (potentsiaalselt) oluline inimõju ei ole ala linnustikku kahjustanud ning on olemas ülevaade hoiuala ja linnuala kaitse-eesmärkideks olevate linnuliikide arvukusest. Kaitse-eesmärgiks olevad või seatavad liigid koos arvukuse hinnangutega ja kaitse-eesmärgiks seatava arvukusega on toodud tabelis 7.

2.1.6.2. MAISMAALINNUSTIK

Linnuala ja hoiualade kaitse-eesmärgina nimetatud ja eelkõige maismaaga seotud liigid on naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), plüü (*Pluvialis squatarola*), suurrüdi (*Calidris canutus*), väikerüdi (*Calidris minuta*), soorüdi (*Calidris alpina*), niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), vöötsaba-vigle (*Limosa lapponica*), tumetilder (*Tringa erythropus*), kivirullija (*Arenaria interpres*), hallhaigur (*Ardea cinerea*), randtiir (*Sterna paradisaea*), väiketiir (*Sternula albifrons*) ja vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*).

Vesitükimaa hoiuala ja Kura kurgu hoiuala maismaaosa linnustiku ülevaade on koostatud EELIS-e andmebaasi ning Eesti Ornitoloogiaühingu Kura Kurgu linnuala 2012. aasta inventuuri andmete alusel (loendaja Mati Martinson jt). Kaitse-eesmärkide seadmisel arvestatakse ka Vesitüki ja Lombimaa laiududel pesitsevate lindude 2013. aasta loenduse andmeid.

- **Naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*)**

2012. aastal liiki alal ei pesitsenud, kuid rannikuelupaikade (niitude) taastamine on oluline, et võimaldada liigi arvukuse taastumise alal. Lühi- ja pikaajaline eesmärk on üks pesitsev paar alal.

- **Liivatüll (*Charadrius hiaticula*)**

2012. aastal pesitses loodusala maismaaosal 7 paari, lisaks 1 paar Vesitüki laiul. Lühi- ja pikaajaline eesmärk on 10 pesitsevat paari alal.

- **Kivirullija (*Arenaria interpres*)**

2012. aastal liiki alal ei pesitsenud, kuigi liik on siin varasemalt pesitsenud. Olemasolevad rannikuelupaigad on liigile jätkuvalt väga sobivad. Kuna liigi arvukus on viimastel aastakümnetel oluliselt vähenenud, siis seatakse kaitse-eesmärgiks liigi arvukuse taastumine alal. Lühi- ja pikaajaline eesmärk on 1 pesitsev paar.

- **Randtiir (*Sterna paradisaea*)**

2012. aastal pesitses rannikul 7 paari ja 2013.a Vesitüki laiul 46 paari. Kuigi liigi arvukus varieerub aastati, seatakse lühi- ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks vähemalt 60 pesitsevat paari alal.

- **Jõgitiir (*Sterna hirundo*)**

2012. aastal rannikul liiki ei pesitsenud ja Vesitüki laiul pesitses 43 paari. Kuigi liigi arvukus varieerub aastati, seatakse lühi- ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks vähemalt 40 pesitsevat paari alal.

- **Väiketiir (*Sternula albifrons*)**

2012. aastal pesitses rannikul 3 paari ja 2013.a Vesitüki laiul 26 paari. Kuigi liigi arvukus varieerub aastati, seatakse lühi- ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks vähemalt 30 pesitsevat paari alal.

- **Vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*)**

2012. aastal pesitses rannikul 6 paari. Lühi- ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks seatakse 10 paari, kuna sobivatesse elupaikadesse mahub pesitsema rohkem paare.

- **Punajalg-tilder (*Tringa totanus*)**

2012. aastal pesitses rannikul 22 paari, lühi- ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks seatakse vähemalt 20 paari pesitsemine alal.

- **Sookurg (*Grus grus*)**

2012. aastal pesitses alal 5 paari, lühi- ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks seatakse samuti vähemalt 5 paari.

- **Laululuik (*Cygnus cygnus*)**

2012. aastal pesitses alal 2 paari, lühi- ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks seatakse samuti 2 paari. Liik on väikejärvede (Vesitükimaa loodusala rannikulaguunide) seisundi tunnusliik.

- **Punaselg-õgija (*Lanius collurio*)**

2012. aastal pesitses rannikul 3 paari, lühi- ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks seatakse samuti 3 paari.

Ülevaade mere- ja maismaalinnustikku mõjutavatest peamistest teguritest ja vajalikest kaitsemeetmetest on tabelis 6. Kaitse-eesmärgiks olevad liigid koos arvukuse hinnangutega ja kaitse-eesmärgiks seatava arvukusega on toodud tabelis 7.

2.1.6.2.1. NIIDURÜDI (*CALIDRIS ALPINA SCHINZII*)

- I kat, LiD – I, KE – jah (Vesitükimaa HA), LiA – jah, EPN – ohualdis

Niidurüdi on soorüdi alamliik, kelle populatsioon Läänemere ääres ja ka Eestis on kiiresti kahanemas. Liik eelistab väga madala taimestikuga avatud märga niitu. Liigi kaitset korraldatakse tegevuskava alusel (Niidurüdi kaitse tegevuskava 2008, koostamisel on uus eelnõu).

Niidurüdi elupaikade säilimine on sõltuvuses inimtegevusest – niitudel loomade karjatamisest ja heina niitmise. Rannaniitude mittehooldamine on Vesitükimaa hoiuala elupaigad viinud ebasoodsa seisundini. Niidurüdi on varasemast elupaigast rannaniidul kadunud hoolduse puudumise tõttu (roostik veepiiril ja rannaniidul jms). Liigi elupaikade taastamine on võimalik vaid kõrge karjatamiskoormuse (taastatavatel aladel 1,5-2 lü/ha) tagamisel. Niidurüdi elupaigaks sobivad niidud peavad olema madalmurused ja rannajoon kõrgete taimede vaba. EELIS-e andmebaasi andmetel pesitses liik alal viimati 2003. aastal (1-3 paari). 2012. aastal liiki alal ei pesitsenud, kuid rannikuelupaikade (niitude) taastamine on oluline, et võimaldada liigi arvukuse taastumine alal.

Rannaniidu hooldamisel tuleb arvestada niidurüdi pesitsusperioodiga: mitte hooldada ala 15. aprill kuni 1. juuli suurema karjatamiskoormusega kui 1 lü/ha, vältida sel ajal niidu niitmist ja võimalusel ka niidul viibimist. Kuna praegu on rannaniit madala esinduslikkusega ja rüdi seal teadaolevalt ei pesitse, siis tuleb alguses karjatada suurema koormusega. Eelistada tuleb karjatamist niitmisele; vajadusel lisaks karjatamisele niita ranna äärest roogu, et tagada veepiiri avatus. Kuigi niidurüdi pesitsusala kattub emaputke kasvualaga, kus soovitatakse niita, siis eelistada tuleb rannaniidu hooldamisel ikkagi karjatamist niitmisele, sest heas seisundis, liigirikka rannaniidu puhul ei ole oluliseks probleemiks emaputke kariloomade poolt ära söömine. Niidurüdile sobiliku rannaniidu taastamine on planeeritud Vesitükimaa hoiualale 133 ha suurusele alale (joonis 12).

Käesoleval ajal ei ole alal säilinud liigile sobivaid elupaiku, seega seatakse lühiajaliseks kaitse-eesmärgiks potentsiaalse elupaiga (rannaniidu) taastamine Vesitükimaa hoiualal. Eesmärgiks ei seata pesitsevate paaride arvu, kuna käesoleval ajal liik alal ei pesitse ning pole võimalik tagada, et piisava hoolduskoormuse korral liik ala uuesti asustab. Pikaajaliseks eesmärgiks seatakse ühe paari pesitsemine alal. Väikekiskjate arvukust negatiivse mõjutegurina välja ei tooda, sest suure rannaniidu kompleksi taastamine niidurüdile sobivaks elupaigaks aitab kaitsta liiki väikekiskjate eest.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Vesitükimaa hoiualal pesitseb vähemalt üks paar niidurüdisid.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Vesitükimaa hoiualal on niidurüdile pesitsemiseks sobivat rannaniitu vähemalt 133 ha.

- Mõjutegurid ja meetmed
+ Liigi kaitseks on koostatud tegevuskava 2009-2013 ja koostamisel on uus eelnõu.

– Rannaniidu roostumine ja võsastumine hoolduse puudumisel.

Meetmed

- ❖ Rannaniidu taastamine ja karjatamine optimaalse koormusega 133 ha-l, veepiiri, märede ja soonekohtade avatuna hoidmine.

– Kuivendamine

Meetmed

- ❖ Rannaniidul on keelatud uute kraavide rajamine. Olemasolevate kraavide hoiutöid hoiuala kaitsekord ei keela ja eeldatavalt olulist negatiivset mõju see täiendavalt rannaniidule kaasa ei too.

Tabel 6. Linnustikku mõjutavad tegurid ja meetmed

Tegevus/tegur	Mõju lindudele	Ohustatud liigid	Mõju tugevus	Kaitsemeetmed
Õlireostus	Hukkumine, elujõulisuse ja produktiivsuse vähenemine; toidubaasi vähenemine	Kõik merel peatuvad ja toituvad liigid, eriti partlased	Tugev	Üleriigilised meetmed õlireostuste ennetamiseks, avastamiseks, likvideerimiseks ja tagajärgede rehabiliteerimiseks. Sõrve linnujaama tegevus: regulaarsed vaatlused reostuse operatiivseks avastamiseks, vajadusel õliste lindude puhastamine
Muu toksiline saaste		Kõik merel peatuvad ja toituvad liigid	Pole teada	Üldised meetmed Läänemere keskkonnaseisundi parandamiseks
Eutrofeerumine	Toidubaasi muutumine, (vee läbipaistvuse vähenemine ja selle mõju toitumise efektiivsusele)	Kõik merel toituvad liigid	Teatud piirini võib olla positiivne tänu toidubaasi suurenemisele	Üldised meetmed eutrofeerumise vähendamiseks
Prügi meres	Hukkumine sissemässimise või allaneelamise korral	Kõik merel peatuvad ja toituvad liigid	Pole teada	-
Laevaliiklus	Häirimine; õli- ja muu saaste ohu suurenemine	Häirimine - sügavamatel merealadel peatuvad liigid (aul, vaerad, kaurid)	Häirimine - nõrk	Reguleeritud rahvusvaheliselt, muudatuste tegemine tõenäoliselt raske ja väga tugevaid argumente vajav. Käesoleval hetkel vajadus puudub.
Linnujaht	Häirimine, hukkumine, toksiline saaste pliinhaavlite kasutamisel	Madalamatel merealadel peatuvad liigid	Merel peatuvatest liikidest lastakse Eestis eelkõige sinikael-parti jt. ujupart. Vähemalt ametliku statistika järgi on lastavate lindude arv suhteliselt väike ning populatsiooni üldarvukust tõenäoliselt oluliselt ei mõjuta, olulisem on jahi häiriv mõju. Andmeid tugeva häiriva mõju kohta on Sõrve sääre ümbrusest. Ohuks on ka ebaseaduslik linnujaht keelatud ajal ja -vahendeid kasutades.	Vesitükimaa laidude kaitse-eeskirja uuendamine ja kaitsekorra muutmine (s.h. kaitseala piiride täpsustamine ja linnujahi keelustamine). Jahiturismi arendamist tuleks vältida kogu hoiualal. (Alates 1. jaanuarist 2013 pole pliinhaavlite kasutamine veelinnujahil lubatud). Võimalikku ebaseaduslikku linnujahti kontrollib KKI.
Muud rekreatiivsed tegevused	Häirimine	Eelkõige laidude haudelinnustik	Tugev Vesitükimaa laidudel (nii laide küllastavate inimeste kui ka laidude	Vesitükimaa laidude kaitse-eeskirja uuendamine ja kaitse korra muutmine,

Tegevus/tegur	Mõju lindudele	Ohustatud liigid	Mõju tugevus	Kaitsemeetmed
			vahetus läheduses kasutatavate spordivahendite, eriti lohesurfariite poolt)	rakendades lindude kevadisel pesitsusperioodil liikumiskiirangu vahetult laide ümbritsevale merealale ning lohesurfariitele lisaks liikumiskiirangu Sääre lähel.
Kalapüük	Hukkumine kalavõrkudes, (häirimine, toidubaasi muutused)	Hukkumine võrkudes - kõik sukeldudes toituvad liigid	Ohtlikum periood aprillist oktoobrini, mil nakkevõrkudes hukuvad eeskätt talvituvad sukelpardid (Eestis kõige ohtlikum piirkond Soome laht ja kõige ohustatum liik aul). Senistel andmetel hukkub Kura kurgu hoiualal linde suhteliselt vähe, peamiselt vaerad ja kaurid.	Kaaspüügi seire. Kaaspüügi ohjamiseks muid meetmeid ei planeerita, sest selle osatähtsus ei ole oluline.
Süvendamine, kaadamine	Toidubaasi muutumine, (häirimine, vee läbipaistvuse vähenemine ja selle mõju toitumise efektiivsusele)	Merel peatuvad liigid	Hoiualal tervikuna nõrk (kohati mõõdukas)	Eelnev keskkonnamõjude hindamine
Tuulegeneraatorite rajamine	Tuulikute häiriv mõju, hukkumine kokkupõrgetel tuulikutega, elupaigakadu, (toidubaasi muutused, häirimine ehitus- ja hooldustöödel)	Kõik merel toituvad ja mere kohal rändavad liigid. Eelkõige madalal (kuni 100 m kõrgusel) ja öösel rändavad liigid – nt kaurid, aul, vaerad, hahk	Merel käesoleval ajal puudub. Kokkupõrkerisk on suurem öösel ja halva ilmaga. Häirimise mõju sõltub liigist. Oluline on arvestada mitme tuulepargi kumulatiivsete mõjudega.	Järgida ka edaspidi põhimõtet, et linnualadele merre tuuleparke ei rajata. Arvestades pudelikaela ala, vajaksid eelnevat keskkonnamõjude hindamist kõik Sõrve poolsaarele rajatavad tuulegeneraatorid.
Poollooduslike koosluste kinnikasvamise majandamise puudumisel	Sobivate elupaikade pindala vähenemine või kadumine.	Lagedate ja mosaiiksete niidualadega seotud liigid.	Oluline, paljud niidud on hooldamata ja kinni kasvanud/kasvamas, hooldatavatel aladel on karjatamiskoormus sageli ebapiisav madalmurususe tagamiseks.	Alustada/jätkata poollooduslike koosluste karjatamist optimaalse koormusega. Võtta kasutusse ja taastada kinnikasvanud niite, jätkata nende hooldust.

Tabel 7. Kura kurgu HA, Vesitükimaa HA, Vesitükimaa laidude ja Kura kurgu linnuala kaitse-eesmärkideks olevate ja seatavate linnuliikide arvukus ja eesmärgid.

Liik ³	LiD I lisa	Kaitsekat. Eestis	HA kaitse-eesmärk	LiA kaitse-eesmärk	Kura kurgu linnuala eesmärk ⁴			LIFE (2003) 2005–2008			NATURA 1990–2002			% rändetee populatsioonist		Viimased loendusandmed (2009-2013)			Kaitsekorralduskavas kaitse-eesmärgiks seatav arvukus Pikaajaline/lühiajaline ^{5,6}			Märkus	
					Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	LIFE	NAT	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid		
Kühmnokkluik	<i>Cygnus olor</i>			Kura kurgu HA	jah	50		1900	19	3500	2545	50	918	1900	1.4	0.8	11			KK 10/10		KK 1900/1900	
Laululuik	<i>Cygnus cygnus</i>	I	II	Ei	ei					80	196			39			2			VE 1/1, KK 1/1			Nimetada liik Vesitükimaa HA ja Kura kurgu HA kaitse-eesmärgina.
Väikeluik	<i>C. columbianus</i>	I	II	Kura kurgu HA	jah		300			145	100		300	4	0.7	1.5					KK 300/300		
Väikekajakas	<i>Hydrocoloeus minutus</i>	I	II	Ei	ei					(787)	(19)				0.6						KK 700		Nimetada liik Kura kurgu HA kaitse-eesmärgina.
Hällhani	<i>Anser anser</i>			Kura kurgu HA	jah		270						270			1.1	2			KK 1/1,	KK 270/270		
Valgepösklagle	<i>Branta leucopsis</i>	I	III	Kura kurgu HA	jah		6000			7820			6000		1.9	1.4					KK 6000/6000		
Mustlagle	<i>Branta bernicla</i>			Kura kurgu HA	jah		50						50								KK 50/50		
Viupart	<i>Anas penelope</i>			Kura kurgu HA	jah		2200			2000		2	2200		0.1	0.1					KK 2200/2200		
Rääkspart	<i>Anas strepera</i>			Kura kurgu HA	jah		200		3		1	3	200			0.3	7	150		KK 5/5,	KK 200/200		
Piilpart	<i>Anas crecca</i>			Kura kurgu HA	jah		500			1000	10	3	500		0.2	0.1	2			KK 3/3	KK 500/500		
Sinikael-part	<i>A. platyrhynchos</i>			Kura kurgu HA	jah		1500		1	1500	1528	10	1500	1300			5			KK 5/5	KK 1500/1500		
Soopart	<i>Anas acuta</i>			Kura kurgu HA	jah		120			1000		1	120		1.7	0.2					KK 120/120		
Luitsnokk-part	<i>Anas clypeata</i>			Kura kurgu HA	jah		1300					5	1300			3.3	3			KK 3/3	KK 1300/1300		
Merivart	<i>Aythya marila</i>			Kura kurgu HA	jah		20000			70	19	1	20000	15		6.5		300			KK 20000/20000		
Hahk	<i>Som. mollissima</i>			Kura kurgu HA; Vesitükimaa HA	jah	200	15000		97	48000	4	200	15000	7	6.3	2	10	40000		VL 20/20	KK 15000/15000		Mitte nimetada Vesitükimaa HA kaitse-eesmärgina. Nimetada Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgina.
Aul	<i>Clangula hyemalis</i>			Kura kurgu HA	jah		700000			(263748)	(26549)		125000	700000	5.7	15.2					KK 700000/700000		
Tõmmuvaeras	<i>Melanitta fusca</i>		III	Kura kurgu HA	jah		191000			(119041)	6	3		191000	11.9	19.1		150			KK 191000/191000		
Sõtkas	<i>Bucephala clangula</i>			Kura kurgu HA	jah		19500			24000	4100		19500	1600	2.1	1.7		5000			KK 19500/19500		
Väikekoskel*	<i>Mergus albellus</i>	I	II	Kura kurgu HA	jah		360			150	300		290	360	0.8	0.9		160			KK 360/360		
Rohukoskel	<i>Mergus serrator</i>			Kura kurgu HA	jah	15	1020		2	1100	94	15	1020	200	0.6	0.6					KK 1020/1020		
Jääkoskel	<i>Mergus merganser</i>			Kura kurgu HA	jah		1300			230	1204	6	1300	260	0.4	0.5	3			KK 2/2	KK 1300/1300		
Punakurk-kaur	<i>Gavia stellata</i>	I	III	Kura kurgu HA	jah		1300				253		1300	100	0.2	1.1					KK 1300/1300		

³ Tabelis on tumedas kirjas alal rahvusvaheliselt olulisel arvul registreeritud liigid.

⁴ Ala kuulub peamiselt Kura Kurgu hoiuala koosseisu, lisaks hõlmab Vesitükimaa hoiuala, Kaunispe hoiuala, Jaandi hoiuala, Ohessaare maastikukaitseala, Vesitükimaa laidude kaitseala, Viieristi looduskaitseala, Lindmetsa maastikukaitseala, Lindmetsa hoiuala, Ranna hoiuala, Laidunina hoiuala, Abruka hoiuala, Abruka looduskaitseala, Kerju hallhülge püselupaika, Allirahu looduskaitseala.

⁵ Pikaajaline kaitse-eesmärk seatakse 30 aastaks. Lühiajaline eesmärk seatakse 10 aastaks (kaitsekorraldusperioodi pikkus).

⁶ Linnuliikide arvukuse eesmärk riiklikult kaitstavate alade lõikes, kus KK – Kura kurgu hoiuala; VL – Vesitükimaa laiud; VE – Vesitükimaa hoiuala.

Liik ³	LiD I lisa	Kaitsekat. Eestis	HA kaitse-eesmärk	LiA kaitse-eesmärk	Kura kurgu linnuala eesmärk ⁴			LIFE (2003) 2005–2008			NATURA 1990–2002			% rändetee populatsioonist		Viimased loendusandmed (2009-2013)			Kaitsekorralduskavas kaitse-eesmärgiks seatav arvukus Pikaajaline/lühiajaline ⁵⁶			Märkus
					Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvitu-vaid isendeid	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvitu-vaid isendeid	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvitu-vaid isendeid	LIFE	NAT	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvitu-vaid isendeid	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvitu-vaid isendeid	
Järvekaur	<i>Gavia arctica</i>	I	II	Kura kurgu HA	ei					24		35	10								KK 100/100	
Tuttpütt	<i>Podiceps cristatus</i>			Ei	jah		180			24		180	1		0.1		375				KK 180/180	Nimetada liik Kura kurgu HA kaitse-eesmärgina.
Sarvikpütt	<i>Podiceps auritus</i>	I	II	Ei	jah		11			1	2	11			0.2						KK 11/11	Nimetada liik Kura kurgu HA kaitse-eesmärgina.
Kormoran	<i>Phal. carbo</i>			Kura kurgu HA	jah	2500	5000			21	2500	5000	14	4.9	4.2	1174	7000				KK 5000/5000	Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgiks kormorani ei seata, sest Eesti ohustatud liikide punases nimestikus on kormoran ohuväline.
Merikotkas	<i>Haliaeetus albicilla</i>	I	I	Ei	jah	6					6					0						Liik alal ei pesitse ja puuduvad sobivad pesitsuselupaigad, seetõttu kaitse-eesmärki ei seata
Tõmmukajakas	<i>Larus fuscus</i>		II	Vesitükimaa HA	jah	3-6			2		6					1				VL 3/3		Mitte nimetada liiki Vesitükimaa HA kaitse-eesmärgina, nimetada liik Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgina.
Räusk	<i>Sterna caspia</i>	I	II	Ei	jah	50			57	2	50									VL 50/50		Nimetada liik Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgina.
Alk	<i>Alca torda</i>		II	Kura kurgu HA	jah			300	1	10	6		54	300							KK 300/300	
Krüüsel	<i>Cephus grylle</i>		II	Kura kurgu HA	jah			3900		2	11		54	3900		7.8					KK 3900/3900	
Mustvaeras**	<i>Melanitta nigra</i>			Ei	ei					(85024)	7		1400	200	5.3	0.1					KK 85000	Nimetada liik Kura kurgu HA kaitse-eesmärgina.
Sookurg	<i>Grus grus</i>	I	III	Ei	ei											5				VE 2/2, KK 3/3		Nimetada liik Kura kurgu HA ja Vesitükimaa HA kaitse-eesmärgina.
Naaskelnokk**	<i>Recurvirostra avosetta</i>	I	II	Kura kurgu HA	jah	17					17					0				KK 1/1		Võimalikud pesitsusalad rannikumosaiigis, potentsiaalselt ka niitudel (kui suudetakse karjatada).
Liivatüll***	<i>Charadrius hiaticula</i>		III	Kura kurgu HA	jah	20	280					>20	280			8				KK 5/5, VE 5/5		Nimetada liik Vesitükimaa HA kaitse-eesmärgina.
Plüü***	<i>Pluvialis squatarola</i>			Kura kurgu HA	jah		350						350								KK 30/30	Eestis läbirändaja, loendusandmed puuduvad. Eesmärk on seatud potentsiaalse arvukuse alusel sobivates peatuskohtades.
Suurrüdi***	<i>Calidris canutus</i>			Kura kurgu HA	jah		500						500								KK 30/30	Eestis läbirändaja, loendusandmed puuduvad. Eesmärk on seatud potentsiaalse arvukuse alusel sobivates peatuskohtades.
Väikerüdi***	<i>Calidris minuta</i>			Kura kurgu HA	jah		300						300								KK 50/50	Eestis läbirändaja, loendusandmed puuduvad. Eesmärk on seatud potentsiaalse arvukuse alusel sobivates peatuskohtades.
Soorüdi***	<i>Calidris alpina</i>			Kura kurgu HA	ei		3000						3000								KK 500/500	Eestis läbirändaja, loendusandmed puuduvad. Eesmärk on seatud potentsiaalse arvukuse alusel sobivates peatuskohtades.
Niidurüdi***	<i>Calidris alpina schinzii</i>	I	I	Vesitükimaa HA	jah											0				Vesitükimaa HA-1 on pesitsemiseks sobivat rannaniitu vähemalt 133 ha; Pikaajaline eesmärk: 1		Eesmärgiks on seatud potentsiaalselt sobiva pesitsusbiotoobi pindala.

Liik ³	LiD I lisa	Kaitsekat. Eestis	HA kaitse-eesmärk	LiA kaitse-eesmärk	Kura kurgu linnuala eesmärk ⁴			LIFE (2003) 2005–2008			NATURA 1990–2002			% rändetee populatsioonist		Viimased loendusandmed (2009-2013)			Kaitsekorralduskavas kaitse-eesmärgiks seatav arvukus Pikaajaline/lühiajaline ⁵⁶			Märkus
					Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	LIFE	NAT	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	Pesits. paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	
Vöotsaba- vagle***		I	III	Kura kurgu HA	jah	500						500							paar.			Eestis läbirändaja, loendusandmed puuduvad. Eesmärk on seatud potentsiaalse arvukuse alusel sobivates peatuskohtades.
Tumetilder***				Kura kurgu HA	jah	120						120									KK 30/30	Eestis läbirändaja, loendusandmed puuduvad. Eesmärk on seatud potentsiaalse arvukuse alusel sobivates peatuskohtades.
Punajalg- tilder***			III	Ei	ei											22			KK 10/10, VE 10/10			Nimetada liik Kura kurgu HA ja Vesitükimaa HA kaitse-eesmärgina
Kivirullija***			II	Kura kurgu HA	jah	3						3				0			KK 1/1			
Hallhaigur***				Ei	jah	50-60						50-60				0						On alal toitekülaline ja läbirändaja. Kaitse-eesmärgiks ei arvata ning eesmärki ei seata, kuna liik ei pesitse alal ja puuduvad sobivad pesitsuselupaigad.
Randtiir***		I	III	Vesitükimaa HA	ei											53			VE 10/10 VL 50/50			Nimetada liik Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgina.
Jõgitiir***		I	III	Ei	ei											43			VL 40/40			Nimetada liik Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgina.
Väiketiir***		I	III	Vesitükimaa HA	ei											29			VL 28/28 VE 2/2			Nimetada liik Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgina.
Punaselg- õgija		I	III	Ei	ei											3			KK 2/2, VE 1/1			Nimetada liik Kura kurgu HA ja Vesitükimaa HA kaitse-eesmärgina
Vööt- pöosalind***		I	III	Vesitükimaa HA	ei											6			KK 6/6, VE 4/4			Nimetada liik Kura kurgu HA kaitse-eesmärgina.
Tutt-tiir		I	II	ei	ei											1			VL 1/1			Nimetada liik Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgina.

* Varem IBA kriteeriume täitnud väikekoskla arvukus alal pole märkimisväärselt langenud, kuid seoses rändetee populatsiooni üldarvukuse ümberhindamisega on tõusnud kriteeriumi aluseks olev 1% väärtus.

**Kura kurgu hoiuala ja linnuala kaitse-eesmärkide loendisse tuleks lisada mustvaeras (*Melanitta nigra*), kuna selle liigi mittepesitsusaegsete kogumite suurused ületavad rahvusvaheliselt tähtsa linnuala kriteeriumi (2005–2008 peatus alal 5,3% mustvaera rändetee populatsioonist).

*** Neid liike ESTMAR-i projektis Kura kurgu hoiuala mereosa kaitsekorralduskava koostamisel põhjalikumalt ei käsitletud, kuna need liigid ei ole otseselt merega seotud.

2.2. ELUPAIGAD

Vesitükimaa hoiuala kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi I lisa nimetatud elupaigatüüpide – rannaniitude (1630*), sinihelmikakoosluste (6410) ning soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) kaitse. Kura kurgu hoiualal kaitstakse järgmisi loodusdirektiivi I lisa nimetatud elupaigatüüpe: karid (1170), esmased rannavallid (1210), rannaniidud (1630*), väikesaared ja laiud (1620), püsitaimestuga liivarannad (1640), hallid luited (kinnistunud rannikuluided – 2130*) ning sinihelmikakooslused (6410).

Vesitükimaa looduslal kaitstakse järgmisi elupaigatüüpe: karid (1170), esmased rannavallid (1210), püsitaimestuga kivirannad (1220), soolakulised muda- ja liivarannad (1310), väikesaared ning laiud (1620), rannaniidud (1630*), püsitaimestuga liivarannad (1640), hallid luited (kinnistunud rannikuluided – 2130*), lood (alvarid – 6280*), sinihelmikakooslused (6410), lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).

Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ning Vesitükimaa laidudel on inventeeritud 50 368,5 ha loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpe. Inventeeritud loodusdirektiivi elupaigatüübid ja nende seisund on esitatud tabelis 8. Tabelis toodud hinnangud tähistavad loodusliku elupaigatüübi esinduslikkuse astet antud alal, kus A tähistab väga esinduslikke, B esinduslikke, C arvestatava esinduslikkusega ning D väheesinduslikke kooslusi. Esinduslikkus näitab kuidas vastab elupaik loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamatus kirjeldatud elupaigatüübi tunnustele, sealhulgas kasvukohatüübi tunnustele (Paal, 2007).

Järgnevates alapeatükkides on maismaa elupaigatüüpide seisundihinnangute aluseks võetud 2014. aastal läbiviidud inventuuri (Reitalu) andmed ja mereelupaikade osas 2010. aastal Tiia Mölleri koostatud Kura kurgu hoiuala mere-elupaikade ja põhjaelustiku ülevaate andmed (lisa 6).

Tabel 8. Loodusdirektiivi elupaigad Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ja Vesitükimaa laidudel.

Kood	Elupaigatüüp ⁷	Vesitükimaa LoA eesmärgid					HA/LoA kaitse-eesmärk	Pindala ja esinduslikkus 2014. aasta seisuga (ha) ⁸					Märkused
		Pindala (ha)	Esinduslikkus	Struktuuri säilimine	Looduskaitse-eesmärgid	Üldhinnang		A	B	C	Hinnangut a	KOKKU	
1110	Veealused liivamadalad	-	-	-	-	-	Ei/Ei				43907 (KK)	43907 (KK)	Lisada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks.
1140	Liivased ja mudased pagurannad	-	-	-	-	-	Ei/Ei				712 (KK)	712 (KK)	Lisada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks.
1150	Rannikulõukad	-	-	-	-	-	Ei/Ei	8,8 (KK)	1,1 (KK)			9,9 (KK)	Elupaigatüüp inventeeriti 2014. aastal ning tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks.
1170	Karid	167	A	C	A	A	Kura kurgu HA/Jah				154 (VL) 5140 (KK)	154 (VL) 5140 (KK)	Täpsustada loodusala eesmärgiks seatud pindala. Elupaigatüüp tuleb lisada Vesitükimaa laidude kaitseala kaitse-eesmärgiks.
1210	Esmased rannavallid	1,9	B	C	B	B	Kura kurgu HA/Jah					0	2014. aasta hinnangu põhjal elupaigatüüpi Kura kurgu hoiualal ei leidu, tegemist on püsitaimestuga

⁷ Tabelis on tumedas trükis Vesitükimaa loodusala, Vesitükimaa hoiuala või Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgina nimetatud elupaigatüübid.

⁸ Elupaigatüüpide pindala ja esinduslikkus riiklikult kaitstavate alade lõikes, kus KK – Kura kurgu hoiuala; VL – Vesitükimaa laidud; VE – Vesitükimaa hoiuala.

Kood	Elupaigatüüp ⁷	Vesitükimaa LoA eesmärgid					HA/LoA kaitse-eesmärk	Pindala ja esinduslikkus 2014. aasta seisuga (ha) ⁸					Märkused	
		Pindala (ha)	Esinduslikkus	Struktuuri säilimine	Looduskaitseeline seisund	Üldhinnang		A	B	C	Hinnangut a	KOKKU		
														Kivirannaga. Elupaigatüübi tunnustele vastab Siialaidu 1 ha ulatuses Vesitükimaa laidudel (viiakse läbi täiendav inventuur). Loodusala eesmärk täpsustatakse inventuuri tulemustest lähtuvalt.
1220	Püsitaimestuga kivirannad	0	C	C	C	C	Ei/Jah		8,4 (KK)				8,4 (KK)	Andmed täpsustati 2014. aastal. Varasema määratluse alusel 1210 ja 1630* elupaigatüüp. Lisada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks ning täpsustada loodusala eesmärgiks seatud pindala.
1310	Soolakulised muda- ja liivarannad	16,4	B	C	B	B	Ei/Jah						0	Elupaigatüüpi alal ei esine ja eristatud ei ole seda ka rannaniidu kaasneva elupaigatüübina. Arvata elupaigatüüp välja loodusala kaitse-eesmärkidest.
1620	Väikesaared ja	6,9	A	C	A	A	Kura kurgu	1,6 (K)					1,6 (KK)	Vesitükimaa laidude

Kood	Elupaigatüüp ⁷	Vesitükimaa LoA eesmärgid					HA/LoA kaitse-eesmärk	Pindala ja esinduslikkus 2014. aasta seisuga (ha) ⁸					Märkused	
		Pindala (ha)	Esinduslikkus	Struktuuri säilimine	Looduskaitse-eline seisund	Üldhinnang		A	B	C	Hinnangut a	KOKKU		
	laiud						HA/Jah	K) 5,9 (VL)					5,9 (VL)	kaitsekorra uuendamisel lisada elupaigatüüp ala eesmärgiks.
1630*	Rannaniidud	221	B	C	B	B	Vesitükimaa HA; Kura kurgu HA/Jah		38,7 (KK) 72,6 (VE)	25,1 (KK) 80,2 (VE)	2,9 (KK)	66,7 (KK) 152,8 (VE)	Pindala erinevuse põhjuseks on elupaiga piiride ja esinemisalade täpsustamine 2014. aastal. Varem määratud aladel on osaliselt tegemist 6280*, 1220, 6410, 7230 jt elupaigatüüpidega.	
1640	Püsitaimestuga liivarannad	1,2	C	C	B	C	Kura kurgu HA/Jah			0,5 (KK)		0,5 (KK)	Pindala erinevuse põhjuseks on piiride täpsustamine 2014. aastal.	
2130*	Hallid luided (kinnistunud rannikuluided)	10,2	C	C	C	C	Kura kurgu HA/Jah		2,1 (KK)	3,0 (KK)		5,1 (KK)	Pindala erinevuse põhjuseks on elupaiga piiride ja esinemisalade täpsustamine 2014. aastal. Võimalik, et luide on ka aja jooksul lõuna suunas nihkunud. Varem olid elupaiga sisse arvatud ka osaliselt 1630* ja	

Kood	Elupaigatüüp ⁷	Vesitükimaa LoA eesmärgid					HA/LoA kaitse-eesmärk	Pindala ja esinduslikkus 2014. aasta seisuga (ha) ⁸					Märkused
		Pindala (ha)	Esinduslikkus	Struktuuri säilimine	Looduskaitse-eesmärgid	Üldhinnang		A	B	C	Hinnangut a	KOKKU	
													6210*.
2320	Kuivad liivanõmmed kanarbiku ja kukumarjaga	-	-	-	-	-	Ei/Ei				9,7 (KK)	9,7 (KK)	Elupaigatüüp registreeriti esmakordselt 1999. aastal praegusel Kura kurgu hoiualal. Seoses puuduliku andmestikuga ei nimetata elupaigatüüpi hoiuala kaitse-eesmärgiks.
2330	Liivikud	-	-	-	-	-	Ei/Ei		1,6 (KK)			1,6 (KK)	Elupaigatüüp registreeriti esmakordselt Kura kurgu hoiualal 2014. aastal. Seoses väikese pindalaga ei lisata elupaigatüüpi Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks.
6210*	Kuivad niidud lubjarikkal mullal	-	-	-	-	-	Ei/Ei		4,0 (KK)	5,6 (KK)		9,6 (KK)	Elupaigatüüp tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks, kuna niidud on osaks elupaikade kompleksist ning kaitsekorralduskavaga nähakse ette nende

Kood	Elupaigatüüp ⁷	Vesitükimaa LoA eesmärgid					HA/LoA kaitse-eesmärk	Pindala ja esinduslikkus 2014. aasta seisuga (ha) ⁸					Märkused
		Pindala (ha)	Esinduslikkus	Struktuuri säilimine	Looduskaitse-eesmärgid	Üldhinnang		A	B	C	Hinnangut a	KOKKU	
													taastamine ja hooldamine.
6280*	Lood	29,9	C	C	C	C	Ei/Jah		24,9 (KK)	27,9 (KK)		52,8 (KK)	Pindala erinevuse põhjuseks on piiride täpsustamine 2014. aastal. Lisada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks ning täpsustada loodusala eesmärgiks seatud pindala.
6410	Sinihelmikakoosused	108	B	C	B	B	Vesitükimaa HA; Kura kurgu HA/Jah		25,7 (KK) 1,3 (VE)	26,1 (KK) 40,1 (VE)		51,8 (KK) 41,4 (VE)	Pindala erinevuse põhjuseks on piiride täpsustamine 2014. aastal. Täpsustada loodusala eesmärgiks seatud pindala.
6430	Niiskuslembedes kõrgrohustud	-	-	-	-	-	Ei/Ei			15,1 (KK)		15,1 (KK)	Elupaigatüüp registreeriti 2014. aastal ning tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks.
6510	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	-	-	-	-	-	Ei/Ei			5,3 (KK) 0,2 (VE)		5,3 (KK) 0,2 (VE)	Elupaigatüüp registreeriti 2014. aastal ning tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks.
7210*	Lubjarikkad	7	C	C	C	C	Ei/Jah		3,8 (KK)			3,8 (KK)	Pindala erinevuse

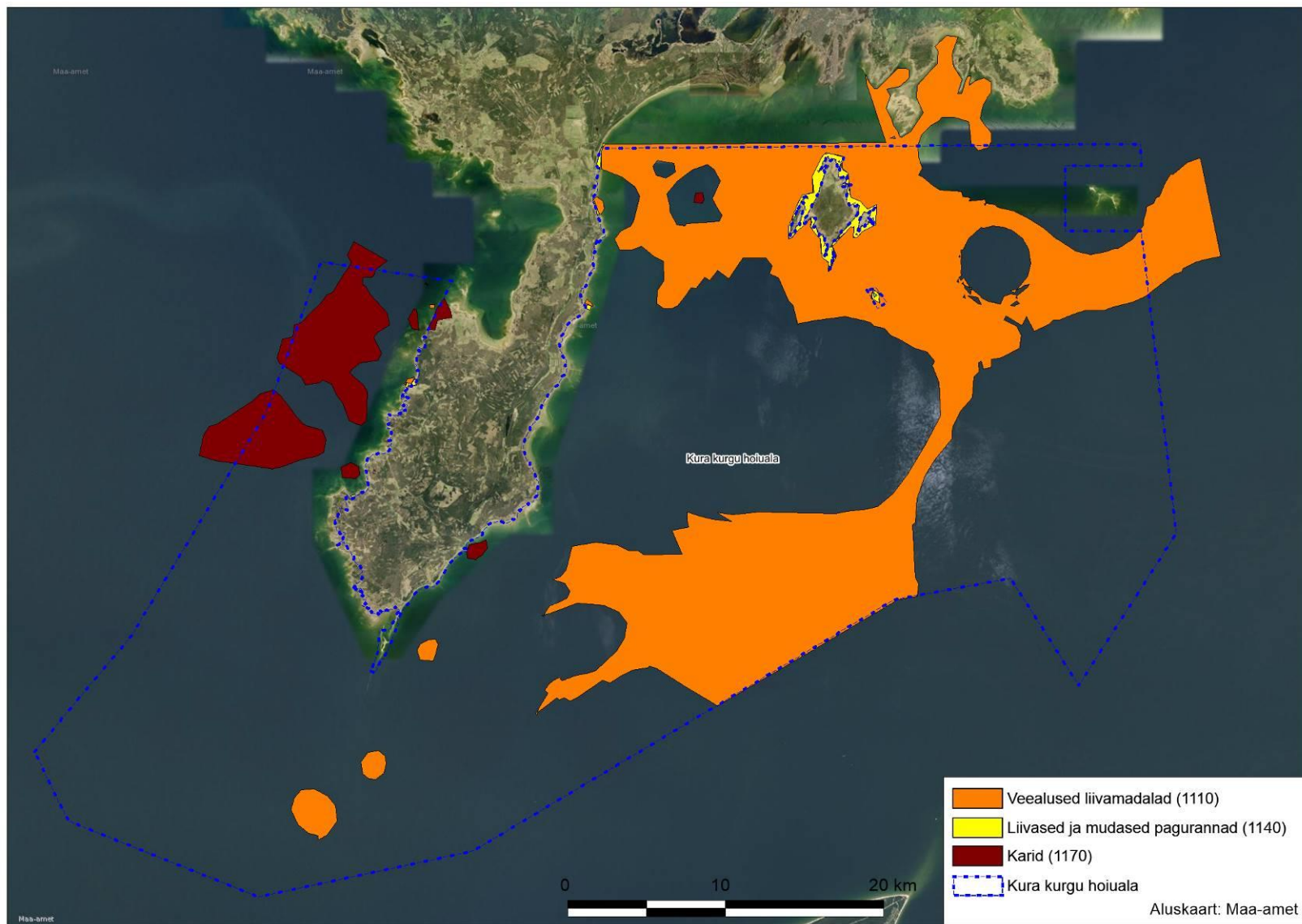
Kood	Elupaigatüüp ⁷	Vesitükimaa LoA eesmärgid					HA/LoA kaitse-eesmärk	Pindala ja esinduslikkus 2014. aasta seisuga (ha) ⁸					Märkused
		Pindala (ha)	Esinduslikkus	Struktuuri säilimine	Looduskaitse-eesmärgid	Üldhinnang		A	B	C	Hinnangut a	KOKKU	
	madalsood läänemõökrohuga												põhjuseks on piiride täpsustamine 2014. aastal. Varem määratud alal on tegemist 7230, 6430 ja 1150.
7230	Liigirikkad madalsood	-	-	-	-	-	Ei/Ei		4,2 (KK)			4,2 (KK)	Elupaik registreeriti 2014. aastal ning tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks. Varasemate hinnangute alusel oli tegemist 1630*, 6410 ja 7210*. Valdavalt oli eelmise inventuuri täpsusaste liialt suur, mistõttu väikeseid madalsoolaike eraldi elupaigana ei kaardistatud, osaliselt oli tegu vale määranguga.
9080*	Soostuvad ja soolehtmetsad	8,6	C	C	C	C	Vesitükimaa HA/Jah		9,4 (VE)			9,4 (VE)	Pindala erinevuse põhjuseks on piiride täpsustamine 2014. aastal.

Kood	Elupaigatüüp ⁷	Vesitükimaa LoA eesmärgid					HA/LoA kaitse-eesmärk	Pindala ja esinduslikkus 2014. aasta seisuga (ha) ⁸					Märkused
		Pindala (ha)	Esinduslikkus	Struktuuri säilimine	Looduskaitse- line seisund	Üldhinnang		A	B	C	Hinnangut a	KOKKU	
	KOKKU:	583,3					KOKKU:	9,0 (KK) 5,9 (VL)	114,5 (KK) 83,3 (VE)	108,6 (KK) 120,5 (VE)	49772,4 (KK) 154,3 (VL)	50004,5 (KK) 203,8 (VE) 160,2 (VL)	
							KOKKU (kõik alad):	14,9	197,8	229,1	49926,7	50368,5	

2.2.1. MEREELUPAIGAD

Kura kurgu hoiuala territooriumil leiduvad loodusdirektiivi I lisas nimetatud mereelupaigatüüpidest veealused liivamadalad (1110), liivased ja mudased pagurannad (1140) ning karid (1170) (joonis 5). Enim levinud on liivamadalad, mis moodustavad hoiuala Liivi lahe osas suhteliselt ühtse terviku. Liivamadalad on levinud peamiselt sügavusel üle 10 m ning domineerivaks liigiks on balti lamekarp.

Selles peatükis on toodud hinnangud nende elupaigatüüpide seisundile, kaitse-eesmärgid, ohud ja meetmed. Kaitsekorralduskava lisast 7 (Kura kurgu hoiuala mereelupaikade ja põhjaelustiku ülevaade) leiab hoiualal esinevate loodusdirektiivi mereelupaigatüüpide üldised kirjeldused ja ka informatsiooni detailsemate mereelupaikade (LIFE-projektis „Merekaitsealad Läänemere idaosas” väljatöötatud EBHAB-klassifikatsiooni järgi, vt http://www.balticseaportal.net/media/upload/File/Deliverables/Action%20reports/A2_final_report.pdf) kohta, mis võib olla kasulik lisainformatsioon kaitsekorralduse planeerimisel ja planeeritavate tegevuste keskkonnamõju hindamisel.

Joonis 5. Loodusdirektiivi I lisa mereelupaigatüüpide levik Kura kurgu hoiualal.

2.2.1.1. VEEALUSED LIIVAMADALAD (1110)

- LoD – I; LoA – ei; KE – ei.

Kura Kurgu hoiuala liivamadalad asuvad Liivi lahes, Sõrve säärest idas. Liivamadalad on levinud peamiselt sügavamatel aladel, settena domineerib peenliiv ning iseloomulik on karpide, eelkõige balti lamekarbi domineerimine. Madalamal domineerivad kõrgemad taimed ning määndvetikad, paiguti leidub meriheina (*Zostera marina*). Liivamadalate ning sh eelkõige balti lamekarbi levik on tugevalt seotud Liivi lahe veerežiimiga. Looduslikult on elupaiga piirkonnas vee liikumine aktiivne, segunevad nii toitainerikkad Pärnu lahe kui ka Kura kurgu kaudu liikuvad Läänemere avaosa veed. Elupaiga seisund on hea ning kehtiva kaitsekorra säilimisel elupaigale ohtu ei ole. Liivamadalate pindala Kura Kurgu hoiualal on 435 km², s.o umbes 23% Kura kurgu hoiuala mereosast. Kura kurgu piirkonnas esinevad liivamadalad kuuluvad enamuses Kura Kurgu hoiuala koosseisu.

Peamised elupaika mõjutavad tegurid on ala välised. Nt looduslikud (kliimaga seotud) tegurid (tormid, jää kulutatav tegevus), mille ära hoidmiseks/leevendamiseks ei ole võimalik käesoleva kaitsekorralduskavaga meetmeid rakendada. Mõjutegur on ka Läänemere üldine eutrofeerumine, mille osas rakendatakse rahvusvahelisi meetmeid HELCOM-i raames. Potentsiaalsed ohutegurid on ka õlireostused laevadelt, mille ära hoidmiseks on vajalik reostuse ennetamise, avastamise ja likvideerimise võimekuse parandamine. Mõju võib avaldada ka ehitustegevus, süvendamine, kaadamine, mis põhjustab merepõhja muutmist, liivamadalate hävimist, elustiku kattumist hõljustatud setetega, vee hāgustumist. Vajalik on alal kavandatavate arendustegevuste keskkonnamõju hindamine ja elupaigatüübi soodsat seisundit kahjustavate tegevuste keelamine. Aktiivsete kaitsemeetmete rakendamise vajadus puudub, kuid veealused liivamadalad tuleb lisada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Veealused liivamadalad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 43 907 ha.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Veealused liivamadalad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 43 907 ha.

2.2.1.2. LIIVASED JA MUDASED PAGURANNAD (1140)

- LoD – I; LoA – ei; KE – ei.

Kura Kurgu hoiuala piirkonna pagurandade sete on peamiselt liiv ning mudane liiv. Taimestik domineerivad määndvetikad ning penikeelelised. Elupaik on oluline nii veetaimede, selgrootute, kalade kui ka veelindude ja kurvitsate seisukohalt. Elupaiga seisund on hea ning kehtiva kaitsekorra säilumisel elupaigale ohtu ei ole. Pagurandade pindala Kura Kurgu hoiualal on 7 km², s.o umbes 0,4% hoiuala mereosa pindalast.

Elupaika mõjutavad tegurid ja kaitse põhimõtted ühtivad veealuste liivamadalate elupaigatüübi kaitse põhimõtetega, mida on täpsemalt käsitletud ptk-s 2.2.1.1.

Piirkonnas esinevad pagurannad kuuluvad enamuses Kura Kurgu hoiuala koosseisu. Aktiivse kaitse vajadus puudub, kuid pagurannad tuleb lisada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Liivased ja mudased pagurannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 712 ha.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Liivased ja mudased pagurannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 712 ha.

2.2.1.3. RANNIKULÕUKAD (1150)

- LoD – I; LoA – ei; KE – ei.

Rannikulõukad on madalad, merest suhteliselt hiljuti eraldunud või sellega veel ajutiselt ühenduses olevad rannikujärved, mille vees leidub rohkesti kloriide ja sulfaate. Põhja katab tüse määndvetikatega (*Chara* spp.) kaetud mudakiht. Levinud Lääne-Eesti halotroofsete järvede rajoonis (näiteks Käomardi laht, Oessaare laht, Mullutu laht, Sutlepa meri) (Paal, 2007).

Elupaik registreeriti alal esmakordsel 2014. aastal (Reitalu) 9,9 ha. Elupaiga esinemisalad on Kura kurgu hoiualal – Loodevahe laht ja sellest lõunas paiknev väiksem veekogu. Viimase puhul on tegemist soostuva jäänukjärvega, mis sademetevaesel suvel jääb üsna kuivaks (foto 4). Ajapikku kujuneb siin madal soo. Loodevahe laht on ilus jäänukjärv (foto 5) ning väga heas seisundis. Elupaigatüüp tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks. Kuna looduslike protsesside tõttu võib elupaigatüübi pindala muutuda, seatakse eesmärgiks vaid Loodevahe lahe säilimine. Elupaika otseselt ohustavad tegurid puuduvad. Lõugaste servadest kinnikasvamist ja roostumist aitab leevendada karjatamine.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Rannikulõukad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,8 ha esinduslikkusega A.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Rannikulõukad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,8 ha esinduslikkusega A.

2.2.1.4. KARID (1170)

- LoD – I; LoA – jah; KE – jah (Kura kurgu HA).

Karid on antud piirkonnas levinud peamiselt Läänemere avaosa vetes Sõrve sääre lääneosas. Settetüübina on levinud peamiselt paekivi. Domineerivateks võtmeliikideks on punavetikas agarik (*Furcellaria lumbricalis*) ning söödav rannakarp (*Mytilus trossulus*). Samuti on kuni 20 m sügavuseni levinud niitjad vetikad. Lisaks leidub Sõrve sääre lõunaosa vetes veealune pikk kivine neem – tegemist on omanäolise veealuse barjääriga, kuid iseloomuliku elustiku puudumise tõttu ei klassifitseerita seda kariks. Kura Kurgu hoiualale ja Vesitükimaa laidudele (karid paiknevad Vesitükimaa laidude vahetus ümbruses) jäävate karide pindala on 5294,5 ha. Elupaigatüüp tuleb lisada Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgiks.

Piirkonnas leiduvad väärtuslikud elupaigad jäävad suures osas Kura kurgu hoiuala piiridesse. Aktiivse kaitse vajadus puudub, kuid säilitamiseks karide seisundit, peab otsene inimõju (ehitustegevus) lähipiirkonnas olema minimaalne, karidel ei tohi lubada ehitustegevust, sh lõhkamist, ega kaadamist.

Elupaika mõjutavad tegurid ja kaitse põhimõtted ühtivad veealuste liivamadalate elupaigatüübi kaitse põhimõtetega, mida on täpsemalt käsitletud ptk-s 2.2.1.1.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Karid on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5140 ha ja Vesitükimaa laidudel vähemalt 154 ha.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Karid on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5140 ha ja Vesitükimaa laidudel vähemalt 154 ha.

2.2.2. MAISMAAELUPAIGAD

Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ja Vesitükimaa laidudel on loodusdirektiivi I lisas nimetatud maismaaelupaigatüüpe inventeeritud 454,4 ha (joonis 7 ja 7.1). Loodusdirektiivi elupaigatüüpide kriteeriumidele ei vasta 53,6 ha kooslusi (nn 0-elupaigad). Valdavalt on tegemist kunagiste õuealade, talude, põldude (foto 1), karjääride, metsastunud niitudega (ei vasta veel metsaelupaiga kriteeriumidele), kultuuristatud metsadega jne.

Vesitükimaa hoiuala põhiväärtuseks on suurel alal laiuvad rannaniidud (1630*). Kahjuks ei ole alal olnud piisavat karjatamiskoormust ja rannaniit on suures osas roostunud. Võrreldes varem tehtud inventuuridega, on peaaegu kogu hoiuala ulatuses elupaigatüüpide esinduslikkuse ja säilimise hinnangud langenud. Selle peamiseks põhjuseks on hoolduse (niitmise või karjatamise) puudumine.

Kura kurgu hoiuala maismaaosa põhiväärtuseks on mosaiikne ja vahelduv poollooduslike koosluste kompleks (1630*, 6280*, 6210*, 6410, 6430). 2014. aasta inventuuril selgus, et varasemad inventuuride tulemused olid suhteliselt suure üldistusastmega. Hoiualal oli ka inventeerimata elupaigatüüpe, eelkõige esinduslikud loolad (6280*).

Kõige suuremaks ja ulatuslikumaks mõjuteguriks elupaikadele Vesitükimaa loodusala on hooldamise (karjatamise või niitmise) puudumine. Mitmetes kohtades on toimunud poollooduslike koosluste kinnikasvamine ja nii soostunud niidud kui ka rannaniidud on kaetud kõrge rohustuga, looniidud ja kuivad aruniidud aga kadastikega. Rannikuelupaikades, eriti Vesitükimaa loodusala lõunaosas, on suurenenud roostike pindala.

Alal on mitmeid kuivenduskraave (foto 2). Enamuse kuivenduskraavide mõju on suhteliselt lokaalne ja piirdub kraavi vahetu lähedusega. Kõige suurema mõjuga kraavid on näidatud joonisel 6. Samas on nende kraavide kallastel võimalikud ligipääsuteed poollooduslikele aladele, mis on vajalikud hooldustehnikaga pealeminemiseks. Kaitsekorralduskavaga ei nähta ette kraavide sulgemist. Kuna tegemist ei ole eesvooludega, siis jäetakse olemasolevad kraavid looduslikule kinnikasvamisele. Teede servas paiknevate kraavide hooldustööd on lubatud ulatuses, mis tagavad tee säilimise ja selle kasutamise võimaldamise. Lubatud on Suurevare kraavi hooldamine (piirikraav) ja Lülle kraavi (piirikraav) hooldamine, kuna nende kaudu juhatakse ära väljastpoolt kaitstavaid alasid tulevad liigveed. Alale ei tohi lubada uute kuivenduskraavide rajamist.

Alal on mitmeid piirkondi, kuhu on üritatud metsa istutada ja puud on halvemini või paremini kasvama läinud, aga jäänud on sügavad metsakultuuri ettevalmistuskraavid. Elupaikadele need otsest negatiivset mõju ei avalda, aga võivad raskendada ala majandamist (eriti niitmist) ja mõjuvad negatiivselt maastiku üldilmele. Samas halvendaks kunagiste metsakultuuri ettevalmistuskraavide tasandamine praegu elupaikasid, sest sealsesse mikroreljeefi on kujunenud looduslik mitmekesine taimestik.

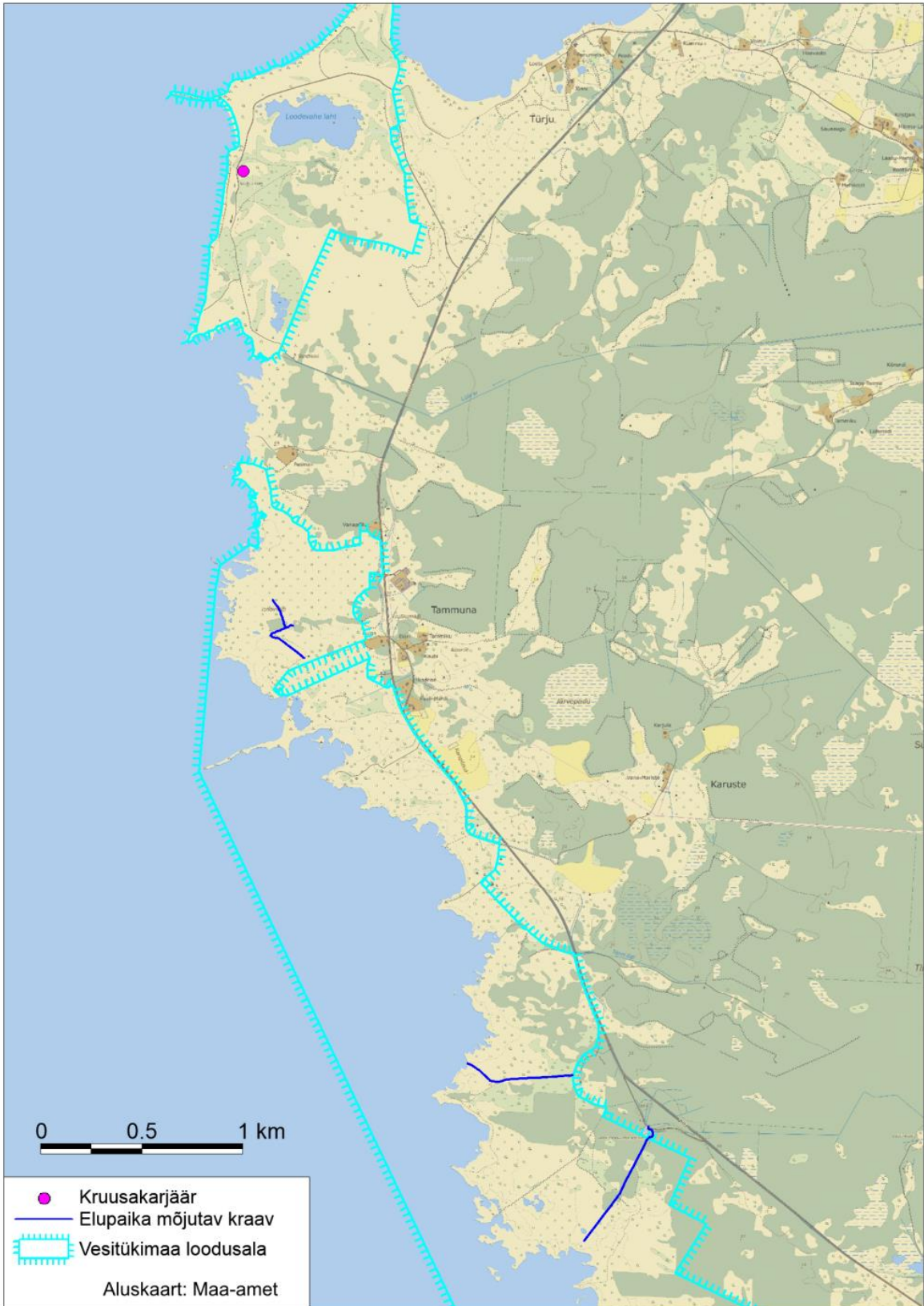
Kura kurgu hoiuala loolal on väike, ilmselt kohalike inimeste kasutuses olnud kruusakarjäär, koordinaatidega E 21.98433, N 57.97348. Seda ei tohi väärtusliku loola arvel laiendada. Kruusa

võtmise lõppedes karjäär pikapeale taimestub ja seda saab hooldada koos ümbritseva lootalaga (Reitalu, 2014).

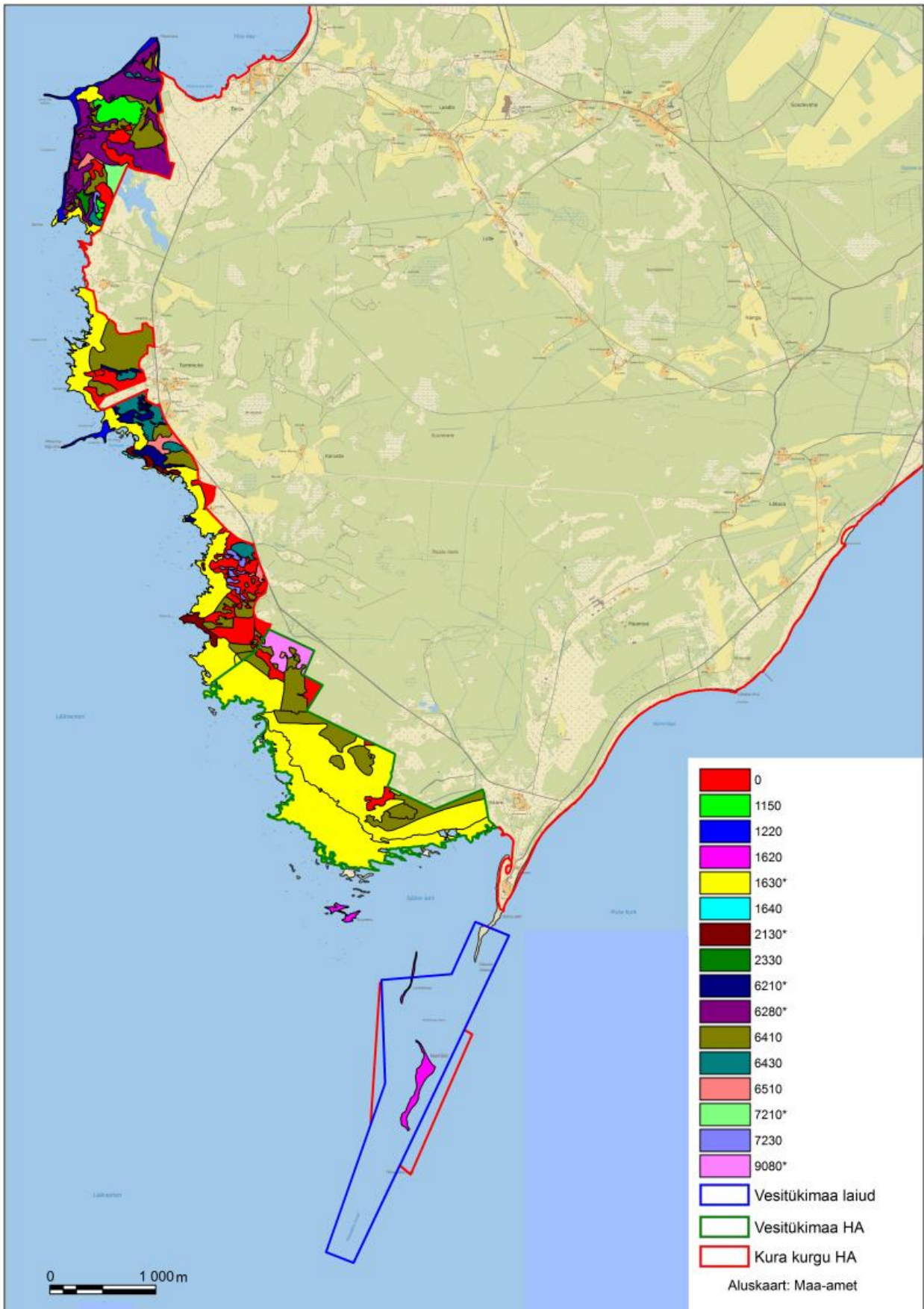
Kaitse-eesmärgina nimetatud või eesmärgiks lisatavad elupaigatüübid on käsitletud järgnevates alapeatükkides.

Alal esineb ka elupaigatüüp kuivad liivanõmmed kanarbiku ja kukemarjaga (2320), mis on registreeritud ühe lahustükina 9,7 ha suurusel alal Ansekülast kagus Kura kurgu hoiualal ning liivikute (2330) elupaigatüüp Kura kurgu hoiualal 1,6 ha. Liivik on kohati taimestikuta, seal võib kadakaid raiuda. Karjatamist liivik ei vaja; kui karjatada, siis lammastega suurema karjamaa sees. Kaitsekorralduskavaga ei tehta ettepanekut nende elupaigatüüpide nimetamiseks kaitse-eesmärgina ning ei nähta ette täiendavaid meetmeid nende kaitseks, kuna need on levinud väikesel alal või on inventuuriandmestik vana ja puudulik.

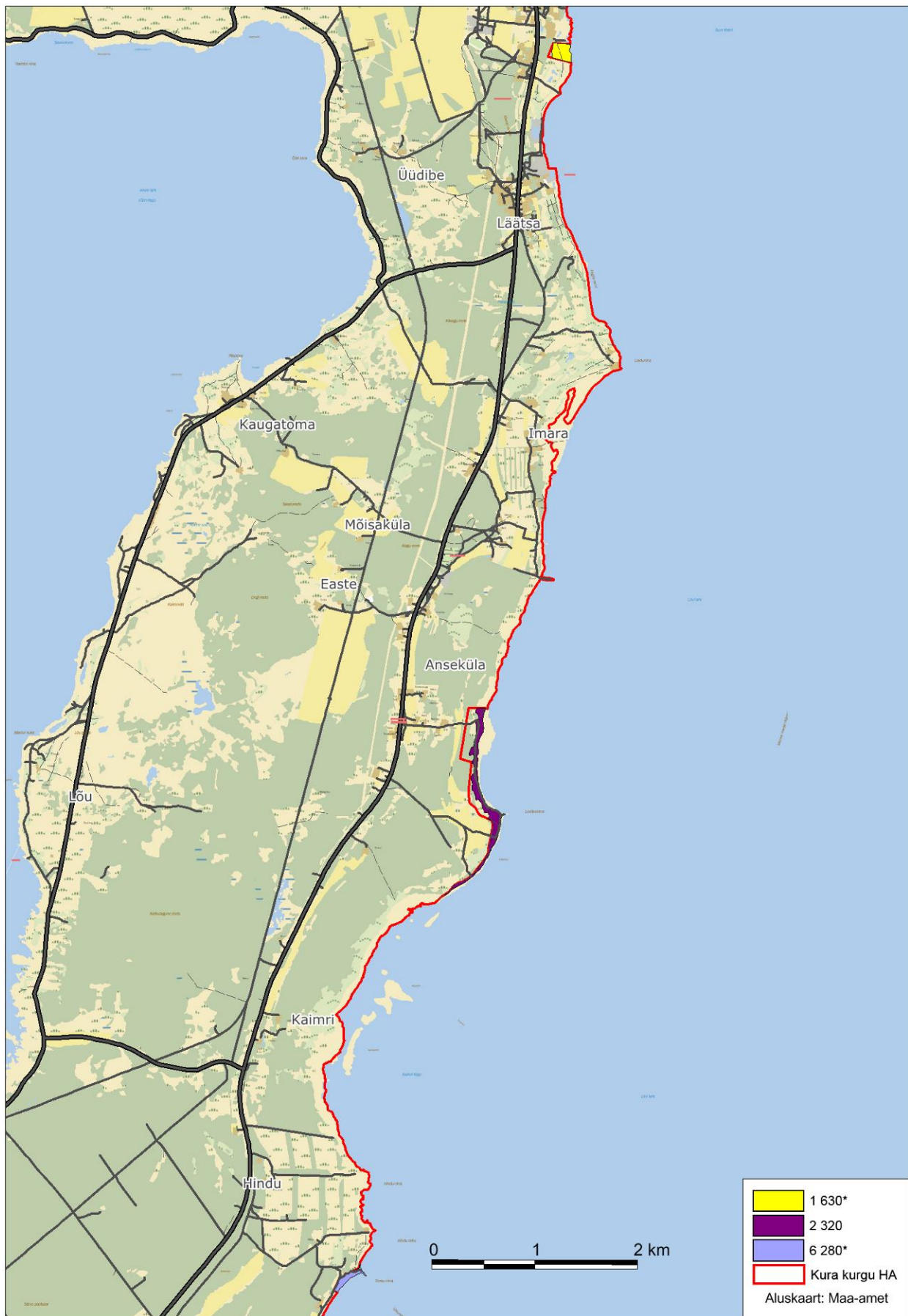
Üldise meetmena on kõigil elupaigatüüpidel keelatud ehitiste ehitamine (va kaitsekorralduslikult vajalikud ehitised), kuna selle tulemusel väheneb elupaigatüübi pindala ja seega halveneb selle soodne seisund. Looduslikult liigniisketel elupaigatüüpidel on keelatud uute maaparandussüsteemide (kraavide) rajamine.

Joonis 6. Elupaiku mõjutavad kraavid ja karjäär.

Joonis 7. Maismaaelupaigad Kura kurgu HA-I, Vesitükimaa HA-I ja Vesitükimaa laidudel.

Joonis 7.1. Maismaaelupaigad Kura kurgu HA-l.

2.2.2.1. ESMASED RANNAVALLID (1210)

- LoD – I; LoA – jah; KE – jah (Kura kurgu HA).

Esmased rannavallid võivad koosneda klibust või liivast. Eestis kliburannikuid eriti palju ei leidu. Liivarannikud esinevad tavaliselt lahtede külgedel ja soppides (Paal, 2007). Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüüpi alal 1,9 ha. Elupaigatüübina oli määratud Nigunina Kura kurgu hoiualal. 2014. aastal elupaigatüüpi Kura kurgu hoiualal ei registreeritud ja sellest tulenevalt tuleb elupaigatüüp Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärkidest maha arvata. Varem kaardistatud aladel on tegemist elupaigatüübiga püsitaimestuga kivirannad (1220), kus leidub kaasnevana ka 1210 laike. Võimalik, et rannik on võrreldes eelneva inventuuriga rohkem taimestunud. Elupaika mõjutavad eelkõige looduslikud tegurid ja kavaga meetmeid ja tegevusi ei ole vaja planeerida, v.a Sõrve poolsaare tipu osas.

Vesitükimaa laidude koosseisu kuuluv Siialaid ei ole enam väikesaarte ning laidude (1620) elupaigatüübina tõlgendatav, kuna on Sääre otsaga kokku kasvanud. Siialaid vastab esmaste rannavallide elupaigatüübile (1210), kuid vajalik on elupaigatüübi inventeerimine Sõrve poolsaare tipus. Kaitsekorralduskavas seatakse eesmärgiks elupaigatüübi säilimine Vesitükimaa laidude Siialaiu osas (1 ha). Vajadusel korrigeeritakse kaitse-eesmärgiks seatud pindala inventeerimise tulemustest lähtuvalt.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Esmased rannavallid on säilinud Vesitükimaa laidudel vähemalt 1 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Esmased rannavallid on säilinud Vesitükimaa laidudel vähemalt 1 ha esinduslikkusega B.

- Mõjutegurid ja meetmed
 - Elupaiga andmed puudlikud Vesitükimaa laidudel Siialaiul
 - ❖ Esmaste rannavallide inventeerimine Sõrve poolsaare tipus.

2.2.2.2. PÜSITAIMESTUGA KIVIRANNAD (1220)

- LoD – I; LoA – jah; KE – ei.

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad püsi-rohttaimestuga kaetud klibuvallide kõrgemad osad, Eestis kuuluvad siia ka laialdaselt esinevad moreenrannikud (Paal, 2007). Kooslus on maismaapoolseks jätkuks esmastele rannavallidele.

Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüüpi alal 0 ha. 2014. aastal täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 8,4 ha. Elupaik levib Kura kurgu hoiualal (Lestarahu, Nigunina ja neist põhjapoolse jääv rannik). Kohati paljandub seal ka aluspõhi. Varem oli ala määratud rannaniiduks jm elupaikadeks tingituna inventuuri oluliselt väiksemast detailsusastmest, kui 2014. aastal.

Elupaik on heas seisundis. Otsesed elupaika mõjutavad tegurid puuduvad ja seega puudub vajadus kaitsekorralduslike tegevuste planeerimiseks. Elupaigatüüp tuleb lisada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Püsitaimestuga kivirannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,4 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Püsitaimestuga kivirannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,4 ha esinduslikkusega B.

2.2.2.3. SOOLAKULISED MUDA- JA LIIVARANNAD (1310)

- LoD – I; LoA – jah; KE – ei.

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad peamiselt üheaastastest taimedest moodustunud kooslused, mis kasvavad perioodiliselt üleujutatud mudal või liival kas ranniku või sisemaa soolakupaduritel. Selle elupaigatüübi määramisel ei ole peamiseks aluseks enam mitte niivõrd geomorfoloogia, kui sooldunud märga mulda ja merevee pritsmeid taluva taimestiku olemasolu. Soolakupadurid esinevad eeskätt laugel tel laherannikutel, mis on kaitstud tugevate tuulte ja lainetuse eest (Paal, 2007).

Elupaigatüüpi alal ei esine ja eristatud ei ole seda ka rannaniidu kaasneva elupaigatüübina. Elupaigatüüp tuleb maha arvata Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärkidest.

2.2.2.4. VÄIKESAARED NING LAIUD (1620)

- LoD – I; LoA – jah; KE – jah (Kura kurgu HA).

Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüüpi alal 6,1 ha. Elupaigatüübi määramisel mängivad olulist rolli saarel leiduvad zooloogilised väärtused: laidudel pesitsevad ja peatuvad linnud ja seal asuvad hüljeste lesilad. Siia elupaigatüüpi loetakse need laiud ja saared, mille pindala ei ületa 10 ha. Sellisteks laidudeks on Vesitükimaa laiud Vesitükk 5,3 ha ja Lombimaa 0,6 ha ning Suurrahu kahe laiuna kokku 1,6 ha. Seega on elupaigatüüpi kokku 7,5 ha. Elupaigatüüp tuleb lisada Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärgiks. Vesitükimaa laidude koosseisu kuuluv Siialaid ei ole enam väikesaarte ning laidude (1620) elupaigatüübina tõlgendatav, kuna on Sääre otsaga kokku kasvanud. Elupaika mõjutavad eelkõige looduslikud tegurid ja kavaga meetmeid ja tegevusi ei ole vaja planeerida.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Väikesaared ja laiud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 1,6 ha esinduslikkusega A ja Vesitükimaa laidudel vähemalt 5,9 ha esinduslikkusega A. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Väikesaared ja laiud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 1,6 ha esinduslikkusega A ja Vesitükimaa laidudel vähemalt 5,9 ha esinduslikkusega A. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.

2.2.2.5. RANNANIIDUD (1630*)

- LoD – I; LoA – jah; KE – jah (Kura kurgu HA, Vesitükimaa HA).

Rannaniidud on kujunenud mererannikul soolase vee mõjupiirkonnas. Iseloomulik on taimkatte võõndilisus, kusjuures üksikute võõndite laius sõltub pinnamoest, setetest ning maapinna kõrgusest (Paal, 2007).

Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüüpi looduslal 221,0 ha. 2014. aastal täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 219,5 ha (foto 6), millest 152,8 ha on Vesitükimaa

hoiualal ja 66,7 ha Kura kurgu hoiualal. Pindala erisuse põhjuseks on elupaiga piiride ja esinemisalade täpsustamine. Varem määratud aladel on osaliselt tegemist 6280*, 1220, 6410, 7230 jt elupaigatüüpidega.

Hooldamata rannaniidud on sageli maa poolt võsastunud ning mere poolt roostunud. Roostik on hõlmanud palju väärtuslikku rannaniidu ala. Elupaiga säilimiseks on vajalik karjatamine, mis tõstab oluliselt hoiuala väärtust nii elupaiga kompleksi kui ka liikide elupaikade seisukohalt. Rannaniidul karjatamise korral on sobiv karjatamiskoormus 0,4–1,3 lü/ha. Vesitükimaa hoiuala rannaniidu hooldamisel tuleb arvestada niidurüdi pesitsusperioodiga: mitte hooldada ala 15. aprill kuni 1. juuli suurema karjatamiskoormusega kui 1 lü/ha, vältida sel ajal niidu niitmist ja võimalusel ka niidul viibimist. Kuna praegu on rannaniit madala esinduslikkusega ja rüdi seal teadaolevalt ei pesitse, siis tuleb alguses karjatada suurema koormusega. Eelistada tuleb karjatamist niitmisele; vajadusel lisaks karjatamisele niita ranna äärest roogu, et tagada veepiiri avatus. Kraavituse mõju rannaniitudel on väike ja kaitsekorralduskavaga ei nähta ette kraavide sulgemist. Osaliselt on vaja paremaks rannaniitude hooldamiseks parandada teid, et tagada parem ligipääs. Praegu hooldatakse rannaniite ainult Kura kurgu hoiualal 6 ha.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Rannaniidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 38,7 ha esinduslikkusega A ning 28 ha esinduslikkusega B; Vesitükimaa hoiualal vähemalt 72,6 ha esinduslikkusega A ning 80,2 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Rannaniidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 38,7 ha esinduslikkusega B ning 28 ha esinduslikkusega C; Vesitükimaa hoiualal vähemalt 72,6 ha esinduslikkusega B ning 80,2 ha esinduslikkusega C.

- Mõjutegurid ja meetmed
 - + Rannaniite hooldatakse Kura kurgu hoiualal 6 ha.
 - Rannaniidu roostumine ja võsastumine hoolduse puudumisel
 - ❖ Rannaniidu taastamine ja karjatamine 219,5 ha-l.
 - Halb rannaniidule ligipääsuteede olukord, mis raskendab rannaniidu hooldamist
 - ❖ Ligipääsuteede korrastamine

2.2.2.6. PÜSITAIMESTUGA LIIVARANNAD (1640)

- LoD – I; LoA – jah; KE – jah (Kura kurgu HA).

Sia tüüpi kuuluvad varjatud või ka avatud lauge nõlvaga liivarannad, mis on lainete mõju all. Antud elupaigatüübi erinevus esmaste rannavallide elupaigatüübist (1210) seisneb eeskätt püsiktaimestu olemasolus (Paal, 2007).

Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüüpi alal 1,2 ha. 2014. aastal täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 0,5 ha ning selle esinduslikkus on arvestatav (C). Elupaiga pindala muutus piiride täpsustamise tulemusel. Olulised elupaika mõjutavad tegurid puuduvad ja seetõttu kavaga meetmeid ja tegevusi ei ole vaja planeerida.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Püsitaimestuga liivarannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 0,5 ha esinduslikkusega C.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Püsitaimestuga liivarannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 0,5 ha esinduslikkusega C.

2.2.2.7. HALLID LUITED (2130*)

- LoD – I; LoA – jah; KE – jah (Kura kurgu HA).

Hallid luited on rannikuluidete hilisem arenguaste. Taimed ja samblikud on liiva kinnistanud ja luidet katab püsitaimestu. Kinnistunud rannikuluiteid leidub saartel, Lääne- ja Põhja-Eestis (Paal, 2007).

Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüüpi alal 10,2 ha. 2014. aastal täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 5,1 ha. Elupaik levib Kura kurgu hoiualal (foto 7). Pindala vähenes piiride täpsustamise tõttu, võimalik, et luide on ka aja jooksul lõuna suunas nihkunud. Varem olid elupaiga sisse arvatud osaliselt ka rannaniidud ja kuivad niidud lubjarikkal mullal. Luidetele võib mõju avaldada tallamine, kuid antud alal ei oma see liialt suurt tähtsust, kuna alal puuduvad külustusrajatised ning külustajate hulk ei ole suur.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Hallid luited on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5,1 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Hallid luited on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 2,1 ha esinduslikkusega B ja 3 ha esinduslikkusega C.

- Mõjutegurid ja meetmed
 - Liigne tallamine
 - ❖ Külustusobjekte ei rajata tundlikesse piirkondadesse.
 - ❖ Hoiuala välispiir tähistatakse, et teavitada külustajaid kaitstaval alal viibimisest.

2.2.2.8. KUIVAD NIIDUD LUBJARIKKAL MULLAL (6210*)

- LoD – I; LoA – ei; KE – ei.

Kuivad niidud lubjarikkal mullal on kujunenud pikaajase karjatamise ja niitmise mõjul. Rohkem leidub neid Põhja- ja Lääne-Eestis ümbruse pinnamoest kõrgematel aladel (Paal, 2007).

2014. aastal täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 9,6 ha. Lubjarikkal mullal kuivad niidud levivad valdavalt Kura kurgu hoiualal kõrgematel vallidel soostunud niitude ja rannaniidu vahel (foto 8). Osaliselt on niidud karjatatavad (karjatatakse Kura kurgu hoiualal 3 ha). Elupaigatüüpi ohustab niitude kinnikasvamine ja võsastumine hoolduse puudumisel. Vajalik on kadakate harvendamine ja karjatamine. Kuivadel niitudel lubjarikkal mullal karjatamise korral on sobiv karjatamiskoormus 0,2–1,2 lü/ha. Elupaigatüüp tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks, kuna niidud on osaks elupaikade kompleksist ning kaitsekorralduskavaga nähakse ette nende taastamine ja hooldamine.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Lubjarikkal mullal kuivad niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 9,6 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Lubjarikkal mullal kuivad niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 4 ha esinduslikkusega B ning 5,6 ha esinduslikkusega C.

- Mõjutegurid ja meetmed
 - + Niite hooldatakse Kura kurgu hoiualal 3 ha.
 - Niitude kinnikasvamine ja võsastumine hoolduse puudumisel.
 - ❖ Niitude taastamine ja karjatamine 9,6 ha-l.

2.2.2.9. LOOD (6280*)

- LoD – I; LoA – jah; KE – ei.

Loopealseid leidub paepealsetel Põhja-Eestis, Lääne- ja Pärnumaal ning saartel. Liigirikka taimkatte kujunemist on mõjutanud karjatamine. Hooldamise lakkamisel hakkavad levima kadakad. Kinnikasvanud looniite käsitletakse kadastikena (Paal, 2007).

Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüüpi alal 29,9 ha. 2014. aastal täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 52,8 ha. Looalad hõlmavad suurema osa Kura kurgu hoiuala maismaaosast (foto 9). Elupaiga seisundi esinduslikkuse hinnangud ei ole väga kõrged: 24,9 ha B ja 27,9 ha C. Loopealseid ei hooldata ning need on suures osas kadakaga kinni kasvanud, kuid loopealsete LIFE projekti raames on hakatud Kura kurgu hoiuala loopealseid (Türju) taastama. Elupaigale iseloomulikud liigid ja rohukamar on säilinud (foto 10). Alade hooldamiseks sobib lammastega karjatamine. Loopealsel karjatamise korral on sobiv karjatamiskoormus 0,2–1 lü/ha. Elupaigas on palju inimtegevuse jälgi, nagu vanu kaevikuid, lõkkekohti, prügi ja kruusavõtukoht (foto 16).

Elupaiga säilitamiseks nähakse ette hooldustööd, seega on põhjendatud loodusala eesmärgiks seatava pindala suurendamine ning elupaigatüübi lisamine Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Loopealsed on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 52,8 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Loopealsed on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 24,9 ha esinduslikkusega B ning 27,9 ha esinduslikkusega C.

- Mõjutegurid ja meetmed
 - Loopealsete kinnikasvamine ja kadastumine hoolduse puudumisel.
 - ❖ Loopealsete taastamine ja karjatamine 52,8 ha-l.
 - Kruusavõtmine.
 - ❖ Hoiuala välispiiri tähistamine.
 - ❖ Kaevamist keelava märgi paigaldamine.

2.2.2.10. SINIHELMIKAKOOSLUSED (6410)

- LoD – I; LoA – jah; KE – jah (Kura kurgu HA, Vesitükimaa HA).

Sinihelmikakooslused on kujunenud valdavalt märjal, toitainetevaesel mullal. Eestis olevad sinihelmikakooslused asuvad enamasti kuivendatud aladel ning on seetõttu väikese looduskaitse väärtusega (Paal, 2007).

Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüüpi alal 108 ha. 2014. aastal täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 93,2 ha (fotod 11 ja 12). Elupaika leidub Vesitükimaa hoiualal ja Kura kurgu hoiualal rannaniitude servades ning Kura kurgu hoiualal mosaiikselts loopealsete vahel.

Elupaik on suures osas roostunud ja võsastunud, kuid potentsiaalselt väärtuslik. Osaliselt on niidud karjatatavad (karjatatakse Kura kurgu hoiualal 1,3 ha). Alade hooldamiseks sobib veistega karjatamine. Sinihelmikakoosluste karjatamise korral on sobiv karjatamiskoormus 0,2–1 lü/ha. Kuivenduse mõju alal on ebaolulisel määral. Leidub ka Nõukogude aegse metsaistutuse jälgi (hõre puistu ja laineline pinnamood).

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Sinihelmikakooslused on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 51,8 ha esinduslikkusega B ning Vesitükimaa hoiualal vähemalt 41,4 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Sinihelmikakooslused on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 25,7 ha esinduslikkusega B ning 26,1 ha esinduslikkusega C ning Vesitükimaa hoiualal vähemalt 1,3 ha esinduslikkusega B ja 40,1 ha esinduslikkusega C.

- Mõjutegurid ja meetmed
 - + Niite hooldatakse Kura kurgu hoiualal 1,3 ha-l.
 - Niitude kinnikasvamine ja võsastumine hoolduse puudumisel
 - ❖ Niitude taastamine ja karjatamine 93,2 ha-l.

2.2.2.11. NIISKUSLEMBESED KÕRGROHUSTUD (6430)

- LoD – I; LoA – ei; KE – ei.

Niiskuslembeste kõrgrohustute elupaigatüüp hõlmab kõrgemakasvuliste soontaimedega rohustuid, mis asuvad peamiselt kitsaste ribadena jõekallastel või ka metsaservades. Omaette kooslustena need niiduribad kaitseväärtust ei oma, kuid nad moodustavad sageli puhverala väärtuslikuma tuumala ümber (Paal, 2007).

Niiskuslembesed kõrgrohustud registreeriti esmakordselt Kura kurgu hoiualal 2014. aastal. Elupaika leidub seitsme lahustükina kokku 15,1 ha. Elupaiga seisundihinnangud on madalad, kuid kuna elupaik moodustab osa niidukompleksist tuleb seda hooldada.

Valdavalt on tegu kõrge rohustuga soostunud niitudega, kinnikasvavate veekogudega, kus on ohtralt pilliroogu, ning niiskete pärisaruniidualadega põndakutel, mis vahelduvad liigivaese soostunud rohumaa laikudega.

Alad on osaliselt lammastega karjatatavad (karjatatakse Kura kurgu hoiualal 7,3 ha). Suuremal osal alast sobivad karjatamiseks pigem veised või hobused. Niiskuslembestel kõrgrohustutel karjatamise korral on sobiv karjatamiskoormus 0,2–1,2 lü/ha. Kuivenduse mõju alal on ebaolulisel määral.

Elupaigatüüp tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Niiskuslembesed kõrgrohustud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 15,1 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Niiskuslembesed kõrgrohustud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 15,1 ha esinduslikkusega C.

- Mõjutegurid ja meetmed
- + Niite hooldatakse 7,3 ha-l.
- Niitude kinnikasvamine hoolduse puudumisel.
- ❖ Niitude taastamine ja karjatamine 15,1 ha-l.

2.2.2.12. AAS-REBASESABA JA ÜRT-PUNANUPUGA NIIDUD (6510)

- LoD – I; LoA – ei; KE – ei.

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud Eestis enamasti suurt looduskaitse väärtust ei oma. Sageli on tegemist kultuurrohumaadega, mille taimestiku liigiline koosseis sõltub kunagise väetamise intensiivsusest. Elupaigatüübi alla kuuluvad ka enam kui kümne aasta eest sööti jäetud looduslikult taastaimestunud põllumaad. Olulised on nad puhveraladena väärtuslikemate elupaikade vahel ja ümber (Paal, 2007).

Elupaigatüüp registreeriti nelja lahustükina Kura kurgu hoiualal ja ühe lahustükina Vesitükimaa hoiualal 2014. aastal. Elupaiga pindala on 5,5 ha.

Valdavalt on tegemist endiste põldudega ja kultuurheinamaadega, kus looduslik rohttaimestik on taastumas ja neid tuleb hooldada koos ümbritsevate väärtuslike poollooduslike kooslustega. Osaliselt on niidud karjatatavad (karjatatakse Kura kurgu hoiualal 0,1 ha). Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude karjatamise korral on sobiv karjatamiskoormus 0,2–1,2 lü/ha.

Elupaigatüüp tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks sest on oluline puhverala väärtuslike elupaikade vahel ja ümber. Vesitükimaa hoiuala osas on elupaiga pindala vaid 0,2 ha, seega ettepanekut elupaigatüübi kaitse-eesmärgiks seadmise kohta ei tehta.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5,3 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5,3 ha esinduslikkusega C.

- Mõjutegurid ja meetmed
- + Niite hooldatakse 0,1 ha-l.
- Niitude kinnikasvamine hoolduse puudumisel.
- ❖ Niitude taastamine ja karjatamine 5,3 ha-l.

2.2.2.13. LUBJARIKKAD MADALSOOD LÄÄNE-MÕÕKROHUGA (7210*)

- LoD – I; LoA – jah; KE – ei.

Eestis leidub lääne-mõõkrohu kooslusi lubjarikastes madalsoodes, samuti soostuvatel niitudel, mis asuvad toitainerikkal mullal. Antud elupaigatüübid on levinud peamiselt Saaremaal, Hiiumaal, Muhus, Lääne- ja Loode-Eestis (Paal, 2007).

Elupaigatüüp on nimetatud Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärkide hulgas. Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüübi pindala 7 ha. 2014. aastal täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 3,8 ha. Varem mõõkrohusooks määratud alal on tegemist liigirikka madal soo, niiskuslembese kõrgrohustu ja rannikulõukaga. Madal soo paikneb Kura kurgu hoiuala kaguservas. Elupaik on heas seisundis, ala keskel leidub lääne-mõõkrohtu rohkem, kuid servaalad on osaliselt ka roostunud.

Olulised elupaika mõjutavad tegurid puuduvad, sealhulgas kuivenduse mõju, ja seetõttu kavaga meetmeid ja tegevusi ei ole vaja planeerida. Elupaigatüüp tuleb lisada Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Lubjarikkad madal sood lääne-mõõkrohuga on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 3,8 ha esinduslikkusega A.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Lubjarikkad madal sood lääne-mõõkrohuga on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 3,8 ha esinduslikkusega B.

2.2.2.14 LIIGIRIKKAD MADALSOOD (7230)

- LoD – I; LoA– ei; KE – ei.

Liigirikaste madal soode elupaigatüüp on soode esimene arenguaste, kus taimed saavad suurema osa toitainest lubjarikkast põhjaveest. Liigirikaid madal sooid leidub rohkem Lääne-, Loode- ja Põhja-Eestis (Paal, 2007).

Elupaigatüüp registreeriti esmakordselt 2014. aastal (foto 3). Kura kurgu hoiualal leidub kuus väikesepindalist lahustükki kogupindalaga 4,2 ha. Kuigi soolaikude suurused jäävad alla 1 ha, on tegemist suuremasse PLK kompleksi jäävate suhteliselt hästi säilinud aladega. Madal soolaikudel kasvab mitmeid käpalisi, kuid osaliselt on elupaik siiski mõnigase kuivendamise tagajärjel roostunud ja võsastunud ning seetõttu on hooldus vajalik. Samas ei ole kuivenduse mõju olnud oluline, sest elupaigatüübi seisundit on hinnatud esinduslikkusega B. Varasemate hinnangute alusel oli tegemist rannaniidu, sinihelmikakoosluse ja lubjarikka madal sooga läänemõõkrohuga. Valdavalt oli eelmise inventuuri täpsusaste liialt madal, mistõttu väikeseid madal soolaike eraldi elupaigana ei kaardistatud, osaliselt oli tegu vale määranguga. Liigirikaste madal soode karjatamise korral on sobiv karjatamiskoormus 0,2–1,0 lü/ha. Elupaigatüüp tuleb lisada Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Liigirikad madal sood on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 4,2 ha esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Liigirikad madal sood on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 4,2 ha esinduslikkusega B.

- Mõjutegurid ja meetmed
 - Liigirikka madal soo roostumine ja võsastumine hoolduse puudumisel.

- ❖ Liigirikka madal soo taastamine ja karjatamine 4,2 ha-l.

2.2.2.15. SOOSTUVAD JA SOO-LEHTMETSAD (9080*)

- LoD – I; LoA – jah; KE – jah (Vesitükimaa HA).

Sellesse tüüpi kuuluvad metsad on pinnavee pideva mõju all ja tavaliselt igal aastal üle ujutatud. Seega on need metsad niisked või märjad, kujunenud on turbakiht, mis on reeglina üsna õhuke (kuni 30 cm). Niisuguseid kooslusi leidub sooäärsetel tasastel aladel. Puurindes valitsevad enamasti sanglepp (*Alnus glutinosa*) või sookask (*Betula pubescens*), siiski võib männi ja/või kuuse (*Picea abies*) osalus mõnedes kooslustes olla küllaltki suur. Alustaimestu ilme määrab sageli ühe või teise tarnaliigi domineerimine (Paal, 2007).

Natura standardandmebaasi põhjal on elupaigatüüpi alal 8,6 ha. 2014. aastal täpsustatud andmetel on elupaiga pindala 9,4 ha. Elupaika leidub ühe metsaalana Vesitükimaa hoiuala kirdenurgas ning selle seisund on hea. Metsas on sõjaaegseid jälgi ja kuivenduskraav. Osaliselt on tegemist kunagise kinnikasvanud puisniiduga. Looduslikus arengus elupaiga seisund paraneb. Elupaigas ei tohi lubada majandamist, kuivendussüsteemide rajamist ega hooldamist.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soostuvad ja soo-lehtmetsad on säilinud Vesitükimaa hoiualal vähemalt 9,4 ha esinduslikkusega A.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soostuvad ja soo-lehtmetsad on säilinud Vesitükimaa hoiualal vähemalt 9,4 ha esinduslikkusega B.

- Mõjutegurid ja meetmed
 - Metsade majandamine
 - ❖ Mitte lubada elupaigatüübi esinemisaladel metsade majandamist.
- Kuivendus
 - ❖ Mitte lubada elupaika mõjutavate kraavide hooldamist ning uute rajamist.

2.3. MUUD VÄÄRTUSED

2.3.1. MUINSUSKAITSE- JA PÄRANDKULTUURIVÄÄRTUSED

Vesitükimaa looduslal on inventeeritud kaheksa pärandkultuuriobjekti. Ülevaade objektidest on tabelis 9, asukohad joonisel 8.

Tabel 9. Pärandkultuuriobjektid Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ja Vesitükimaa laidudel.

Pärandkultuuriobjekt	Asukoht	Pärimused	Märkused	Foto
Sääre merepäästejaam	Torgu vald, Sääre küla	Asutati 1859. a. 1895. a rajati praegu nähtav kaldtee. Esialgne kivist hoone hävis 1915. a. Hilisem ehitatud puidust 1944. a.		http://pk.rmk.ee/parandkultuur/IU/IU105.jpg
Sääre sadam	Torgu vald, Sääre küla	Kui kõrvutada vanu ja tänapäevaseid kaarte,	Tormid on rullinud kruusavalli üle vana	http://pk.rmk.ee/parandkultuur/IU/I

Pärand- kultuuriobjekt	Asukoht	Pärimused	Märkused	Foto
		ilmneb, et viimased 20 a on Sääre kuhu tundmatuseni muutunud. Seega sadama jäänused mis u 5 a eest merest välja ilmusid peaksid kuuluma sadamale mida kujutatakse 1793. a kaardil.	sadama ja kui vanasti oli see Läänemere kaldal siis nüüd tulid sadama kärjekastid välja Riia lahes.	U130.jpg
Piirivalve laskepessa Säärel	Torgu vald, Sääre küla	Viimane säilinud rajatis Sääre tipus olnud Vene piirivalve linnakust.		http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/IU/IU141.jpg
Sääre vana tuletorn	Torgu vald, Sääre küla	1770. a valminud 36 m kõrguse kivist tuletorni õhkisid sakslased 1944. a.		http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/IU/IU142.jpg
Sääre vesilennukite sadam	Torgu vald, Sääre küla	I maailmasõja aegne rajatis.	Rannas ja kohati ka vees erineva pikkusega (ca 1,5-2 m) kiviaiad ja hunnikute read. Hunnikuid enam kui 300.	http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/IU/IU098.jpg
Pitzere nina lainemurdjad	Torgu vald, Türju küla			http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/IU/IU121.jpg
Suurevare kraav	Torgu vald, Sääre küla			http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/IU/IU028.jpg
Wittinde jõgi	Torgu vald, Karuste küla	Praegu ei mäleta seda nime keegi. Kunagi oli oja Sääre ja Torgu mõisade piiriks. Kas seos Vietinghofiga? Või, „vitt“ Jämaja murdes on lubjapiim ja vittima lupjama? Igatahes oli jõgi muinasajal laevatata ja ühenduses Leeritänavaga.	Jõgi saab alguse Kibbe Heinamaalt, samuti tänapäeval tundmatu koht.	http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/IU/IU084.jpg
Anerahuauk	Lääne-Saare vald, Abruka küla	Anerahuaukus käidi oma haigeid ihuliikmeid muda sees istudes ravimas.		http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/LJ/LJ711.jpg
Tani lauter	Lääne-Saare vald, Abruka küla	Siin oli ka võrgumaja.		http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/LJ/LJ693.jpg
Vesiaia sadam	Lääne-Saare vald, Abruka küla		Põline sadam. Kasutatakse ka praegu.	http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/LJ/LJ675.jpg
Paadilaenus	Lääne-Saare vald, Abruka küla			http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/LJ/LJ657.jpg
Vahase silm	Lääne-Saare vald, Abruka küla		Madal koht Vahase ja Abruka vahel, kust saab jalgsi läbi.	http://pk.rmk.ee/p/arandkultuur/LJ/LJ663.jpg

Vesitükimaa looduslal on üks kultuurimälestis – laevavrakk (reg. nr. 27879). Arheoloogiamälestisena on kaitse all laevavrakk, selle last ja muu sisu koos arheoloogilise ja

loodusliku kontekstiga (Kultuurimälestiste Riiklik Register, 2014). Objekti kaitsevöönd on 300 meetrit laevavraki väliskontuurist arvates (joonis 8).

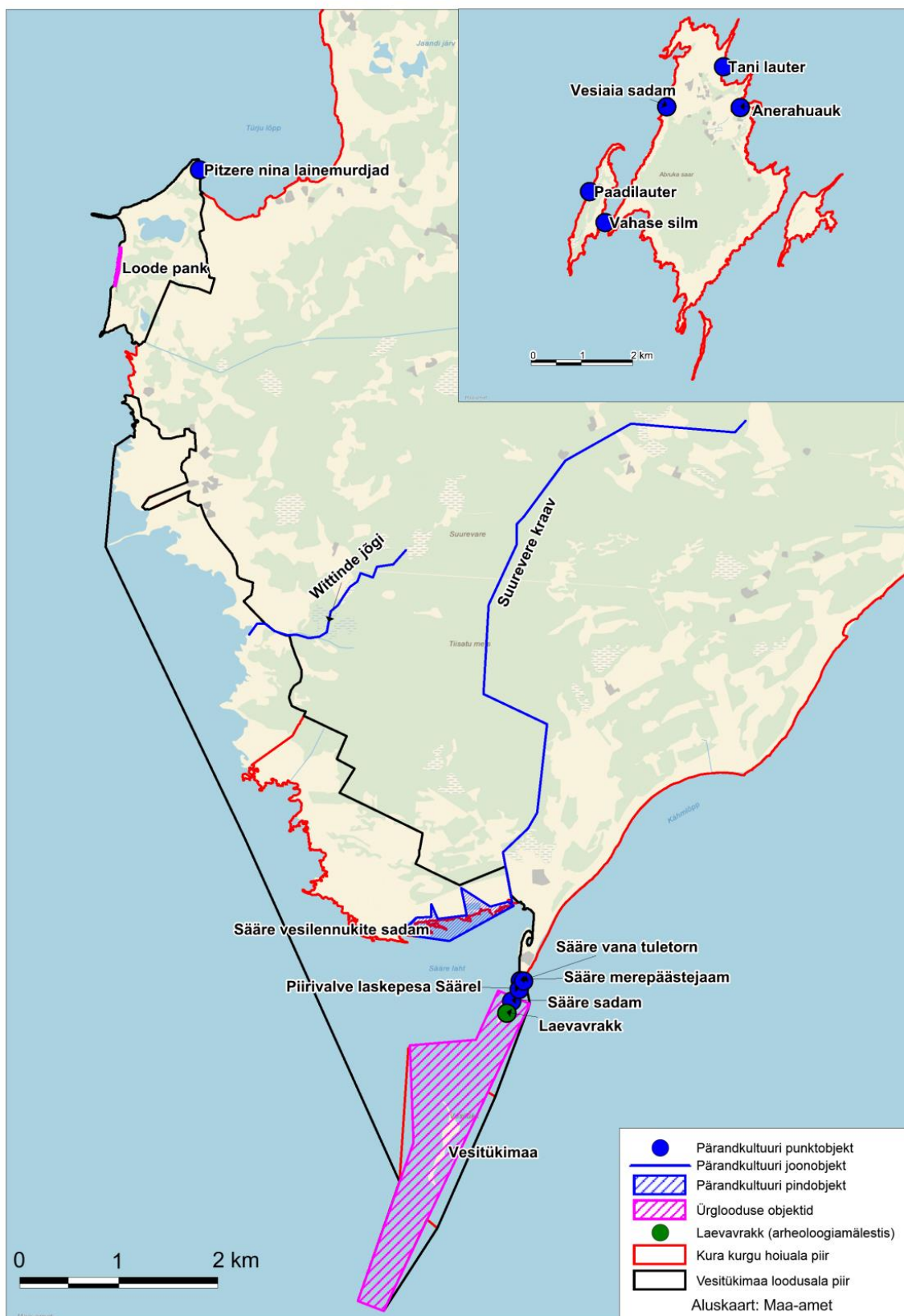
2.3.2. ÜRGLOODUSE OBJEKTID

Vesitükimaa looduslal on kaks ürglooduse objekti: Loode pank ja Vesitükimaa (saar).

Loode pank asub Sõrve poolsaarel, Loode majaka juures. Pangal on maastikuline, rekreatiivne ja teaduslik väärtus, kuna on lõunapoolseim aktiivne rannajärsak Saaremaal. Panga pikkus on 400 m, suurim kõrgus 1 m. Pangal paljanduvad Ohessaare lademe kivimid. Profiil ülevalt alla on järgmine(EELIS):

- 0,00-0,13 hall, pruunikate viirgudega peene- kuni jämedakristalliline lubjakivi, kompleksi alumises osas roheka mergli pesadega, ülemises osas püriidiga impregneerunud veerised. Kihid 2-5 cm paksused. Kivistised tugevasti ümberkristalliseerunud, esineb kalafragmente.
- 0,13-0,43 rohekashall õhukesekihiline muguljas savikas lubjakivi mergli vahekihtidega. Mõlemas kivimis esineb brahhiopoodide detriiti, merglis aleuriitset lisandit. Leidub kalafragmente.
- 0,43-0,58 hall õhukesekihiline lubjakivi rohekashallide lainjate mergli vahekihtidega. Mergel varieeruva paksusega 1-5 mm. Lubjakivi on valdavalt peenekristalliline, peendetriitne. Kivististest väärivad märkimist kalad ja brahhiopoodid.

Ürglooduse objekt „Vesitükimaa” paikneb Sõrve sääre tipust lõuna pool. Objekt on piiritletud 130 ha, millest 16 ha on maismaad - Siiasäär (Siialaid), Lombimaa, Vesitükk ja Pitkasääre maa. Tegemist on meretekkeliste pinnavormidega Sõrve madalikul Kura kurgus. Laiud on vaid osaliselt taimkattega kaetud. Sagedaste üleujutuste tõttu kasvab seal rohkesti halofüüte. Laiud on olulise tähtsusega lindude pesitsusalana ja hallhüljeste lesilana.

Joonis 8. Pärandkultuuri-, muinsuskaitse- ja ürglooduse objektid.

Laiud on tekkinud maasäärtena maakerke ja meresetete pikirände tulemusel. Setete allikaks loetakse põhiliselt liustikujõesetteid ja vähemal määral moreeni. Rannasetted koosnevad hästi

ümardunud veeristest ja valdava karbonaatse materjali kõrval leidub ka kristalliinseid veeriseid.

Laidude süsteem ja maasäärte veealune osa on kujunenud lainetuse toimele setete pikiirändel nii lääne kui ka ida suunast. Seejuures on idapoolne rannandlv järsem ja vesi sügavam kui lääne pool. Põhiline osa setetest pärineb läänepoolselt veealuselt rannandlvast. Tavaliselt toimub maasäärte kujunemine setete pikiirändel maasääre tipu suunas. Rannadünaamika uurimine Sõrve maasäärel ja laidudel on näidanud, et seal on erandlikult setete liikumine vastupidine. Lõuna suunas kasvab maasäärte ja laidude süsteem tänu setete murrutusele veealuselt rannandlvast ja settimisele madalikul. Vesitükimaa laiud pakuvad suurt huvi kui erandliku rannadünaamikaga ala. Objekt on heas seisundis, kuna juurdepääs laidudele on olnud suhteliselt piiratud. Objekt on teaduslik (geoloogiline, ornitoloogiline, zooloogiline) ja maastikuline väärtus. Geoloogiliselt on uuritud rannadünaamikat Geoloogia Instituudi (TTÜ) teadlaste poolt alates 1960-ndatest aastatest.

3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Saare maakonna teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused” alusel on ühe maakonna turismi sihtkohana määratletud Sõrve poolsaare tipp.

Sõrve poolsaar on lindude rändel olulisemaid juhtjooni Eestis, seega on Sõrve tipp Saaremaa ja Eesti parimaid linnuvaatluskohti. Seetõttu on (harrastus-) ornitoloogidel suur huvi Sääre ja kogu Sõrve poolsaare vastu (Torgu valla ranna-alade osaplaneering aastani 2012, 2009).

Käesoleval ajal puuduvad Vesitükimaa laidudel, Vesitükimaa hoiualal ja Kura kurgu hoiualal olulised külastusrajatised ja seetõttu puudub ka vajadus ala tutvustavate trükiste väljaandmiseks. Sõrve säärel on juba välja arendatud külastajate teenindamiseks vajalik infrastruktuur (Sõrve sääre tuletornilinnak) ja seeõttu külastusrajatisi alale juurde ei planeerita. Vajadusel saab võimaliku linnuvaatlustaristu rajada Sõrve poolsaare tippu väljaspoole kaitstavat ala. Kura kurgu hoiualal Läänemere rannikul on Loode tuletorn, mille juurde viib pinnasetee. Omavalitsusele kuuluval Sääre tipu maauksusel on väljaspool kaitstavat ala piisavalt võimalusi telkimiseks ja vajadusel saab omavalitsus ette valmistada telkimiskoha.

Täpsed andmed külastajate hulga kohta puuduvad. Sõrve sääre tuletornilinnaku rajamisel hinnati, et projekti elluviimise tulemusel külastab Sõrve sääre tippu umbes 75 000 inimest aastas. Vesitükimaa hoiuala külastuskoormus on madal, Kura kurgu hoiuala Loode tuletorni ümbrust külastatakse rohkem ning alal on näha jälgi inimtegevusest (tallamine, ebaseaduslikud lõkkeplatsid, ATV-de jäljed jms).

Visioon ja eesmärk

- *Visioon*

Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ja Vesitükimaa laidudel on külastuskoormus piirides, mis tagab ala väärtuste säilimise.

- *Eesmärk*

Piirkonna külastajad on teadlikud kaitsealast ja hoiualadest, alal hoitakse külastuskoormust loodusväärtuste säilitamist tagavates piirides ning ala väärtusi tutvustatakse infotahvli abil.

3.1. KÜLASTUSTARISTU

2017. aasta alguse seisuga puuduvad Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa hoiualal piiritähised. Kaitstavate alade piiri tähistamine on vajalik, et teavitada ala külastajaid hoiualal viibimisest.

Vesitükimaa laiud on tähistatud ühe tähisega Siialaiul, mis on Sõrve säärega kokku kasvanud. Täiendav tähistamine on vajalik Vesitükimaa laidudel uue kaitsekorra kehtestamisel. Tähistamise vajadust hinnatakse uuesti kaitsekorralduskava vahehindamisel.

Seoses Sõrve poolsaare tipu kõrge külastajate hulgaga tuleb paigaldada infotahvel Sõrve sääre tippu parklasse munitsipaalmaale. Tahvel tutvustab Vesitükimaa loodusala, Kura kurgu linnuala, Kura kurgu hoiuala, Vesitükimaa hoiuala ja Vesitükimaa laide, nende loodusväärtusi ning alade kaitsekorda (vt ptk 3.1.1). Infotahvli tekst koostatakse ning tahvel paigaldatakse Vesitükimaa laidudele uue kaitsekorra kehtestamise järgselt.

Meetmed:

- ❖ *Vesitükimaa hoiuala välispiiri tähistamine 6 punktis ja Kura kurgu hoiuala välispiiri tähistamine 19 punktis.*
- ❖ *Vesitükimaa laidude olemasoleva tähise hooldamine.*
- ❖ *Infotahvli paigaldamine Sõrve sääre tippu parklasse.*

3.2. KÜLASTUSPROBLEEMID

Kõrgematel rannaaladel Kura kurgu hoiualal on siin-seal lõkkeplatse ja maha jäetud prügi (fotod 13 ja 14). Maaomanik (tõenäoliselt) on paigaldatud Loode tee teavitustahvli (foto 15), mis teavitab eramaal viibimisest, keelab autoga sõitmist ja lõkke tegemist, lubab jalgrattaga ja jalgsi liikumist.

Maaomanikul tuleb likvideerida ebaseaduslikud lõkkeplatsid ning koristada prügi. Lõkkeplatsid on Loodevahe lahe jäänukjärve põhjaservas ning piki ranna-ala Kura kurgu hoiualal. Kavaga eelarvelisi vahendeid lõkkeplatside likvideerimiseks ei planeerita.

4. ALAGA SEOTUD PLANEERINGUD JA ARENGUDOKUMENDID

Torgu valla arengukavas aastateks 2010-2020 on ptk-s 4.1 seatud majandusvaldkonna eesmärgiks, et valla väikeettevõtlus on loodushoidlik ja mitmekesine, toetudes eelkõige traditsioonilistele tegevusaladele ja kohalikele ressurssidele. Eesmärgi saavutamiseks nähakse muuhulgas ette järgmised tegevused:

- propageerida rannaniitude, aruniitude, looniitude, soostunud niitude, puiskarjamaade, puisniitude hooldamist koostöös Keskkonnaametiga;
- soodustada karjakasvatust tegevust kui looduslikele rohumaadele sobilikku rakendust.

Ptk 4.4 on seatud keskkonnakaitse, heakorra ja jäätmekäitluse valdkonna eesmärk: vallas on tagatud inimtegevuse ja looduskeskkonna tasakaalustatud areng, mis tagab looduskeskkonna säilimise ja ressursside säästliku kasutamise.

Eesmärgi saavutamiseks on seatud muuhulgas järgmised tegevused:

- väärtuslike looduslike koosluste säilitamiseks tehakse koostööd Keskkonnaameti, maaomanike ja ettevõtjatega;
- soodustatakse loodussõbraliku ettevõtluse (sh mahetootmine, ökoturism jms) arengut;
- koostöös Keskkonnaametiga kaitsealadele ja looduslikele vaatamisväärtustele infotahvlite paigaldamine;
- vallas pakutakse aktiivse puhkuse veetmise võimalusi loodust koormamata.

Torgu valla ranna-alade osaüldplaneering aastani 2012 ptk 8.15 alusel on Torgu valla ranna-alade arendamise üks strateegilisi põhimõtteid säilitada olemasolev väärtuslik keskkond, tagada bioloogiline mitmekesisus, kaitsta poollooduslikke kooslusi, märgalasid ja vääriselupaiku.

Kura kurgu hoiuala, Vesitükimaa hoiuala, Vesitükimaa laidude ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga kaitsekorralduskava on koostatud kooskõlas järgmiste arengudokumentidega:

- Salme valla arengukava 2015 – 2018;
- Salme valla ranna-alade osaüldplaneering (kehtestatud 29.09.2003);
- Kaarma valla üldplaneering (kehtestatud Kaarma Vallavolikogu 07.07.2010 määrusega nr 9). 2014. aastal moodustati Lääne-Saare vald. Lääne-Saare valla üldplaneeringu kehtestamiseni kehtivad ühinenud omavalitsusüksuste üldplaneeringud nendel territooriumidel, kus nad enne ühinemist kehtisid.
- Kaarma valla arengukava 2011 – 2018.

5. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

5.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS

5.1.1. INVENTUURID, SEIRE, UURINGUD

5.1.1.1. RIIKLIK SEIRE

Jätkata riikliku seire läbiviimist järgmiste programmide raames:

- haned, luiged ja sookurg – viiakse läbi luikede seiret.
- ohustatud soontaimede ja samblaliigid – seiratakse liigid on lamav ristik, balti sõrmkäpp, soohiilakas, kare jürilill, harilik muguljuur, püramiid-koerakäpp, nurmlauk ja roomav akakapsas. Tavapärane seiresamm on 5 aastat.
- ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire – seiratakse rannaniite (1630*), seire toimub 5 aastase sammuga.
- hülged – seiratakse hülgeid Vesitükimaa seirealal.
- hüdroloogiline seire – pidevaid mõõtmisi tehakse Tammuna rannas.
- mereseire – Kura kurgu hoiualal uuritakse põhjataimestikku ja põhjakooslusi, sh ohtlikke aineid.
- kesktalvine veelinnuloendus – seire toimub igal aastal.
- väikeste meresaarte haudelinnustiku seire – seire toimub igal aastal Vesitükimaa laidudel.
- kormorani seire – seiratakse Vesitüki laidu. Loendus toimub igaaastaselt.
- randa uhutud lindude seire – seire toimub igal aastal Sõrve sääre seirealal.

Riiklik seire on I prioriteedi tegevus. Töid korraldab KAUR, teostaja sõltub programmist (valitakse hanke korras).

5.1.1.2. LINNUSTIKU SEIRE

Täiendavat seiret kavandatakse linnustiku jaoks olulistest elupaikades, mis ei ole kaetud riiklike seireprogrammidega. Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ja Vesitükimaa laidudel on kaitsekorraldusperioodil vaja läbi viia täiendavalt järgmised seired:

- rannikumerel peatuvate veelindude seire Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ja Vesitükimaa laidude kaitsealal

Senised andmed rannikumerel peatuvate veelindude kohta (v.a talv) piirduvad peamiselt Sõrve sääre ümbrusega, terviklik ülevaade puudub. Vajalik on avamere ja ranniku rändeloendused kevadel ja sügisel Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ja Vesitükimaa laidude kaitsealal.

Seire aluseks tuleb võtta linnualade seire ettepaneku rändel peatuvate haneliste, kurvitsaliste jt veekogudega seotud liikide kevad- ja sügisloendused (rannikuloendused) meetodikat (Nellis, 2013). Kuna vaatlustorudega ei kata ära kogu avamere osa, siis on vajalikud lisaks ka

lennuloendused. Eelarve tabelis võimaliku lennuloenduse jaoks eraldi vahendeid ei planeerita, sest mõistlik on lennuloendus teha kogu Eesti mere alal või isegi kogu Läänemere Läänemerd haaravate projektidena.

Ala tuleb katta sama päeva jooksul, sest tuulte ja veeseisu tõttu liiguvad ujupardid jt alal ringi. Suurtel aladel, kus sama päeva jooksul ala katmine ei ole võimalik, tuleb ala katta võimalikult lühikese perioodi jooksul. Vaatleja peab tundma rändel peatuvaid veekogudega seotud liike (pardid, haned, luigid, kurvitsalised jt). Vältimatult vajalik on vaatlustoru, sest linnud on suurtel aladel laiali ja sageli ainult binokliga määramiseks liiga kaugel. Loendused toimuvad mererannikul või sisemaa märgalade/järvede ääres. Ala põhilised peatuskohad (madalad merelahed, mosaiiksed rannad, järvesopid jms) tuleb visuaalselt katta erinevatest punktides vaadates, liikudes kas autoga või jalgsi. Loendatud linnud pannakse vaatluskoha kaupa või ühe merelahe, sisemaa järve kaupa koos lisaandmetega kirja. Vältida tuleb erinevatest punktides samade lindude korduvat loendamist. Kevadel vajalik minimaalselt 3-kordne loendus perioodil 5.04-15.05. Soovituslikud loenduste vahemikud on järgmised: 5-15.04, 15.-25.04, 25.04-5.05, eelistades vahemiku keskset päeva. Kevadrändel peatuvate kurvitsaliste loendamiseks on parim aeg mai teisel kolmandikul, milleks tuleb headel kurvitsaaladel planeerida lisaloendus. Sügisel vajalik minimaalselt 5-7 -kordne loendus perioodil 25.07-31.10. Soovituslikud loenduste vahemikud on järgmised: veelindude loendused 10.-19.08, 20.08-10.09, 10.09-25.09, 25.09-5.10, 5.10-15.10, 15.10-31.10. Sügisträndel peatuvate kurvitsaliste loendamiseks on parim aeg 20.07-30.08 ja soovituslik on minimaalselt 3-kordne loendus sobivates peatuskohtades (üleujutatud madalad rannikud, rohke adruuga rannikud, lahesopid, pikad neemed). Loendada saab kogu päevase aja, põhiline, et piisavalt nähtavust ja valgust oleks. Välitööd on lubatud hea nähtavusega ilmaga (ilma sademete ja uduta). Loendatud linnud kantakse tabelisse iga vaatluskoha/lahe/järve kaupa eraldi, kirja pannakse: loenduskoht, loenduskuupäev, loenduse kellaeg, liik, võimalusel noorlindude ja sugude jaotus, vaatleja ja märkused (veeseis jms).

Seire toimub 2022. aastal. Seiret tuleb läbi viia iga kümne aasta järel.

- Talvituvate lindude avamere lennuloendus Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa laidude kaitsealal

Avamerel peatuvate veelindude seire toimus 2016. aasta talvel Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa laidude kaitsealal lennuloendusena. Tegemist oli osa Läänemereülesest loendusest. Avamere loendusi pole riiklikus seirekavas, lende on tellitud erinevate projektidega seoses. Projektipõhiselt on alad jaotatud transektideks, mis katavad ka Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa laidude kaitseala. Projektipõhine rahastus toimub rakendusasutuse tegevustoetuste vahenditest. Kaitsekorralduskava raames eraldi ressursse ette ei nähta. Mõistlik on lennuloendus teha kogu Eesti mere alal ühe osana kogu Läänemerd haaravast projektist. Avamerel peatuvate veelindude seire metoodika aluseks on 2016. aastal läbi viidud talvituvate lindude rahvusvahelise lennuloenduse metoodika (Leho Luigujõe & Ainārs Auniņš, 2016).

Seire toimub 2021. ja 2026. aastal. Seiret tuleb läbi viia minimaalselt iga viie aasta järel.

- sügisene rändeloendus Sõrve poolsaare tipus

Sõrve poolsaare tipus tuleb läbi viia sügist rändeloendust vähemalt iga viie aasta järel, kuna Sõrve poolsaare tipp on rändel oluline piirkond (nö pudelikaela-ala). Seire toimub 2018. ja 2023. aastal.

Läbirändavate veelindude seiret Eesti nõ pudelikaela-aladel viiakse läbi sügiseti Läänemaal, Põõsaspea neemel ja kevadeti Pärnumaal Kablis iga viie aasta tagant eraldi projektide raames Eesti Ornitoloogia Ühingu poolt. Vajalik on sinna seiresse lisada ka Sõrve poolsaare tipp.

Rände seire ajal loendatakse linde iga päev vähemalt nelja tunni jooksul alates päikesetõusust ja kaks tundi vahetult enne päikeseloojangut. Loendatakse kõik veelinnud (luiged, haned, lagled, pardid, kaurid, pütid, kormoran, alklased), kahlajad ja kajakalised (va. merikajakas ja hõbekajakas). Loendatud liigirühmade puhul üritatakse registreerida mööduvate parvede sooline ja vanuseline koosseis. Lisaks loendatakse mitmetel päevadel peatuvaid veelinde. Efektivne peatuvate lindude loenduse raadius on umbes kaks kilomeetrit. (Ellermaa jt, 2010).

Linnustiku seired kuuluvad II prioriteeti, korraldab Keskkonnaamet.

5.1.1.3. EMAPUTKE OLEMASOLEVATE JA POTENTSIAALSETE LEIUKOHTADE INVENTUUR

Viia läbi inventuur emaputke arvukuse ja seisundi selgitamiseks olemasolevates ja potentsiaalsetes leiukohtades 474 ha-l. Kui kaitse-eesmärgiks seatavat püramiid-koerakäppa riikliku seire raames enam ei seirata, siis tuleb ühtlasi seirata ka püramiid-koerakäppa leiukohti, sest need kattuvad planeeritava inventuurialaga. Oja-haneputke kohta on värskemad inventuuri andmed olemas. Tegemist on II prioriteedi tööga, mida korraldab Keskkonnaamet 2020. aastal.

5.1.1.4. ESMASTE RANNAVALLIDE INVENTEERIMINE SÕRVE POOLSAARE TIPUS.

Vesitükimaa laidude koosseisu kuuluv Siialaid ei ole enam väikesaarte ning laidude (1620) elupaigatüübina tõlgendatav, kuna on Sääre otsaga kokku kasvanud. Siialaid vastab esmaste rannavallide elupaigatüübile (1210), kuid vajalik on elupaigatüübi inventeeringimine Sõrve poolsaare tipus. Tegemist on II prioriteedi tööga, mida korraldab Keskkonnaamet 2017. aastal.

5.1.1.5. LOHESURFI MÕJU UURING LINNUSTIKULE

Vajalik on uurida laiemalt lohesurfi mõju paiksetele ja rändel peatuvatele lindudele Eestis. Lohesurf on teistest veesõidukitest eristatud, sest uus ekstreemspordiala põhjustab lindudele tugevamat häiringut kui tavapärased veesõidukid. Eesmärk on uuringu tulemusel välja selgitada alad, kus kehtiv või planeeritav kaitsekord ei taga eesmärgiks seatud või seatavate lindude piisavat kaitset ja teha ettepanekud kaitsekorra muutmiseks. Ettepanekutes anda juhiseid sobiva kaitsekorra kehtestamiseks. Üheks uuringu kohaks on Sääre laht, kus kattuvad nii lindude kui lohesurfarite tegutsemisalad. Tegemist on II prioriteedi tööga, mida korraldab Keskkonnaamet 2017. aastal. Eelarve tabelis uuringu jaoks eraldi vahendeid ei planeerita, sest mõistlik on uuring teha kogu Eestit haarava projektina.

5.1.2. ELUPAIKADE HOOLDUS- JA TAASTAMISTÖÖD

5.1.2.1. POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE HOOLDAMINE

Poollooduslike koosluste hooldamine on kõige olulisem kaitsekorralduslik meede tagamaks hoiualade ja loodusala kaitse-eesmärkide saavutamist. Hoolduse toimumisel peab jälgima selle tulemuslikkust. Vajalikuks võib osutada ka loomadele varjualuste tegemine. Poollooduslike koosluste tegevuskava aastateks 2014–2020 alusel on Vesitükimaa hoiuala niitude hooldamine I ja IV prioriteet, Kura kurgu hoiuala niidud kuuluvad valdavalt I ja II prioriteeti.

Poollooduslike koosluste hooldamisel tuleb juhinduda rannaniitude hoolduskavas (Rannaniitude hoolduskava 2009–2011), aru- ja soostunud niitude hoolduskavas (Aru- ja soostunud niitude hoolduskava 2011) ja loopealsete hoolduskavas (Loopealsete ja kadastike hoolduskava 2011) toodud juhistest.

2016. aasta seisuga hooldati Kura kurgu hoiualal u 36 ha PLK-sid ja Vesitükimaa hoiualal hooldust ei toimunud. Kaitsekorraldusperioodi lõpuks on eesmärk hooldada 399,7 ha poollooduslikke kooslusi, millest 249,2 ha kuulub I prioriteeti, 95,9 ha II ning 54,6 ha III prioriteeti. Elupaigatüüpide lõikes on jaotus järgmine:

- 219,5 ha rannaniite (1630*);
- 9,6 ha kuivi niite lubjarikkal mullal (6210*);
- 52,8 ha loopealseid (6280*);
- 93,2 ha sinihelmikakooslusi (6410);
- 15,1 ha niiskuslembeseid kõrgrohustuid (6430);
- 5,3 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite (6510);
- 4,2 ha liigirikkaid madalsoid (7230);

Rannaniitude, kuivade niitude lubjarikkal mullal, loopealsete, sinihelmikakoosluste, niiskuslembeste kõrgrohustute, aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude ning liigirikaste madalsoode hooldus toimub karjatamisega, et saavutada madalmurusus. Ulatuslikel tasastel kuivematel aladel tuleb vajadusel kõne alla ka niitmine, kuid eelistada tuleb karjatamist niitmisele. Kadakate katvus hooldataval loopealsel ei tohi ületada 30%. Kura kurgu hoiuala ulatuslikul alvarialal on soovituslik karjatada lammastega. Ülejäänud alal on soovituslik karjatada veistega. Eriti oluline on roostunud aladel roo tõrjumiseks varane veistega karjatamine.

Tegevust korraldavad maaomanikud või huvilised koostöös Keskonnaameti ja RMK-ga. Tegevuste asukohad on joonistel 9, 10, 11 ja 12.

5.1.2.2. POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE TAASTAMINE

Taastatavate alade prioriteetsuse hindamisel on lähtutud 2014. aasta inventuuri (Reitalu) andmetest. Kaitsekorraldusperioodil on eesmärk taastada 133,2 ha poollooduslikke kooslusi, millest:

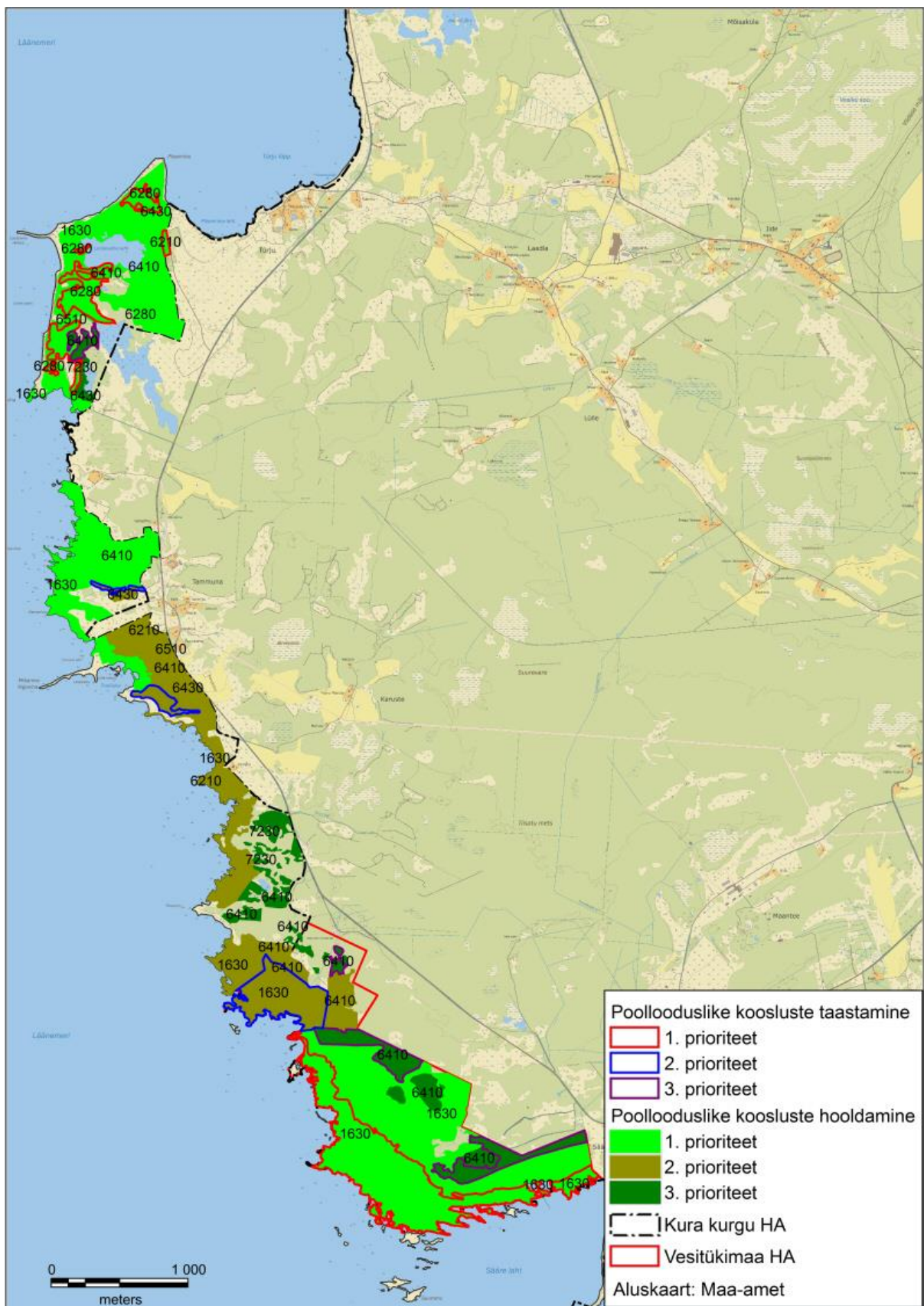
- 84,6 ha rannaniite (1630*);
- 5,3 ha lubjarikkal mullal kuivi niite (6210*);
- 19,5 ha looniite (6280*);
- 23,8 ha sinihelmikakooslusi (6410);

Taastamistöödena on vajalik kadakate harvendamine 20,3 ha-l, puude ja põõsaste harvendamine 28,3 ha-l ning roo niitmine ja koristamine 84,6 ha-l. Tegevuste prioriteetsus on järgmine: I prioriteet 79,2 ha, II prioriteet 25,3 ha, III prioriteet 28,7 ha.

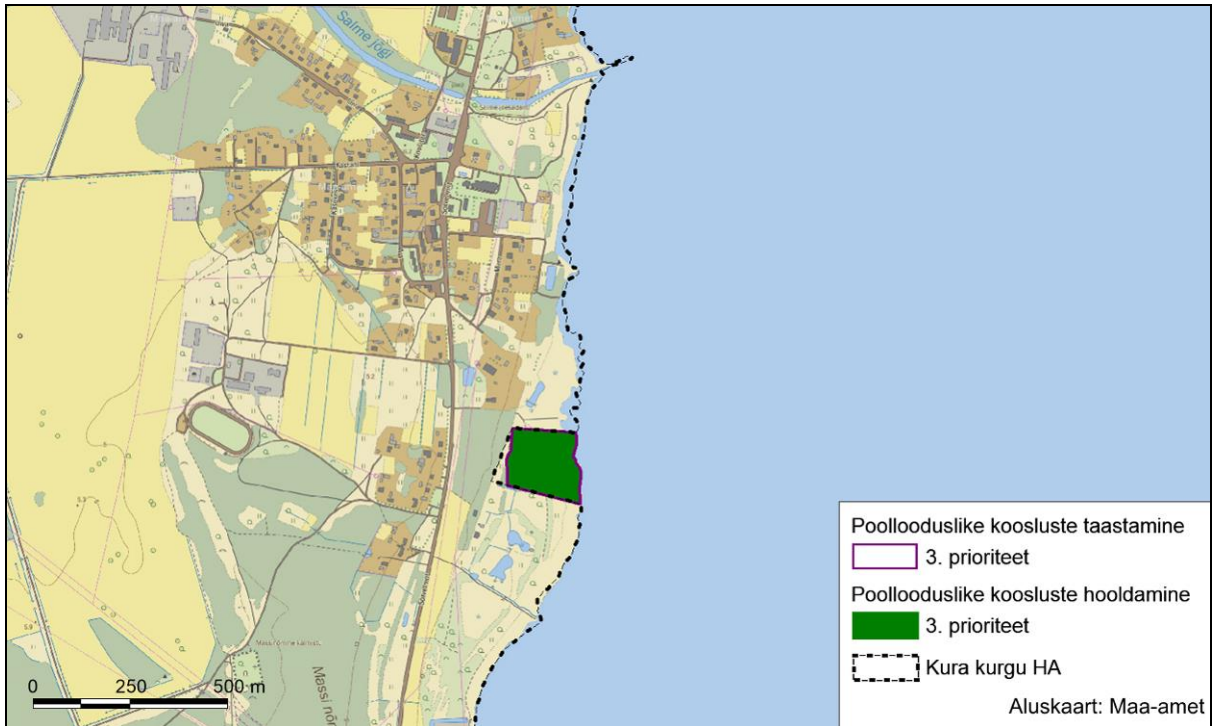
Roostõrjumisele ja rannaniidu esteetilise väärtuse taastamisele aitab kaasa mereheite (adru) kogumine ning põlluväetiseks viimine. Mereheite kogumine on Sõrves traditsiooniline

tegevus. Niidurüdile sobiliku rannaniidu taastamine on planeeritud Vesitükimaa hoiualale 133 ha suurusele alale (joonis 12). Täpsemad hooldusjuhised niidurüdi alapeatükis 2.1.6.2.1.

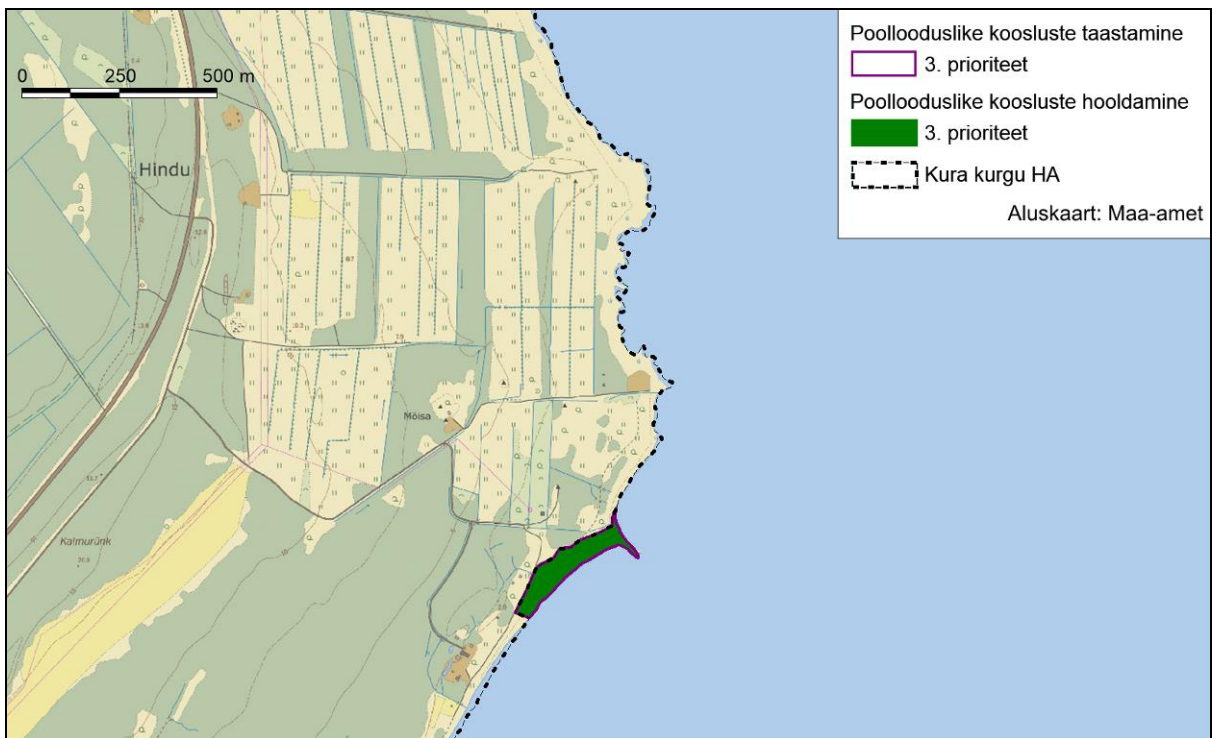
Vajalikest taastamistööst on oluline Kura kurgu hoiuala looniitide taastamine. Sealsed veidi түsedamal mullal asuvad looniidud on tugevasti kadakaga kinni kasvanud. Samas on kadastikku läbivatel pinnasteedel ja üksikutel lagendikel veel säilinud rohukamar ja hetkel oleks looniit võimalik tulemuslikult taastada. Selleks tuleb kadakad eemaldada ja raiejätmed ära viia või põletada ning hakata niiduala kohe lammastega karjatama (sobiv karjatamiskoormus 0,2–1 lü/ha). Kariloomad levitavad niidutaimede seemneid olemasoleva rohukamaraga aladelt värskest taastatud aladele (Reitalu, 2014).

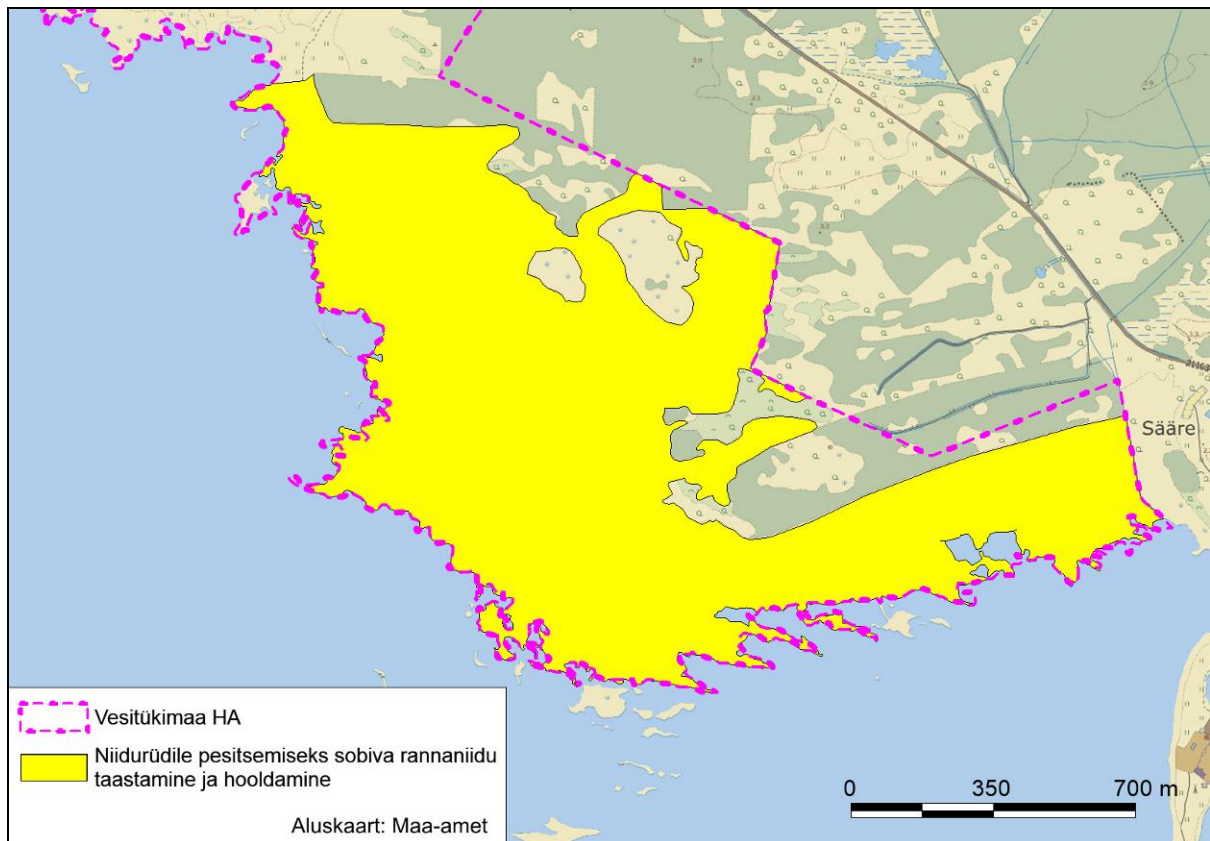
Joonis 9. Poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine.

Joonis 10. Rannaniidu (1630*) taastamine ja hooldamine Salme küla juures Kura kurgu HA-l.

Joonis 11. Looniidu (6280*) taastamine ja hooldamine Kura kurgu HA-l.

Joonis 12. Niidurüdi elupaiga taastamine ja hooldamine.

Tegevust korraldavad maaomanikud või huvilised koostöös Keskkonnaameti ja RMK-ga.

5.1.3. TARISTU

5.1.3.1. KAITSTAVATE ALADE TÄHISTAMINE JA PIIRITÄHISTE HOOLDUS

Kura kurgu hoiuala ja Vesitükimaa hoiuala välispiir ei ole tähistatud. Kaitstavate alade piiri tähistamine on vajalik, et teavitada külastajaid hoiualal viibimisest.

Vesitükimaa laiud on tähistatud ühe tähisega. Vajalik on olemasoleva tähise hooldamine. Vesitükimaa laidudel uue kaitsekorra kehtestamisel tuleb kaitseala täiendavalt tähistada (eelkõige liikumiskiiranguga võõndid). Tähistamise vajadust hinnatakse uuesti kaitsekorralduskava vahehindamisel.

Vesitükimaa hoiuala välispiir tähistatakse 6 punktis ning Kura kurgu hoiuala välispiir 19 punktis. Piiritähised paigaldatakse peamiste liikumisteede juurde ning osaliselt ka piiri käänupunktidesse, et hoiualade paiknemisest oleks võimalik looduses aru saada. Alale paigaldatakse keskmise suurusega tähised, kuhu on märgitud tekst „Kura kurgu hoiuala” või „Vesitükimaa hoiuala”.

Vajalik on kõikide tähiste regulaarne hooldamine ja vajadusel rikutud või amortiseerunud tähiste asendamine. Eelkõige on oluline jälgida piiritähiste olemasolu peamiste liikumisteede juures. Paigaldatavate piiritähiste asukohad on joonisel 13.

Kaitseala piiri tähistamine on II prioriteedi tegevus, mida korraldab RMK.

5.1.3.2. INFOTAHVLI PAIGALDAMINE JA HOOLDAMINE

Sõrve sääre tippu parklasse munitsipaalmaale paigaldatakse infotahvel, mis tutvustab kaitstavaid alasid, loodusala ja linnuala. Infotahvel peab sisaldama teavet kaitstavate alade kaitse-eesmärkide, loodusväärtuste, Natura linnu- ja loodusalasse kuulumise, tzoneeringu, paiknemise ning külastuskorralduse kohta. Infotahvli tekst koostatakse ning tahvel paigaldatakse Vesitükimaa laidudel uue kaitsekorra kehtestamise järgselt.

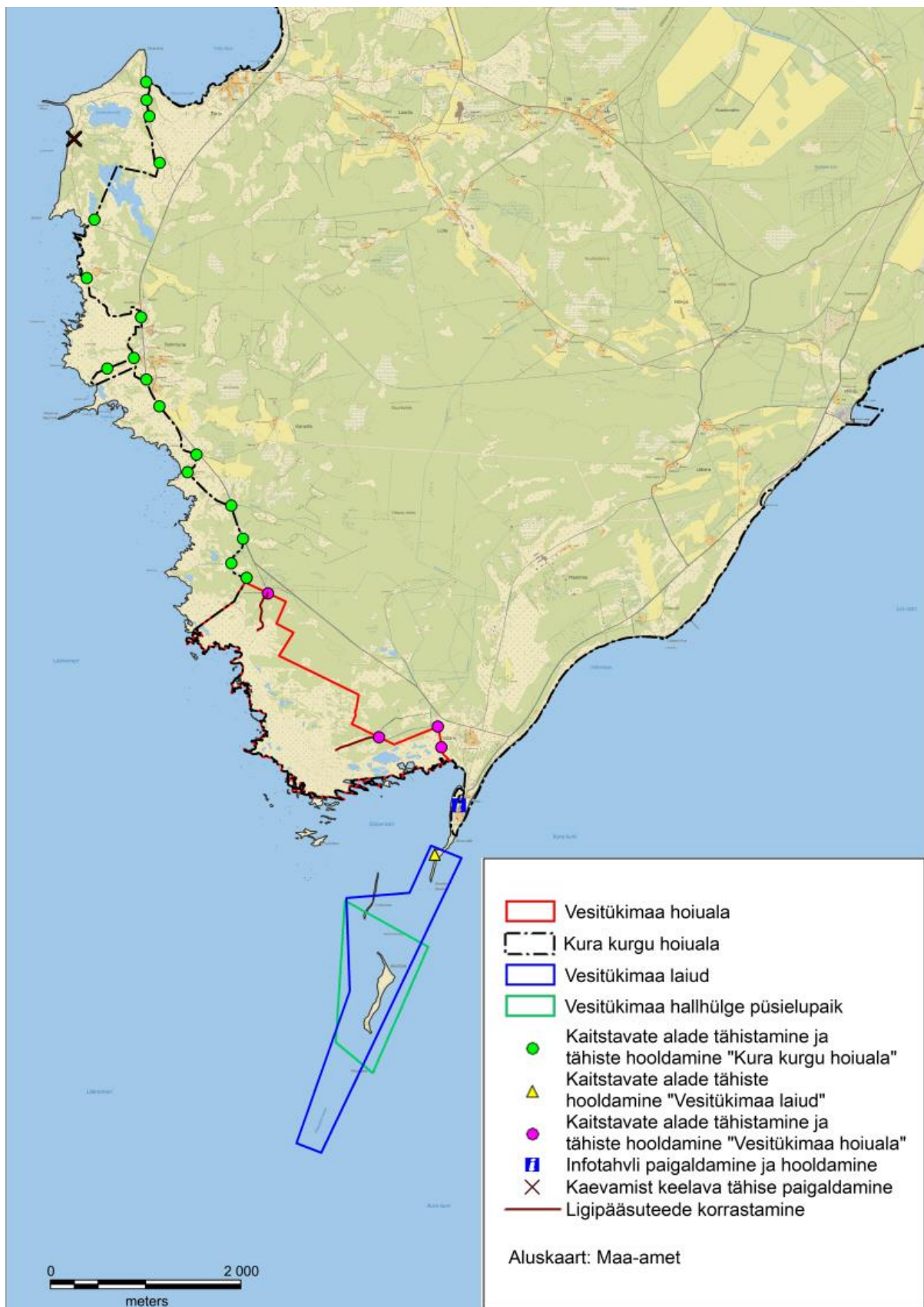
Infotahvli teksti valmistab ette Keskkonnaamet. Infotahvli valmistamise, paigaldamise ja edaspidise hooldamise korraldab kohalik omavalitsus (kavandatav asukoht on munitsipaalmaal). Infotahvli paigaldamine ja hooldamine on II prioriteedi töö. Tegevus on kavandatud aastaks 2018, aega korrigeeritakse sõltuvalt sellest, millal uus kaitsekord Vesitükimaa laidudel kehtestatakse. Infotahvli asukoht on joonisel 13.

5.1.3.3. LIGIPÄÄSUTEUDE KORRASTAMINE

Hoiualad on suhteliselt hästi ligipääsuteedega kaetud. Kaks ligipääsuteed vajavad korrastamist. Vajalik on pinnase/katte uuendamine ja kraavide puhastamine. Alale ligipääs on eelkõige vajalik kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks, st poollooduslike koosluste hooldamiseks (eelkõige rannaniitude).

Korrastamist vajavad teed on joonisel 13. Üks korrastamist vajava tee (foto 17) on Stebeli komandopunkti juurest lõunasse kulgev tee Vesitükimaa HA-1. Teine korrastamist vajav tee on Vesitükimaa HA lõunaosas kinnisvaraarenduse tee pikendus.

Tegevus kuulub III prioriteeti, seda korraldab Keskkonnaamet koostöös maaomanikega. Tegemist on eramaale jäävate teedega.

Joonis 13. Külastuskorralduslikud tegevused Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa hoiualal.

5.1.3.4. KAEVAMIST KEELAVA TÄHISE PAIGALDAMINE

Kura kurgu hoiuala loopealsele tuleb olemasolevasse kruusakarjääri paigaldada kruusa võtmist keelav märk. Tegevuse asukoht on joonisel 13. Hoiualal viibimisest teavitavad hoiuala piiridele paigaldatavad tähised.

Tegevust korraldab Keskkonnaamet ja RMK koostöös maaomanikuga, II prioriteet.

5.1.4. KAVAD, EESKIRJAD

5.1.4.1. KAITSEKORRA UUENDAMINE

Kura kurgu hoiuala

Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgina tuleb nimetada täiendavalt järgmised liigid:

- Mustvaeras (*Melanitta nigra*) – selle liigi mittepesitsusaegsete kogumite suurused ületavad rahvusvaheliselt tähtsa linnuala kriteeriumi.
- Väikekajakas (*Hydrocoloeus minutus*) – linnudirektiivi I lisa liik, kuulub II kaitsekategooriasse, tugev arvukuse langus.
- Tuttpütt (*Podiceps cristatus*) – liik on nimetatud linnuala eesmärkide hulgas, hoiualal on liigile olulised rändepeatuspaid.
- Punajalg-tilder (*Tringa totanus*) – kuulub III kaitsekategooriasse, tugev arvukuse langus, pesitseb hoiualal.
- Sookurg (*Grus grus*) – linnudirektiivi I lisa liik, pesitseb hoiualal.
- Punaselg-õgija (*Lanius collurio*) – linnudirektiivi I lisa liik, kuulub III kaitsekategooriasse, pesitseb hoiualal.
- Laululuik (*Cygnus cygnus*) – linnudirektiivi I lisa liik, kuulub II kaitsekategooriasse, liik on väikejärvede (rannikulaguunide) seisundi tunnusliik.
- Sarvikpütt (*Podiceps auritus*) – linnudirektiivi I lisa liik, kuulub II kaitsekategooriasse ning on nimetatud linnuala kaitse-eesmärgina.
- Vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*) – linnudirektiivi I lisa liik, kuulub III kaitsekategooriasse. Rannaniitudel olevad hõredad kadastikud on liigile väga olulised pesitsusalad.
- Taimeliikidest II kaitsekategooria liigid oja-hanepatk (EPN ohulähedane) ja püramiidkoerakäpp (EPN ohualdis), millest esimese liigi elupaiga soodsa seisundi tagamiseks võib vaja minna seada eritingimusi ojade/kraavide rekonstrueerimisel, veetaseme ja kaldajoone muutmisel ning teisel liigil seada eritingimusi rannaniidu hooldamisel. Kaitse-eesmärgiks seadmine aitab seda paremini tagada.

Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärgina tuleb nimetada täiendavalt järgmised elupaigatüübid:

- Veealused liivamadalad (1110) – liivamadalad on levinuim loodusdirektiivi mere-elupaigatüüp hoiualal.
- Liivased ja mudased pagurannad (1140) – pagurannad on oluline elupaik nii veetaimede, selgrootute, kalade kui ka veelindude ja kurvitsate seisukohalt.

- Rannikulõukad (1150) – elupaigatüüp inventeeriti 2014. aastal.
- Püsitaimestuga kivirannad (1220) – elupaigatüüp inventeeriti 2014. aastal. Elupaik on heas seisundis ning nimetatud Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgina.
- Lubjarikkal mullal kuivad niidud (6210*) – niidud on osaks elupaikade kompleksist ning kaitsekorralduskavaga nähakse ette nende taastamine ja hooldamine.
- Lood (6280*) – looniidud hõlmavad suurema osa Kura kurgu HA maismaaosast. Elupaigatüüp on nimetatud Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgina ning kaitsekorralduskavaga nähakse ette elupaiga hooldustööd.
- Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) – 2014. aastal kaardistati elupaik 15,1 ha-l ning kaitsekorralduskavaga nähakse ette elupaikade taastamine ja hooldamine.
- Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) – elupaigatüüp registreeriti 2014. aastal ning kaitsekorralduskavaga nähakse ette elupaikade taastamine ja hooldamine.
- Lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*) – elupaigatüüp on nimetatud Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgina ning kaardistati 2014. aastal 3,8 ha-l. Elupaik on heas seisundis.
- Liigirikad madalsood – 2014. aastal kaardistati elupaik 4,2 ha-l ning kaitsekorralduskavaga nähakse ette elupaikade taastamine ja hooldamine.

Mitte nimetada Kura kurgu HA kaitse-eesmärgina järgmist elupaigatüüpi:

- Esmased rannavallid (1210) – elupaigatüüpi leidub alal ainult püsitaimestuga kivirandade (1220) kaasneva elupaigatüübina.

Vesitükimaa hoiuala

Vesitükimaa hoiuala kaitse-eesmärgina tuleb täiendavalt nimetada järgmised liigid:

- Sookurg (*Grus grus*) – linnudirektiivi I lisa liik, pesitseb hoiualal.
- Punajalg-tilder (*Tringa totanus*) – kuulub III kaitsekategooriasse, tugev arvukuse langus, pesitseb hoiualal.
- Punaselg-õgija (*Lanius collurio*) – linnudirektiivi I lisa liik, kuulub III kaitsekategooriasse, pesitseb hoiualal.
- Laululuik (*Cygnus cygnus*) – linnudirektiivi I lisa liik, kuulub II kaitsekategooriasse. liik on väikejärvede (rannikulaguunide) seisundi tunnusliik.
- Liivatüll (*Charadrius hiaticula*) – liik on nimetatud linnuala eesmärkide hulgas, kuulub III kaitsekategooriasse, pesitseb rannikumaastikus liival või kiviklibul, pesitsevate paaride arv Eestis on oluliselt vähenenud.
- Emaputk (*Angelica palustris*) ja püramiid-koerakäpp (*Anacamptis pyramidalis*). Tegemist on rannaniidul kasvavate kaitsealuste taimeliikidega, mille elupaiga soodsas seisundi tagamiseks võib vaja minna seada eritingimusi rannaniidu hooldamisel ja kaitse-eesmärgiks seadmine aitab seda paremini tagada. Liigid kuuluvad II kaitsekategooriasse, millest emaputk kuulub EPN järgi ohulähedasse ning püramiid-koerakäpp ohualti kategooriasse. Emaputk on nimetatud ka Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgina.

Vesitükimaa hoiuala kaitse-eesmärkidest tuleb välja arvata hahk ja tõmmukajakas, kuna Vesitükimaa hoiualal ei asu nende liikide olulisi elupaiku.

Vesitükimaa laiud

Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek moodustada Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga ning Vesitükimaa laidude (vana kaitsekorruga ala) asemele üks kaitseala. Oluline on linnujahi keelamine, inimeste liikumise reguleerimine haudelinnustiku häirimise vältimiseks nende pesitsus- ja sulgimisajal ja rahu tagamiseks rändlindude koondumiskohtades ning hallhülge talvisel poegimisperioodil. Vajadus on viia ala kaitsekord vastavusse kehtivate õigusaktidega ning tagada paremini loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide ja alal asuvate kaitsealuste liikide kaitse. Kaitsekorra uuendamisel nimetada kaitse-eesmärgina:

- Karid (1170), esmased rannavallid (1210) ja väikesaared ning laiud (1620) – karid paiknevad Vesitükimaa laidude vahetus ümbruses, Vesitükimaa laiud vastavad elupaigatübile 1620, Siialaid vastab esmaste rannavallide elupaigatübile ning seetõttu tuleb need elupaigatüübid nimetada kaitse-eesmärkideks.
- Hallhüljes (*Halichoerus grypus*) – loodusdirektiivi II lisa liik ning kuulub III kaitsekategooriasse. Tegemist on liigile olulise elupaigaga;
- Räuskiir (*Sterna caspia*) ja tutt-tiir (*Sterna sandvicensis*) (II kaitsekategooria) ning jõgitiir (*Sterna hirundo*), randtiir (*Sterna paradisaea*) ja väiketiir (*Sterna albifrons*) (III kaitsekategooria) – liigid kuuluvad linnudirektiivi I lissasse. Vesitükimaa laiud on nimetatud liikide olulised pesitsusalad;
- Hahk (*Somateria mollissima*) – linnudirektiivi II lisa B osa ja III lisa B osa liik, hahad pesitsevad laidudel, liigi arvukus Eestis on oluliselt vähenenud. Liik on nimetatud Kura kurgu linnuala kaitse-eesmärkide hulgas.
- Tõmmukajakas (*Larus fuscus*) – linnudirektiivi II lisa B osa liik, kuulub II kaitsekategooriasse ning on väga madala ja langeva arvukusega. Pesitseb Vesitükimaa laidudel ebaregulaarselt. On väga haruldane (Eestis pesitseb 50-100 paari).

Vesitükimaa loodusala

Tulenevalt Kura kurgu hoiuala, Vesitükimaa hoiuala ja Vesitükimaa laidude kaitse-eesmärkide muutmise ettepanekutest tuleb Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärgina täiendavalt nimetada järgmised elupaigatüübid:

- Rannikulõukad (1150), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) ja liigirikad madalsood (7230).

Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek soolakuliste muda- ja liivarandade elupaigatüübi (1310) välja arvamiseks Vesitükimaa loodusala kaitse-eesmärkidest. 2014. aastal läbiviidud inventuuri alusel elupaigatüüpi alal ei esine ja eristatud ei ole seda ka rannaniidu kaasneva elupaigatüübina.

Kaaluda loodusala laiendamist Kura kurgu hoiuala arvelt, sest alale jäävad mereelupaigad veealused liivamadalad (1110), liivased ja mudased pagurannad (1140) ja karid (1170).

Tegevust korraldab Keskkonnaamet, I prioriteet.

5.1.4.2. KAITSEKORRALDUSKAVA VAHEHINDAMINE JA UUENDAMINE

Kaitsekorralduskava eesmärgid on seatud kümneks aastaks aastateks 2017–2026. 2021. aastal tuleb hinnata esimese perioodi tulemuslikkust (väärtuste seisundit) ja uuendada kaitsekorralduskava, eelkõige koostada uus ajakava ja eelarve. Kaitsekorraldusperioodi lõpus viiakse läbi kaitse tulemuslikkuse hindamine ning koostatakse uus kaitsekorralduskava järgnevas 10-aastases perioodiks. Töö teostaja on Keskkonnaamet, I prioriteedi töö.

5.2. EELARVE

Eelarve tabelisse 10 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 10. Kura kurgu hoiuala, Vesitükimaa hoiuala, Vesitükimaa laidude ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga kaitsekorralduslikud tegevused, eelarve ja ajakava.

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ⁹	Priori- teet	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Maksumu s kokku
					Sadades eurodes										
Inventuurid, seired, uuringud															
5.1.1.1.	Riiklik seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.1.2.	Linnustiku seire - rannikumerel peatuvate veelindude seire Kura kurgu hoiualal, Vesitükimaa hoiualal ja Vesitükimaa laidude kaitsealal	Seire	KeA	II						30					30
5.1.1.2.	Linnustiku seire - talvituvate lindude avamere lennuloendus Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa laidude	Seire	KeA	II					X					X	X

⁹ KeA – Keskkonnaamet; KAUR – Keskkonnaagentuur; RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus; MO – maaomanik; H – huvilised.

X – Täiendavaid eelarvelisi lisavahendeid ei planeerita, töö teostab Keskkonnaamet omavahenditest või on tegemist riikliku seirega.

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ⁹	Prioteeet	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Maksumus kokku
					Sadades eurodes										
	kaitsealal														
5.1.1.2.	Linnustiku seire - sügisene rändeloendus Sõrve poolsaare tipus	Seire	KeA	II		14					14				28
5.1.1.3.	Emaputke olemasolevate ja potentsiaalsete leiukohtade inventuur	Inventuur	KeA	II				20							20
5.1.1.4.	Esmaste rannavallide inventeerimine Sõrve poolsaare tipus.	Inventuur	KeA	II	5										5
5.1.1.5.	Lohesurfi mõju uuring linnustikule	Uuring	KeA	II	X										X
Hooldus, taastamine ja ohjamine															
5.1.2.1.	Poollooduslike koosluste hooldamine (249,2 ha)	Koosluse hooldustöö	KeA/MO/H/RMK	I	312	425	463	463	463	463	463	463	463	463	4441
5.1.2.1.	Poollooduslike koosluste hooldamine (95,9 ha)	Koosluse hooldustöö	KeA/MO/H/RMK	II				162	178	178	178	178	178	178	1230
5.1.2.1.	Poollooduslike koosluste hooldamine (54,6 ha)	Koosluse hooldustöö	KeA/MO/H/RMK	III					48	54	102	102	102	102	510
5.1.2.2.	Poollooduslike koosluste taastamine (79,2 ha)	Koosluse taastamistöö	KeA/MO/H/RMK	I	198	50									248
5.1.2.2.	Poollooduslike koosluste taastamine (25,3 ha)	Koosluse taastamistöö	KeA/MO/H/RMK	II			63	18							81
5.1.2.2.	Poollooduslike koosluste taastamine (28,7 ha)	Koosluse taastamistöö	KeA/MO/H/RMK	III					72	65					137
Taristu, tehnika ja loomad															
5.1.3.1.	Kaitstavate alade tähistamine (kokku 21 tk)	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II	21										21
5.1.3.1.	Kaitstavate alade	Kaitsealuste objektide	RMK	II	0,1	0,1	1	1	1	1	1	1	1	1	8,2

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ⁹	Priori- teet	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Maksumu s kokku
					Sadades eurodes										
	tähiste hooldamine (kokku 22 tk)	tähistamine													
5.1.3.2.	Infotahvli paigaldamine	Infotahvlite rajamine	KOV	II		10									10
5.1.3.2.	Infotahvli hooldamine	Infotahvlite hooldamine	KOV	II			1	1	1	1	1	1	1	1	8
5.1.3.3.	Ligipääsuteede korrastamine	Muu taristu hooldamine	KeA/MO	III		80									80
5.1.3.4.	Kaevamist keelava tähise paigaldamine	Muu tegevus	KeA/RMK/MO	II	2										2
Kavad, eeskirjad															
5.1.4.1.	Kaitsekorra uuendamine	Tegevuskava	KeA	I	X										X
5.1.4.2.	Kaitsekorralduskava vahehindamine	Tegevuskava	KeA	I					X						X
5.1.4.2.	Kaitsekorralduskava uuendamine	Tegevuskava	KeA	I										X	X
KOKKU:					556,1	565,1	528	665	763	792	759	745	745	745	6884,2

6. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamise aluseks on perioodiliselt teostatud seired ja inventuurid ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud andmed.

Kaitsekorralduskava on koostatud 10 aastaks (2017–2026). Käesoleva kaitsekorralduskava täitmise vaheanalüüs teostatakse 2021. aastal, kaitsekorralduskava täitmise analüüs 2026. aastal. Kaitsekorralduskava täitmise analüüs on ühtlasi ka aruanne selle täitmise efektiivsuse osas.

Koosluste seisundit hinnatakse nende säilimiseks vajaliku kaitsekorra tagamise, kaitsekorralduslike meetmete kasutamise (poollooduslike koosluste hooldamine) ja selle põhjal elupaikade looduskaitse seisundi määramise läbi. Kaitsekorraldus on olnud tulemuslik, kui on säilinud või suurenenud väärtuslike elupaigatüüpide pindala ja esinduslikkus jäänud samale tasemele või tõusnud. Liikide seisundit hinnatakse isendite arvukuse ja asurkonna seisundi järgi. Kaitsekorraldust loetakse edukaks, kui kaitstavate liikide arv, isendite arvukus ning sobivate elupaikade pindala on säilinud või suurenenud võrreldes viimati registreeritud andmetega.

Kaitstavatel aladel levivate Natura elupaigatüüpide seisundi kohta on olemas ajakohased andmed. Väärtuslikud elupaigad hõlmavad maismaa osas enamasti poollooduslike kooslusi, mille seisundit on võimalik hinnata kaugseire teel (nt ortofotode põhjal) ja poollooduslike koosluste hooldustoetuste andmete põhjal, vajadusel ka osalise kohapealse inventeerimise ja seisundiseirega, et kontrollida hooldustööde tulemuslikkust. Kohapeal läbiviidava seire käigus hinnatakse ka külastuskoormuse mõju eesmärgiks seatud elupaigatüüpidele ja liikidele. Liikide puhul kasutatakse tulemuslikkuse hindamisel riikliku seire, muude läbiviidud uuringute ning kaugseirega hinnatud elupaikade seisundi andmeid. Vajadusel viiakse läbi täiendavad vaatlused.

Mereelupaikade seisundi hindamiseks võib sõltuvalt vajadusest teostada pistelist kontrolli. Elupaigatüüpide seisund ei tohiks näidata halvenemise märke. Mereelupaikade puhul on indikaatoritena kasutatavad näitajad põhjaelustiku levik ning liigiline koosseis, põhjataimestiku leviku sügavuspiirid ja võtmeliikide levik, arvukus ja biomass. Karide (1170) elupaigatüübi võtmeliigid on *F. lumbricalis* ning *M. trossulus*, veealuste liivamadalate (1110) võtmeliigid on *Zostera marina*, *Macoma balthica*, liivaste ja mudaste pagurandade (1140) võtmeliigid on *Zostera Marina* ja *Macoma balthica*.

Kaitsekorraldusperiood on olnud edukas, kui on rakendatud ja teostatud kaitsekorralduskavas planeeritud kaitsekorralduslikud tegevused ning viidud läbi inventuurid, uuringud ja vaatlused. Tulemuslikkuse hindamiseks võetakse aluseks tabeli 11 näitajad.

Tabel 11. Kura kurgu hoiuala, Vesitükimaa hoiuala, Vesitükimaa laidude ja Vesitükimaa hallhülge püsielupaiga kaitsekorralduskava täitmise edukuse hindamiskriteeriumid.

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1. Elustik				
2.1.1. Taimed				
2.1.1.1. Emaputk (<i>Angelica palustris</i>)	Liigi kasvukohtade pindala	38 ha suurune kasvukoht Vesitükimaa hoiualal.	Vesitükimaa hoiualal on säilinud emaputke kasvukoht vähemalt 38 ha suurusel alal.	Arvukuse hinnangu aluseks on planeeritud emaputke inventuur.
2.1.1.2. Oja-haneputk (<i>Berula erecta</i>)	Liigi kasvukohtade pindala ja arvukus	Kura kurgu hoiualal kahe kasvukohas kokku 1700 isendit.	Kura kurgu hoiualal on säilinud oja-haneputk kahe kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 1700 isendit.	Arvukuse hinnangu aluseks on KeA spetsialistide vaatlusandmed.
2.1.1.3. Püramiid-koerakäpp (<i>Anacamptis pyramidalis</i>)	Liigi kasvukohtade arv ja arvukus	Kura kurgu hoiualal ühes kasvukohas kokku 60 isendit. Vesitükimaa hoiualal ühes kasvukohas kokku 30 isendit.	Kura kurgu hoiualal on säilinud püramiid-koerakäpp ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 60 isendit ja Vesitükimaa hoiualal ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 30 isendit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire ja KeA spetsialistide vaatlusandmed.
2.1.2. Imetajad				
2.1.2.1. Hallhüljes (<i>Halichoerus grypus</i>)	Liigi leiukohtade andmed	Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa laidudel Lombimaa (0,6 ha), Suurrahu (1,6 ha), Pitkasääre maa (ajuti vee alt paljanduv kuiv) ja	Hallhülge elupaigaks olevate laidude: Lombimaa (0,6 ha), Suurrahu (1,6 ha), Pitkasääre maa (ajuti vee alt paljanduv kuiv) ja Vesitükk (5,3 ha) säilimine looduslikuna Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa laidudel. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.	KeA spetsialistide vaatlusandmed.

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
		Vesitüki (5,3 ha) laiud on säilinud looduslikuna.		
2.1.6. Linnud				
Kühmnokk-luik (<i>Cygnus olor</i>)	Pesitsevate paaride arv/talvituvate isendite arv	10 pesitsevat paari ja 1900 talvitujat	Kura kurgu hoiualal pesitseb vähemalt 10 paari kühnokk-luiki ja talvitub vähemalt 1900 kühnokk-luike.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Laululuik (<i>Cygnus cygnus</i>)	Pesitsevate paaride arv	Kaks pesitsevat paari	Vesitükimaa hoiualal pesitseb üks paar ning Kura kurgu hoiualal üks paar laululuiki.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Väikeluik (<i>Cygnus Columbianus</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	300 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 300 väikeluike.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Väikekajakas (<i>Hydrocoloeus minutus</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	700 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 700 väikekajakat.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Hallhani (<i>Anser anser</i>)	Pesitsevate paaride arv, rändel peatuvate isendite arv	Üks pesitsev paar ja 270 rändel peatuvat isendit	Hallhanesid pesitseb Kura kurgu hoiualal üks paar ning peatub rändel 270 isendit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Valgepõsk-lagle (<i>Branta leucopsis</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	6000 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 6000 valgepõsk-lagle.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Mustlagle (<i>Branta bernicla</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	50 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 50 mustlagle.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
				vaatlusandmed.
Viupart (<i>Anas penelope</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	2200 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 2200 viuparti.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Rääkspart (<i>Anas strepera</i>)	Pesitsevate paaride arv, rändel peatuvate isendite arv	5 pesitsevat paari, 200 rändel peatuvat isendit	Rääksparte pesitseb Kura kurgu hoiualal viis paari ning peatub rändel 200 isendit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Piilpart (<i>Anas crecca</i>)	Pesitsevate paaride arv, rändel peatuvate isendite arv	Kolm pesitsevat paari, 500 rändel peatuvat isendit.	Piilparte pesitseb Kura kurgu hoiualal kolm paari ning peatub rändel 500 isendit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Sinikael-part (<i>Anas platyrhynchos</i>)	Pesitsevate paaride arv, rändel peatuvate isendite arv	Viis pesitsevat paari, 1500 rändel peatuvat isendit.	Sinikael-part pesitseb Kura kurgu hoiualal viis paari ning peatub rändel 1500 isendit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Soopart (<i>Anas acuta</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	120 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 120 sooparti.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Luitsnökk-part (<i>Anas clypeata</i>)	Pesitsevate paaride arv, rändel peatuvate isendite arv	Kolm pesitsevat paari, 1300 rändel peatuvat isendit	Luitsnökk-part pesitseb Kura kurgu hoiualal kolm paari ning peatub rändel 1300 isendit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Merivart (<i>Aythya marila</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	Rändel peatub 20000 isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 20000 merivarti.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Hahk (<i>Som. mollissima</i>)	Pesitsevate paaride arv, rändel peatuvate	20 pesitsevat paari, 15000 rändel	Vesitükimaa laidudel pesitseb 20 paari ning Kura kurgu hoiualal	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
	isendite arv	peatuvat isendit	peatub rändel 15000 hahka.	või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Aul (<i>Clangula hyemalis</i>)	Talvituvate isendite arv	700000 talvituvat isendit	Kura kurgu hoiualal talvitub 700000 auli.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Tõmmuvaeras (<i>Melanitta fusca</i>)	Talvituvate isendite arv	191000 talvituvat isendit	Kura kurgu hoiualal talvitub 191000 tõmmuvaerast.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Sõtkas (<i>Bucephala clangula</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	19500 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 19500 sõtkast.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Väikekoskel (<i>Mergus albellus</i>)	Talvituvate isendite arv	360 talvituvat isendit	Kura kurgu hoiualal talvitub 360 väikekosklat.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Rohukoskel (<i>Mergus serrator</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	1020 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 1020 rohukosklat.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Jääkoskel (<i>Mergus merganser</i>)	Pesitsevate paaride arv, rändel peatuvate isendite arv	Kaks pesitsevat paari, 1300 rändel peatuvat isendit	Jääkosklaid pesitseb Kura kurgu hoiualal kaks paari ning peatub rändel 1300 isendit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Punakurk-kaur (<i>Gavia stellata</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	1300 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 1300 punakurk-kauri.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Järvekaur (<i>Gavia</i>	Rändel peatuvate	100 rändel	Kura kurgu hoiualal peatub rändel	Arvukuse hinnangu aluseks on

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
<i>arctica</i>)	isendite arv	peatuvat isendit	100 järvekauri.	riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Tuttpütt (<i>Podiceps cristatus</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	180 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 180 tuttpütti.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Sarvikpütt (<i>Podiceps auritus</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	11 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 11 sarvikpütti.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Kormoran (<i>Phal. carbo</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	5000 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 5000 kormorani.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Tõmmukajakas (<i>Larus fuscus</i>)	Pesitsevate paaride arv	Kolm pesitsevat paari	Vesitükimaa laidudel pesitseb kolm paari tõmmukajakaid.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Räusk (<i>Sterna caspia</i>)	Pesitsevate paaride arv	50 pesitsevat paari	Vesitükimaa laidudel pesitseb 50 paari räuske.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Alk (<i>Alca torda</i>)	Talvituvate isendite arv	300 talvituvat isendit	Alke talvitub Kura kurgu hoiualal 300 isendit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Krüüsel (<i>Cepphus grylle</i>)	Talvituvate isendite arv	3900 talvituvat isendit	Kura kurgu hoiualal talvitub 3900 krüüselit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
Mustvaeras (<i>Melanitta nigra</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	85000 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 85000 mustvaerast.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Sookurg (<i>Grus grus</i>)	Pesitsevate paaride arv	Viis pesitsevat paari	Vesitükimaa hoiualal pesitseb kaks paari ning Kura kurgu hoiualal kolm paari sookurgi.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Naaskelnokk (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	Pesitsevate paaride arv	Üks pesitsev paar	Kura kurgu hoiualal pesitseb üks paar naaskelnokki.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Liivatüll (<i>Charadrius hiaticula</i>)	Pesitsevate paaride arv	Kümme pesitsevat paari	Kura kurgu hoiualal pesitseb viis paari ning Vesitükimaa hoiualal viis paari liivatülle.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Plüü (<i>Pluvialis squatarola</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	30 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 30 plüüd.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Suurrüdi (<i>Calidris canutus</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	30 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 30 suurrüdi.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Väikerüdi (<i>Calidris minuta</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	50 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 50 väikerüdi.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Soorüdi (<i>Calidris alpina</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	500 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 500 soorüdi.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
				vaatlusandmed.
2.1.6.2.1. Niidurüdi (<i>Calidris alpina schinzii</i>)	Pesitsemiseks sobiva elupaiga pindala	133 ha rannaniitu Vesitükimaa hoiualal	Vesitükimaa hoiualal on niidurüdile pesitsemiseks sobivat rannaniitu vähemalt 133 ha	Hindamiskriteeriumiks ei pandud pesitsevate paaride arvu, kuna käesoleval ajal liik alal ei pesitse ning pole võimalik tagada, et piisava hoolduskoormuse korral liik ala uuesti asustab. Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Vöötsaba-vigle (<i>Limosa lapponica</i>)	Rändel peatuvate isendite arv	30 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 30 vöötsaba-vigle.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Tumetilder (<i>Tringa erythropus</i>)	Pesitsevate/peatuvate paaride arv	100 rändel peatuvat isendit	Kura kurgu hoiualal peatub rändel 100 tumetildrit.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Punajalg-tilder (<i>Tringa totanus</i>)	Pesitsevate paaride arv	20 pesitsevat paari	Kura kurgu hoiualal pesitseb 10 paari ning Vesitükimaa hoiualal 10 paari punajalg-tildreid.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Kivirullija (<i>Arenaria interpres</i>)	Pesitsevate paaride arv	Üks pesitsev paar	Kura kurgu hoiualal pesitseb üks paar kivirullijaid.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Randtiir (<i>Sterna paradisaea</i>)	Pesitsevate paaride arv	60 pesitsevat paari	Vesitükimaa hoiualal pesitseb 10 paari ning Vesitükimaa laidudel pesitseb 50 paari randtiire.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Jõgitiir (<i>Sterna</i>)	Pesitsevate paaride	40 pesitsevat paari	Vesitükimaa laidudel pesitseb 40	Arvukuse hinnangu aluseks on

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
<i>hirundo</i>)	arv		paari jõgitiire.	riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Väiketiir (<i>Sternula albifrons</i>)	Pesitsevate paaride arv	30 pesitsevat paari	Vesitükimaa laidudel pesitseb 28 paari ning Vesitükimaa hoiualal kaks paari väiketiire.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Punaselg-õgija (<i>Lanius collurio</i>)	Pesitsevate paaride arv	Kolm pesitsevat paari	Kura kurgu hoiualal pesitseb kaks paari ning Vesitükimaa hoiualal üks paar punaselg-õgijaid.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Vööt-põõsalind (<i>Sylvia nisoria</i>)	Pesitsevate paaride arv	Kümme pesitsevat paari	Kura kurgu hoiualal pesitseb kuus paari ja Vesitükimaa hoiualal neli paari vööt-põõsalinde.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
Tutt-tiir (<i>Sterna sandvicensi</i>)	Pesitsevate paaride arv	Üks pesitsev paar	Vesitükimaa laidudel pesitseb üks paar tutt-tiire.	Arvukuse hinnangu aluseks on riiklik seire, muu läbiviidud seire või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
2.2. Elupaigad				
2.2.1.1. Veealused liivamadalad (1110)	Elupaiga pindala (ha)	43907 ha Kura kurgu hoiualal	Veealused liivamadalad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 43 907 ha.	Aluseks on KeA spetsialistide hinnang.
2.2.1.2. Liivased ja mudased pagurannad (1140)	Elupaiga pindala (ha)	712 ha Kura kurgu hoiualal	Liivased ja mudased pagurannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 712 ha.	Aluseks on KeA spetsialistide hinnang.
2.2.1.3. Rannikulõukad (1150)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 8,8 ha esinduslikkusega A.	Rannikulõukad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,8 ha esinduslikkusega A.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga.
2.2.1.4. Karid (1170)	Elupaiga pindala (ha)	154 ha	Karid on säilinud Kura kurgu	Aluseks on KeA spetsialistide

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
		Vesitükimaa laidudel; 5140 ha Kura kurgu hoiualal	hoiualal vähemalt 5140 ha ja Vesitükimaa laidudel 154 ha.	hinnang.
2.2.2.1. Esmased rannavallid (1210)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Vesitükimaa laidudel 1 ha esinduslikkusega B.	Esmased rannavallid on säilinud Vesitükimaa laidudel vähemalt 1 ha esinduslikkusega B.	Aluseks elupaiga esinemisala inventeerimine.
2.2.2.2. Püsitaimestuga kivirannad (1220)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 8,4 ha esinduslikkusega B.	Püsitaimestuga kivirannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,4 ha esinduslikkusega B.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga
2.2.2.4. Väikesaared ning laiud (1620)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 1,6 ha esinduslikkusega A ja Vesitükimaa laidudel 5,9 ha esinduslikkusega A.	Väikesaared ja laiud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 1,6 ha esinduslikkusega A ja Vesitükimaa laidudel vähemalt 5,9 ha esinduslikkusega A. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.	Aluseks on KeA spetsialistide hinnang.
2.2.2.5. Rannaniidud (1630*)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 38,7 ha esinduslikkusega B ning 28 ha esinduslikkusega C; Vesitükimaa hoiualal 72,6 ha esinduslikkusega B ning 80,2 ha esinduslikkusega C.	Rannaniidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 38,7 ha esinduslikkusega B ning 28 ha esinduslikkusega C; Vesitükimaa hoiualal vähemalt 72,6 ha esinduslikkusega B ning 80,2 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine kaugseire, plk hooldustoetuste andmete põhjal ja vajadusel pistelise kohapealse kontrolliga.
2.2.2.6.	Elupaiga pindala (ha)	Kura kurgu	Püsitaimestuga liivarannad on	Aluseks on seisundi hindamine

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
Püsitaimestuga liivarannad (1640)	ja esinduslikkus	hoiualal 0,5 ha esinduslikkusega C	säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 0,5 ha esinduslikkusega C	pistelise kohapealse kontrolliga
2.2.2.7. Hallid luited (2130*)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 2,1 ha esinduslikkusega B ja 3 ha esinduslikkusega C.	Hallid luited on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 2,1 ha esinduslikkusega B ja 3 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga
2.2.2.8. Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 4 ha esinduslikkusega B ning 5,6 ha esinduslikkusega C.	Lubjarikkal mullal kuivad niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 4 ha esinduslikkusega B ning 5,6 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine kaugseire, plk hooldustoetuste andmete põhjal ja vajadusel pistelise kohapealse kontrolliga.
2.2.2.9. Lood (6280*)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 24,9 ha esinduslikkusega B ning 27,9 ha esinduslikkusega C.	Loopealsed on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 24,9 ha esinduslikkusega B ning 27,9 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine kaugseire, plk hooldustoetuste andmete põhjal ja vajadusel pistelise kohapealse kontrolliga.
2.2.2.10. Sinihelmikakooslused (6410)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 25,7 ha esinduslikkusega B ning 26,1 ha esinduslikkusega C ning Vesitükimaa hoiualal 1,3 ha esinduslikkusega B ja 40,1 ha	Sinihelmikakooslused on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 25,7 ha esinduslikkusega B ning 26,1 ha esinduslikkusega C ning Vesitükimaa hoiualal vähemalt 1,3 ha esinduslikkusega B ja 40,1 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine kaugseire, plk hooldustoetuste andmete põhjal ja vajadusel pistelise kohapealse kontrolliga.

Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
		esinduslikkusega C.		
2.2.2.11. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 15,1 ha esinduslikkusega C.	Niiskuslembesed kõrgrohustud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 15,1 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine kaugseire, plk hooldustoetuste andmete põhjal ja vajadusel pistelise kohapealse kontrolliga.
2.2.2.12. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 5,3 ha esinduslikkusega C.	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5,3 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine kaugseire, plk hooldustoetuste andmete põhjal ja vajadusel pistelise kohapealse kontrolliga.
2.2.2.13. Lubjarikkad madalood läänemõõkrohuga (7210*)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 3,8 ha esinduslikkusega A.	Lubjarikkad madalood läänemõõkrohuga on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 3,8 ha esinduslikkusega A.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga.
2.2.2.14. Liigirikkad madalood	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Kura kurgu hoiualal 4,2 ha esinduslikkusega B	Liigirikkad madalood on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 4,2 ha esinduslikkusega B.	Aluseks on seisundi hindamine kaugseire, plk hooldustoetuste andmete põhjal ja vajadusel pistelise kohapealse kontrolliga.
2.2.2.15. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	Elupaiga pindala (ha) ja esinduslikkus	Vesitükimaa hoiualal 9,4 ha esinduslikkusega B.	Soostuvad ja soo-lehtmetsad on säilinud Vesitükimaa hoiualal vähemalt 9,4 ha esinduslikkusega B.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugseire teel.

KASUTATUD ALLIKAD

Kirjandus- ja internetiallikad:

Aru- ja soostunud niitude hoolduskava 2011.

Ellermaa, M., Pettay, T. & Kõnonen, J. 2010. Sügisränne Põõsaspeal 2009. aastal.
(http://www.eoy.ee/hirundo/file_download/15/Ellermaa_etal_23_1.pdf)

Elts, J., Leito, A., Leivits, A., Luigujõe, L., Mägi, E., Nellis, R., Nellis R., Ots, M., Pehlak, H. 2013. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008-2012. *Hirundo* 26: 80-112 (2013).

Hallhülge (*Halichoerus grypus*) kaitse tegevuskava 2014.

Kormorani kaitse ja ohjamise tegevuskava 2008.

Kull, T., Tuulik, T. 2002. Kodumaa käpalised. Tallinn: Digimap.

Kuus, A., Kalamees, A. (koost.) 2003. Euroopa Liidu tähtsusega linnualad Eestis. Eesti Ornitoloogiaühing, Tartu.

Loopealsete ja kadastike hoolduskava 2011

Nellis, R. 2013. Natura 2000 kaitsealade võrgustikku kuuluvate linnualade linnustiku seire ettepanek ja seirekava aastateks 2013-24.

Luigujõe, L., Auniš, A. 2016 Talvituvate lindude rahvusvaheline lennuloendus, Eesti Maaülikool, Tartu, Riia.

Niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*) kaitse tegevuskava 2008.

Paakspuu, T. 2013. Väikeste meresaarte haudelinnustiku riikliku seire aruanne 2013. Kättesaadav:
http://seire.keskkonnainfo.ee/attachments/article/3149/VAIKESTE_MERESAARTE_%20HAUDELINNUSTIKU_ARUANNE_2013.doc (18.12.2014).

Paal, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. 2. trükk. Tallinn: Auratrükk, 308 lk.

Poollooduslike koosluste tegevuskava aastateks 2014-2020. Kättesaadav:
http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/PLK_tegevuskava130913.odt (04.08.2014).

Rannaniitude hoolduskava 2009-2011.

Reitalu, T. 2014. Kura kurgu hoiuala maismaosa ja Vesitükimaa hoiuala elupaigatüüpide inventeerimine ja tähiste kaardistamine. Kättesaadav Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regioonis.

Tali, K., Kärgerberg, H. 2004. Emaputk. Eesti Loodus: 10.

Volke, V., Martinson, M. 2011. Ekspertiis Vabariigi valitsuse määruse „Vesitükimaa looduskaitseala kaitse-eeskiri“ eelnõule. Kättesaadav Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regioonis.

Planeeringud ja arengukavad:

Kaarma valla üldplaneering. Kättesaadav: <http://www.kaarma.ee/page.asp?p=120>

Kaarma valla arengukava 2011 – 2018. Kättesaadav: <http://www.kaarma.ee/page.asp?p=78>

Saare maakonna teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“. 2007. Kättesaadav: <http://saare.maavalitsus.ee/documents/180293/764366/Asustust+ja+maakasutust+suunavad+keskkonnatingimused.pdf/70d6f9bb-e69a-4321-b860-60e2d7d46f3f;jsessionid=5DC388DC91B64478EC44FFDB0F90C607?version=1.0> (31.10.2014).

Salme valla arengukava 2015 – 2018. Kättesaadav: <http://www.salmevald.ee/upload/20141126083451.pdf>.

Salme valla ranna-alade osaüldplaneering. Kättesaadav: <http://www.salmevald.ee/index.php?sisu=valitsus&teema=yldplaneering&aasta=&pos=12>.

Torgu valla arengukava aastateks 2010-2020. Kättesaadav: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4181/0201/3022/_Arengukava_.pdf#

Torgu valla ranna-alade osaüldplaneering aastani 2012. Hendrikson & Ko. Kättesaadav: <http://www.torgu.ee/upload/20090701142428.pdf> (31.10.2014).

Seadused, määrused, eeskirjad:

Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri (RTL 2004, 111, 1758).

Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ja kaitsekorralduskava kinnitaja määramine (RTL 2009, 81, 1174).

Looduskaitseseadus (RT I 2004, 38, 258).

Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas (RT I 2006, 37, 277).

Hallhülge ja viiherhülge püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri“ (RTL 2005, 124, 1969).

Andmebaasid:

EELIS (Eesti Looduse Infosüsteem): <http://loodus.keskkonnainfo.ee/WebEelis/infoleht.aspx>
eElurikkus: <http://elurikkus.ut.ee/>

Keskkonnaregister: <http://register.keskkonnainfo.ee/envreg/main>

Kultuurimälestiste riiklik register: <http://register.muinas.ee>

Maa-ameti geoportaal: <http://geoportaal.maaamet.ee/>

Natura standardandmebaas: <http://natura2000.eea.europa.eu/#>

Riiklik keskkonnaseire programm: <http://seire.keskkonnainfo.ee/seireveeb/index.php>

LISAD

LISA 1. VÄLJAVÕTE HOIUALA MÄÄRUSEST, LOODUSKAITSESEADUSEST, VESITÜKIMAA LAIDUDE KAITSE-EESKIRJAST JA VESITÜKIMAA HALLHÜLGE PÜSIELUPAIGA MÄÄRUSEST

Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas¹

Vastu võetud 27.07.2006 nr 176

RT I 2006, 37, 277

jõustumine 14.08.2006

Määrus kehtestatakse «Looduskaitseeaduse» § 10 lõike 1 alusel ning lähtudes «Looduskaitseeaduse» § 11 lõikes 1 sätestatust.

§ 1. Saare maakonnas kaitse alla võetavad hoiualad ja kaitse alla võtmise eesmärk

(1) Saare maakonnas võetakse kaitse alla järgmised hoiualad:

41) Kura kurgu hoiuala, mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – karide (1170), üheaastase taimestuga esmaste rannavallide (1210), rannaniitude (1630*), väikesaarte ja laidude (1620), püsitaimestuga liivarandade (1640), hallide luidete ehk kinnistunud rannikuluidete (2130*), sinihelmikakoosluste (6410) ning II lisas nimetatud liigi – hallhülge (*Halichoerus grypus*), Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisas nimetamata rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Linnuliigid, kelle elupaiku kaitstakse, on: punakurk-kaur (*Gavia stellata*), järvekaur (*Gavia arctica*), kormoran (*Phalacrocorax carbo*), kühmnokk-luik (*Cygnus olor*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), hallhani (*Anser anser*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), mustlagle (*Branta bernicla*), viupart (*Anas penelope*), piilpart (*Anas crecca*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), soopart (*Anas acuta*), luitsnokk-part (*Anas clypeata*), rääkspart (*Anas strepera*), merivart (*Aythya marila*), hahk (*Somateria mollissima*), aul (*Clangula hyemalis*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), sõtkas (*Bucephala clangula*), väikekoskel (*Mergus albellus*), rohukoskel (*Mergus serrator*), jääkoskel (*Mergus merganser*), naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), plüü (*Pluvialis squatarola*), suurrüdi (*Calidris canutus*), väikerüdi (*Calidris minuta*), soorüdi (*Calidris alpina*), vöötsaba-vgle (*Limosa lapponica*), tumetilder (*Tringa erythropus*), kivirullija (*Arenaria interpres*), alk (*Alca torda*) ja krüüsel (*Cephus grylle*);

65) Vesitükimaa hoiuala, mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – rannaniitude (1630*), sinihelmikakoosluste (6410), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) kaitse ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisas nimetamata rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Linnuliigid, kelle elupaiku kaitstakse, on: hahk (*Somateria mollissima*), niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), tõmmukajakas (*Larus fuscus*), randtiir (*Sterna paradisaea*), väiketiiir (*Sterna albifrons*) ja vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*);

[RT I 2010, 58, 393 - jõust. 22.08.2010]

Looduskaitseeadus

Vastu võetud 21.04.2004

RT I 2004, 38, 258

jõustumine 10.05.2004

§ 14. Üldised kitsendused

(1) Kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) [kehtetu - RT I, 18.04.2013, 1 - jõust. 01.05.2013]
- 4) [kehtetu - RT I 2007, 25, 131 - jõust. 01.04.2007]
- 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 6) lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda;
[RT I, 23.03.2015, 3 - jõust. 01.07.2015] ;
- 7) anda projekteerimistingimusi;
- 8) anda ehitusluba;
- 9) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist;
[RT I, 23.03.2015, 3 - jõust. 01.07.2015]
- 10) jahiulukeid lisasöötä.

[RT I, 18.04.2013, 1 - jõust. 01.05.2013]

(2) Kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevust ja muud tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(3) Kaitstava loodusobjekti valitseja võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevuste ja muude tegevuste, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajavad kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kooskõlastamisel kirjalikult seada tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(4) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi ei esitatud kaitstava loodusobjekti valitsejale kooskõlastamiseks või tegevustes ei arvestatud käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel seatud tingimusi, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(5) [Kehtetu - RT I, 23.03.2015, 6 - jõust. 01.07.2015]

§ 31. Piiranguvöönd

(1) Piiranguvöönd on kaitseala maa- või veeala, kus majandustegevus on lubatud, arvestades käesoleva seadusega sätestatud kitsendusi.

(2) Kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on piiranguvööndis keelatud:

- 1) uue maaparandussüsteemi rajamine;
- 2) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;
[RT I 2007, 25, 131 - jõust. 01.04.2007]
- 3) maavara kaevandamine;
[RT I 2007, 25, 131 - jõust. 01.04.2007]
- 4) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;
- 5) uuendusraie;
- 6) maastikukaitseala eritüübina kaitstavates parkides, arboreetumites ja puistutes ning kaitseala piiranguvööndis, mille kaitse-eesmärk on kaitsta parki, arboreetumit ja puistut, puuvõrade ja põõsaste kujundamine, puittaimestiku istutamine ja raie ilma kaitseala valitseja nõusolekuta;
[RT I, 18.04.2013, 1 - jõust. 01.05.2013]
- 7) biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine;
[RT I 2007, 25, 131 - jõust. 01.04.2007]
- 8) ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise, püstitamine ning rahvuspargis ehitise

- väliskonstruktsioonide muutmine;
- 9) jahipidamine ja kalapüük;
- 10) sõidukiga, maastikusõidukiga või ujuvvahendiga sõitmine, välja arvatud liinirajatiste hooldamiseks vajalikeks töödeks ja maatulundusmaal metsamajandustöödeks või põllumajandustöödeks;
- 11) telkimine, lõkketegemine ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas;
- 12) roo varumine külmumata pinnasel.

§ 32. Hoiuala

(1) Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muul käesoleva seadusega sätestatud viisil.

(2) Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

(3) Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist.

(4) Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärki. Hoiuala valitseja võib kohustada:

1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal;

2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat.

(4¹) Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas käesoleva paragrahvi lõigetega 2 ja 3, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

[RT I 2009, 53, 359 - jõust. 21.11.2009]

(5) Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või käesoleva seaduse §-s 33 sätestatud korras.

Vesitükimaa laidude kaitse-eeskiri

23. veebruar 1971

Kingissepa Rajooni TSN Täitevkomitee
otsuste protokoll nr. 4
23. veebruaril 1971.a. Kingissepas

Päevakorrapunkt nr. 14

Kohaliku tähtsusega ornitoloogilise kaitseala kinnitamisest

O t s u s t a t i:

1. Kinnitada kohaliku tähtsusega ornitoloogiliseks kaitsealaks "Vesitükimaa" laiud (lisa skeem).

2. Kinnitada kohaliku tähtsusega ornitoloogilise kaitseala korraldamise eeskiri vastavalt lisale.

/J. Suurhans/
Kingissepa Rajooni TSN Täitevkomitee
esimees

/H. Saamel/
Kingissepa Rajooni TSN Täitevkomitee
sekretär

L i s a

Kingissepa Rajooni TSN Täitevkomitee
otsuste protokollile nr. 4 23. veebruarist 1971. a. päevakorrapunkt nr. 14

Kohaliku tähtsusega ornitoloogilise kaitseala "Vesitükimaa" kaitse korraldamise eeskiri

1. Kohaliku tähtsusega ornitoloogiline kaitseala "Vesitükimaa" asub Torgu k/n piires Sõrve poolsaare tipus.
Kaitseala hõlmab kolme laidu: Lombimaa, Pikasääre maa ja Vesitükimaa koos nende vahel asuva merega 100 m kaugusel nendest ja Sääre tipp 100 m ulatuses.

2. Kaitseala eesmärgiks on kindlustada veelindudele pesitsus- ja rändeajal puhkevõimalused.

3. Kaitsealal on keelatud jahipidamine kogu aasta vältel (välja arvatud röövloomade ja lindude hävitamine organiseeritud korras kooskõlas jahipidamise eeskirjadega ja hülgepüük), linnununade kogumine, ehitiste püstitamine, loomade karjatamine ning 15. aprillist kuni 1. juulini inimeste viibimine laidudel.

/H. Saamel/
Kingissepa Rajooni TSN Täitevkomitee
sekretär

LKR: 18.03.1997 14:35:42

Hallhülge ja viigerhülge püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri

Vastu võetud 20.12.2005 nr 78

[RTL 2005, 124, 1969](#)

jõustumine 01.01.2006

Muudetud järgmiste aktidega (näita)

Määrus kehtestatakse «[Looduskaitseaduse](#)» § 10 lõike 2 alusel.

§ 1. Kaitse alla võtmise eesmärk

Määrusega võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määruse nr 195 «I ja II kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine» § 8 lõike 2 punktide 52 ja 53 kohaselt II kaitsekategooriasse kuuluvate liikide hallhülge (*Halicoherus grypus*) ja viigerhülge (*Phoca hispida*) väljaspool kaitsealasid asuvad elupaigad, mida tuleb kaitsta liigi soodsa seisundi tagamiseks.

§ 2. Püsielupaikade kaitse alla võtmine

(1) Kaitse alla võetakse Harju maakonnas Keila vallas asuv Krassi saare hallhülge püsielupaik.

(2) Kaitse alla võetakse järgmised Saare maakonnas asuvad hallhülge püsielupaigad:

- 1) Vesitükimaa, Torgu vallas;
- 2) Kerju, Kaarma vallas.

(3) Kaitse alla võetakse järgmised Hiiu maakonnas asuvad hallhülge püsielupaigad:

- 1) Selgrahu, Pühalepa vallas;
- 2) Pujuderahu, Pühalepa vallas;
- 3) Klaasirahu, Emmaste vallas;
- 4) Raudrahu, Emmaste vallas.

(4) Kaitse alla võetakse Hiiu maakonnas Pühalepa vallas Kadakalau viiGERhülge püsielupaik.

(5) [Kehtetu - [RTL I, 12.06.2014, 1](#) - jõust. 22.06.2014]

(6) Hallhülge ja viiGERhülge püsielupaikade piirid on esitatud määruse lisas olevatel kaartidel².

§ 3. Püsielupaiga valitseja

«Looduskaitseaduse» § 21 lõike 1 kohaselt on püsielupaiga valitsejaks Keskkonnaamet. [[RTL 2009, 11, 131](#) - jõust. 01.02.2009]

§ 4. Kaitsekord

(1) Püsielupaiga maa- ja veeala jaguneb sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks.

(2) Püsielupaigas kehtib «Looduskaitseaduses» sätestatud kaitsekord selle määruse erisustega.

(3) Inimestel on lubatud viibida ja ujuvvahendiga sõita kogu püsielupaigas, välja arvatud selle määrusega sätestatud juhtudel.

(4) Kadakalau püsielupaigas on lubatud pool-looduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus.

(5) Püsielupaigas on kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud mootoriga veesõidukitega sõitmine kiiremini kui 8 sõlme.

(6) Püsielupaiga valitseja nõusolekul on püsielupaigas lubatud jahipidamine.

(7) Inimeste viibimine on keelatud:

- 1) Selgrahu ja Hari kurgu püsielupaiga sihtkaitsevööndis 15. veebruarist 15. novembrini;
- 2) Krassi ja Pujuderahu püsielupaiga sihtkaitsevööndis 1. aprillist 1. juulini;
- 3) Raudrahu ja Klaasirahu püsielupaiga sihtkaitsevööndis 1. aprillist 15. novembrini;
- 4) Vesitükimaa ja Kerju püsielupaiga sihtkaitsevööndis 15. jaanuarist 15. aprillini;
- 5) Kadakalau püsielupaiga sihtkaitsevööndis 1. aprillist 15. juunini ja 1. septembrist 15. novembrini;

(6) Sangelau püsielupaiga sihtkaitsevööndis 15. veebruarist 15. novembrini.

(8) Püsielupaigas on lubatud kalapüük, välja arvatud selle määrusega sätestatud juhtudel, samuti on keelatud:

- 1) aastaringne kalapüük mõrraga;
- 2) kalapüük võrguga, mille silmasuurus ületab 200 mm.

¹EÜ nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 08.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53).

²«Looduskaitseaduse» § 53 lõike 2 kohaselt ei avaldata Riigi Teatajas püsielupaikade kaarte, nendega saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

[[RTL 2010, 18, 316](#) - jõust. 12.04.2010]

LISA 2. KAITSEKORRALDUSKAVA AVALIKKUSE KAASAMISE MATERJALID

Kura kurgu hoiuala mereosa kaitsekorralduskava koosoleku protokoll

25.04.2011, Keskkonnaameti Kuressaare kontor

Algus: 15:00

Lõpp: 17:00

Protokollis: Merle Kuris, MTÜ Balti Keskkonnafoorum (merle.kuris@bef.ee)

Osalejad:

Maris Sepp	Keskkonnaamet
Kadri Paomees	Keskkonnaamet
Gunnar Raun	Keskkonnaamet
Mall Kivimaa	Ohessaare küla
Tiit Põld	Torgu Vallavalitsus
Veljo Volke	Keskkonnaamet
Kristina Tiivel	TÜ Eesti Mereinstituut
Merle Kuris	Balti Keskkonnafoorum
Markus Vetemaa	TÜ Eesti Mereinstituut

Kura kurgu HA mere-elustikku uuriti EL LIFE-programmi ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIK) rahastatud projekti “Merekaitsealad Läänemere idaosas” 2005 – 2009; www.balticseaportal.net) raames ja mere-elustiku hinnangud ning soovitusel kaitse korraldamiseks koostati Norra finantsmehhanismi ja KIK-i rahastatud projektis ESTMAR (“Natura 2000 rakendamine Eesti merealadel: alade valik ja kaitsemeetmed” 2007 – 2011; www.estmar.purk.ee).

Merle Kuris tutvustas Kura kurgu HA merega seotud väärtusi – merepõhja elupaiku, kalastikku, merelinnustikku, hallhüljest – ning neid mõjutavaid tegureid ja kaitsemeetmeid.

Arutelu:

- Planeeritakse rajada kaabel Eestist Läti (üle Sõrve sääre ja Kura kurgu hoiuala), mis võimaldaks paremini ära kasutada Saaremaa head tuuleenergia potentsiaali.
- 2004–2007 pesitses Kura kurgu laidudel 36% kormorani Eesti haudeasurkonnast (3913 paari, s.h. 1988 paari Vesitükimaal ja 1625 paari Tompamaal) – need peaks olema üsna täpsed andmed.
- Kuivõrd mõjutab lindude arvukuse numbreid erinev ornitoloogide aktiivsus eri piirkondades? – osade piirkondade linnustik võib küll olla selle tõttu paremini uuritud,

kuid Sõrve poolsaare ja Kura kurgu puhul on kahtlemata tegu väga olulise alaga rändlindude jaoks (rändepeatuspaik, rände “pudelikael”, talvitusala) Läänemere mastaabis.

- Lohesurfiliit planeerib surfarite suurüritust Sääre lahes, mis võib põhjustada laidudel pestsevate lindude olulist häirimist. Ürituse korraldamine vajab edasist läbirääkimist Keskkonnaametiga. Pole teada, kui kaugele lohesurfi häiriv mõju ulatub, seetõttu oleks vaja seda uurida – st kui toimub surfiüritus, siis peaks sellega kindlasti kaasnema uuring selle mõjude kohta linnustikule.
- Vesitükimaa kaitseala kaitse-eeskirja ja piiride muutmine:
 - Keskkonnaamet plaanib sel aastal uuendada Vesitükimaa looduskaitseala kaitse-eeskirja ja ka piire, sest laiud on muutnud oma asukohta ja praegu jääb osa lindude pesitsusalast (Lombimaa) kaitseala piiridest välja. Kui valmib uus kaitse-eeskirja eelnõu, siis toimub ka avalikustamine, mille käigus kõik huvigrupid saavad arvamust avaldada.
- Sääre tuletorni linnak saab EAS-ist raha merega seotud tegevuste arendamiseks. Kas kaitseala piiride muutmine võib tähendada, et osa tegevusi ei saa ellu viia?
 - Piiri muudatused puudutavad ainult mereala (Sääre laht). Tõenäolised on pesitsusaegsed piirangud pesitsevaid linde häirivate merel toimuvate tegevuste osas.
- Ohessaare maastikukaitsealale, Ohessaare panga vana kaluriühistu maja koha peale (vundament säilinud, asub õuemaal) soovitakse rajada muuseumi (tursa pesemine, soolamine, kuivatamine jms).
 - Tuleks teha detailplaneering.

KESKKONNAAMET

VESITÜKIMAA LAIDUDE, VESITÜKIMAA HOIUALA JA KURA KURGU HOIUALA NING TAHULA-REO HOIUALA KAITSEKORRALDUSKAVADE AVALIKKUSE KAASAMISE KOOSOLEKUD

Keskkonnaamet teatab, et on algatanud Vesitükimaa laidude, Vesitükimaa hoiuala ja Kura kurgu hoiuala kaitsekorralduskava koostamise aastateks 2016–2025 ja Tahula-Reo hoiuala kaitsekorralduskava koostamise aastateks 2016–2025. Kaitsekorralduskavaga kirjeldatakse ala eesmärgiks olevaid loodusväärtusi, nende mõjutegureid ja kaitsemeetmeid ning koostatakse tegevuste tabel, kus vajalikud tegevused on määratletud koos tõenäolise läbiviimise aja ning maksumusega. Kaitsekorralduskavade koostaja on Consultare OÜ.

Kaitsekorralduskavade koostamisprotsessi raames toimuvad avalikkuse kaasamise koosolekud:

- **01. detsembril 2014 kell 12:30 (Vesitükimaa laiud, Vesitükimaa hoiuala ja Kura kurgu hoiuala) Keskkonnaameti Kuressaare kontori saalis (Tallinna 22, Kuressaare).**
- **01. detsembril 2014 kell 14:00 (Tahula-Reo hoiuala) Keskkonnaameti Kuressaare kontori saalis (Tallinna 22, Kuressaare).**

Kohale on oodatud maaomanikud, kohalikud elanikud, ettevõtjad ja teised asjast huvitatud isikud. Kaitsekorralduskavade eelnõud on tutvumiseks üleval Keskkonnaameti kodulehel aadressil <http://www.keskkonnaamet.ee/uudised-ja-artiklid/>

Info:

Consultare OÜ
Mari Raidla
mari@consultare.ee
Tel 5349 3039

Keskkonnaamet
Gunnar Raun
(Vesitükimaa laidude, Vesitükimaa hoiuala
ja Kura kurgu hoiuala)
gunnar.raun@keskkonnaamet.ee
Tel 5569 8339

Keskkonnaamet
Marii Aksiim
(Tahula-Reo hoiuala)
marii.aksiim@keskkonnaamet.ee
Tel 5301 1732

**Vesitükimaa laidude, Vesitükimaa hoiuala ja Kura kurgu hoiuala
kaitsekorralduskava avalikkuse kaasamise koosolek**

PROTOKOLL

Keskkonnaameti Kuressaare kontor
01.12.2014

Algus kell 12.30 lõpp kell 13.40

Juhataja: Gunnar Raun (Keskkonnaamet)

Protokollis: Mari Raidla (Consultare OÜ)

Protokollile on lisatud osavõtjate nimekiri registreerimislehel (lisa 1)

Päevakord:

1. Gunnar Raun – koosoleku sissejuhatus.
2. Mari Raidla – ülevaade kaitsekorralduskava (edaspidi *KKK*) olemusest, Vesitükimaa laidudest, Vesitükimaa hoiualast, Kura kurgu hoiualast, kaitsekorralduskavaga läbiviidavatest töödest ning ajakavast.
3. Arutelu, kohalolijate küsimused ja ettepanekud.

1. Koosoleku sissejuhatamine

Gunnar Raun – tutvustas koosolekust osavõtjatele Keskkonnaameti töökorraldust, selgitas, mis on kaitsekorralduskava.

2. Ettekande esitlemine

Mari Raidla – andis ülevaate kaitsekorralduskava olemusest, tutvustas Vesitükimaa laidusid, Vesitükimaa hoiuala, Kura kurgu hoiuala kaitseväärtusi ja kavandatavaid tegevusi.

3. Arutelu

Koosolekul esitati järgnevad küsimused ja ettepanekud:

Triin Reitalu – Kas on lootust nendele aladele ka hooldust saada?

Gunnar Raun – Eesmärk on hooldust korraldada, kuid hooldamine on raskendatud, kuna alad asuvad keerulises asukohas – läheduses pole hooldajaid. Olenemata, mis seisus on alad, on kaitstavate alade väärtuste kohta info jagamine mõistlik. Ala puhul on hooldamise mastaap olemas.

Arvi Heinmaa – Kas Vesitükimaa laidude piire on muudetud või kuidas praegu nendega seis on?

Gunnar Raun – Vesitükimaa on vana kaitsekorraga ala, kaitsekorra uuendamine on plaanis lähima paari aasta jooksul. Praegu on piirid endisel kohal, uue korra kehtestamise eel vaadatakse piirid üle ja võib esitada muudatusettepanekuid.

Arvi Heinmaa – Kas koostatud ekspertiisi on võimalik kuskil näha?

Gunnar Raun – Kaitsekorra uuendamine pole jõudnud avalikustamise faasi, seega praegu pole see võimalik.

Arvi Heinmaa – Minu arvates peaks Liivi lahte liikumine olema vaba, seal ei tohiks rakendada liikumispiiranguid.

Hillar Lipp – Kaitsekorralduskava peab ette nägema, et kutsetegevuseks rohkem piiranguid ei tule.

Gunnar Raun – Praegu pole ette näha, et kutselistele kaluritele piiranguid lisanduks.

Kristo Kiiker – Protokollime, et Arvi Heinmaa kaasatakse kaitse-eeskirja arutellusse.

Otsustati, et kaitse-eeskirja uuendamisel kaasatakse arutellusse kohalike kutseliste kalurite esindajad.

Triin Reitalu – Kuidas reguleeritakse mereheite korjamist? Oleks positiivne, kui karjatatavalt alalt heidet ja toitaineid ära viia.

Gunnar Raun – Eesmärgiks on, et rannaniitu ei rikutaks selle tegevuse käigus. Tegevus on kaitse-eeskirja järele lubatud, kuid luba peab küsima kaitseala valitsejalt, kes annab kooskõlastuse.

Otsustati kaitsekorralduskavas märkida, et mereheite korjamine omab kooslustele positiivset mõju.

Arvi Heinmaa – Kas Suurevare ja Lülle kraav ei ole olulised eesvoolud? Nende hooldust peaks lubama.

Gunnar Raun – Veerežiimi muutmine ehk uute kraavide kaevamine pole lubatud.

Mari Raidla – Alal ei ole riigipoolt korrashoitavaid ühiseesvoolusid. Nimetatud kraavid kulgevad kaitstava ala piiril või väga väikeses lõigus ning juhivad ära väljastpoolt üleva vee. Nimetatud kraavide hooldamine on lubatud.

Hillar Lipp – Esitan ühe tähelepaneku. Kavas pole tulnukliike mainitud, ometi on nende arvukus igal aastal suurenenud.

Kristo Kiiker – Protokollime ära ja võtame teatavaks.

Arvi Heinmaa – Lehekülj 65 võiks alade piiritluse paremini välja tuua, et ei tekiks segadust.

Mari Raidla – Jah, täpsustame sõnastust.

(allkirjastatud digitaalselt)

Gunnar Raun
Koosoleku juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)

Mari Raidla
Protokollija

LISA 3. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
2.1. Elustik				
2.1.1. Taimed				
2.1.1.1. Emaputk (<i>Angelica palustris</i>)	Vesitükimaa hoiualal on säilinud emaputke kasvukoht vähemalt 38 ha suurusel alal.	Puudulikud levikuandmed, mis ei võimalda seada täpsemaid kaitse-eesmärke.	Kaitse-eesmärkide täpsustamiseks on vajalik liigi inventuuri läbiviimine olemasolevates ja potentsiaalsetes leiukohtades.	Vesitükimaa hoiualal on säilinud emaputke kasvukoht vähemalt 38 ha suurusel alal.
		Kasvukoha roostumine ja võsastumine.	Kasvukoha taastamine ja regulaarne hooldamine (niitmine või karjatamine)	
2.1.1.2. Oja-haneputk (<i>Berula erecta</i>)	Kura kurgu hoiualal on säilinud oja-haneputk kahes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 1700 isendit.	Veekogude muutmine (õgvendamine, süvendamine, veetaseme muutmine) ja veekogude kinnikasvamine	Otseseid meetmeid ei planeerita, kuid ojade/kraavide rekonstrueerimisel ning veetaseme ja kaldajoone muutmisel tuleb seada tingimusi (mitte kaevata kogu kasvuala ulatuses), et tagada oja-haneputke kasvukohtade säilimine.	Kura kurgu hoiualal on säilinud oja-haneputk kahes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 1700 isendit.
2.1.1.3. Püramiid-koerakäpp (<i>Anacamptis pyramidalis</i>)	Kura kurgu hoiualal on säilinud püramiid-koerakäpp ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 60 isendit ja Vesitükimaa hoiualal ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 30 isendit.	Kasvukoha roostumine ja võsastumine.	Kasvukoha taastamine ja hooldamine (niitmine või karjatamine).	Kura kurgu hoiualal on säilinud püramiid-koerakäpp ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 60 isendit ja Vesitükimaa hoiualal ühes kasvukohas, kus kasvab kokku vähemalt 30 isendit.
2.1.2. Imetajad				
2.1.2.1. Hallhüljes (<i>Halichoerus grypus</i>)	Hallhülge elupaigaks olevate laidude : Lombimaa (0,6 ha), Suurrahu (1,6 ha),	Uuendamata kaitsekorraga	Vesitükimaa laidudel kaitsekorra uuendamine ja	Hallhülge elupaigaks olevate laidude : Lombimaa (0,6 ha), Suurrahu (1,6 ha),

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
	Pitkasääre maa (ajuti vee alt paljanduv kuiv) ja Vesitükk (5,3 ha) säilimine looduslikuna Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa laidudel. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.	Vesitükimaa laiud.	looduskaitseala moodustamine.	Pitkasääre maa (ajuti vee alt paljanduv kuiv) ja Vesitükk (5,3 ha) säilimine looduslikuna Kura kurgu hoiualal ja Vesitükimaa laidudel. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.
		Kaaspüük.	Hülgekindlate mõrdade kasutamine, kaaspüügi seire. Tegevused on planeeritud hallhülge liigitegevuskavas hüljeste ja kalanduse kokkupuudete ulatuse ja mõju hindamise teema all ja võimalik korraldaja on KeA.	
		Häirimine puhke- ja poegimisaladel.	Infotahvilil teabe jagamine kaitstavate alade väärtuste ning kaitsekorra kohta Sõrve sääre tipu parklas munitsipaalmaal.	

2.1.6. Linnud

	Pesitsevaid paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid	Merega seotud liikide ohutegurid	Pesitsevaid paare	Peatuvaid isendeid	Talvituvaid isendeid
Kühmnokk-luik (<i>Cygnus olor</i>)	KK 10		KK 1900	Õlireostus	KK 10		KK 1900
Laululuik* (<i>Cygnus cygnus</i>)	VE 1 KK 1			Muu toksiline saaste	VE 1 KK 1		
Väikeluik (<i>Cygnus Columbianus</i>)		KK 300		Eutrofeerumine		KK 300	
Väikekajakas		KK 700				KK 700	

Väärtus	Kaitse-eesmärk			Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused			
<i>(Hydrocoloeus minutus)</i>									
Hallhani (<i>Anser anser</i>)	KK 1	KK 270				KK 1	KK 270		
Valgepõsk-lagle (<i>Branta leucopsis</i>)		KK 6000		Prügi meres	Reguleeritud rahvusvaheliselt, muudatuste tegemine tõenäoliselt raske ja väga tugevaid argumente vajav. Käesoleval hetkel vajadus puudub.		KK 6000		
Mustlagle (<i>Branta bernicla</i>)		KK 50		Laevaliiklus			KK 50		
Viupart (<i>Anas penelope</i>)		KK 2200					KK 2200		
Rääkspart (<i>Anas strepera</i>)	KK 5	KK 200					KK 5	KK 200	
Piilpart (<i>Anas crecca</i>)	KK 3	KK 500		Veelinnujaht		Vesitükimaa laidude kaitse-eeskirja uuendamine ja kaitsekorra muutmine (s.h. kaitseala piiride täpsustamine ja veelinnujahi keelustamine). Kommertsliku jahiturismi arendamist tuleks soovitatavalt vältida kogu hoiualal. (Alates 1. jaanuarist 2013 pole pliihaavlite kasutamine veelinnujahil lubatud).	KK 3	KK 500	
Sinikael-part (<i>Anas platyrhynchos</i>)	KK 5	KK 1500					KK 5	KK 1500	
Soopart (<i>Anas acuta</i>)		KK 120						KK 120	
Luitsnokk-part (<i>Anas clypeata</i>)	KK 3	KK 1300					KK 3	KK 1300	
Merivart (<i>Aythya marila</i>)		KK 20000						KK 20000	
Hahk (<i>Som. mollissima</i>)	VL 20	KK 15000		Muud rekreatiivsed tegevused	Vesitükimaa laidude kaitse-eeskirja uuendamine ja kaitse korra muutmine	VL 20	KK 15000		
Aul (<i>Clangula hyemalis</i>)			KK 700000						KK 700000
Tõmmuvaeras (<i>Melanitta fusca</i>)			KK 191000						KK 191000
Sõtkas (<i>Bucephala clangula</i>)		KK 19500						KK 19500	
Väikekoskel (<i>Mergus albellus</i>)			KK 360	Kalapüük	Kaaspüügi seire			KK 360	
Rohukoskel (<i>Mergus serrator</i>)		KK 1020		Süvendamine, kaadamine	Eelnev keskkonnamõjude hindamine		KK 1020		
Jääkoskel (<i>Mergus</i>)	KK 2	KK 1300		Tuulegeneraatorite	Järgida ka edaspidi	KK 2	KK 1300		

Väärtus	Kaitse-eesmärk		Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused		
<i>merganser</i>			rajamine	põhimõtet, et linnualadele merre tuuleparke ei rajata. Arvestades pudelikaela ala vajaksid eelnevat keskkonnamõjude hindamist kõik Sõrve poolsaarele rajatavad tuulegeneraatorid.			
Punakurk-kaur (<i>Gavia stellata</i>)		KK 1300				KK 1300	
Järvekaur (<i>Gavia arctica</i>)		KK 100				KK 100	
Tuttpütt (<i>Podiceps cristatus</i>)		KK 180				KK 180	
Sarvikpütt (<i>Podiceps auritus</i>)		KK 11	Maismaaga seotud liikide (*) ohutegurid			KK 11	
Kormoran (<i>Phal. carbo</i>)		KK 5000	Poollooduslike koosluste kinnikasvamine majandamise puudumisel	Alustada/jätkata poollooduslike koosluste karjatamist optimaalse koormusega. Võtta kasutusse ja taastada kinnikasvanud niite, jätkata nende hooldust.		KK 5000	
Tõmmukajakas (<i>Larus fuscus</i>)	VL 3					VL 3	
Räusk (<i>Sterna caspia</i>)	VL 50					VL 50	
Alk (<i>Alca torda</i>)							KK 300
Krüüsel (<i>Cephus grylle</i>)							KK 3900
Mustvaeras (<i>Melanitta nigra</i>)		KK 85000					KK 85000
Sookurg* (<i>Grus grus</i>)	VE 2 KK 3					VE 2 KK 3	
Naaskelnokk* (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	KK 1					KK 1	
Liivatüll* (<i>Charadrius hiaticula</i>)	KK 5 VE 5					KK 5 VE 5	
Plüü (<i>Pluvialis squatarola</i>)		KK 30					KK 30
Suurrüdi (<i>Calidris canutus</i>)		KK 30					KK 30
Väikerüdi (<i>Calidris minuta</i>)		KK 50					KK 50
Soorüdi (<i>Calidris alpina</i>)		KK 500					KK 500

Väärtus	Kaitse-eesmärk			Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused		
Niidurüdi (<i>Calidris alpina schinzii</i>)	Vesitükimaa hoiualal on niidurüdile pesitsemiseks sobivat rannaniitu vähemalt 133 ha.			Rannaniidu roostumine ja võsastumine hoolduse puudumisel	Rannaniidu taastamine ja karjatamine optimaalse koormusega 133 ha-l, veepiiri, märede ja soonekohtade avatuna hoidmine.	Vesitükimaa hoiualal pesitseb vähemalt üks paar niidurüdisid.		
				Kuivendamine	Rannaniidul on keelatud uute kraavide rajamine. Olemasolevate kraavide hoiutöid hoiuala kaitsekord ei keela ja olulist negatiivset mõju see eeldatavalt täiendavalt rannaniidule kaasa ei too.			
Vöötsaba-vigle (<i>Limosa lapponica</i>)		KK 30					KK 30	
Tumetilder (<i>Tringa erythropus</i>)		KK 100					KK 100	
Punajalg-tilder* (<i>Tringa totanus</i>)	KK 10 VE 10					KK 10 VE 10		
Kivirullija* (<i>Arenaria interpres</i>)	KK 1					KK 1		
Randtiir* (<i>Sterna paradisaea</i>)	VE 10 VL 50					VE 10 VL 50		
Jõgitiir* (<i>Sterna hirundo</i>)	VL 40					VL 40		
Väiketiir* (<i>Sternula albifrons</i>)	VL 28 VE 2					VL 28 VE 2		
Punaselg-õgija* (<i>Lanius collurio</i>)	KK 2 VE 1					KK 2 VE 1		
Vööt-põõsalind* (<i>Sylvia nisoria</i>)	KK 6 VE 4					KK 6 VE 4		
Tutt-tiir (<i>Sterna sandvicensis</i>)	VL 1					VL 1		
2.2. Elupaigad								

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
2.2.1.1. Veealused liivamadalaad (1110)	Veealused liivamadalaad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 43 907 ha.			Veealused liivamadalaad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 43 907 ha.
2.2.1.2. Liivased ja mudased pagurannad (1140)	Liivased ja mudased pagurannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 712 ha.			Liivased ja mudased pagurannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 712 ha.
2.2.1.3. Rannikulõukad (1150)	Rannikulõukad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,8 ha esinduslikkusega A.			Rannikulõukad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,8 ha esinduslikkusega A.
2.2.1.4. Karid (1170)	Karid on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5140 ha ja Vesitükimaa laidudel vähemalt 154 ha.			Karid on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5140 ha ja Vesitükimaa laidudel vähemalt 154 ha.
2.2.2.1. Esmased rannavallid (1210)	Esmased rannavallid on säilinud Vesitükimaa laidudel vähemalt 1 ha esinduslikkusega B.	Elupaiga andmed puudlikud Vesitükimaa laidudel Siialaiul	Esmaste rannavallide inventeerimine Sõrve poolsaare tipus.	Esmased rannavallid on säilinud Vesitükimaa laidudel vähemalt 1 ha esinduslikkusega B.
2.2.2.2. Püsitaimestuga kivirannad (1220)	Püsitaimestuga kivirannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,4 ha esinduslikkusega B.			Püsitaimestuga kivirannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 8,4 ha esinduslikkusega B.
2.2.2.4. Väikesaared ning laiud (1620)	Väikesaared ja laiud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 1,6 ha esinduslikkusega A ja Vesitükimaa laidudel vähemalt 5,9 ha esinduslikkusega A. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.			Väikesaared ja laiud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 1,6 ha esinduslikkusega A ja Vesitükimaa laidudel vähemalt 5,9 ha esinduslikkusega A. Pindala võib muutuda looduslike protsesside tulemusena.
2.2.2.5. Rannaniidud (1630*)	Rannaniidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 38,7 ha esinduslikkusega A ning 28 ha esinduslikkusega B; Vesitükimaa hoiualal vähemalt 72,6 ha esinduslikkusega A ning 80,2 ha esinduslikkusega B	Rannaniidu roostumine ja võsastumine hoolduse puudumisel.	Rannaniidu taastamine ja karjatamine 219,5 ha-l.	Rannaniidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 38,7 ha esinduslikkusega B ning 28 ha esinduslikkusega C; Vesitükimaa hoiualal vähemalt 72,6 ha esinduslikkusega B ning 80,2 ha esinduslikkusega C.

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
		Halb rannaniidule ligipääsuteede olukord, mis raskendab rannaniidu hooldamist.	Ligipääsuteede korrastamine	
2.2.2.6. Püsitaimestuga liivarannad (1640)	Püsitaimestuga liivarannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 0,5 ha esinduslikkusega C.			Püsitaimestuga liivarannad on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 0,5 ha esinduslikkusega C
2.2.2.7. Hallid luited (2130*)	Hallid luited on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5,1 ha esinduslikkusega B.	Liigne tallamine	Külustusobjekte ei rajata tundlikesse piirkondadesse. Hoiuala välispiir tähistatakse, et teavitada külastajaid kaitstaval alal viibimisest.	Hallid luited on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 2,1 ha esinduslikkusega B ja 3 ha esinduslikkusega C.
2.2.2.8. Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)	Lubjarikkal mullal kuivad niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 9,6 ha esinduslikkusega B.	Niitude kinnikasvamine ja võsastumine hoolduse puudumisel	Niitude taastamine ja karjatamine 9,6 ha-l.	Lubjarikkal mullal kuivad niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 4 ha esinduslikkusega B ning 5,6 ha esinduslikkusega C.
2.2.2.9. Lood (6280*)	Loopealsed on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 52,8 ha esinduslikkusega B.	Loopealsete kinnikasvamine ja kadastumine hoolduse puudumisel. Kruusa võtmine.	Loopealsete taastamine ja karjatamine 52,8 ha-l. Hoiuala välispiiri tähistamine. Kaevamist keelava märgi paigaldamine	Loopealsed on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 24,9 ha esinduslikkusega B ning 27,9 ha esinduslikkusega C.
2.2.2.10.	Sinihelmikakooslused on säilinud Kura	Niitude	Niitude taastamine ja	Sinihelmikakooslused on säilinud Kura

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
Sinihelmikakooslused (6410)	kurgu hoiualal vähemalt 51,8 ha esinduslikkusega B ning Vesitükimaa hoiualal vähemalt 41,4 ha esinduslikkusega B.	kinnikasvamise ja võsastumise hoolduse puudumisel	karjatamine 93,2 ha-l.	kurgu hoiualal vähemalt 25,7 ha esinduslikkusega B ning 26,1 ha esinduslikkusega C ning Vesitükimaa hoiualal vähemalt 1,3 ha esinduslikkusega B ja 40,1 ha esinduslikkusega C.
2.2.2.11. Niiskuslembede kõrgroostud (6430)	Niiskuslembede kõrgroostud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 15,1 ha esinduslikkusega B	Niitude kinnikasvamise hoolduse puudumisel.	Niitude taastamine ja karjatamine 15,1 ha-l	Niiskuslembede kõrgroostud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 15,1 ha esinduslikkusega C.
2.2.2.12. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5,3 ha esinduslikkusega B.	Niitude kinnikasvamise hoolduse puudumisel.	Niitude taastamine ja karjatamine 5,3 ha-l.	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 5,3 ha esinduslikkusega C.
2.2.2.13. Lubjarikkad madalood lääne-mõõkrohuga (7210*)	Lubjarikkad madalood lääne-mõõkrohuga on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 3,8 ha esinduslikkusega A.			Lubjarikkad madalood lääne-mõõkrohuga on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 3,8 ha esinduslikkusega B.
2.2.2.14.	Liigirikkad madalood on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 4,2 ha esinduslikkusega B.	Liigirikka madaloodi roostumine ja võsastumise hoolduse puudumisel.	Liigirikka madaloodi taastamine ja karjatamine 4,2 ha-l.	Liigirikkad madalood on säilinud Kura kurgu hoiualal vähemalt 4,2 ha esinduslikkusega B.
2.2.2.15. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	Soostuvad ja soo-lehtmetsad on säilinud Vesitükimaa hoiualal vähemalt 9,4 ha esinduslikkusega A	Metsade majandamine	Mitte lubada elupaigatüübi esinemisaladel metsade majandamist.	Soostuvad ja soo-lehtmetsad on säilinud Vesitükimaa hoiualal vähemalt 9,4 ha esinduslikkusega B.
		Kuivendus	Mitte lubada elupaika mõjutavate kraavide hooldamist ning uute rajamist.	

LISA 4. KURA KURGU HOIUALA MEREOSA KAITSEKORRALDUSKAVA AASTATEKS 2011 – 2020 LINNUSTIKU ÜLEVAADE

Hinnangud kaitsekorralduskavade jaoks ESTMAR projekti raames

Kura kurgu hoiuala mereosa kaitsekorralduskava aastateks 2011 – 2020 Linnustiku ülevaade

Andrus Kuus ja Andres Kalamees

Eesti Ornitoloogiaühing, 2010

LINNUSTIKU ÜLDISELOOMUSTUS JA KAITSEVÄÄRTUSED

Arvestamata eksikülalisi, esineb hoiualal vähemalt 46 otseselt merega seotud linnuliiki (peatuvad ja/või toituvad merel; tabel 1). Need kuuluvad järgmistesse sugukondadesse: partlased – 23, kaurlased – 2, pütlased – 3, kormoranlased – 1, haugaslased – 1, ruiklased – 1, kurvitslased – 1, änlased – 1, kajaklased – 6, tiirlased – 5 ja alkklased – 2.

Otseselt merega seotud linnuliikidest 15 on linnudirektiivi I lisa liigid (väike- ja laululuik, kirjuhakk, väikekoskel, punakurk- ja järvekaur, sarvikpütt, merikotkas, veetallaja, väikekajakas, räusk-, tutt-, jõgi-, rand- ning väiketiir); 1 liik I kaitsekategooria (merikotkas), 12 liiki II kaitsekategooria (väike- ja laululuik, kirjuhakk, väikekoskel, järvekaur, sarvikpütt, väike- ja tõmmukajakas, räusk- ja tuttiir, krüüsel, alk) ning 8 liiki III kaitsekategooria loomaliigid (ristpart, tõmmuvaeras, punakurk-kaur, hallpõsk-pütt, veetallaja, jõgi-, rand- ja väiketiir). Mõned nimetatud liikidest (näiteks kirjuhakk) esinevad siiski väga väikesel arvul.

Kura kurgu hoiuala on üks Eesti tähtsamaid alasid merel peatuvate veelindude jaoks. Merel peatuvad linnuliigid võib jagada kaitseväärtuse alusel kolmeks:

1) Esmatähtsad liigid. Olemasolevatel andmetel on korduvalt peatunud arvul, mis ületab 1% rändetee populatsioonist (peatuvate veelindude puhul on 1% rändetee populatsioonist üheks peamiseks rahvusvahelise tähtsusega linnualade (IBA) kriteeriumiks). Avamerel* peatuvatest liikidest tõmmuvaeras (2005-2009 maksimaalselt ca 12% rändetee populatsioonist), aul (6%), mustvaeras (5%) ja kaurid; rannikumerel peatuvatest liikidest hakk (6%) ja sõtkas (4%).

2) Muud rahvusvahelise tähtsusega liigid:

Alal peatub regulaarselt >1% kormorani rändetee populatsioonist, liigi suur arvukus on tänapäeval kujunenud pigem probleemiks kui kaitseväärtuseks.

Valgepõsk-lagle ja hallhani on seotud pigem ranniku kui käesolevas KKK-s käsitletava mereosaga. Vajadus spetsiaalsete kaitsemeetmete rakendamiseks hoiuala piires liigispetsialisti hinnangul puudub.

Varem IBA kriteeriume täitnud väikekoskla arvukus alal pole märkimisväärselt langenud, kuid seoses rändetee populatsiooni üldarvukuse ümberhindamisega on tõusnud kriteeriumi aluseks olev 1% väärtus.

Varem IBA kriteeriume täitnud väikeluige puhul on tõenäoliselt tegemist liigi arvukuse üldise langusega.

IBA kriteeriume ületaval arvul on ühekordselt või varasemal ajal esinenud veel kümnnokk-luik, soo- ja luitsnokk-part, merivart, alk ja krüüsel. Nimetatud liikide kaitseväärtust aitaksid täpsustada täiendavad uuringud.

3) Üle-eestilist tähtsust omaval arvul on hoiualal peatunud laululuik, räaks- ja piilpart, rohu- ja jääkoskel ning sarvikpütt.

* Liikide jagamine ava- ja rannikumerel peatuvateks on suhteline, käesolevas KKK-s on lähtutud eelkõige liikide erinevatest loendamisvõimalustest.

Aastatel 2004-2007 pesitses Kura kurgu laidudel 36% kormorani (3913 paari, s.h. 1988 paaari Vesitükimaal ja 1625 paari Tombamaal) ning 29% räusktiiru Eesti haudeasurkonnast (57 paari, s.h. 50 paari Tombamaal). Räusktiiru jaoks kuulub ala tõenäoliselt viie parema pesitsusala hulka Eestis (IBA kriteerium C6 – ala kuulub viie olulisima ala hulka regioonis linnudirektiivi I lissasse kantud liigi jaoks). Vähemalt 1% Eesti haudeasurkonnast pesitses veel kümnnokk-luigel (1%), hahal (2%), tõmmukajakal (3%), randtiiril (1%), väiketiiril (4%) ja algil (1 paar moodustab 20% Eesti väga väikesest haudeasurkonnast).

Olulisemad Kura kurgu laiud kuuluvad iseseisvate kaitstavate loodusobjektide (Allirahu looduskaitseala, Abruka looduskaitseala, Kerju hallhülge püsielupaik ning Vesitükimaa laidude kaitseala) koosseisu. Hoiuala piiresse jääb Vahase saar, mis ei kujuta endast väga suurt ornitoloogilist väärtust.

Kura kurgu hoiuala tähtsus laidude haudelinnustikule seisneb eelkõige toitumisalaks olemises. Toitumisala raadius võib ulatuda väiketiiril 5 ja randtiiril 15 km kaugusele pesitsusaarest, räusktiiril veelgi kaugemale. Sellise raadiusega alad ümber tähtsaimate tiirude pesitsusaarte hõlmavad suure osa kogu hoiuala pindalast.

Kura kurgu hoiuala on tähtsaks toitumisalaks merikotkale. 2000-ndate alguses hinnati Sõrve poolsaarel pesitsevate merikotkaste arvukuseks vähemalt 6 paari, seega on hoiuala oluline vähemalt 4% Eesti haudeasurkonnast.

Kura kurk on nn. puudelikaela ala: läbirändavad linnud koonduvad Sõrve poolsaarel ja jätkavad rännet üle hoiuala mereosa. Aastatel 2005 – 2009 loendati Sõrve säärel sügüsrändel keskmiselt 3460 haukalist ja pistrikulist ning 5650 sookurge aastas; maksimaalne loendustulemus oli haukalistel ja pistrikulistel 7370 (2000) ning sookurel 14230 isendit (2001).

Tabel 1. Kura kurgu hoiuala merelinnustik

Liik	Linnu- direktiivi I lisa	Kaitse- kategooria Eestis	Märgitud hoiuala kaitse- eesmärgina	Märgitud Natura ala kaitse- eesmärgina
Kühmnokk-luik (<i>Cygnus olor</i>)			x	x
Väikeluik (<i>Cygnus columbianus</i>)	I	II	x	x
Laululuik (<i>Cygnus cygnus</i>)	I	II		
Ristpart (<i>Tadorna tadorna</i>)		III		
Viupart (<i>Anas penelope</i>)			x	x
Rääkspart (<i>Anas strepera</i>)			x	x
Piilpart (<i>Anas crecca</i>)			x	x
Sinikael-part (<i>Anas platyrhynchos</i>)			x	x
Soopart (<i>Anas acuta</i>)			x	x
Rägapart (<i>Anas querquedula</i>)				
Luitsnokk-part (<i>Anas clypeata</i>)			x	x
Punapea-vart (<i>Aythya ferina</i>)				
Tuttvart (<i>Aythya fuligula</i>)				
Merivart (<i>Aythya marila</i>)			x	x
Hahk (<i>Somateria mollissima</i>)			x	x
Kirjuhahk (<i>Polysticta stelleri</i>)	I	II		
Aul (<i>Clangula hyemalis</i>)			x	x
Mustvaeras (<i>Melanitta nigra</i>)				
Tõmmuvaeras (<i>Melanitta fusca</i>)		III	x	x
Sõtkas (<i>Bucephala clangula</i>)			x	x
Väikekoskel (<i>Mergus albellus</i>)	I	II	x	x
Rohukoskel (<i>Mergus serrator</i>)			x	x
Jääkoskel (<i>Mergus merganser</i>)			x	x
Punakurk-kaur (<i>Gavia stellata</i>)	I	III	x	x
Järvekaur (<i>Gavia arctica</i>)	I	II	x	
Tuttpütt (<i>Podiceps cristatus</i>)				x
Hallpõsk-pütt (<i>Podiceps grisegena</i>)		III		
Sarvikpütt (<i>Podiceps auritus</i>)	I	II		x
Kormoran (<i>Phalacrocorax carbo</i>)			x	x
Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	I	I		x

Liik	Linnu- direktiivi I lisa	Kaitse- kategooria Eestis	Märgitud hoiuala kaitse- eesmärgina	Märgitud Natura ala kaitse- eesmärgina
Lauk (<i>Fulica atra</i>)				
Veetallaja (<i>Phalaropus lobatus</i>)	I	III		
Söödikänn (<i>Stercorarius parasiticus</i>)				
Merikajakas (<i>Larus marinus</i>)				
Tõmmukajakas (<i>Larus fuscus</i>)		II		x
Höbekajakas (<i>Larus argentatus</i>)				
Kalakajakas (<i>Larus canus</i>)				
Naerukajakas (<i>Larus ridibundus</i>)				
Väikekajakas (<i>Larus minutus</i>)	I	II		
Räuskiir (<i>Sterna caspia</i>)	I	II		x
Tutt-tiir (<i>Sterna sandvicensis</i>)	I	II		
Randiir (<i>Sterna paradisaea</i>)	I	III		
Jõgitiir (<i>Sterna hirundo</i>)	I	III		
Väiketiir (<i>Sterna albifrons</i>)	I	III		
Alk (<i>Alca torda</i>)		II	x	x
Krüüsel (<i>Cephus grylle</i>)		II	x	x

LINNUSTIKU KAITSE-EESMÄRK

Linnustiku kaitse-eesmärk on elupaikade säilitamine ning negatiivsete mõjude minimeerimine.

Konkreetsete numbriliste eesmärkide seadmine mingi ala linnuliikide arvukuse osas on ebareaalne, kuna see sõltub paljudest erinevatest faktoritest rändeteel. Protsentuaalse osa määratlemine kogu rändeteel populatsioonist võimaliku eesmärgina vajaks usaldusväärset metoodikat, mis käesoleval ajal veel puudub.

Linnustikku mõjutavad tegurid

Samad tegurid mõjutavad enamasti erinevaid linnuliike ning otstarbekas on vaadelda nende mõju linnustikule tervikuna (tabel 2).

Tabel 2. Linnustikku mõjutavad tegurid

Tegevus/tegur	Mõju lindudele	Ohustatud liigid	Mõju tugevus	Kaitsemeetmed
Õlireostus	Hukkumine, elujõulisuse ja produktiivsuse vähenemine; toidubaasi vähenemine	Kõik merel peatuvad ja toituvad liigid, eriti partlased	Tugev	Üleriigilised meetmed õlireostuste ennetamiseks, avastamiseks, likvideerimiseks ja tagajärgede rehabiliteerimiseks. Sõrve linnujaama tegevus: regulaarsed vaatlused reostuse operatiivseks avastamiseks, vajadusel õliste lindude puhastamine
Muu toksiline saaste			?	Üldised meetmed Läänemere keskkonnasisundi parandamiseks
Eutrofeerumine	Toidubaasi muutumine, (vee läbipaistvuse vähenemine ja selle mõju toitumise efektiivsusele)	Kõik merel toituvad liigid	Teatud piirini võib olla positiivne tänu toidubaasi suurenemisele	Üldised meetmed eutrofeerumise vähendamiseks
Prügi meres	Hukkumine sissemässimise või allaneelamise korral		? (vastavad andmed Eestis puuduvad)	
Laevaliiklus	Häirimine; õli- ja muu saaste ohu suurenemine	Häirimine - sügavamatel merealadel peatuvad	Häirimine - nõrk	Reguleeritud rahvusvaheliselt, muudatuste tegemine tõenäoliselt raske ja väga tugevaid argumente vajav. Käesoleval hetkel vajadus

Tegevus/tegur	Mõju lindudele	Ohustatud liigid	Mõju tugevus	Kaitsemeetmed
		liigid (aul, vaerad, kaurid)		puudub.
Veelinnujaht	Häirimine, hukkumine, toksiline saaste pliihaavlite kasutamisel	Madalamatel merealadel peatuvad liigid	Merel peatuvatest liikidest lastakse Eestis eelkõige sinikael-parti jt. ujupart. Vähemalt ametliku statistika järgi on lastavate lindude arv suhteliselt väike ning populatsiooni üldarvukust tõenäoliselt oluliselt ei mõjuta, olulisem on jahi häiriv mõju. Andmeid tugeva häiriva mõju kohta on Sõrve sääre ümbrusest.	Vesitükimaa laidude kaitseala kaitseeeskirja uuendamine (s.h. kaitseala piiride täpsustamine ja veelinnujahi keelustamine). Kommertsliku jahiturismi arendamist tuleks vältida kogu hoiualal. (Üleriigiline seadusemuudatus pliiwabale laskemoonale üleminekuks – Eestis edasi lükatud kuni 2013 aastani)
Muud rekreatiivsed tegevused	Häirimine	Eelkõige laidude haudelinnustik	Tugev Vesitükimaa laidudel (nii laide külastavate inimeste kui ka laidude vahetus läheduses kasutatavate spordivahendite, eriti lohelaudade poolt)	Vesitükimaa laidude kaitseala kaitseeeskirja uuendamine (s.h. liikumiskiirangute kehtestamine lindude pesitsusperioodil (15. juulini))

Tegevus/tegur	Mõju lindudele	Ohustatud liigid	Mõju tugevus	Kaitsemeetmed
Kalapüük	Hukkumine kalavõrkudes, (häirimine, toidubaasi muutused)	Hukkumine võrkudes - kõik sukeldudes toituvad liigid	Ohtlikum periood aprillist oktoobrini, mil nakkevõrkudes hukuvad eeskätt talvituvad sukelpardid (Eestis kõige ohtlikum piirkond Soome laht ja kõige ohustatum liik aul). Senistel andmetel hukkub Kura kurgu hoiualal linde suhteliselt vähe, peamiselt vaerad ja kaurid.	Kaaspüügi seire.
Süvendamine, kaadamine	Toidubaasi muutumine, (häirimine, vee läbipaistvuse vähenemine ja selle mõju toitumise efektiivsusele)	Merel peatuvad liigid	Hoiualal tervikuna nõrk (kohati mõõdukas?)	Eelnev keskkonnamõjude hindamine
Tuulegeneraatorite rajamine	Tuulikute häiriv mõju, hukkumine kokkupõrgetel tuulikutega, (toidubaasi muutused, häirimine ehitus- ja hooldustöödel)		Merel käesoleval ajal puudub	Järgida ka edaspidi põhimõtet, et linnuhoiualadele merre tuuleparke ei rajata. Arvestades pudelikaela ala vajaksid eelnevat keskkonnamõjude hindamist kõik Sõrve poolsaarele rajatavad tuulegeneraatorid.

KAITSE-EESMÄRGID, NEID MÕJUTAVAD TEGURID NING VAJALIKUD TEGEVUSED

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Kaitseväärtust ja –eesmärki mõjutavad tegurid	Vajalikud tegevused
Linnustik	elupaikade säilitamine ning negatiivsete mõjude minimeerimine	- õlireostus - muu toksiline saaste - eutrofeerumine - prügi meres - laevaliiklus - veelinnujaht - rekreatsioon - kalapüük - süvendamine, kaadamine - tuulegeneraatorite rajamine	- üldised meetmed Läänemere keskkonnaseisundi parandamiseks ja õli- ning muu reostuste ennetamiseks, avastamiseks ning likvideerimiseks - keskkonnamõjude hindamine plaanitavate süvendus- või ehitustegevuste korral. - Vesitükimaa laidude kaitseala kaitse-eeskirja uuendamine - Sõrve linnujaama tegevus õlireostuse avastamisel ja vajadusel tagajärgede kõrvaldamisel - täiendavad uuringud ja seire

Tegevused

1. Vesitükimaa laidude kaitseala kaitse-eeskirja uuendamine.

Peaks sisaldama muu hulgas kaitseala piiride täpsustamist, pesitsusaegsete liikumispiirangute kehtestamist (kuni 15. juulini) ja veelinnujahi keelustamist.

2. Täiendavad uuringud.

Senised andmed rannikumerel peatuvate veelindude kohta (v.a. talv) piirduvad peamiselt Sõrve sääre ümbrusega, terviklik ülevaade puudub. Minimaalselt oleks vajalik vähemalt üks loendus sesooni kohta (kevad, suvi, sügis) Sõrve polsaare piires. Üks loendus hõlmaks ca 6 inimpäeva.

Avamere puhul vajavad täiendamist andmed Sõrve polsaarest läänes peatuvate veelindude kohta. Koos avamerel peatujate seirega.

3. Seire

Idealis peaks seire tulemused võimaldama kaitsekorralduskavaga hõlmatud ajavahemiku lõpul otsustada, kas alal on toimunud liikide kindlasuunalised arvukuse muutused ja kas nende põhjuseks võib olla ala kvaliteedi langus. Sellise eesmärgi saavutamiseks tuleks seire läbiviimisel arvestada järgmist:

- Ühtse loendusmetoodika kasutamine vältimaks metoodikast tulenevaid erinevusi. Rannikumerel peatuvate liikide arvukuse seiramiseks oleks otstarbekas jätkata loendusi Sõrve säärel ning kesktalvist veelindude loendust. Avamerel peatuvate liikide loendamiseks oleksid Kura kurgus kahest võimalikust meetodist (lennu- ja laevaloendused) eelistatavad laevaloendused (andmete võrdlemiseks olemasolevate loendustulemustega ja andmete saamiseks kauride kui ühe olulise liigirühma arvukuse kohta)
- Paari loenduse omavaheline võrdlemine ei võimalda eristada arvukuse kõikumisi kindlasuunalistest muutustest. Statistiliselt usaldatavate trendide väljaselgitamiseks oleks vaja kõige minimaalsemalt loenduste läbiviimist kolmel aastal kaitsekorralduskavaga hõlmatud ajavahemiku jooksul (lisaks olemasolevatele lähteandmetele). Selline sagedus langeks üldjoontes kokku ka linnudirektiivi aruandluse sagedusega. Erandi moodustab laidude haudelinnustik – loendus avaldab ise häirivat mõju ja piirduda võiks ühe loenduskorraga kaitsekorralduskavaga hõlmatava ajavahemiku kohta.
- Tulemuste interpreteerimisel peaks arvestama, et isegi kindlasuunalise trendi olemasolu ei tähenda ilmtingimata ala seisundi halvenemist. Loendustulemusi tuleks võrrelda hinnangutega rändetee populatsioonide üldarvukuse muutuste kohta, bentostoiduliste liikide puhul oleksid soovitatavad ka hinnangute olemasolu põhja-elupaikade seisundi kohta.

3.1. Avamerel peatuvate liikide laevaloendused. 3 aastal, 3-4 loendust aastas (üks loendus sesooni kohta, talvise loenduse läbiviimine sõltub jääoludest). Marsruudi pikkus ca 150 miili (arvestamata sõitu sadamast lähtepunkti ja tagasi), arvestades loenduseks sobivate laevade keskmist kiirust (ca 9 sõlme) vähemalt 2 loenduspäeva 4 loendaja osavõtul.

3.2. Rannikumerel peatuvate liikide loendused Sõrve säärel. 3 aastal.

3.3. Kesktalvine veelindude loendus. Riikliku seire osa, tehakse kord aastas jaanuaris.

3.4. Laidude haudelinnustik. 1 loendus Kerju saarel (kuulub iseseisva kaitstava loodusobjekti piiresse, kuid viimase kaitse-eesmärk on hüljeste kaitse ning ei näe arvatavasti ette haudelindude loendust) kaitsekorralduskavaga hõlmatava ajavahemiku teisel poolel. Eelarve sõltub eelkõige transpordikuludest. Teised olulised laiud kuuluvad iseseisvate kaitsealade koosseisu, hoiuala KKK-s ei käsitleta.

Tegevus	Prioriteet	Aasta/eelarve*										Võimalik teostaja	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Vesitükimaa laidude kaitseala kaitseeeskirja uuendamine	1	x											keskkonnaamet
Avamerelindude laevaloendus	2		400000			x			x				EOÜ/ Saaremaa linnuklubi
Peatuvate veelindude loendus Sõrve säärel	2			15000			x			x			Sõrve linnujaam
Rannikumerel peatuvate veelindude loendus kogu Sõrve ps ulatuses	2				25000								Sõrve linnujaam/ Saaremaa linnuklubi
Haudelindude loendus Kerju saarel	2							x					Saaremaa linnuklubi
Kesktaalvine veelinnuloendus	2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	EOÜ/ Saaremaa linnuklubi

*Eelarve

ligikaudselt

ilma

maksudeta

Lisa 1. Liikide arvukus Kura kurgus, osakaal rändetee populatsioonist ja võrdlus varasemate andmetega LIFE projekti “Marine Protected Areas in the Eastern Baltic Sea” tulemusel.

No	SPECIES (key species in bold)		LIFE (2003) 2005–2008			NATURA 1990–2002			% FP	
			BRE*	STA**	WIN**	BRE*	STA**	WIN**	LIFE	NAT
1	Mute Swan	<i>Cygnus olor</i>	19	3500	2545	50	918	1900	1.4	0.8
2	Tundra Swan	<i>C. columbianus</i>		145	100		300	4	0.7	1.5
3	Whooper Swan	<i>Cygnus cygnus</i>		80	196			39	0.3	0.1
4	Bean Goose	<i>Anser fabalis</i>			1					
5	Greylag Goose	<i>Anser anser</i>					270			1.1
6	Barnacle Goose	<i>Branta leucopsis</i>		7820			6000		1.9	1.4
7	Eurasian Wigeon	<i>Anas penelope</i>		2000		2	2200		0.1	0.1
8	Gadwall	<i>Anas strepera</i>	3		1	3	200			0.3
9	Eurasian Teal	<i>Anas crecca</i>		1000	10	3	500		0.2	0.1
10	Mallard	<i>A. platyrhynchos</i>	1	1500	1528	10	1500	1300		
11	Northern Pintail	<i>Anas acuta</i>		1000		1	120		1.7	0.2
12	Northern Shoveler	<i>Anas clypeata</i>				5	1300			3.3
13	Common Pochard	<i>Aythya ferina</i>			1					
14	Tufted Duck	<i>Aythya fuligula</i>		600	60	5	1500	300	0.1	0.1
15	Greater Scaup	<i>Aythya marila</i>		70	19	1	20000	15		6.5
16	Common Eider	<i>Som. mollissima</i>	97	48000	4	200	15000	7	6.3	2.0
17	Steller's Eider	<i>Polysticta stelleri</i>			1			4		
18	Long-tailed Duck	<i>Clangula hyemalis</i>		(263748)	(26549)		125000	700000	5.7	15.2
19	Black Scoter	<i>Melanitta nigra</i>		(85024)	7		1400	200	5.3	0.1
20	Velvet Scoter	<i>Melanitta fusca</i>		(119041)	6	3		191000	11.9	19.1
21	Common Goldeneye	<i>Bucephala clangula</i>		24000	4100		19500	1600	2.1	1.7
22	Smew	<i>Mergus albellus</i>		150	300		290	360	0.8	0.9
23	Red-breasted Merganser	<i>Mergus serrator</i>	2	1100	94	15	1020	200	0.6	0.6
24	Goosander	<i>Mergus merganser</i>		230	1204	6	1300	260	0.4	0.5
25	Red-throated Diver	<i>Gavia stellata</i>			253		1300	100	0.2	1.1
26	Black-throated Diver	<i>Gavia arctica</i>			24		35	10		
	Diver	<i>Gavia stellata et arctica</i>		(8846)	186			17000	11.8	22.7
27	Great Crested Grebe	<i>Podiceps cristatus</i>			24		180	1		0.1
28	Red-necked Grebe	<i>Podiceps grisegena</i>		6	2		18	1		
29	Slavonian Grebe	<i>Podiceps auritus</i>		2	1	2	11			0.2
30	Great Cormorant	<i>Phal. carbo</i>	3913	5800	21	2500	5000	14	4.9	4.2
31	Common Coot	<i>Fulica atra</i>						18		

32	Little Gull	<i>Larus minutus</i>		(787)	19				0.6	
33	Black-headed Gull	<i>Larus ridibundus</i>			200					
34	Mew Gull	<i>Larus canus</i>	6	197	3600	30			0.2	
35	Lesser Black-backed Gull	<i>Larus fuscus</i>	2			6				
36	Caspian Tern	<i>Sterna caspia</i>	57	2		50				
37	Sandwich Tern	<i>Sterna sandvicensis</i>	1							
38	Common Tern	<i>Sterna hirundo</i>	10							
39	Arctic Tern	<i>Sterna paradisaea</i>	111							
40	Little Tern	<i>Sterna albifrons</i>	22							
41	Razorbill	<i>Alca torda</i>	1	10	6		54	300		
42	Black Guillemot	<i>Cephus grylle</i>		2	11		54	3900		7.8
Total numbers of pairs/ind./sum of proportions (%FP)			4245	574660	41073	2892	204970	918533	57,2	91,7

Lisa 2. Peatuvate veelindude maksimaalsed loendustulemused Sõrve sääre ümbruses
(koostaja M. Martinson)

Liik	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Punakurk- kaur	1300			100				92				
Järvekaur				20	35	16						
Tuttpütt		110	100	100						100	375	
Hallpõsk-pütt		12		12						15		
Kormoran						4500		5000	5800	4700	7000	
Kühmnokk- luik			1060	815	751					795	1100	
Väikeluik	43		40		50				51			
Laululuik			30		36		80	33				32
Ristpart					56					50		50
Viupart		1400		2200	1500	2000	1500			1400		
Rääkspart										50	65	150
Piilpart	500				500	1000			450			
Sinikael-part	1000		1500	1000	1400	1500						
Soopart	110				120	1000		100	100			
Rägapart						8	6			10		
Luitsnokk- part		280	350	1300								
Punapea-var- t									14		11	10
Tuttvart			800	1100	900					1300		
Merivart	150				400				150			300
Hahk						36000	23500	35000	48000	32000	17200	40000
Kirjuhahk		4	2			1			1		1	
Aul	15000	10000	15000	10000	73000	10000	20000		17000	60000		
Mustvaeras		5000				5000	10000	25000		10000		
Tõmmuvaeras		300							500	6000		150
Sõtkas				19500	10000				14000	43000	15000	5000
Väikekoskel					160	175	300		200	166		160
Rohukoskel			1500		500		1100		800			
Jääkoskel	800	200	200	300	200	220		230	800		310	
Määramata veelind				25000		200000	100000					

Kasutatud kirjandus

Delany, S., Scott, D. (eds.) 2006. Waterbird Population Estimates – Fourth Edition.

Wetlands International, Wageningen, The Netherlands.

Durinck, J., Skov, H., Jensen, F. P., Pihl, S. 1994. Important marine areas for wintering birds in the Baltic Sea. EU DG XI research contract no. 2242/90-09-01 Ornis Consult report.

Heath, M. F., Evans, M. I. (eds.) 2000. Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation. Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 8).

Kuus, A., Kalamees, A. (koost.) 2003. Euroopa Liidu tähtsusega linnualad Eestis. Eesti Ornitoloogiaühing, Tartu.

Tucker, G. M., Evans, M. I. 1997. Habitats for birds in Europe: a conservation strategy for the wider environment. Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 6).

LISA 5. KURA KURGU HOIUALA KALASTIKU JA KALANDUSE ÜLEVAADE

Hinnangud kaitsekorralduskavade jaoks ESTMAR projekti raames

Kura kurgu hoiuala kalastiku ja kalanduse ülevaade

Koostaja: Markus Vetemaa, TÜ Eesti Mereinstituut

Oktoober 2010

Sisukord

1	SISSEJUHATUS	145
2	KURA KURGU LOODUSKAITSELISELT OLULISEMAD KALALIIGID	146
	Loodusdirektiivi lisades nimetatud liigid	146
	Atlandi tuur	147
	Hink	147
	Merisiig	148
	Lõhi	148
	Merisutt	149
	Jõesilm	149
	Vinträim	150
	Völdas	150
	Muud looduskaitseiselt olulised kalaliigid	151
	Merihärg	151
	Meripühvel	152
	Merivarplane	152
	Nolgus	153
	Pisimudil	153
	Suurtobias	153
	Väike mudil	154
3	KURA KURGU HOIUALA KALANDUS	154
4	KURA KURGU HOIUALA KALANDUSE KAASPÜÜK	158

5	KOKKUVÕTE	158
6	LISA 1. NOODAPÜÜGID MÕNTUS SOOJA- JA KÜLMAVEELISEL PERIOODIL.....	159
7	LISA 2. KURA KURGU HOIUALA KALADE SÜSTEMAATILINE NIMESTIK.....	160

1 SISSEJUHATUS

Kura kurgu hoiuala on küllaltki omapärane Eesti rannikumere osa. Nimelt on tegemist Eesti suurima hoiualaga, mis hõlmab 188814,5 ha. Sellest 331,1 ha on maismaad ja 188483,4 ha veeosa. Kura kurk ehk Irbe väin ühendab Läänemerd Liivi lahega ja lahutab Saaremaad Kuramaast. Väina laius on 27 km ja see on valdavalt alla 10 m sügav. Väina sügavaim osa (kuni 23 m) kulgeb Kuramaa ranniku lähedalt. Kura kurgu hoiuala kaitse-eesmärk on lisaks maismaa elupaigatüüpidele ka järgmiste mereelupaikade kaitse: karid, väikesaared ja laiud.

Kombinatsioon tuultele avatust ja 6-7 promillise soolsusega mereveest (pinnakihis, sügavamad kihid võivad olla märgatavalt soolasemad) muudab Kura kurgu hoiuala väga sobivaks külmaveelembelistele ja avamerelise eluviisiga kaladele. Arvukamateks liikideks on räim, lest ja hooajati ka tuulehaug. Mageveelise päritoluga karplased, kes domineerivad enamikes Eesti rannikumere osades (näiteks särg) on suhteliselt arvukad vaid ranna-aladel.

Tänu avamerelisele iseloomule on piirkonna aastaringne temperatuurirežiim üsnagi stabiilne. Jääkate moodustub harva ja ka suvel on vesi suhteliselt jahe.

Kura kurgu hoiuala piirkond on ajalooliselt olnud väga oluline kalapüügipiirkond ja on seda tänaseni. Põhjusteks on ilmselt piirkonna suhteliselt tihe asustus ja nii mereliste kui ka mageveeliikide arvukus; mõnede liikide jaoks on Kura kurk ka oluline rändetee. Viimaste osas tuleks kindlasti esile tõsta räime. Eesti vetes esineb niinimetatud „avamereräim“ ja „laheräim“, kelle varude hindamine ja majandamine (kasutuskvootide määramine) toimub eraldi. „Laheräime“ all mõeldakse aastaringselt Liivi lahes elutsevat räime, avamereräim aga sooritab kudemisrändeid avamerest Liivi lahes olevatele kudealadele. Kuulsaim ja olulisim sellistest kudealadest on Pärnu laht, kus kevadise kuderäime püügiga seisevnotadega tegeleb palju kalureid, kellele see on aasta kõige olulisemaks sissetulekuallikaks.

Kuna hoiuala on mõõtmetelt väga suur, siis on selles esindatud küllaltki erinevad elupaigad – rannalähedased (näiteks Sõrve poolsaare ranna-alad) ja ka väga avamerelised (Sõrve poolsaarest edelasse jääv Läti vetega piirnev ala). Viimased on eelkõige olulised pelaagilistele liikidele (räim, kilu, mingil määral ka tursk), kelle arvuka esinemise tõttu on hoiualal võrreldes teiste Eesti rannikumere aladega suhteliselt väga oluline traalpüük. Traalpüügi jaoks olulisi alasid esineb seejuures nii Liivi lahes kui Kura kurgust lääne pool.

Kura kurk on peamine laevatee Liivi lahest Läänemerre. Läbi selle kulgevad olulised ja tiheda liiklusega laevateed Riiga, Pärnusse ja teistesse väiksematesse Liivi lahe sadamatesse nii Eestis kui Lätis.

2 KURA KURGU LOODUSKAITSELISELT OLULISEMAD KALALIIGID

LOODUSDIREKTIIVI LISADES NIMETATUD LIIGID

Kura kurgu hoiualal on registreeritud 8 Euroopa Liidu (EL) loodusdirektiivi lisadesse kantud kalaliiki. Liikide loetelu ja suhteline esinemissagedus 4-pallilise skaala alusel on toodud tabelis 1.

Loodusdirektiivi lisasse II on kantud liigid, kelle kaitseks EL liikmesriigid peavad moodustama spetsiaalsed loodusalad, et luua neil konkreetsete liikide ökoloogilistele nõudmistele vastavad tingimused. Loodusaladel ei tohi kõnealuste liikide elutingimused halveneda, ka ülemäärane häirimine peab olema välistatud. Samas võib esineda olukordi, kus vajalikus piirkonnas on juba vajaliku kaitsereežiimiga kaitseala olemas. Sellisel juhul ei ole täiendava kaitseala loomine vajalik.

Loodusdirektiivi IV lisa sisaldab ranget kaitset vajavaid liike, millele pole küll vaja määrata loodusalasid, kuid iga liikmesriik peab neid kaitsma nende looduslikul levikualal. Rangelt kaitstavate liikide puhul on keelatud neid tahtlikult püüda. Loodusdirektiivi IV lisa nimetatud kalaliikidest esineb Eestis vaid atlandi tuur. Tegelikult puuduvad selle liigi esinemise kohta viimaste aastate jooksul üldse kindlad andmed.

Tabel 1. Kura kurgus registreeritud loodusdirektiivi lisadesse kantud kalaliigid. Arvukus vastavalt järgmisele skaalale: 1 – väga haruldane; 2 – haruldane; 3 – tavaline; 4 – arvukas.

Liik	Ladinakeelne nimi	Kantud lisadesse	Arvukus
Hink	<i>Cobitis taenia</i>	II	2
Jõesilm	<i>Lampetra fluviatilis</i>	II, V	3
Lõhi	<i>Salmo salar</i>	II, V	3
Merisiig	<i>Coregonus lavaretus</i>	V	4
Merisutt	<i>Petromyzon marinus</i>	II	1
Tuur (Atlandi tuur)	<i>Acipenser sturio</i>	II, IV	1
Vinträim	<i>Alosa fallax</i>	II, V	1
Võldas	<i>Cottus gobio</i>	II	4

Loodusdirektiivi V lisa sisaldab majanduslikku huvi pakkuvaid liike, näiteks töõnduskalasad ja jahilukeid. Liikmesriigi kohus on jälgida, et liikide majanduslik kasutamine ei ohustaks nende püsimist: kui mõne liigi arvukus hakkab märgatavalt langema või asurkonna seisund millegipärast halveneb, võib ja peab riik piirama selle kasutamist. Loodusdirektiivi V lisa kalaliikide kaitseks võib riik kehtestada ajutisi piiranguid ning reguleerida püügi viise ja kohaldada kalapüügieskirju nii, et need soodustaksid asurkondade säilimist, kehtestada püügilubade või kvootide süsteemi ning reguleerida selliste kalaliikide turustamist.

Allpool on toodud liikide kaupa ülevaade olulisematest teemadest: 1) liigi arvukuse ja seisundi hinnang nii Kura kurgu hoiuala kui mujal Eestis, 2) juhul kui liiki esineb, siis selle

sotsiaal-majanduslik väärtus, 3) liigi peamised ohutegurid ning 4) kaitse vajadus ja võimalikkus.

ATLANDI TUUR

Arvukuse ja seisundi hinnang

Atlandi tuur on Eesti kõige ohustatum ja haruldasem kalaliik. Samas on liik mõnede autorite arvates sisuliselt hävinud kogu oma ajaloolisel levialal. Ka optimistlikud hinnangud arvavad et Läänemeres on kindlasti alla tuhande tuura. Kura kurgule kõige lähem piirkond, kust Eestist viimati tuur püüti, on Väinameri, kust aastal 1996 tabati üks isend. Tegu oli Eestist läbi aegade püütud suurima isendiga. Kura kurgu hoiuala lähikonnast, Liivi lahest on teada 6 tuura püügi juhtu. Liigi praegune esinemine ja arvukus on teadmata. Eestis kuulub tuur III kaitsekategooriasse.

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Ajalooliselt on atlandi tuur olnud suuremas osas oma levilas väärtuslik püügikala. Eriti hinnatud on olnud tuura mari. Tänapäeval kasutatakse kalakasvatases lähedasi liike, näiteks siberi tuura, kelle leiud Eesti vetest on viimastel aastatel saagenud (kaluritel on sageli raskusi liikide eristamisega). Harulduse tõttu atlandi tuur tänapäeval mingit kalanduslikku tähtsust ei oma.

Ohutegurid

Atlandi tuur on siirdekala. Meie vetes esinenud tuura peamised koelmud asusid arvatavasti Lääne-Euroopa Läänemere ja Põhjamere suuremates jõgedes (näiteks Saksamaal). Arvukuse languse peamiseks põhjuseks on liigi ajalooliste koelmualade kvaliteedi katastroofiline langus, mistõttu sigimine pole valdavalt enam võimalik.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Atlandi tuura Kura kurgu hoiualal otseselt kaitsta ei ole võimalik, mistõttu mingeid kaitsemeetmeid ei ole vaja rakendada. Siiski on oluline tagada kalurite teadlikkus, et väga vahetõenäolise kuid siiski võimaliku kalapüünistesse sattumise korral isend vabastataks.

HINK

Arvukuse ja seisundi hinnang

Hink kuulub nende loomaliikide hulka, kelle seisund Eestis on märgatavalt parem kui kogu Euroopas tervikuna. Kuigi tegu on peamiselt mageveekalaga, on hink samas Eesti riimveelises rannikumeres tüüpiline liik, olles kohati isegi väga arvukas. Kura kurgu hoiuala rannikumeres on liigile sobivat biotoopi, liivast ja mudast merepõhja, mitmel pool. Samas on hingule sobiva biotoobi osatähtsus kogu hoiuala lõikes ikkagi üsna väike. Kuigi väljavalitud uuringupunktidest hinku kasutatud meetodikaga ei tabatud, on tema esinemine hoiualal väga tõenäoline. Seda toetab ka asjaolu, et vahetult Kura kurgu hoiuala kõrval olevast Möldri lahest on hinku noodapüügil saadud.

Kalamajanduslik väärtus

Puudub.

Ohutegurid

Peamiseks ohuteguriks on keskkonna saastus ning ökosüsteemi suured muutused. Hingule sobivad mageveed ning riimveelised merelähed, seega on mõjutajaks eelkõige lokaalreostus.

Samas talub hink hästi mõõduka eutrofeerumisega kaasnevat veetaimestiku vohamist, sest liigi elupaigaks ongi eelkõige taimestikurohked madalad kaldaalad. Hink ei ole häirimise suhtes tundlik. Väikeste mõõtmete tõttu kalurite püünistesse praktiliselt ei satu.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele hingu kaitse meetmeid.

MERISIIG

Arvukuse ja seisundi hinnang

Eesti rannikumeres elaval siial on kaks vormi: mereskudev ja jõeskudev. Jõeskudev siig on Eestis tänapäeval suhteliselt arvukas, ent tema arvukus baseerub olulisel määral kunstlikul taastootmisel ning peamine osa selle vormi looduslikult sigivatest isenditest koeb Soome jõgedes. Kura kurgule lähim jõeskudeva siia koelmu asub Pärnu jões. Kuna liigile on kättesaadav vaid Sindi paisust allapoole jääv osa, on koelmu pindala ja tähtsus suhteliselt väike. Mereskudev siig on haruldasem ja ohustatud – Eesti rannavetes on jäänud vaid üksikud koelmud. Kura kurgu hoiualal on tänapäeval olemas mõlemad siivormid; jõeskudev siig on aga märksa arvukam. Lähimad senini elujõulised mereskudeva siia koelmud asuvad Kuusnõmme lahes Saaremaal ja Ruhnu saare rannavetes. Kura kurgu hoiualal on täiskasvanud isendite elutingimused küllalt head, ent sigimistingimused praktiliselt puuduvad.

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Ajalooliselt on merisiig Eestis olnud väga hinnatud ja oluline püügikala. See kehtib ka Kura kurgu hoiuala kohta. Samas, kui varem domineeris püükides mereskudev siig, siis tänaseks on see Kura kurgu hoiualal, just nagu ka Saaremaa põhja- ja lääneosas (ning mujal Eestis), asendunud Soome jõgedes kudeva vormiga.

Ohutegurid

Merisiig on Kura kurgu hoiualal elavatest looduskaitsealiselt olulistest kaladest ainus, kelle seisundit mõjutab märgatavalt ka kalapüük. Kura kurgu hoiualal pole siia koelmute kaitseks vaja luua kaitseeriimi. Laiemas kontekstis tuleb kindlasti tõdeda, et merisiia arvukuse langus viimase paarikümne aasta jooksul on tingitud eeskätt ikkagi meres toimuvatest muutustest, millest peamine on kudealade kinnikasvamine (eutrofeerumine). Niisiis on peamine oht merisiiale Läänemere üldine veekvaliteedi langus, mille vastu ei ole võimalik lokaalselt võidelda.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kõige olulisema ohuteguri (kudealade kinnikasvamine) vastu ei ole võimalik üheski piirkonnas eraldi võetuna midagi ette võtta. Ainukeseks mõjusaks kaitseks on riikidevahelised kokkulepped tagamaks Läänemere keskkonna seisundi halvenemise peatamine ja loodetavasti ka selle seisundi paranemine tulevikus. Selliseid kokkuleppeid valmistatakse ette peamiselt HELCOM'i raames. Oluliseks meetmeks on ka kudekarjade kaitse koelmutel, ent selles osas on vajalikud ja piisavalt efektiivsed meetmed kalapüügiseaduses ja selle alamaktides juba sätestatud (näiteks Kuusnõmme lahes ja Ruhnu saare ümbruses, kust ilmselt pärinevad enamik Kura kurgu hoiualal elavatest mereskudeva vormi isenditest).

LÕHI

Arvukuse ja seisundi hinnang

Lõhi on tänapäeval kõigis Läänemerega piirnevates riikides erilise tähelepanu all ning tema arvukuse taastamiseks tehakse märkimisväärseid rahalisi kulutusi. Sellel on olnud ka tulemusi, sest paljude jõgede asurkondade seisund on hea. Tänu sellele on Läänemeres võimalik läbi viia ka küllalt suuremastaabilist lõhepüüki. Kura kurgu hoiuala on lõhi täiskasvanud (s.t. mere-eluviisile üle läinud) isenditele tüüpiline elupaik, kuid lähikonnas (kogu Saaremaal ja Hiiumaal) puuduvad lõhe kudemiseks sobivad jõed. Lähimad kudejõed asuvad Soome lahes ning Liivi lahe Läti-poolsetes jõgedes.

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Lõhi on Eestis oluline saakobjekt nii kutselistele kui harrastuslikele kaluritele. Kura kurgu hoiualal on kalapüük küllalt intensiivne. Aastal 2007 püüti Kura kurgu hoiualal 317 kg lõhet; aasta hiljem olid registreeritud saagid kolmandiku võrra väiksemad (197 kg), ning aastal 2009 saadi 382 kg lõhet (tabel 2-4). Täpsed püügiandmed on muidugi tinglikud, sest küllalt sageli ei suuda kalurid eristada lõhet ja meriforelli.

Ohutegurid

Lõhe peamiseks ohuteguriks on kudemistingimuste halvenemine jõgedes. Eeskätt on negatiivne vee kvaliteedi langus, ent tõsist rolli mängib ka jõgede tammistamine. Kuna Kura kurgu hoiualal ja lähikonnas lõhe kudejõgesid pole, siis on kalapüük (nii kutseline kui ka harrastuslik) peamine ohutegur, mis võib antud piirkonnas lõhet ohustada.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele lõhe kaitse meetmeid.

MERISUTT

Arvukuse ja seisundi hinnang

Merisuti peamine levila asetseb Atlandi ookeani põhjapoolses osas. Läänemeres on see sõõrsuu liik väikesearvuline ja Eestisse satub vaid eksikülalisena. Liigi esinemist Kura kurgu hoiualal ei saa välistada, kuigi otseseid tõendeid merisuti esinemise kohta ei ole. Samas on püütakse peaaegu igal aastal mõni isend Liivi lahest (näiteks Pärnu piirkonnas, kus on intensiivne kalandus), kuhu arvatavasti merisutid rändavad läbi Kura kurgu läbides nii ka hoiuala.

Kalamajanduslik väärtus

Puudub

Ohutegurid

Peamiseks ohuteguriks on keskkonna saastus, eeskätt just kudejõgedes.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele merisuti kaitse meetmeid.

JÕESILM

Arvukuse ja seisundi hinnang

Jõesilm kuulub nende loomaliikide hulka, kelle seisund Eestis on märgatavalt parem kui kogu Euroopas tervikuna. Mõnel pool Euroopas on jõesilm jäänud nii väikesearvuliseks, et tema

kaitseks on vajalik moodustada hoiualasid, mistõttu liik on kantud Loodusdirektiivi II lisasse. Eestis on aga jõesilm kohati nii arvukas (näiteks Narva jõe piirkonnas), et tema töendusliku püügi lubamine on igati põhjendatud. Kura kurgu hoiualal on jõesilm arvatavasti üsna vähearvukas. Kuna selle liigi püüdmiseks meres pole olemas ühtegi efektiivset meetodit, ei ole täpse info saamine paraku võimalik. Mingil määral jääb selle liigi isendeid räime-kilu traalidesse, harva ka nakkevõrkudesse. Kirjanduse andmetel (Saat, Tambets & Kangur 2003: Fishes of Estonia) on Kura kurgu hoiualale kõige lähemad jõesilmu poolt sigimiseks kasutatavad jõed Pidula ja Punapea Saaremaal ning Pärnu, Rannametsa, Häädemeeste ja Lemme jõed, mis suubuvad Liivi lahte.

Kalamajanduslik väärtus

Eestis tervikuna oluline, kuid Kura kurgu hoiualal puudub. Põhjuseks see, et jõesilmu saab efektiivselt püüda vaid kudemisrändel jõgedes, kuid Kura kurgu hoiualale ei suubu ühtegi jõesilmu kudejõge.

Ohutegurid

Peamiseks ohuteguriks on keskkonna saastus, eeskätt just kudejõgedes.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele jõesilmu kaitse meetmeid.

VINTRÄIM

Arvukuse ja seisundi hinnang

Vinträim on Eestis tänapäeval haruldane siirdekala, kelle arvukus minevikus on olnud suurem. Kura kurgu hoiualal on vinträimed juhukülalised ja pärinevad ilmselt lõuna poolt, sest näiteks Neemeni jões Leedus on siiani säilinud kudev populatsioon.

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Tänapäeval Eestis mingit kalanduslikku tähtsust ei oma.

Ohutegurid

Peamiseks ohuteguriks on keskkonna saastus, eeskätt just kudejõgedes.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele vinträime kaitse meetmeid.

VÖLDAS

Arvukuse ja seisundi hinnang

Völdast on klassikaliselt peetud mageveekalaks, kes elutseb eeskätt puhtaveelistes kiirevoolulistest jõgedes. Viimastel aastakümnetel on aga selgunud, et liik on küllaltki arvukas ka Eesti riimveelises rannikumeres. Tänapäevase arusaama järgi on valitsev seisukoht, et Eesti magevetes ja meres elavad võldased kuuluvad kahte erinevasse liigisisesse rühmitusse ning on siia saanud eri ajal ja erinevaid rändeteid pidi. Kura kurgu hoiualal madalas rannavees on võldas arvukas ning seda piirkonda võib pidada tema tüüpiliseks elupaigaks Eesti rannikumeres. Aastal 2005 saadi mõned isendid katsepüükide käigus isegi noodaga (Lisa 1).

Kalamajanduslik väärtus

Puudub.

Ohutegurid

Peamiseks ohuteguriks on keskkonna saastus ning ökosüsteemi suured muutused. Võldas eelistab puhtaveelisi veekogusid, mistõttu rannikumere eutrofeerumine on liigile kindlasti kahjulik. Väikeste mõõtmete tõttu kalurite püünistesse praktiliselt ei satu, mistõttu kalandus ei ole ohutegur.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Võldase kaitse Eestis tuleb tagada eeskätt tema põhilistel elualadel magevetes. Vaja oleks täiendavaid teadusuuringuid, mis kinnitaks, et Lääne-Eesti saartel ja rannavetes olevad võldased kuuluvad Eesti mandriosa jõgedega võrreldes eri liigisisesse rühmitusse. Kui sellekohased viited osutuvad tõeks, siis tuleks tagada võldase kaitse ka rannikumeres. Samas on selle liigi kaitse meres tänaseks tõenäoliselt tagatud juba olemasolevate kaitsealadega, näiteks piirkonna läheduses on olemas Vilsandi rahvuspark kus võldas on samuti arvukas. Konkreetseid kaitsemeetmed (näiteks mingid piirangud kalandusele jne) ei ole võimalikud, sest Läänemeres on ainukeseks arvestatavaks ohuteguriks keskkonna saastumine ning eutrofeerumine, mille vastu lokaalselt võidelda ei ole võimalik. Väikeste mõõtmete tõttu tüüpilistesse kalapüügivahenditesse ei jää.

MUUD LOODUSKAITSELISELT OLULISED KALALIIGID

Lisaks Loodusdirektiivi lisades toodud liikidele esinevad Kura kurgu hoiualal veel mõned looduskaitsealist tähelepanu vajavad kalad. Nendeks on Eesti Punases Raamatus kategoorias „määratlemata” nimetatud nolgus, meripühvel, merihärg ja suurtobias ning Berni konventsiooni III lisas nimetatud väike mudil ja pisimudil. Kategooria „määratlemata” ei viita otsesele ohule, kuid kuna nõnda esile toodud liikide ohustatuse astet ei ole ebapiisavate arvukuse ja leviku andmete tõttu võimalik määratleda, siis tuleb nendesse suhtuda ettevaatusega ning üritada koguda senisest põhjalikumalt informatsiooni.

MERIHÄRG

Arvukuse ja seisundi hinnang

Merihärg on Atlandi ookeani põhjaosas ja Põhja-Jäämeres elav arktiline külmalembene meripuuiliste seltsi võldaslaste sugukonna esindaja. Lõuna pool on areaali piiriks juba Skandinaavia poolsaare lõunapiir, liiki ei esine isegi mitte Põhjamere keskosas. Merihärg on põhjalähedase eluviisiga ning vastandina nolgusele ja meripühvlile eelistab magedamat vett ja on eriti arvukas just Läänemere magedamates osades: Soome lahe idaosas ja Põhjalahes. Skandinaavias ja Venemaal esineb ka mõnedes sügavamates suvel kihistunud järvedes. Kura kurgu hoiualal vähearvukas, seirepüükide käigus on saadud vaid mõned üksikud isendid. Eestis on liik arvukas näiteks Käsmu lahes.

Kalamajanduslik väärtus

Eestis puudub.

Ohutegurid

Peamiseks ohuteguriks on keskkonna saastus. Kuna merihärg väldib sooja vett, siis suveks rändab valdavalt termokliini alla, kus võib esineda hapnikuvaegust. Merihärga tabatakse küllalt sageli kaaspuügina lõheliste võrgupüügil, kuna „ogalise” keha (eeskätt pea peal olevad

neli mügarat) tõttu takerdub kergesti nakkevõrkudesse. Samas on merihärg Kura kurgu hoiualal väga vähearvukas ja seega pole kaaspüük selles mereosas liigile ohtlik. Aastal 2008 jäi kalurite nakkevõrkudesse vaid ühe kilo jagu antud liigi esindajaid. Sellele eelneval ega ka järgneval aastal pole kalurid merihärja püüki üldse registreerinud.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele merihärja kaitse meetmeid.

MERIPÜHVEL

Arvukuse ja seisundi hinnang

Just nagu meripühvlile välimuselt sarnased nolgus ja merihärg, on ka see liik Atlandi ookeani ja sellega seotud merede külmalembene meripuugiliste seltsi võldaslaste sugukonna esindaja, keda iseloomustab põhjalähedane eluviis. Areaal on siiski märksa väiksem kui kahel eelmisel liigil; selle kese on Põhjameres ja Põhja-Jäämeres on liik levinud vaid Koola poolsaareni. Meripühvel ei kasva suureks, tema maksimummõõdud jäävad märgatavalt alla nii merihärjale kui nolgusele. Vastandina merihärjale ja sarnaselt nolgusele eelistab soolasemat vett ja on vähearvukas Läänemere magedamates osades: Soome lahe idaosas ja Põhjalahes. Kui nolgus on arvukas Lääne-Eestis ja merihärg Soome lahe kesk- ja idaosas, siis meripühvli arvukus on kõikjal Eestis madal. Kura kurgu hoiualal vähearvukas.

Kalamajanduslik väärtus

Eestis puudub.

Ohutegurid

Peamiseks ohuteguriks on keskkonna saastus. Kuna meripühvel väldib sooja vett, siis suveks rändab valdavalt termokliini alla, kus võib esineda hapnikuvaegust.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele meripühvli kaitse meetmeid.

MERIVARBLANE

Arvukuse ja seisundi hinnang

Eesti vetes on merivarblane merivarblaslaste sugukonda kuuluv selle perekonna ainus liik. Eesti vetes on liik suhteliselt tavaline. Merivarblane eelistab sügavamaid merepiirkondi, üldiselt on kala kinnitunud põhjasubstraadile 30-40 meetri sügavusel. Aprillist juunini tulevad merivarblasel madalamasse rannikuvette kudema. 2006. aasta kevadel saadi seirevõrkudega Kura kurgu hoiualalt paar selle liigi esindajat (tabel 5).

Kalamajanduslik väärtus

Eestis puudub. Läänemere lõunaosas on hinnatud selle liigi mari.

Ohutegurid

Peamiseks ohuteguriks on keskkonna saastus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele merivarblase kaitse meetmeid.

NOLGUS

Arvukuse ja seisundi hinnang

Nolgus on Atlandi ookeani põhjaosas ja Põhja-Jäämeres elav külmalembene meripuugiliste seltsi võldaslaste sugukonna esindaja. Liik on põhjalähedase eluviisiga. Läänemeres laialt levinud, kuid selle magedamates osades (Soome lahe idaosa ja Põhjalaht) suhteliselt vähearvukas. Madalates ja suvel kihistumata mereosades (näiteks Väinameri) puudub. Kura kurgu hoiualal on nolgus arvukas. Kura kurgu hoiualal on selle liigi arvukus arvatavasti märksa kõrgem, kui kahe teise lähedase liigi – merihärja ja meripühvli arvukus.

Kalamajanduslik väärtus

Eestis puudub.

Ohutegurid

Peamiseks ohuteguriks on keskkonna saastus. Kuna nolgus väldib sooja vett, siis suveks rändab valdavalt termokliini alla, kus võib esineda hapnikuvaegust. Nolgust tabatakse küllalt sageli kaaspüügina lõheliste võrgupüügil, kuna „ogalise” keha tõttu takerdub kergesti nakkevõrkudesse. Samas on nolgus arvukas ja puuduvad andmed, et kaaspüük oleks liigile ohtlik.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele nolguse kaitse meetmeid.

PISIMUDIL

Arvukuse ja seisundi hinnang

Pisimudil (vanema nimega pisimudilake) on ahvenlaste seltsi mudillaste sugukonna üks viiest esindajast Eestis. Tegemist on mõnedes merepiirkondades väga arvuka kalakesega, kelle roll suuremate kalade toiduobjektina on väga oluline. Kuigi liik on kantud Berni konventsiooni III lisasse, ei ole Eestis kuidagi tegemist ohustatud liigiga. Kura kurgu hoiuala litoraalis (liivased madalad alad) arvukas.

Kalamajanduslik väärtus

Otsene tähtsus puudub, ent pisimudil on väga oluline kui teiste kalade toiduobjekt; samas ka kui räimevastsete toidukonkurent.

Ohutegurid

Liik ei ole ohustatud.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele pisimudila kaitse meetmeid.

SUURTOBIAS

Arvukuse ja seisundi hinnang

Suurtobias on ahvenlaste seltsi tobiaslaste sugukonna üks kahest esindajast Eestis. Just nagu väike tobias ehk nigli on ka suurtobias pikliku rulja kehakujuga kala. Esineb valdavalt

madalas vees, enamasti liivapõhjal, ent on teada ka püüke mitmekümne meetri sügavuselt. Ökoloogia on suhteliselt tundmatu. Kura kurgu hoiualal tabati suurtobiat külmaveelisel perioodil läbi viidud käsinoodaga püükide käigus madalaveelises litoraalis 2006. aasta kevadel. Samuti on suurtobiat saadud soojaveelisel perioodil, aasta 2004 suvel. (lisa 1).

Kalamajanduslik väärtus

Puudub.

Ohutegurid

Liik ei ole ilmselt ohustatud, kuigi täpsem info arvukuse trendide ja ohustatuse kohta puudub.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele suurtobia kaitse meetmeid.

VÄIKE MUDIL

Arvukuse ja seisundi hinnang

Väike mudil (vanema nimega väike mudilake) on ahvenlaste seltsi mudillaste sugukonna üks viiest esindajast Eestis. Tegemist on mõnedes merepiirkondades väga arvuka kalakesega, kelle roll suuremate kalade toiduobjektina on väga oluline. Kuigi liik on kantud Berni konventsiooni III lisasse, ei ole Eestis kuidagi tegemist ohustatud liigiga. Kura kurgu hoiuala litoraalis (liivased madalad alad) arvukas, ent arvukus jääb siiski alla teisele lähedasele liigile - pisimudilale.

Kalamajanduslik väärtus

Otsene tähtsus puudub, ent väike mudil on väga oluline kui teiste kalade toiduobjekt; samas ka kui räimevastsete toidukonkurent.

Ohutegurid

Liik ei ole ohustatud.

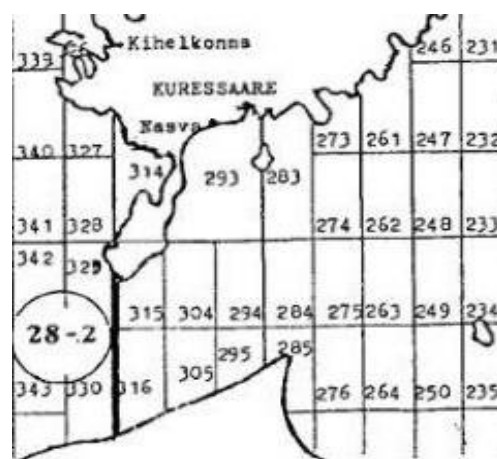
Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kura kurgu hoiualal ei ole võimalik ega vajalik võtta kasutusele väikese mudila kaitse meetmeid.

3 KURA KURGU HOIUALA KALANDUS

Saaremaa lõunarannik, kaasaarvatud Kura kurgu hoiuala piirkond, on ajalooliselt olnud väga oluline kalapüügipiirkond. Üheks põhjuseks on ilmselt selle piirkonna suhteliselt tihe asustatus. Lisaks mereliste kalaliikidele on Saaremaa lõunaosas ja ka lääneosas arvukalt madalaid ja mageveeliseid lahtesid, kus elab arvukalt selliseid rannakalandusele olulisi sihtliike nagu näiteks ahven ja haug; samuti esinevad karplased nagu särg ja säinas. Kolmandaks on Kura kurk oluline kalade rändetee. Näiteks varasuvisel kudemirändel olev tuulehaug asetus arvukuselt aastal 2007 lausa teisel kohal 15 tonniga (tabel 2). Tänapäeval on peamisteks püügivahenditeks Kura kurgu hoiualal erinevate suu kõrgustega ääremõrrad ning enamuse osa saagist moodustavad lest ja räim. Aastatel 2007 ja 2009 oli summaarne kalasaak kuni 100 tonni (tabel 2-4). Traalpüügi jaoks olulisimad liigid on räim ja kilu.

Tabelites 2-4 on esitatud Kura kurgu hoiuala kutselise rannapüügi ametlik statistika aastate 2007 – 2009 kohta (allikas: Eesti Kalanduse Infosüsteem). Kura kurgu hoiuala (ranges geograafilises mõttes) kalasaakide kohta ei ole võimalik informatsiooni saada. Eesti kalanduse infosüsteem talletab püüke niinimetatud „väikeruutude” kaupa. Kura kurgu hoiualale jäävad osaliselt 13 väikeruutu, kuid kõigis neis kutselised kalurid ei püüa, enamasti liigse kauguse tõttu rannikust. Sellest lähtuvalt on antud tabelite arvutused tehtud kuue alljärgneva rannalähedase väikeruudu põhjal: 283, 293, 304, 315, 328, 329 (joonis 1).

Joonis 1 .Kalapüügi väikeruudud.

Tabel 2. Kura kurgu hoiuala kutselise kalapüügi saagid (kg) aastal 2007 erinevate püügivahendite ja liikide kaupa.

KALA	avaveemõrd suu kõrgusega 3 m ja üle selle	kastmõrd	nakkevõrk	nakkevõrk silmasuuruseg a 48-72 mm	nakkevõrk silmasuuruseg a 73-120 mm	nakkevõrk silmasuuruseg a alla 48 mm	nakkevõrk silmasuuruseg a üle 120 mm	rivimõrd	ääremõrd suu kõrgusega 1 kuni 3 m	ääremõrd suu kõrgusega kuni 1 m	kokku
Ahven	2344		6	4756	269	182		108	4542	200	12406
Angerjas	673							239	548	63	1523
Viidikas										9	9
Haug	33			18	92		1	15	402	74	635
Hõbekoger				58	1			21			80
Karpkala					6						6
Kiisk			11	232	47			2	143	41	476
Koger	78			449	983	35	3	87	593	114	2342
Lest	4681	1012		730	2141	40		30	5763	603	14999
Linask				6					1		7
Luts	1			6	14	1		31	210	84	347
Lõhe	8			83	159		54		13		317
Meriforell	18			27	186		2		18		251
Merisiig	9			70	327		20		6		432
Meritint	17								394	116	527
Roosärg								2		15	17
Räim	1333	100		119	53	10631			3732	54	16022
Säinas				28	71				40	9	148
Särg	1776		45	3968	400	212		103	7541	427	14471
Tursk	79			15	28		6		34	1	163
Tuulehaug	550	13660			3	6			836	112	15167
Vikerforell					10				1		11
Vimb				1	1				1		3
kokku	11599	14772	62	10565	4790	11107	86	638	24817	1922	80357

Tabel 3. Kura kurgu hoiuala kutselise kalapüügi saagid (kg) aastal 2008 erinevate püügivahendite ja liikide kaupa.

KALA	avaveemõrd suu kõrgusega 3 m ja üle selle	kastmõrd	nakkevõrk	nakkevõrk silmasuurusega 48-72 mm	nakkevõrk silmasuurusega 73-120 mm	nakkevõrk silmasuurusega alla 48 mm	nakkevõrk silmasuurusega üle 120 mm	rõvimõrd	õngejada (100 konksu)	ääremõrd suu kõrgusega 1 kuni 3 m	ääremõrd suu kõrgusega kuni	kokku
Ahven	1107	5	19	1766	88	216		32		3602	149	6984
Angerjas	431				2			139	2	419	34	1027
Emakala								2				2
Haug	19	2	265	10	94					474	66	929
Höbekoger	19	5	163	153	238		5	43		168	106	899
Karpkala										1		1
Kiisk	196		4	82	6			10		462	117	876
Koger					24			0		5	1	30
Koha										1		1
Latikas			3							8		11
Lest	3642	33	665	815	2197	57		18	10	4977	655	13068
Linask				2						1		3
Luts				1	2			12		63	21	99
Löhe	23		14	51	65		7			26	11	197
Meriforell	4		43	10	118					45	18	237
Merihärg				1								1
Merisiig	2	1	56	46	174	1				8		288
Meritint	12			4						575	361	952
Merivarblane				1								1
Räim	493		75	129	62	5624				1525	246	8153
Säinas	1		14	5	47					77	2	146
Särg	894	10	438	1568	127	100		38		4026	441	7641
Tursk	193		26	37	76		4			124	8	468
Tuulehaug	4									8		12
Vikerforell			2		7					0	3	12
Vimb	10		4	2	2					4	0	22
kokku	7049	56	1789	4681	3328	5997	16	293	12	16599	2238	42058

Tabel 4. Kura kurgu hoiuala kutselise kalapüügi saagid (kg) aastal 2009 erinevate püügivahendite ja liikide kaupa (v.a. kastmõrraga püütud räim).

KALA	avaveemõrd suu kõrgusega 3 m ja üle selle	kastmõrd	nakkevõrk	põhjanoot ehk mutnik	rivimõrd	õngejada (100 konksu)	ääremõrd suu kõrgusega 1 kuni 3 m	ääremõrd suu kõrgusega kuni 1 m	kokku
Ahven	726		3025		60		1730	65	5606
Angerjas	551		5		173	3	453	52	1236
Emakala			0		23				23
Haug	13		222		5		554	80	873
Höbekoger	30		1758		67		952	116	2923
Kiisk			263				204	4	471
Lest	3385	1	1851	28200	32	8	3958	582	38016
Linask	15		6				33		54
Luts	1		2		1		102	11	117
Lõhe	50		324				9		382
Meriforell	17		394				58	8	476
Merihärg			1						1
Merisiig			248				8		256
Meritint	6		7				260	173	446
Nurg			6						6
Räim	6474		3106				6815	28	16423
Säinas	5		223				106	6	340
Särg	2673	6	4048	6700	29	2	4868	310	18636
Tursk	71		110				136	2	318
Tuulehaug	3693	6447	30			25	2699	10	12904
Vikerforell			3				3		6
Vimb	1		6				2		9
kokku	17709	6454	15637	34900	388	38	22950	1446	99522

Tabel 5. Seirepüügi kalasaagid liikide ja alade kaupa 2006 aasta mais.

KALA	Mõntu	Tehumardi	Kokku
Emakala	4		4
Höbekoger	28	3	31
Kammeljas	1		1
Kiisk	2	35	37
Kilu		1	1
Lest	95	31	126
Meriforell	1		1
Meritint	7	27	34
Merivarblane	2		2
Räim	71	117	188
Särg	64	16	80
Teib	2		2
Tursk	1		1
Viidikas	79	4	83
Vimb		1	1
Kokku	357	235	592

4 KURA KURGU HOIUALA KALANDUSE KAASPÜÜK

Kõikjal Eestis kaasneb kalurite tegevusega paratamatult suuremal või vähemal määral ka tahtmatu mereimetajate ja -lindude kaaspüük. Kui hüljeste suremus leiab aset peaaegu ainult mõrdades, siis merelinnud hukuvad valdavalt nakkevõrkudes. Kura kurgu hoiualal on mõrrapüügi surve väga suur. Aastatel 2007 ja 2008 said kutselised kalurid üle 60 % saagist mõrdadest (arvestatud vaid rannapüüki mitte traalpüüki, ent traalpüügiga lindude ja imetajate kaaspüüki ei kaasne). Imetajate kaaspüügi kohta on vaid üksikuid teateid, kuid arvestades üsnagi suurt püügikoormust Kura kurgu hoiualal, võib eeldada, et mereimetajate kaaspüük selles piirkonnas võib olla siiski arvestatav ohutegur mõne liigi populatsioonile.

Mitmed senini läbi viidud uuringud on näidanud, et merelindude kaaspüük on Läänemere põhjaosas kõige suurem oktoobrist aprillini, mil hukuvad eeskätt talvituvad sukelpardid. Eesti kalurite võrkudes kõige suuremal määral hukkuvaks linnuliigiks on sealjuures aul (kes moodustab näiteks Soome lahes üle kolmveerandi kõigist hukkuvatest lindudest) ja kõige ohtlikumaks piirkonnaks Soome laht. Vastavalt Eesti Mereinstituudi kaaspüügi uuringutele järgnevad aulile Soome lahes tuttvalt, kormoran, tuttpütt ja hahk. Paar leidu on teada ka järvekauri, jääkoskla ja krüüsli kohta ning üks algi kohta. Kuigi Soome lahes on külmaveelisel perioodil lindude nakkevõrkudes hukkumine suhteliselt sage, tuleb siiski nentida, et võrgupüügi koormus on viimasel kümnendil siiski vähenenud.

Kura kurgu piirkonna kalanduse kaaspüügi uuringud andsid tulemuse, et linde hukub selles piirkonnas suhteliselt vähe. Samas on teada Kura kurgu hoiuala olulisus mõnede linnuliikide rändele, sest Kura kurk on nn pudelikaela-ala rändeteel. Eriti oluline on piirkond eelkõige auli, must- ja tõmmuvaera, väikekajaka, kauride ja krüüsli kaitse seisukohalt. Kura kurk on üks tõmmuvaera tähtsaimad talvituspaiku Euroopas. Looduskaitiseliselt olulisemateks kaaspüüki sattuda võivateks liikideks ongi vaerad ja kaurid.

5 KOKKUVÕTE

Kura kurgu hoiuala on Eesti rannikumere teiste hoiualadega võrreldes üsnagi omapärane piirkond, sest rannast kaugemale jääv avamerekomponent on suhteliselt väga suur. Tegemist on tuultele avatud alaga, kus elavad nii avamerelised ja soolalembesed kui ka mageda vee lembesed kalaliigid. Tuleb tõdeda, et Kura kurgu hoiuala ei ole ühelegi looduskaitseliselt olulisele kalaliigile tänapäeval kriitilise tähtsusega elupaik. Alal esineb Loodusdirektiivi II lisa liiki võldast (ja tõenäoliselt ka hinku) ning V lisa liiki merisiiga, kuid nende liikide kaitse on Eestis tagatud juba olemasolevate kaitsealadega, mistõttu Kura kurgu hoiualal ei ole tarvis kasutusele võtta spetsiaalseid täiendavaid kaitsemeetmeid.

Kura kurgu hoiuala akvatoorium on ajalooliselt olnud väga oluline kalapüügipiirkond ning on seda tänaseni. Tänapäeval on peamisteks püügivahenditeks Kura kurgu hoiualal erinevate suukõrgustega ääremõrrad ning 2009. aastal saadi suuri lestasaake ka põhjanoodaga. Aastate lõikes moodustavad enamuse osa saagist lest ja räim.

Teataval määral võib kalurite tegevusega kaasneda tahtmatut veelindude ja mereimetajate kaaspüüki. Hüljeste suremus leiab aset mõrdades ning merelinnud hukuvad valdavalt nakkevõrkudes.

6 LISA 1. NOODAPÜÜGID MÕNTUS SOOJA- JA KÜLMAVEELISEL PERIOODIL

Tabatud liigid ja nende arvukus 12-l järjestikusel noodatõmbel (23.-24.07.2004).

Liik	00.00	02.00	04.00	06.00	08.00	10.00	12.00	14.00	16.00	18.00	20.00	22.00	Kokku	
Räim <i>Clupea harengus</i>		2	1										3	
Särg <i>Rutilus rutilus</i>		3	5										8	
Rünt <i>Gobio gobio</i>		1											1	
Viidikas <i>Alburnus alburnus</i>		6	18	17				4			3	6	54	
Tuulehaug <i>Belone belone</i>								1					1	
Ogalik <i>Gasterosteus aculeatus</i>		7	25	35	17	36	14	14	8	8	26	8	7	205
Luukarits <i>Pungitius pungitius</i>			2	3	14		8	3	5	6	2	3		46
Madunõel <i>Nerophis ophidion</i>		5	1	1				1	1	2	2			13
Emakala <i>Zoarces viviparus</i>		5	1	5	1			1				1	4	18
Väike tobias <i>Ammodytes tobianus</i>				57				3	2		215		1	278
Suurtobias <i>Hyperoplus lanceolatus</i>					1	2								3
Väike mudil <i>Pomatoschistus minutus</i>		6	2	1	1	1		1		1				13
Pisimudil <i>Pomatoschistus microps</i>		46	44	24	2	1	2	4	2		2	3	1	131
Lest <i>Platichthys flesus</i>		3	3	3				1	1	1	3	1		16
Kokku	84	102	146	36	40	24	28	24	18	250	19	19	790	

Tabatud liigid ja nende arvukus 12-l järjestikusel noodatõmbel (13.-14.07.2005).

Liik	00.00	02.00	04.00	06.00	08.00	10.00	12.00	14.00	16.00	18.00	20.00	22.00	Kokku
Särg <i>Rutilus rutilus</i>	10	14	1	3	1	5	3	34	1	1	4	3	80
Rünt <i>Gobio gobio</i>				1	3	3		1		2		9	19
Nurg <i>Blicca bjoerkna</i>												1	1
Viidikas <i>Alburnus alburnus</i>	55	15				1	6		2	23	8	34	144
Ogalik <i>Gasterosteus aculeatus</i>	30	28	37	51	34	29	25	18	14	103	104	48	521
Luukarits <i>Pungitius pungitius</i>	21	49	35	32	30	14	17	10	10	20	37	13	288
Madunõel <i>Nerophis ophidion</i>			2								1		3
Must mudil <i>Gobius niger</i>	1	1								1			3
Väike mudil <i>Pomatoschistus minutus</i>				1									1
Pisimudil <i>Pomatoschistus microps</i>	5	10	5	2	2		1	1	2			1	29
Võldas <i>Cottus gobio</i>			1	1	1								3
Lest <i>Platichthys flesus</i>	3	2	4		4	2	1	1	2				19
Kokku	125	122	84	90	74	54	53	65	31	150	154	109	1111

Tabatud liigid ja nende arvukus 12-l järjestikusel noodatõmbel (3.-4.05.2006).

Liik	00.00	02.00	04.00	06.00	08.00	10.00	12.00	14.00	16.00	18.00	20.00	22.00	Kokku	
Räim <i>Clupea harengus</i>				3	6		1				6	9	16	41
Kilu <i>Sprattus sprattus</i>							1						1	
Meritint <i>Osmerus eperlanus</i>		1					1	1					3	
Särg <i>Rutilus rutilus</i>		9	6	6		4	2	2	1	2	1		34	
Rünt <i>Gobio gobio</i>		2	1	3							1		8	
Viidikas <i>Alburnus alburnus</i>		10	2										12	
Ogalik <i>Gasterosteus aculeatus</i>		29	39	93	98	77	99	170	170	160	124	148	53	1260
Luukarits <i>Pungitius pungitius</i>		6	11	4		11	24	13	29	14	16	6	6	140
Emakala <i>Zoarces viviparus</i>		7	4	4						1			2	18
Väike tobias <i>Ammodytes tobianus</i>			1		50	11	10	3	4	3	44	24	3	153
Suurtobias <i>Hyperoplus lanceolatus</i>						2	2							4
Väike mudil <i>Pomatoschistus minutus</i>		3	5	1	2						1			12
Pisimudil <i>Pomatoschistus microps</i>		2	2	1	1	2	2	3	2	1			7	23
Lest <i>Platichthys flesus</i>		34	28	14	6	2	3	1	8	5	6	4	9	120
Kokku	103	99	129	163	109	145	193	214	186	199	191	98	1829	

7 LISA 2. KURA KURGU HOIUALA KALADE SÜSTEMAATILINE NIMESTIK

Allpool on esitatud Eesti kalade süstemaatiline nimestik. Sõrendatult ja allajoonitult on toodud liigid, kelle esinemine kas laiemalt Kura kurgu hoiualal või siis kitsamalt püügiruutudes 283, 293, 304, 315, 328, 329 tõestatud. Liikide esinemise tõestuseks on peetud nende tabamist teaduslike seirepüükide ja/või käsinoopüükide abil või siis nende registreeritud saaki kutselise kalanduse infosüsteemis. Iga liigi järel on esitatud arvukuse hinnang (eksperthinnang) Kura kurgu hoiualal vastavalt alltoodud skaalale:

0 – liik Kura kurgu piirkonnas teadaolevalt puudub (põhjuseks võib olla liigi väga väike arvukus ka mujal Eesti Läänemere osas või siis näiteks peaaegu täielikult mageveeline eluviis).

1 – liiki on Kura kurgu hoiualal tabatud vaid juhuslikult, s.t. eksikülalisena.

2 – liik on Kura kurgu hoiualal haruldane või vähearvukas

3 – liik on Kura kurgu hoiualal sage või arvukas

Ülemklass: LÕUATUD, *AGNATHA*

Klass: *Pteraspodomorphi*

I selts: SUTILISED, *PTEROMYZONTIFORMES*

1. sugukond: Silmlased, *Petromyzonidae*

1.	Merisutt,	<i>Petromyzon</i>	<i>marinus</i>	L.	-1
2.	Jõesilm,	<i>Lampetra</i>	<i>fluviatilis</i>	(L.)	- 2
3.	Ojasilm,	<i>Lampetra planeri</i>	(Bloch)	-	0

Ülemklass: LÕUGSUUSED, *GNATHOSTOMATA*

Klass: Kiiruimsed, *Actinopterygii*

II selts: TUURALISED, *ACIPENSERIFORMES*

1. sugukond: Tuurlased, *Acipenseridae*

1. Tuur, *Acipenser sturio* L. - 1

III selts: HEERINGALISED, *CLUPEIFORMES*

2. sugukond: Heeringlased, *Clupeidae*

2.	<u>Räim,</u>	<i>Clupea</i>	<i>harengus</i>	<i>membras</i>	<u>L.</u>	-	3
3.	<u>Kilu,</u>	<i>Sprattus</i>	<i>sprattus</i>	<i>balticus</i>	(Schneider)	-	3
4. Vinträim, *Alosa fallax* (Lacépède) - 1
-

3. sugukond: Ansoovislased, *Engraulidae*

5. Ansoovis, *Engraulis engrasicholus* (L.) - 0
-

IV selts: LÕHELISED, *SALMONIFORMES*

4. sugukond: Lõhilased, *Salmonidae*

6.	<u>Lõhi,</u>	<i>Salmo</i>	<i>salar</i>	<u>L.</u>	-	2		
7.	<u>Meriforell,</u>	<i>Salmo</i>	<i>trutta</i>	<i>trutta</i>	<u>L.</u>	-	3	
7a.	Jõeforell,	<i>Salmo</i>	<i>trutta</i>	<i>trutta</i>	<i>morpha fario</i>	L.	-	0
8.	Vikerforell,	<i>Oncorhynchus</i>	<i>mykiss</i>	(Walbaum)	-	0		
9.	Rääbis,	<i>Coregonus</i>	<i>albula</i>	(L.)	-	0		
10.	Peled,	<i>Coregonus</i>	<i>peled</i>	(Gmelin)	-	0		
11.	<u>Merisiig,</u>	<i>Coregonus</i>	<i>lavaretus</i>	<i>lavaretus</i>	(L.)	-	3	
11a.	Peipsi siig,	<i>Coregonus</i>	<i>lavaretus</i>	<i>maraenoides</i>	Poljakow	-	0	
12. Harjus, *Thymallus thymallus* (L.) - 0
-

5. sugukond: Tintlased, *Osmeridae*

13.	<u>Meritint,</u>	<i>Osmerus</i>	<i>eperlanus</i>	<i>eperlanus</i>	(L.)	-	3
- 13a. Peipsi tint, *Osmerus eperlanus eprlanus morpha spirinchus*(Pallas) - 0
-

6. sugukond: Hauglased, *Esocidae*

14. Haug, *Esox lucius* L. - 2
-

V selts: ANGERJALISED , *ANGUILLIFORMES*

7. sugukond: Angerlased, *Anguillidae*

15. Angerjas, *Anguilla anguilla* (L.) - 3
-

VI selts: KARPALALISED, *CYPRINIFORMES*

8. sugukond: Karpkalalased, *Cyprinidae*

16.	Särg,	<i>Rutilus</i>	<i>rutilus</i>	<i>rutilus</i>	(L.)	-	3
17.	Teib,	<i>Leuciscus</i>	<i>leuciscus</i>	<i>leuciscus</i>	(L.)	-	2
18.	Turb,	<i>Leuciscus</i>	<i>cephalus</i>	<i>cephalus</i>	(L.)	-	0
19.	Säinas,	<i>Leuciscus</i>	<i>idus</i>	<i>idus</i>	(L.)	-	2
20.	Lepamaim,	<i>Phoxinus</i>	<i>phoxinus</i>	<i>phoxinus</i>	(L.)	-	0
21.	Roosärg,	<i>Scardinius</i>	<i>eruthrophthalmus</i>	<i>eruthrophthalmus</i>	(L.)	-	2
22.	Tõugjas,	<i>Aspius</i>	<i>aspius</i>	<i>aspius</i>	(L.)	-	0
23.	Mudamaim,	<i>Leucaspius</i>	<i>delineatus</i>	<i>delineatus</i>	(Heckel)	-	0
24.	Linask,	<i>Tinca</i>	<i>tinca</i>	<i>tinca</i>	(L.)	-	2
25.	Rünt,	<i>Gobio</i>	<i>gobio</i>	<i>gobio</i>	(L.)	-	3
26.	Viidikas,	<i>Alburnus</i>	<i>alburnus</i>	<i>alburnus</i>	(L.)	-	2
27.	Tippviidikas,	<i>Alburnoides</i>	<i>bipunctatus</i>	<i>bipunctatus</i>	(Bloch)	-	0
28.	Nurg,	<i>Blicca</i>	<i>bjoerkna</i>	<i>bjoerkna</i>	(L.)	-	2
29.	Latikas,	<i>Abramis</i>	<i>brama</i>	<i>brama</i>	(L.)	-	2
30.	Vimb,	<i>Vimba</i>	<i>vimba</i>	<i>vimba</i>	(L.)	-	2
31.	Nugakala,	<i>Pelecus</i>	<i>cultratus</i>	<i>cultratus</i>	(L.)	-	0
32.	Koger,	<i>Carassius</i>	<i>carassius</i>	<i>carassius</i>	(L.)	-	2
33.	Hõbekoger,	<i>Carassius</i>	<i>auratus</i>	<i>gibelio</i>	(Bloch)	-	3
34.	<u>Karpkala (sasaan), <i>Cyprinus carpio</i> L. - 0</u>						

9. sugukond: Hinklased, *Cobitidae*

35.	Hink,	<i>Cobitis</i>	<i>taenia</i>	<i>taenia</i>	L.	-	2
36.	<u>Vingerjas, <i>Misgurnus fossilis</i> (L.) - 0</u>						

10. sugukond: *Balitoridae*

37.	<u>Trulling, <i>Nemacheilus barbatulus barbatulus</i> (L.) - 0</u>						

VII selts: SÄGALISED, *SILURIFORMES*

11. sugukond: Sägälased, *Siluridae*

38.	<u>Säga, <i>Silurus glanis</i> L. - 0</u>						

VIII selts: TUULEHAUGILISED, *BELONIFORMES*

11. sugukond: Tuulehauglased, *Belonidae*

39. **Tuulehaug, *Belone belone* (L.)** - 3

IX selts: TURSALISED, *GADIFORMES*

12. sugukond: Tursklased, *Gadidae*

40.	<u>Luts,</u>	<u><i>Lota</i></u>	<u><i>lota</i></u>	<u><i>lota</i></u>	<u>(L.)</u>	-	2
41.	Pollak,	<i>Pollachius</i>	<i>pollachius</i>		(L.)	-	0
42.	<u>Tursk, <i>Gadus morhua callarias</i> L.</u> - 3						

13. sugukond: *Phycidae*

43. Neljapoiseluts, *Rhinonemus cimbrius* (L.) - 0

X selts: OGALIKULISED, *GASTROSTEIFORMES*

14. sugukond: Ogaliklased, *Gasterosteidae*

44.	<u>Ogalik,</u>	<u><i>Gasterosteus</i></u>	<u><i>aculeatus</i></u>	<u>L.</u>	-	3	
45.	<u>Luukarits,</u>	<u><i>Pungitius</i></u>	<u><i>pungitius</i></u>	<u><i>pungitius</i></u>	<u>(L.)</u>	-	3
46.	<u>Raudkiisk, <i>Spinachia spinachia</i> (L.)</u> - 2						

15. sugukond: Merinõellased, *Syngnathidae*

47.	<u>Madunõel,</u>	<u><i>Nerophis</i></u>	<u><i>ophidion</i></u>	<u>(L.)</u>	-	3
48.	Merinõel, <i>Syngnathus typhle</i> (L.) - 2					

XI selts: AHVENALISED, *PERCIFORMES*

16. sugukond: Ahvenlased, *Percidae*

49.	<u>Koha,</u>	<u><i>Stizostedion</i></u>	<u><i>lucioperca</i></u>	<u>(L.)</u>	-	2
50.	<u>Ahven,</u>	<u><i>Perca</i></u>	<u><i>fluviatilis</i></u>	<u>L.</u>	-	3
51.	<u>Kiisk, <i>Gymnocephalus cernus</i> (L.)</u> - 3					

17. sugukond: Ridakalalased, *Stichaeidae*

52. Suttlimusk, *Lumpenus lampretaeformis lampretaeformis* (Walbaum) - 0

18. sugukond: Vöikalalased, *Pholidae*

53. Vöikala, *Pholis gunnellus* (L.) - 0

19. sugukond: Emakalalased, *Zoarcidae*

54. **Emakala, *Zoarces viviparus* (L.)** - 3

20. sugukond: Tobiaslased, *Ammodytidae*

55. **Väike tobias e. nigli, *Ammodytes tobianus* (L.)** - 3

56. **Suurtobias, *Hyperoplus lanceolatus* (Le Sauvage)** - 3

21. sugukond: Mudillased, *Gobiidae*

57. **Must mudil, *Gobius niger* L.** - 3

58. **Väike mudil, *Pomatoschistus minutus minutus* (Pallas)** - 3

59. **Pisimudil, *Pomatoschistus microps microps* (Kröyer)** - 3

60. Kirjumudil, *Coryphopterus flavescens* (Fabricius) - 0

22. sugukond:, *Trichiuridae*

61. **Makrell, *Scomber scombrus* L.** - 0

23. sugukond: Mõõkkalalased, *Xiphiidae*

62. Mõõkkala, *Xiphias gladius* L. - 0

XII selts: MERIPUUGILISED, *SCORPAENIFORMES*

24. sugukond: Völdaslased, *Cottidae*

63. **Merihärg, *Trigloporus quadricornis quadricornis* (L.)** - 2

64. **Nolgus, *Myoxocephalus scorpius scorpius* (L.)** - 3

65. **Meripühvel, *Taurulus bubalis* (Euphrasen)** - 3

66. **Völdas, *Cottus gobio* L.** - 3

25. sugukond: Merivarblaslased, *Cyclopteridae*

67. **Merivarblane, *Cyclopterus lumpus* L.** - 3

26. sugukond: Pullukalalased, *Liparidae*

68. Pullukala, *Liparis liparis barbatus* Ekström - 0

XIII selts: LESTALISED, *PLEURONECTIFORMES*

27. sugukond: Kammellased, *Scophthalmidae*

69. **Kammeljas, *Scophthalmus maximus* (L.)** - 3

28. sugukond: Lestlased, *Pleuronectidae*

70.	Soomuslest,	<i>Limanda</i>	<i>limanda</i>	(L.)	-	0
71.	Merilest,	<i>Pleuronectes</i>	<i>platessa</i>	(L.)	-	0
72.	<u>Lest, <i>Platichthys flesus trachurus</i> (Duncker)</u> - 3					

LISA 6. KURA KURGU HOIUALA MERE-ELUPAIKADE JA PÕHJAEJUSTIKU ÜLEVAADE

Hinnangud kaitsekorralduskavade jaoks ESTMAR projekti raames

Kura kurgu hoiuala mere-elupaikade ja põhjaelustiku ülevaade

Koostaja: Tiia Möller, TÜ Eesti Mereinstituut

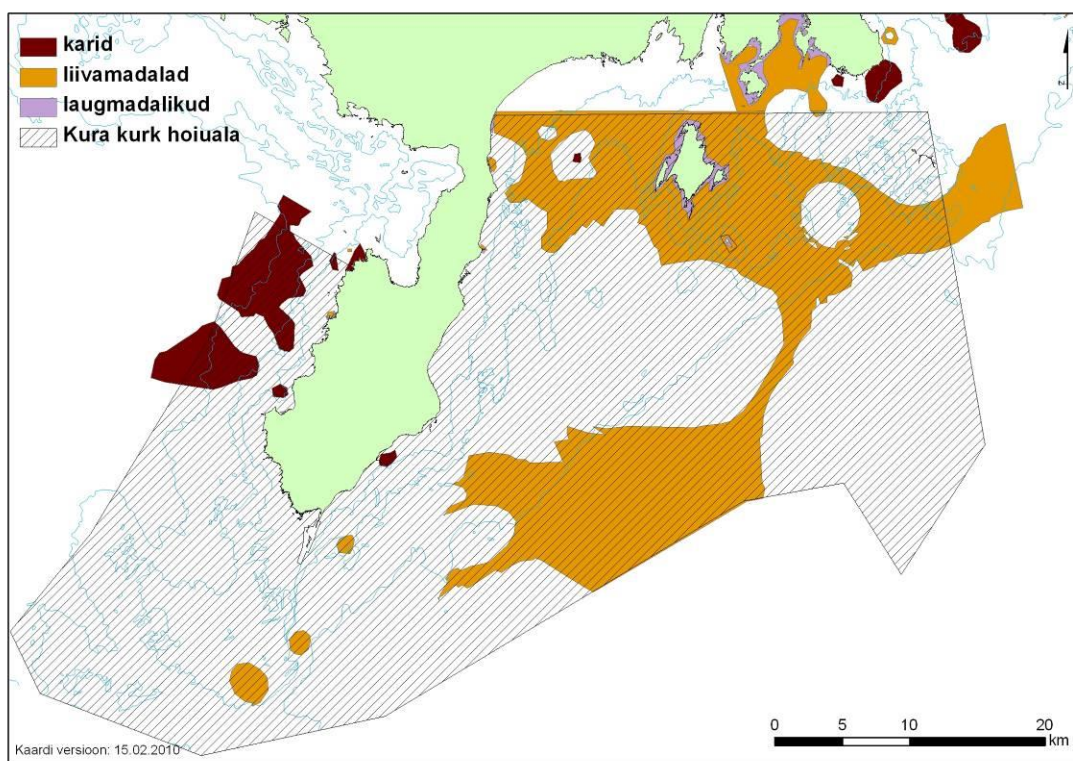
Mai 2010

1. Ala üldine elupaikade/liikide mitmekesisuse kirjeldus

Hoiuala territooriumil ning selle läheduses leiduvad mere-elupaikadest karid, liivamadalad ning pagurannad/laugmadalikud (Tabel 1). Enim levinud on liivamadalad, mis moodustavad hoiuala Liivi lahe osas suhteliselt ühtse terviku. Liivamadalad on levinud peamiselt sügavusel üle 10 m ning domineerivaks liigiks on balti lamekarp.

Tabel 1. Kura Kurgu hoiualal levivad mere-elupaigad (Natura).

Elupaik	Elupaiga kood	km ²	%
Liivamadalad	1110	435,46	23,11
Laugmadalikud	1140	7,08	0,38
Karid	1170	50,07	2,66

Joonis 1. Kura Kurgu hoiuala ning selle ümbruses levivad mere-elupaigad (Natura).

2. Alal leiduvad loodusväärtused (kaitse-eesmärgid) EL loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübid

1170 Karid

Karid võivad olla kas bioloogilist või geoloogilist päritolu. Eestis kuuluvad siia elupaigatüüpi rannikumere rahnuderikkad alad või aluspõhjakivimeist merepõhjakõrgendikud (nn karid, rahud), mis paguvee ajal võivad ulatuda üle merepinna. Lisaks kuuluvad selle elupaigatüübi alla sileda pealispinnaga ning astmeliselt sügavamale laskuvad kaljurannakud. Kui kõva substraati katab õhuke kiht liikuvat setet, klassifitseeritakse elupaigatüüp siiski karidena, juhul kui elustik on sõltuv kõvast substraadist, mitte aga seda katvast settest. Elupaiga taimestik koosneb erinevatest rohe-, pruun- ning punavetikatest. Loomastikust on iseloomulikud karbid.

i. Lühiisloomustus ja hinnang seisundile. Karid on antud piirkonnas levinud peamiselt Läänemere avaosa vetes, Sõrve saare lääneosas. Settetüübina on levinud peamiselt paekivi. Domineerivateks võtmeliikideks on punavetikas agarik *Furcellaria lumbricalis* ning söödav rannakarp *Mytilus trossulus*. Samuti on kuni 20 m sügavuseni levinud niitjad vetikad. Lisaks leidub Sõrve sääre lõunaosa vetes veealune pikk kivine neem – tegemist on omanäolise veealuse barjääriga, kuid iseloomuliku elustiku puudumise tõttu ei klassifitseerita seda kariks.

Kura kurgu hoiuala piirkonda jäävate karide pindala on ca 50 km² (ca 2 % hoiuala pindalast). (joonis 1).

ii. Kaitse-eesmärk. Kaitsekorraldusperioodi vältel ning 30.a. perspektiivis elupaiga seisund ning roll ei peaks näitama halvenemise märke. Indikaatoritena on kasutatavad põhjaelustiku levik ning liigiline koosseis, põhjataimestiku leviku sügavuspiirid, võtmeliikide *F. lumbricalis* ning *M. trossulus* 'e levik, arvukus ning biomass.

iii. Mõjutavad tegurid. Otseselt toimivad ohutegurid on eelkõige seotud kliimaga (tormid, jää kulutav tegevus) ning Läänemere üldine eutrofeerumine. Potentsiaalsed ohutegurid on õlireostused laevadelt ning ehitustegevusega kaasnev häiring.

iv. Vajalikud kaitsekorralduslikud tegevused/kaitsemeetmed. Piirkonnas leiduvad väärtuslikud elupaigad jäävad suurel osal hoiuala piiridesse. Aktiivse kaitse vajadus piirkonnas puudub, kuid säilitamiseks karide väärtuslikku seisundit peab otsene inimõju (ehitustegevus) lähipiirkonnas olema minimaalne, karidel keelatud.

Vajalik oleks lisakaardistamine Kura kurgu hoiuala piiridest väljaspool Ariste lahest Pilguse laheni selgitamiseks välja väärtuslike elupaikade levikut lähipiirkonnas. Merepõhjaelustiku andmed nende alade kohta puuduvad, kuid geoloogilised kaardid lubavad oletada karide esinemist ka nimetatud madalatel. Nimetatud inventuuri näol on tegemist esimese prioriteediga, tegevus: 2012. Orienteeruv maksumus 200 000 EEK (mere-elupaigad, 2010 aasta hinnang).

v. Seire. Elupaikade seisundi hindamiseks on antud aladel vajalik aruandluse eelselt 2 aasta jooksul läbi viia seire, mille käigus kaardistatakse elupaiga liigiline mitmekesisus (liikide levik, biomass, arvukus, katvus) rakendades videomeetodit ning sukeldumist. Orienteeruv maksumus: 300 000 EEK (kõik mereelupaigad kokku, 2010. aasta hinnang).

1110 Liivamadalad

Liivamadalad on püsivalt vee all olevad peamiselt liivast, vähesemal määral ka mudast, munakatest ning/või kividest koosnevad madalad/tasandikud. Kui liiv katab kõva substraati, klassifitseeritakse see siiski liivamadalana, juhul kui piirkonnas esinev elustik on sõltuv liivast, mitte aga kõvast substraadist. Sügavus, kus antud elupaik esineb, on hinnanguliselt harva üle 20 m. Samas, kui liivamadal toetab ka sügavamal iseloomulikku elustikku, on mõttekas elupaigana kaasata ka sügavamad alad. Liivamadalad võivad esineda koos mõõnaga paljanduvate mudaste ning liivaste laugmadalikega (1140) ning karidega (1170). Samuti võivad need olla osa estuaaridest (1130) või laiadest madalatest abajatest ning lahtedest (1160).

Läänemeres on liivamadalatega seotud taimeliigid meriheinalised (*Zostera* spp), penikeelelised (*Potamogeton* spp), heinmudalised (*Ruppia* spp.), pesajas tolüpell (*Tolypella nidifica*), haneheinalised (*Zannichellia* spp.), mändvetikad (*Chara* spp.). Samas taimestikku ei esine mitmetel liivamadalatel. Loomadest on esindatud hulkharijasussid (*Pygospio elegans*, tavaline harjasliimukas *Nereis diversicolor*), karbid/limused (balti lamekarp *Macoma baltica*, liiva-uurikkarp *Mya arenaria*, söödav südakarp *Cerastoderma glaucum*), vähid (põhjamere garneel *Crangon crangon*, merikilk *Saduria entomon*). Kaladest on esile toodud lest *Platichthys flesus*, madunõel *Nerophis ophidion*, mudilad *Pomatoschistus* spp., väike tobias *Ammodytes tobianus*.

i. Lühiiseloostus ja hinnang seisundile.

Kura Kurgu hoiuala liivamadalad leiduvad Liivi lahes, Sõrve säärest idas. Liivamadalad on levinud peamiselt sügavamatel aladel, settena domineerib peenliiv ning iseloomulik on karpide, eelkõige balti lamekarbi *M. baltica* domineerimine. Madalamal domineerivad kõrgemad taimed ning mändvetikad, paiguti leidub ka meriheina. Liivamadalate ning *M.*

baltica levik on tugevalt seotud Liivi lahe veereziimiga. Looduslikult on elupaiga piirkonnas vee liikumine aktiivne, segunevad nii toitainerikkad Pärnu lahe kui Kura kurgu kaudu liikuvad Läänemere avaosa veed.

Elupaiga seisund on hea ning olemasoleva korra säilumisel elupaigale ohtu ei ole. Liivamadalate pindala Kura kurgu hoiualal on 435 km² (ca 23% kogu alast).

ii. Kaitse-eesmärk

Kaitsekorraldusperioodi vältel ning 30.a. perspektiivis elupaiga seisund ning roll ei peaks näitama halvenemise märke. Indikaatoritena on kasutatavad põhjaelustiku levik ning liigiline koosseis, põhjataimestiku leviku sügavuspiirid, võtmeliikide (*Z. marina*, *M. baltica*) arvukus ning biomass.

iii. Mõjutavad tegurid.

Otseselt toimivad ohutegurid on eelkõige seotud kliimaga (tormid, jää kulutav tegevus) ning Läänemere üldine eutrofeerumine, sh Liivi lahe toitelisus. Potentsiaalsed ohutegurid on õlireostused laevadelt, ehitustegevusega ning kaevandamisega kaasnev häiring.

iv. Vajalikud kaitsekorralduslikud tegevused/kaitsemeetmed.

Kura kurgu piirkonnas esinevad liivamadalad kuuluvad enamuses Kura Kurgu hoiuala koosseisu. Aktiivse kaitse vajadus puudub.

v. Seire. Elupaikade seisundi hindamiseks on antud aladel vajalik aruandluse eelselt 2 aasta jooksul läbi viia seire, mille käigus kaardistatakse elupaiga liigiline mitmekesisus (liikide levik, biomass, arvukus, katvus) rakendades videomeetodit ning sukeldumist. Orienteeruv maksumus: 300 000 EEK (kõik mereelupaigad kokku, 2010. aasta hinnang).

1140 Pagurannad

Tegemist on merede või laguunide mõõnaga paljanduvate liiva- ja mudarandadega. Kuna Eesti tingimustes loodeid ei esine, siis käsitletakse selle elutüübi all kõiki liivaseid, saviseid ja mudaseid laugeid mererandu, mis ajuti paguveega paljanduvad. Sügavuspiiriks on 1 m.

Antud elupaigaga seotud taimeliigid on eelkõige harilik pilliroog *Phragmites australis*, merimugulkõrkjas *Bolboschoenus maritimus*, kare kaisel *Schoenoplectus tabernaemontanii*, penikeelelised *Potamogeton* spp., haneheinalised *Zannichellia* spp., tähk-vesikuusk *Myriophyllum spicatum*. Loomadest on esindatud liiva-uurikkarp *Mya arenaria*, mudatigu *Lymnea peregra*, harilik harjasliimukas *Nereis diversicolor*, *Marenzelleria viridis*.

i. Lühiisloomustus ja hinnang seisundile. Kura kurgu hoiuala piirkonna pagurandade sete on peamiselt liiv ning mudane liiv. Taimestik domineerivad mändvetikad ning penikeelelised. Elupaik on oluline nii veetaimede, selgrootute, kalade, veelindude kui kurvitsate seisukohalt.

Elupaiga seisund on hea ning olemasoleva korra säilumisel elupaigale ohtu ei ole. Pagurandade pindala Kura kurgu hoiualal on 7 km² (ca 0,4 % kogu alast).

ii. Kaitse-eesmärk. Kaitsekorraldusperioodi vältel ning 30.a. perspektiivis elupaiga seisund ning roll ei peaks näitama halvenemise märke. Indikaatoritena on kasutatavad põhjaelustiku levik ning liigiline koosseis, kõrgemate taimede levik, arvukus ning biomass.

iii. Mõjutavad tegurid. Otseselt toimivad ohutegurid on eelkõige seotud kliimaga (tormid, jää kulutav tegevus) ning Läänemere üldine eutrofeerumine. Potentsiaalsed ohutegurid on

õlireostused laevadelt ning ehitustegevusega kaasnev häiring. Samuti võib elupaika ohustada kinnikasvamine, kuivendamine, ehitustegevus ning rannajoone muutmine.

iv. Vajalikud kaitsekorralduslikud tegevused/kaitsemeetmed.

Piirkonnas esinevad pagurannad kuuluvad enamuses Kura kurgu hoiuala koosseisu. Aktiivse kaitse vajadus puudub.

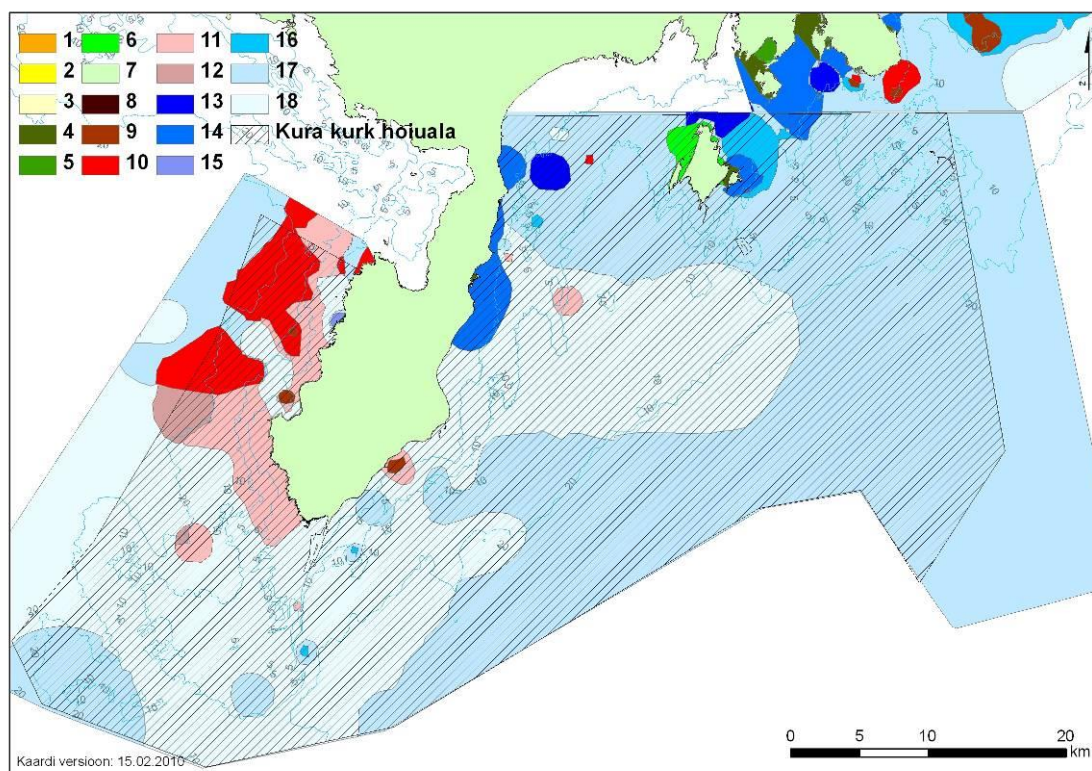
v. Seire. Elupaikade seisundi hindamiseks on antud aladel vajalik aruandluse eelselt 2 aasta jooksul läbi viia seire, mille käigus kaardistatakse elupaiga liigiline mitmekesisus (liikide levik, biomass, arvukus, katvus) rakendades videomeetodit ning sukeldumist. Orienteeruv maksumus: 300 000 EEK (kõik mereelupaigad kokku, 2010. aasta hinnang).

3. Kura kurgu hoiualal esinevad mere-elupaigad vastavalt EBHAB-klassifikatsioonile

Praktilise looduskaitse puhul on tavaliselt vaja tegutseda tasemel, mis võimaldab korraldada kaitset bioloogiliste objektide või üksuste tasemel. Selle tõttu on EL loodusdirektiivi elupaigatüübid enamasti liiga üldised ning Läänemere idaosa rannikualade inventeerimisel tekkis vajadus arendada välja elupaikade klassifikatsioon, mis võimaldaks arvestada nii elupaikade geomorfoloogilisi tunnuseid kui ka bioloogilisi iseärasusi. Nii loodi juba olemasolevate klassifikatsioonisüsteemide baasil uus rannikumere elupaikade klassifikatsioonisüsteem, mis arvestab esimesel ja teisel hierarhilisel tasemel Läänemere bioloogiliste koosluste jaoks tähtsate keskkonnafaktoritega nagu avatus lainetusele ja soolsus ning mis põhineb bioloogiliste koosluste iseloomustamisel.

Informatsioon Kura kurgu hoiualal esinevate mereelupaikade kohta LIFE projektis “Merekaitsealad Läänemere idaosas” väljatöötatud EBHAB klassifikatsiooni (http://www.balticseaportal.net/media/upload/File/Deliverables/Action%20reports/A2_final_report.pdf) alusel on toodud käesoleva hinnangu lisas.

LISA

Joonis 2. LIFE mereelupaigad Kura Kurgu piirkonnas. Välimine piir märgib ühtlasi kaardistatud ala.

Tabel 2. Kura Kurgu piirkonna elupaigad LIFE klassifikatsiooni järgselt.

Elupaiga kood	Elupaik	Lühiiseloomustus	Pindala	%
3	Varjatud kõvad põhjad kindla liigilise domineerimiseta	Lainetuse eest varjatud kõvad põhjad madala liigilise mitmekesisusega ja biomassiga.	0,29	0,02
4	Varjatud pehmed põhjad õistaimede kooslustega	Lainetuse eest kaitstud liivased, mudased põhjad koos lopsaka õistaimede taimestikuga. Tavaliselt sügavuseni kuni 4 m.	0,92	0,05
5	Varjatud pehmed põhjad mändvetika kooslustega	Lainetuse eest kaitstud liivased ja tihti mudased põhjad, kus taimestikust domineerivad mändvetikakooslused. Biomass võib olla eriti kõrge (liigi <i>Chara tomentosa</i> puhul). Merepõhjas võib olla anoksiat. Taimestiku ja loomastiku liigiline mitmekesisus väike.	0,09	<0,01
6	Varjatud pehmed põhjad karpide kooslustega	Liivased ja mudased merepõhjad, kus domineerivad karbid. Taimestik reeglina puudub.	6,24	0,33
7	Varjatud pehmed põhjad kindla liigilise domineerimiseta	Liivased ja mudased põhjad, lainetuse eest varjatud. Settes võivad olla anoksilised tingimused.	0,21	0,01

9	Mõõdukalt avatud kõvad põhjad <i>Furcellaria lumbricalis</i> kooslustega	Kivised põhjad agariku kooslustega. Sügavusvahemik 6-10 (12) m. Biomass madal, liikide arv väiksem.	2,32	0,12
10	Mõõdukalt avatud kõvad põhjad karpide ja tõruvähi <i>Balanus improvisus</i> kooslustega	Kivised põhjad reeglina allpool taimeistiku sügavuspiiri karpide kooslustega. Samas võivad esineda ka madalamal, kui puudub mitmeaastane taimeistik. Biomass suur, liigiline mitmekesisus väike.	47,73	2,53
11	Mõõdukalt avatud kõvad põhjad ilma kindla liigilise domineerimiseta < 20 m	Footilise tsooni kivised põhjad ilma mitmeaastaste liikideta.	73,71	3,91
12	Mõõdukalt avatud kõvad põhjad kindla liigilise domineerimiseta > 20 m	Kivised põhjad allpool footilist tsooni, kus puuduvad ka domineerivad karbid. Biomass väike, liigiline mitmekesisus väike.	10,10	0,54
13	Mõõdukalt avatud pehmed põhjad <i>Zostera marina</i> kooslustega	Liivased põhjad <i>Zostera marina</i> kooslustega. Tavaliselt sügavusvahemik 1-6 m. Biomass võib olla kõrge. Liigiline mitmekesisus võib olla kõrge.	10,41	0,55
14	Mõõdukalt avatud pehmed põhjad õistaimede kooslustega (v.a. <i>Zostera marina</i>)	Liivased põhjad õistaimede kooslustega. Tavaliselt madalamal kui 4 m. Liigiline mitmekesisus võib olla kõrge. Biomass võib olla väga kõrge. Settes võivad olla anoksilised tingimused.	32,04	1,70
15	Mõõdukalt avatud pehmed põhjad mändvetika kooslustega	Liivased põhjad, kus domineerivad erinevad mändvetikaliigid. Tavaliselt kuni 2-3 m sügavuseni. Liigiline mitmekesisus madal. Biomass võib olla väga kõrge.	0,56	0,03
16	Mõõdukalt avatud pehmed põhjad <i>Furcellaria lumbricalis</i> kooslustega	Liivased põhjad kinnitumata agariku kooslustega. Tavaliselt esineb sügavusvahemikus 4-9(10) m. Biomass kuni 4 kg/m ² . Liigiline mitmekesisus madal. Lahtise agarikuga elupaik on vaid Väinameres. Esinedes mujal Eesti rannikumeres, on tegemist kinnitunud agarikuga, kus settes domineerib liiv >50%, kuid esinevatel kividel domineerib agarik >10%.	14,76	0,78
17	Mõõdukalt avatud pehmed põhjad karpide kooslustega	Liivased põhjad ilma taimeistikuta, kuid arvestatava karpide biomassiga. Tavaliselt sügavamal kui 5(6) m.	942,53	50,02
18	Mõõdukalt avatud pehmed põhjad ilma kindla liigilise domineerimiseta	Liivased ja mudased põhjad footilises tsoonis.	742,37	39,40

3. Varjatud kõvad põhjad kindla liigilise domineerimiseta

Elupaiga liigiline mitmekesisus on suhteliselt väike, kindel liigiline domineerimine puudub. Sageliesinevateks liikideks on põisadru *Fucus vesiculosus*, agarik *Furcellaria lumbricalis* ning niitjad vetikad. Elupaik esineb rannikualadel, kus avatus lainetusele ning jää kulutavale tegevusele on suhteliselt väike. Settena domineerivad paeplaat, rahnud, kivid. Tänu aegsemale vee liikumisele võib sedimentatsiooni tase ning seega pehmete setete osakaal

(liiv, muda) olla kõrgem võrrelduna avatud piirkondadega. Elupaik esineb sügavustel 1-20 m. Madalaim soolsus, kus elupaika esineb on 1 promilli juures.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud äärmiselt vähe, kogupindala on hinnanguliselt 0,29 km² (0,02 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub toitumispaika erinevatele kaladele ning veelindudele. Madalatel sügavustel on alal kõrge rekreatsiooniline väärtus, atraktiivne sukeldumispaike.

Ohutegurid

Ehitustegevus, kuid üldiselt pole elupaik antud piirkonnas ohustatud.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub.

4. Varjatud pehmed põhjad õistaimede kooslustega

Elupaiga liigiline mitmekesisus on suhteliselt kõrge. Lisaks kõrgematele taimedele on suhteliselt kõrge biomassiga esindatud ka põisadru *Fucus vesiculosus* ning niitjad vetikad. Selgrootute biomassid on madalad, peamiselt domineerivad gastropoodid ning karbid. Elupaik esineb rannikualadel, kus avatus lainetusele ning jää kulutavale tegevusele on suhteliselt väike. Settena domineerivad liiv, savi ning muda. Elupaik esineb sügavustel 0,2-8 m. Madalaim soolsus, kus elupaika esineb, on 1 promilli.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud äärmiselt vähe. Kogupindala on hinnanguliselt 0,92 km² (0,05 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub nii kaitse-, kude- kui toitumispaika erinevatele kaladele ning on oluline veelindude toitumisalana. Kõrge rekreatsiooniline väärtus, atraktiivne sukeldumispaike.

Ohutegurid

Ehitustegevus, süvendamine, kaadamine, eutrofeerumine, õlireostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele väike. Elupaigas planeeritava majandustegevuse korral vajalik keskkonnamõjude hindamine.

5. Varjatud pehmed põhjad mändvetika kooslustega

Elupaiga taimestikuline mitmekesisus on suhteliselt suur, samas kui loomastikuline on pigem madal. Elupaigas domineerivad mändvetikad, suhteliselt kõrge biomassiga on esindatud ka põisadru *Fucus vesiculosus*. Loomastikus domineerivad peamiselt teod ning karbid. Elupaik esineb rannikualadel, kus avatus lainetusele ning jää kulutavale tegevusele on suhteliselt

väike. Settena domineerivad savi, mudane liiv või muda. Elupaik esineb sügavustel 0-4 m, soolsustel 0-7 promilli.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud äärmiselt vähe, peamiselt väikestes lahesoppides ning kogupindala on hinnanguliselt 0,09 km² (<0,01 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaigaga on seotud mitmed selgrootud, elupaik pakub nii kaitse-, kude- kui toitumispaike erinevatele kaladele ning on oluline veelindude toitumisalana. Atraktiivne snorgeldamispaik.

Ohutegurid

Ehitustegevus, süvendamine, kaadamine, eutrofeerumine, õlireostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub.

6. Varjatud pehmed põhjad karpide kooslustega

Elupaiga liigiline mitmekesisus on keskpärane. Taimestiku biomassid on madalad, domineerivateks on põisadru *Fucus vesiculosus*, agarik *Furcellaria lumbricalis* ning niitjad vetikad. Selgrootute hulgas on enim esindatud erinevad karbid. Elupaik esineb rannikualadel, kus avatus lainetusele ning jää kulutavale tegevusele on suhteliselt väike. Settena domineerivad peamiselt liiv ning savi. Elupaik esineb sügavustel 0-20 m. Madalaim soolsus, kus elupaika esineb, on umbes 3 promilli.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud peamiselt Abruka lähistel ning kogupindala on hinnanguliselt 6,24 km² (0,33 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub nii kaitse- kude- kui toitumispaike erinevatele kaladele ning on oluline veelindude toitumisalana.

Ohutegurid

Ehitustegevus, süvendamine, kaadamine, eutrofeerumine, õlireostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele väike. Elupaigas planeeritava majandustegevuse korral vajalik keskkonnamõjude hindamine.

7. Varjatud pehmed põhjad kindla liigilise domineerimiseta

Elupaiga liigiline mitmekesisus on suur. Kõrgete biomassidega on esindatud nii põisadru *Fucus vesiculosus*, agarik *Furcellaria lumbricalis*, kõrgemad taimed kui/või niitjad vetikad. Selgrootutest on enim levinud söödav rannakarp *Mytilus trossulus* ning *Palaemon adspersus*. Elupaik esineb rannikualadel, kus avatus lainetusele ning jää kulutavale tegevusele on

suhteliselt väike. Pehmed setted liiv ning savi on domineerivad, kõva sette osakaal varieerub. Elupaik esineb sügavustel 0-20 m. Madalaim soolsus, kus elupaika esineb, on 0 promilli juures.

Pindala ja seisundi hinnang.

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud väheselm määral erinevates lahesoppides, kogupindala on hinnanguliselt 0,21 km² (0,01 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub nii kaitse-, kude- kui toitumispaika erinevatele kaladele ning on oluline veelindude toitumisalana.

Ohutegurid

Ehitustegevus, süvendamine, kaadamine, õlireostus, eutrofeerumine.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub. Elupaigas planeeritava majandustegevuse korral vajalik keskkonnamõjude hindamine.

9. Mõõdukalt avatud kõvad põhjad agariku *Furcellaria lumbricalis* kooslustega

Elupaiga liigiline mitmekesisus on väike. Domineerib punavetikas *F. lumbricalis* ning loomadest söödav rannakarp *Mytilus trossulus*. Kodominandiks on põisadru *F. vesiculosus*, teiste liikide osakaal jääb alla 10% kogubiomassist. Elupaik esineb rannikualadel, mis on avatud lainetusele ning jää kulutavale tegevusele. Settena on levinud rahnud ning kivid. Elupaik esineb sügavustel 4-15 m, madalaimal soolsusel 4 promilli.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik vähelevinud, kogupindala on hinnanguliselt 2,32 km² (0,12 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub nii kaitse- kude- kui toitumispaika erinevatele kaladele ning on oluline erinevatele selgrootutele. Kõrge rekreatsiooniline väärtus, atraktiivne sukeldumispaik.

Ohutegurid

Ehitustegevus, eutrofeerumine, õlireostus, peensette kandumine elupaika.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele väike. Elupaigas planeeritava majandustegevuse korral vajalik keskkonnamõjude hindamine.

10. Mõõdukalt avatud kõvad põhjad karpide ja tõruvähi *Balanus improvisus* kooslustega

Elupaiga taimestiku liigiline mitmekesisus on väike, loomastikuline mitmekesisus aga suur. Peamiselt domineerivad roheline niitjas vetikas, söödav rannakarp *M. trossulus* ja tõruvähk *B.*

improvisus. Kodominantideks on agarik *F. lumbricalis* ning niitjad pruunvetikad. Elupaik esineb rannikualadel, mis on avatud lainetusele ning jää kulutavale tegevusele. Settena on levinud paeplaat, rahnud ning kivid. Elupaik esineb sügavustel 0,2-20 m, madalaimal soolsusel 2 promilli.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud avamerepoolsemas osas, kogupindala on hinnanguliselt 47,73 km² (2,53 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub nii kaitse- kude- kui toitumisaipa erinevatele kaladele ning on oluline veelindude toitumisaalana. Kõrge rekreatsiooniline väärtus, atraktiivne sukeldumisaipa.

Ohutegurid

Ehitustegevus, eutrofeerumine, õlireostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub.

11. Mõõdukalt avatud kõvad põhjad kindla liigilise domineerimiseta < 20 m

Elupaiga liigiline mitmekesisus on keskpärane. Dominantliike ei esine, sagedamini leiduvateks liikideks on põisadru *F. vesiculosus* ning niitjad vetikad. Loomastikust on iseloomulikud erinevad karbid. Elupaik esineb rannikualadel, mis on avatud lainetusele ning jää kulutavale tegevusele ning kus mitmeaastaste taimede ning karpide massiline levik pole tugeva mehaanilise häirituse tõttu võimalik. Sete varieerub paeplaadist klibuni. Elupaik esineb sügavustel 0-20 m.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud peamiselt uuritud ala lääneosas, Läänemere avaosa mõjupiirkonnas ning kogupindala on hinnanguliselt 73,71 km² (3,91 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub nii kaitse- kude- kui toitumisaipa erinevatele kaladele ning on oluline veelindude toitumisaalana. Kõrge rekreatsiooniline väärtus, atraktiivne sukeldumisaipa.

Ohutegurid

Ehitustegevus, eutrofeerumine, õlireostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub.

12. Mõõdukalt avatud kõvad põhjad kindla liigilise domineerimiseta > 20 m

Elupaiga liigiline mitmekesisus on madal, taimestikku antud elupaigas ei esine. Loomastikust on peamised järevetõlvik *Cordylophora caspia* ja söödav rannakarp *Mytilus trossulus*. Elupaik

esineb sügavustel üle 20 m ega ole avatud lainetusele ning jää kulutavale mõjule. Sette moodustavad peamiselt kalju või kivid.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud peamiselt Läänemere avaosa vetes hinnanguliselt 10,1 km² suurusel alal (0,54 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Tegemist on väärtusliku osaga piirkonna ökosüsteemist, mis pakub peamiselt toitumispaika erinevatele kaladele.

Ohutegurid

Ehitustegevus, eutrofeerumine, reostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Kaitse vajalik, oluline piirangute kehtestamine ala ehitustegevuse ning majandusliku kasutamise kohta.

13. Mõõdukalt avatud pehmed põhjad *Zostera marina* kooslustega

Elupaiga liigiline mitmekesisus on keskpärane. Domineerib pikk merihein *Zostera marina* koos niitjate pruunvetikatega. Selgrootute biomassid on suhteliselt madalad, elupaigale on iseloomulikud erinevad karbid. Elupaik esineb rannikualadel, mis on avatud lainetusele ning jää kulutavale tegevusele. Elupaiga võtmeliigina vaadeldav merihein suudab koloniseerida pehmeid setteid, milleks on peamiselt liiv, lisaks võib vähesel määral esineda muda, savi, kruusa. Tänu aegsemale vee liikumisele võib sedimentatsiooni tase ning seega pehmete setete osakaal (muda) olla kõrgem võrrelduna avatud piirkondadega. Elupaik esineb sügavustel 1,5-8 m, madalaimal soolsusel 4-5 promilli.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud Liivi lahe osas, Sõrve saare lääneosas ning Abruca ümbruses. Kogupindala on hinnanguliselt 10,41 km² (0,55 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub nii kaitse- kude- kui toitumispaika erinevatele kaladele ning on oluline veelindude toitumisalana. Kõrge rekreatsiooniline väärtus, atraktiivne sukeldumispaik.

Ohutegurid

Ehitustegevus, eutrofeerumine, õlireostus. Elupaik on enim mõjutatud mere üldisest eutrofeerumisest, valgustingimuste halvenemine ning niitjate vetikate vohamine tingib elupaiga alumise sügavusleviku vähenemise.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele väike. Elupaigas planeeritava majandustegevuse korral vajalik keskkonnamõjude hindamine. Merekeskkonna üldise eutrofeerumise vastu lokaalselt võidelda ei ole võimalik.

14. Mõõdukalt avatud pehmed põhjad õistaimede kooslustega (v.a. *Zostera marina*)

Elupaiga taimestikuline mitmekesisus on suur, loomastiku mitmekesisus keskpärane. Lisaks mitmetele kõrgematele taimedele on elupaigale iseloomulikud ka mändvetikad ning setete heterogeensuse tõttu ka põisadru *Fucus vesiculosus*. Loomastiku biomassid on suhteliselt madalad, iseloomulik on erinevate karpide esinemine. Elupaik esineb rannikualadel, mis on mõõdukalt avatud lainetusele ning jää kulutavale tegevusele. Settena domineerivad liiv, savi ning kruus. Elupaik esineb sügavusel 2-6 m, madalaim soolsus on 1-2 promilli juures.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud Liivi lahe osas, Sõrve saare lääneosas ning Abruka ümbruses. Kogupindala on hinnanguliselt 32,04 km² (1,70 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub nii kaitse- kude- kui toitumispaika erinevatele kaladele ning on oluline veelindude toitumisalana. Kõrge rekreatsiooniline väärtus, atraktiivne sukeldumispaik.

Ohutegurid

Ehitustegevus, eutrofeerumine, õlireostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub.

15. Mõõdukalt avatud pehmed põhjad mändvetika kooslustega

Elupaiga liigiline mitmekesisus on suhteliselt madal. Erinevate mändvetikaliikide osakaal on kõrge, elupaigale on iseloomulik ka kõrgemate taimede esinemine. Loomastiku biomassid on madalad, peamiselt on esindatud erinevad karbid. Elupaik esineb rannikualadel, mis on avatud lainetusele ning jää kulutavale tegevusele. Settena esinevad peamiselt liiv, savi ning munakad. Elupaik on levinud sügavustel 0,2-5 m, madalaim soolsus on 1 promilli juures.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud vähe ning kogupindala on hinnanguliselt 0,56 km² (0,03 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub nii kaitse- kude- kui toitumispaika erinevatele kaladele ning selgrootutele ning on oluline veelindude toitumisalana. Mändvetikate kooslustel on oluline roll vee läbipaistvuse tagamisel stabiliseerides setet ning vähendades zoo- ning fütaplanktoni osakaalu, samuti akumulatsioonid nad toitaineid settes.

Ohutegurid

Ehitustegevus, eutrofeerumine, õlireostus, süvendamine.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub.

16. Mõõdukalt avatud pehmed põhjad agariku *Furcellaria lumbricalise* kooslustega
Elupaiga liigiline mitmekesisus on väike. Väinamere piirkonnas on elupaiga võtmeliik agarik *Furcellaria lumbricalis* ning kodominandiks *Coccolytus truncates*, mis moodustavad merepõhjale kuni 30 cm paksuse lahtise vetikamati. Agariku ning *C. truncatese* biomassi suhe on peamiselt 70/30. Teiste liikide osakaal biomassis jääb enamasti alla 5%. Loomastikust on levinuim söödav rannakarp *Mytilus trossulus*. Elupaik esineb alal, mis on avatud lainetusele. Settena esinevad liiv ning savi. Elupaik on levinud sügavustel (3)5-9m, soolsusel 6 promilli. Mujal Eesti rannikumeres on tegemist agariku kinnitunud vormiga. Antud aladel on domineerivaks pehmed setted (>50% katvusest), kuid samas esinevatel kividel ning rahnudel (<50% katvusest) on domineerivaks liigiks agarik.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik levinud vähesel määral Abruca saare piirkonnas, kogupindala on hinnanguliselt 14,76 km² (0,78 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Tegemist on väärtusliku elupaigaga, mis pakub nii kaitse- kude- kui toitumispaika erinevatele kaladele (räim) ning samuti selgrootutele.

Ohutegurid

Ülepüük, süvendamine, ehitustegevus, eutrofeerumine, reostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub.

17. Mõõdukalt avatud pehmed põhjad karpide kooslustega

Elupaiga liigiline mitmekesisus on suhteliselt kõrge. Taimestiku biomassid on madalad. Loomastiku biomassid on kõrged ning domineerivad erinevad karbid. Elupaik esineb rannikualadel, mis on mõõdukalt avatud lainetusele ning jää kulutavale tegevusele. Settena domineerivad liiv ning savi. Elupaik esineb sügavusel 0-20 m, soolsuspiiriks on 2 promilli.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik domineeriv, kogupindala on hinnanguliselt 942,53 km² (50,02 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub peamiselt toitumispaika erinevatele kaladele ning samuti on oluline veelindude toitumisalana.

Ohutegurid

Ehitustegevus, eutrofeerumine, õlireostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub. Merepõhja morfoloogia muutmisega seotud tegevused (süvendamine, kaevandamine, kaadamine jms) vajavad eelnevalt keskkonnamõjude hindamist.

18. Mõõdukalt avatud pehmed põhjad kindla liigilise domineerimiseta

Elupaiga taimestikuline mitmekesisus on keskpärane, loomastikuline mitmekesisus aga suhteliselt kõrge. Selged dominantliigid puuduvad, taimestikust on iseloomulikumat põisadru *Fucus vesiculosus* ning erinevad niitjad vetikad, kuid nende biomassid on väikesed. Loomastikust on iseloomulikumat erinevad kõhtjalgsed ning karbid. Elupaik esineb sügavusvahemikus 0-20 m.

Pindala ja seisundi hinnang

Kura Kurgu hoiualal on antud elupaik domineeriv, kogupindala on hinnanguliselt 742,37 km² (39,40 % kogu alast) (Joonis 2, Tabel 2).

Sotsiaalmajanduslik väärtus

Elupaik pakub peamiselt toitumispaika erinevatele kaladele ning samuti on oluline veelindude toitumisalana.

Ohutegurid

Ehitustegevus, eutrofeerumine, õlireostus.

Kaitse vajadus ja võimalikkus, kaitsemeetmed

Vajadus aktiivse kaitse järele puudub. Merepõhja morfoloogia muutmisega seotud tegevused (süvendamine, kaevandamine, kaadamine jms) vajavad eelnevalt keskkonnamõjude hindamist.

LISA 7. FOTOD

Foto 1. Vana põld (0-elupaik) Vesitükimaa HA loodeosas.

Foto 2. Kuivenduskraav soostunud niidul (6410) Kura kurgu HA-l.

Foto 3. Madalsoo (7230) endises rannikulõukas Kura kurgu HA-1.

Foto 4. Kuiv rannikulõugas ja madalsoo Kura kurgu HA-1.

Foto 5. Loodevahe laht (1150) Kura kurgu HA-l.

Foto 6. Karjatamata rannaniit (1630) Kura kurgu HA-l.

Foto 7. Hallid luited (2130) Kura kurgu HA-l.

Foto 8. Kuiv aruniit (6210) Kura kurgu HA-l.

Foto 9. Primaarne looniit (6280) ja Loode tuletorn Kura kurgu HA-l.

Foto 10. Kura kurgu HA-l kinnikasvanud kuiv aruniit (6280), teedel säilinud rohukamar.

Foto 11. Majandamata sinihelmikakooslused (6410) Kura kurgu HA-l.

Foto 12. Soostunud niit (6410) rannalõuka kaldal Kura kurgu HA-l.

Foto 13. Lõkkeasemed ja kaevikud rannas Kura kurgu HA-l.

Foto 14. Ebaseaduslik lõkkease Loodevahe lahe ääres Kura kurgu HA-l.

Foto 15. Sõidukiga liikumist keelav märk Kura kurgu HA-l.

Foto 16. Kruusakarjäär Kura kurgu HA-l.

Foto 17. Stebeli komandopunkti juurest lõunasse kulgev tee Vesitükimaa HA-l.